

**İSMAİL HIZAL'IN
HAYATI ve ESERLERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME (1933-2009)**

Necati BAŞDAĞ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Turan AKKOYUN

Haziran, 2019

Afyonkarahisar

T.C
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSMAİL HIZAL'IN HAYATI ve ESERLERİ ÜZERİNE
BİR İNCELEME (1933-2009)

Hazırlayan
Necati BAŞDAĞ
100635003

Danışman
Doç. Dr. Turan AKKOYUN

AFYONKARAHİSAR-HAZİRAN 2019

Yüksek Lisans olarak sunduğum “**İsmail Hızal’ın Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme (1933-2009)**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17/06/2019

Necati BAŞDAĞ

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Turan AKKOYUN
Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Osman AKANDERE
: Dr. Öğr. Üyesi Zelkif POLAT

İmza

Tarih Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Necati BAŞDAĞ' ın "**İsmail HIZAL'ın Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme (1933-2009)**" başlıklı tezi, 17/06/2019 günü saat 09:00' da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği' nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

İSMAİL HIZAL'IN HAYATI ve ESERLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME (1933-2009)

Necati BAŞDAĞ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

Haziran 2019

Danışman: Doç. Dr. Turan AKKOYUN

Biyografik çalışmalardaki amaç, söz konusu olan kişiyi tüm yönleriyle tanıtmaktır. Çalışmada ilgili kişinin yaşam öyküsü, görüşleri, karakteri ve eserleri incelenir. Çalışılan kişinin tetkik edilen bu nitelikleri bilgi, belge, tanık, kanıt ve örneklere dayandırılarak kronolojik sıra halinde yazıya dökülür. Kişi tüm yönleriyle tanıtılırken, tarafsız ve gerçekçi olunmalıdır.

Afyonkarahisar basın hayatı, II. Meşrutiyet sonrasında başlamıştır. Basın hayatı Millî Mücadele Dönemi'nden itibaren günümüze kadar zenginleşerek devam etmiştir.

Afyonkarahisar'da dünyaya gelen İsmail Hızal, Afyonkarahisar'ın tarihi, kültürel, ekonomik, sosyal, siyasal konularında araştırmalar yapmıştır. Araştırmalarını tuttuğu defterlere, günlüklere yazmıştır. Bu araştırmalarının bir kısmını mahalli basında yayımlamıştır. Bir kısmını eser olarak ortaya koymuştur. Hızal, mahalli bir gazeteci ve araştırmacı kimliğiyle şehrin kültürüne katkıda bulunmuştur. Bu çalışma yapılırken elde edilen veriler tasnif edilmiş, yalın, tarafsız, nesnel “bilimsel yöntem” takip edilmiştir.

Bu çalışmanın ana konusu; İsmail Hızal'ın hayatı, fikir yapısı ve eserleri hakkında bilimsel teknikler kullanılarak bilgi vermektir.

Anahtar Kelimeler: İsmail Hızal, Afyonkarahisar, Yerel Basın, Mevlevilik, Atatürk.

SUMMARY

AN EXAMINATION ON THE LIFE AND WORKS OF İSMAİL

HIZAL (1933-2009)

Necati BAŞDAĞ

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY

SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

DEPARTMENT OF HISTORY

June 2019

Advisor: Associate Prof.Turan AKKOYUN

The aim of biographical studies is to introduce the person in question in all aspects. In the study, the life story, opinions, character and works of the person are examined. These qualifications of the person studied are written in chronological order based on information, documents, witnesses, evidence and examples. While introducing the person in all aspects, we should be objective and realistic.

Press life of Afyonkarahisar city started after the end of Constitutional Monarchy period. During the period of Independence War and then since the establishment of Republic of Turkey until today it continued by enriching.

İsmail Hizal was born in Afyonkarahisar. He researched the historical, cultural, economic, social and political issues of Afyonkarahisar. He wrote his studies and researches on the notebook and diaries he kept. He published some of his researches in local media. He revealed some of his studies as a work. He contributed as a local journalist and researcher. The main subject of this study is to give information about İsmail Hizal's life, idea structure and Works by using scientific techniques. In this study, the data obtained were classified, the study was completed by following neutral, objective 'scientific way'.

Keywords: İsmail Hizal, Afyonkarahisar, Local Press, Mevleviyeh, Atatürk.

ÖNSÖZ

Biyografi çalışmaları sonuçları itibariyle, sadece unutulmaya yüz tutmuş şahsiyetlerin gün yüzüne çıkmasına katkı sağlamaz. Aynı zamanda incelenen şahısların yaşadıkları dönemin siyasi, kültürel ve ekonomik özellikleri hakkında da bize önemli bilgiler sunar.

Özellikle yerel araştırmalar yaparak şehir tarihçiliğine katkı sağlamış bir araştırmacı yazar İsmail Hızal'ın hayatını, fikir yapısını ve eserlerini inceledik. Yaptığımız araştırmalardan yola çıkarak dönemin sosyo-kültürel yapısı hakkında da önemli bilgileri tespit ettik.

Çalışmamızı üç bölüm halinde tasnif ettik. Giriş kısmında kısaca, biyografinin tanımı ve çalışmamızda yararlandığımız yöntemler hakkında bilgi verdik. Birinci bölümde Türkiye ve Afyonkarahisar'ın basın hayatı konusuna değindik. İkinci bölümde İsmail Hızal'ın ecdadı, öğrenim hayatı, iş hayatı ve ailesi hakkında bilgiler verdik. Üçüncü bölümde, fikir yapısı ve onu etkileyen şahsiyetlerin ve Afyonkarahisar hakkındaki düşünce, yazı hayatı ve fikirleri hakkında bilgiler verdik. Ekler kısmında da Hızal'ın yıllarca tuttuğu günlüklerinin, araştırmalarının, makalelerinin bibliyografyasını oluşturduk. Ayrıca kızı İnci Sultan Şanal'ın babası ile ilgili mektubunu, ailenin oluşturduğu soy ağacını ve elde ettiğimiz fotoğraflarından örnekler ekledik.

Çalışmamıza destek olan kurumlara, İsmail Hızal'ın ailesine, özellikle eşim Şükran Çakar Başdağ'a, teşekkürü borç bilirim. Akademik anlamda bana hem bu konuyu seçen hem de çalışmam boyunca her türlü desteği sunup çalışmamın tamamlanmasını sağlayan Danışman Hocam Doç. Dr. Turan Akkoyun'a teşekkürü borç bilirim.

Necati BAŞDAĞ

17 Haziran 2019

Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
TEZ JÜRİ KARARI	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE VE AFYONKARAHİSAR'DA BASIN.....	4
1.1. BASIN VE TÜRKİYE'DEKİ TARİHÇESİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	4
1.2. AFYONKARAHİSAR'DA BASIN TARİHÇESİNE BAKIŞ.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

2. İSMAİL HIZAL'IN HAYATI.....	26
2.1. ECDADI.....	26
2.2. ÇOCUKLUK YILLARI (İLKOKUL, ORTAOKUL DÖNEMİ).....	28
2.3. LİSE YILLARI.....	32
2.4. ÜNİVERSİTE YILLARI.....	33
2.5. İŞ HAYATI VE AİLE YAŞAMI.....	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İSMAİL'İN HIZAL'IN FİKİR HAYATI.....	39
3.1. FİKİR HAYATINA BİR BAKIŞ	39
3.2. MEVLEVİLİK VE SULTAN DÎVÂNÎ SEMA'İ MEHMET ÇELEBİ....	43
3.3. MİLLİYETÇİLİK VE İSMAİL HIZAL'IN BAKIŞI.....	46
3.4. A. SÜHEYL ÜNVER VE İSMAİL HIZAL.....	55
3.5. MUSTAFA KEMAL ATATÜRK SEVGİSİ.....	59
3.6. KEMAL BAYIK TESİRİ	66

3.7.AFYONKARAHİSAR EKONOMİSİNE BAKIŞI.....	67
3.8.ALİ ÇETİNKAYA HAYRANLIĞI.....	74
3.9.HIZAL'IN YAZI HAYATI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	76
3.9.1. İnsan ve Eğitime Bakış.....	77
3.9.2. Afyonkarahisar, Şehir ve Yerel Siyaset.....	84
3.9.3. Dış Politika.....	87
3.9.4. Akademik Nitelikteki Çalışmaları.....	91
3.9.5 Basın ve Gazeteciliğe Dair.....	95
3.9.6. 1960 ve 1980 Askerî Darbelerinin Demokrasiye Etkileri.....	98
SONUÇ.....	101
KAYNAKÇA.....	106
EKLER DİZİNİ.....	127
EK-1.İsmail Hızal'ın Yayınlanmamış Defterleri.....	128
EK-2. İsmail Hızal'ın Yayınlanmış Makaleleri.....	136
EK-3. İnci Sultan Şanal'ın Mektubu.....	167
EK-4. Ailesinin Oluşturduğu Soyağacı	170
EK-5. Fotoğraflar.....	172

KISALTMALAR DİZİNİ

- A.A.:** Anadolu Ajansı
a.g.b.: adı geçen bildiri
a.g.e.: adı geçen eser
a.g.m.: adı geçen makale/madde
AKÜ: Afyon Kocatepe Üniversitesi
A.Ü.: Ankara Üniversitesi
AÜ: Anadolu Üniversitesi
AB: Avrupa Birliği
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
AT: Avrupa Topluluğu
Ay. Es.: Aynı Eser
B: Baskı
b.: baskı
Bkz: Bakınız
C: Cilt
CHP: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev: Çeviren
DDY: Devlet Demir Yolları
DP: Demoktat Parti
Drl: Derleyen
Ed.: Editör
FEF: Fen Edebiyat Fakültesi
H: Hicri
Hzl: Hazırlayan
M: Miladî
MEB: Millî Eğitim Bakanlığı
no: Numara
nr.: Numara
Nşr.: Neşriyat

ODTÜ: Ortadoğu Teknik Üniversitesi

s.s.: sayfadan sayfaya

s: sayfa

S: Sayı

SBE: Sosyal Bilimler Enstitüsü

SBF: Siyasal Bilgiler Fakültesi

SEKA: Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları Anonim Şirketi

TL: Türk Lirası

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TTK: Türk Tarih Kurumu

vb: ve benzeri

vd. : ve devamı

y.y.: Yüzyıl

Yay.: Yayın/Yayımları/Yayınevi

GİRİŞ

Biyografi, “Yaşayışları ve yaptıkları ilgi çekici olan önemli kişilerin hayatını inceleyen, bu alandaki bütün bilgileri derleyip anlatan bir yazı türüdür”¹. Diğer bir deyişle “Bir kimsenin yaşamının tarihçesini konu alan anlatılardır”². Biyografi ile ilgili olarak farklı metotlar³ kullanılmaktadır⁴.

Biyografik çalışmalardaki esas gaye, söz konusu kişiyi tüm yönleriyle tanıtmaktır. Çalışmada ilgili kişinin yaşam öyküsü (nerede doğduğu, çocukluğunun nasıl bir ortamda geçtiği, öğrenim hayatı, yaptığı işler, çalıştığı yerler) karakteri, davranış özellikleri, görüşleri ve varsa eserleri incelenir. Çalışılan kişinin tetkik edilen bu nitelikleri bilgi, belge, tanık, kanıt ve örneklere dayandırılarak kronolojik sıra halinde yazıya dökülür. Kişi tüm yönleriyle tanıtılırken, aşırı yerme ve övmelerden kaçınılmalı; tarafsız ve gerçekçi olunmalıdır. Bu özellik yazılan eserin bilimsel niteliği açısından oldukça önemlidir. Bu türde yazılan biyografiler gelecek kuşaklara önemli deneyimlerin, bilgilerin, örneklerin, görüşlerin aktarıldığı mühim kaynaklar olur. Biyografik çalışmaların yukarıda bahsedilen özellikleri, bu tür çalışmaların bilim ve kültür dünyasındaki gerekliliğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. “*Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve belge analizi gibi nitel veri toplanan yöntemlerin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasında nitel bir sürecin izlendiği bir araştırma türü olarak söylenebilir*”⁵. Ayrıca nitel araştırma, ilişkilerin anlamını ve türünü keşfetmek için gözlemlerin sayısal olmayan bir biçimde incelenmesi ve yorumlanmasıdır. Nitel yaklaşımlar, kişilerin yazdıklarını, söylediklerini veya gözlenen davranışlarını temel veri kaynağı olarak ele alır⁶. Nitekim bu tez çalışmasında bahsedilen yöntemlerden faydalanılmıştır.

Araştırmamızın amacı; Cumhuriyet devrinde doğmuş, çocukluğu ve öğrenim hayatının büyük bir kısmını Afyonkarahisar’da geçirdikten sonra üniversite hayatını Ankara Siyasal Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü’nde tamamlamış ve meslek

---

¹“Biyografya veya Biyografi”, *Meydan Larousse*, C. II, Meydan Yay., İstanbul 1969, s. 417.

²“Yaşam Öyküsü”, *Büyük Larousse*, C. XX, Gelişim Yay., İstanbul 1986, s.12447.

³Zekeriya Kurşun vd., *Tarih Metodu*, (Ed. Zekeriya Kurşun), AÜ Yay., Eskişehir, 2011, s.s. 29-30.

⁴Bu hususta “Türk tarihçiliğinin kendini daha iyi tanıması adına” hazırlanan kolektif bir eser için bk. *Yaşayan Türk Tarihçileri*, Ed. Ahmet Şimşek, Pegem Akademi Yay., Ankara 2017.

⁵Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek; *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, SeçkinYay., Ankara 1999, s.19.

⁶Necmi Gürsakal; *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Uludağ Üniversitesi Yay., Bursa 2001, s.119.

yaşamını İstanbul'da ve yurdun birçok yerinde maliye müfettişi olarak sürdürmüş, araştırmacı kimliği ve gazeteci olarak Afyonkarahisar'a katkılar sağlamış bulunan İsmail Hızal'ın hayatı, eserleri hakkında bilimsel veriler ışığında değerlendirme yapmaktır. Bunu yaparken tasnif edilmiş veriler ile yalın, tarafsız, nesnel "bilimsel yöntem" takip edilmeye çalışılmıştır. Bir biyografi çalışması olan araştırmamızda ele alınan kişi eldeki verilere dayanarak tanıtılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde Türk basın tarihi hakkında genel bilgi verilmiştir. Daha sonra Afyonkarahisar basın tarihi hakkında belgeler ışığında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde İsmail Hızal'ın ecdadı ve yetiştiği çevre hakkında bilgi verilerek özellikle büyüdüğü Afyonkarahisar'ın ve dönemin önemli siyasi olaylarının şahsiyeti üzerinde bıraktığı etkileri ile başlayan süreç, öğrenim hayatı kısmında ilkokuldan üniversiteye kadar geçen zaman detayları ile aktarılmıştır. Çalışmamızın üçüncü kısmında İsmail Hızal'ın fikir hayatı ve fikir hayatını etkileyen şahsiyetler ve bu şahsiyetlerin biyografileri kısaca verilerek düşünce yapısı irdelenmeye çalışılmıştır. Son bölümün son maddesinde ise yayınlanmış eserleri, tuttuğu defterlerin dökümü verilmiş ve elde edilen veriler aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızda daha önce yayınlanmış bilgi aktarımı, İsmail Hızal'ın tuttuğu defterleri, yayınlanan ve yayınlanmayan yazıları, arşiv belgelerinden ve diğer kaynaklardan sağlanmıştır. İsmail Hızal'ın özel arşivi ilk kez incelenerek eserlerinin bütüncül bir yorumu yapılmaya dikkat edilmiş, bunu yaparken kronoloji takip edilmiş, yazılarını temellendiren çerçevenin kaynakları bulunmaya, düşüncelerine yön veren olay, kişi ve etkenlere dikkat edilmeye çalışılmıştır.

I. Kullanılan Kaynaklar

A. Belgeler:

İsmail Hızal'ın Özel Arşivi:

*"Yapılan toplantı ve görüşmelerde tutulan veya bir vesile ile el yazısıyla yazılmış notlar, tarihi açıdan çok özel önem taşıyan, tabii biçimde meydana gelmiş kaynaklardır."*⁷ İsmail Hızal'ın vefatı sonrası ailesi tarafından Afyon Kocatepe Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ne bağışlanmış olduğu defter ve günlüklerinden oluşmaktadır.

---

⁷ Fatma Acun; *Yakın Dönem Tarih Metodolojisi*, Siyasal Kitabevi Yay., Ankara, 2017, s.78.

Şecereleler:

Ailesi tarafından oluşturularak yazılmış olan iki sayfalık şecere.

Sürelili Yayınlar:

Afyonkarahisar basınına ait olan tüm gazete ve dergi koleksiyonlarıdır. Yerel basının incelenmesi aşamasında süreli yayınlar taranmıştır. Özellikle 1973 yılından itibaren İsmail Hızal'ın yazı ve araştırmalarının yayımlandığı *Türkelili*, *Kocatepe*, *Durum* gazeteleri ve *Beldemiz* Dergisi 2008 yılına kadar taranmıştır.

Mektuplar ve İdari Yazışmalar:

Yaptığımız araştırmalarda özel arşivi içerisinde az da olsa kişilere gönderilmiş özel mektuplara ulaşılmıştır.

Fotoğraflar:

Hızal'ın kişisel arşivinden ve araştırmalarımız neticesinde elde ettiğimiz fotoğrafları, özel yaşamına ait fotoğraflar ve araştırmaları ile ilgili olarak bizzat kendisi tarafından çekilmiş olan fotoğrafların bir kısmına ulaşılmıştır. Bunların bir kısmı ekler bölümünde verilmiştir.

B. Sözlü Kaynaklar:

Çalışmamızda sözlü kaynak kullanımına yer verilmiştir. Özellikle İsmail Hızal'ın ailesi ile yapılan görüşmelerde de Hızal'ın hayatına dair bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgiler elimizdeki yazılı belgeler ile mukayese edilerek kullanılmıştır.

II. Metot

Kaynaklar faslında da bahsettiğimiz üzere araştırmamızda yazılı verilere başvurulmuştur. Yazılı kaynaklarda belgelerin aslına ulaşılmaya çalışılmış, aslına ulaşılamayan belgelerin fotokopileri veya fotoğrafları alınmıştır. Yazılı belgelerin farklılıkları, bilgi yanlışları olabileceği ihtimali göz önünde bulundurularak metinlerin iç ve dış tenkidi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE ve AFYONKARAHİSAR'DA BASININ TARİHÇESİ

1.1. Basın ve Türkiye'deki Tarihçesine Genel Bir Bakış

Basın kavram olarak; gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan süreli yayınların bütünü, matbuat⁸ şeklinde tanımlanmaktadır. Basın; haberlerin, bilgilerin geniş kitlelere yayılması, haberleşmenin sağlanması ve düşüncenin açıklanması için kullanılan önemli bir araçtır⁹.

Kitle iletişimi, kaynak kesimin, paylaşma ve ilişkilendirme amacı ile bilgi, düşünce, duygu, tutum ve kanıtları alıcı kesim durumundaki büyük ve dağınık bir kitleye, kitle iletişimi gerçekleştirmek üzere geliştirilmiş araçlarla (gazete, dergi, kitap, radyo, televizyon, sinema filmleri, plak, ses ve görüntü bantları (video), ses ve görüntü diskleri, bilgisayar, internet vb.) iletilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır¹⁰.

Modern toplumda kitle iletişim araçları; halka yönetim ve siyaset hakkında bilgi aktarmak, yönetimi denetlemek, kriz anlarında kitleleri süratle uyarmak, kamuoyunun düşünce kanaat ve faaliyetlerini açıklamak, dolayısıyla toplumu oluşturan bireylerin etkilenmesini sağlamak, bireylerin rahatlamasına ve onların boş zamanlarını değerlendirmelerine yardımcı olmak gibi çok sayıda işlevi yerine getirirler¹¹. Basının bir haberleşme vasıtası olmasının ötesinde, halkı eğittiği, kamuoyu oluşturduğu ve kamuoyunu yönlendirdiği bir gerçektir. Bilinen bir başka gerçek ise, Avrupalılaşmayı esas alan, yakın devir Türk aydınının, bir kamuoyu oluşturmak ve onu eğitmek hedefidir¹².

Çalışmaları ile iz bırakan ve ilim dünyasında ilmi ağırlığı ile tanınan tarihçiler, basını genelde geri planda düşünmüşlerdir¹³. A. Zeki Velidi Togan'ın ifadeleri buna dair önemli örneklerden biridir:

“Gazeteler ve mecmualar ve vakitli matbuat zamanımızın vak’anüvisleridir.

Fakat haberler umumiyetle gün ve saatinde ve hiç tetkik edilmeden yazılır. Hiçbir

⁸İsmail Parlatır vd.; *Okul Sözlüğü*, TDKYay., Ankara 1994, s.99.

⁹“Basın”, *Yeni Türk Ansiklopedisi*, Ötüken Nşr., İstanbul 1985, s.328.

¹⁰Merih Zillioğlu; *İletişim Bilgisi*, 8. Baskı, AÜ Yay., Eskişehir 2003, s.78.

¹¹Bektaş Arsev; *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yay., İstanbul 1996, s.115.

¹²Turan Akkoyun; “Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devirlerinde Afyon Basını'nın Kökleşmesi ve Etkisi”, *Toplumsal Tarih*, nr. 52, Nisan 1998, s. 46.

¹³Ümmiye Talay Eken; *Afyon Basın Tarihi 1912-1998*, Afyonkarahisar Belediyesi Kültür Yay., Afyonkarahisar 2015 s. 15.

vakit vakıalar ancak bir gazete yüzünden öğrenilemez. Bu itibarla gazeteler zamanındaki muhtelif fikirleri fırka mücadelelerini gösteren kaldıklarıdır. Mamefih zamanımızda tarih yazmak için müracaat edilecek başlıca menba bunlardır”¹⁴.

Günümüz dünyasında sosyal bilimlerle diğer bilimlerin yardımlaşması ya da aralarındaki asgari müştereklerin çoğalması, tarih ilminin sorunlarını çözmede katkı sağlamaktadır. Türk tarihçiliği içinde yerel tarih çalışmalarının şehir tarihçiliği açısından ayrı bir yeri vardır. Bu bağlamda Afyonkarahisar şehir tarihçiliğine şehirde faaliyet gösteren gazete ve gazetecilerinin katkısı önemlidir. Konumuz olan İsmail Hızal’ın fikir ve tespitlerinin yerel tarih eksenli incelenmesi de bu konuya kendince katkılar sağlayacaktır. Bu noktada Türkiye’de basın veya matbuatın serüvenine göz atmakta fayda vardır.

Matbaanın icadından sonra, basın birçok Avrupa kentiyle birlikte Osmanlı Devleti’nin başkenti olan İstanbul’a da çok gecikmeden girmiştir. 1492 yılında İspanya’dan Türkiye’ye göç eden Musevîler arasında matbaacıların da bulunduğu, bunların İstanbul’da bir matbaa kurdukları belirtilmektedir¹⁵. Musevîlerden sonra diğer bazı azınlıkların da matbaalar kurdukları ve bu matbaalarda dinî eserlerin yanı sıra, gramer ve tarih kitapları bastıkları bilinmektedir¹⁶. Buna rağmen 1800’lü yılların ikinci yarısına kadar Osmanlı Devleti’nde ciddî kurumsallaşmış yayımcılıktan söz etmek pek mümkün değildir.

Basım sanatının 1492 yılında Osmanlı Devleti’ne girmiş olmasına rağmen, gazete yayımcılığı bu tarihten çok daha sonra başlamıştır. Türkiye’de ilk gazeteyi Fransız Devrimi’nden hemen sonra Fransızlar çıkarmışlardır. Bu gazete, İstanbul’da Fransız elçiliği basımevinde basılan ve 1795 yılında Fransızca olarak yayımlanan “*Bulletin de Nouvelles*” isimli gazetedir¹⁷. İlk Türkçe gazete ise, 1828 yılında yayımlanan “*Vakayi-i Mısriye*”dir¹⁸. Bu gazeteleri, 1831 yılından itibaren devletin resmî gazetesi niteliğinde yayımlanan “*Takvim-i Vakayi*”¹⁹ ve 1840 yılında William Churchill isimli bir İngiliz tarafından yayımlanmaya başlayan yarı resmî nitelikteki

¹⁴A. Zeki Velidi Togan; *Tarihte Usul*, 4. b., Enderun Kitabevi Yay., İstanbul 1985, s.60.

¹⁵Orhan Koloğlu; *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006, s. 13.

¹⁶Avram Galanti; *Türkler ve Yahudiler*, Gözlem Gazetecilik Yay., İstanbul 1996, s.112.

¹⁷Alemdar Korkmaz; *İstanbul (1875-1964) – Türkiye’de Yayınlanan Fransızca Bir Gazetenin Tarihi*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yay., Ankara 1978, s.4.

¹⁸Orhan Koloğlu; *İlk Gazete İlk Polemik: Vakayi-i Mısriye’nin Öyküsü ve Takvim-i Vakayi ile Tartışması*, Çağdaş Gazeteciler Derneği Yay., Ankara 1989, s.14.

¹⁹Nesimi Yazıcı; *Takvim-i Vakayı -ı Belgeler*, Gazi Üniversitesi Yay., Ankara 1983, s.51.

“*Ceride-i Havadis*” gazeteleri takip etmiştir²⁰. Devlet desteği olmaksızın özel teşebbüs tarafından kurulan ilk Türk gazetesi olan “*Tercüman-ı Ahval*” ise, 1860 yılında yayımlanmaya başlamıştır. Aynı zamanda ilk fikir gazetesi olan bu gazetenin yayımlanmasını sağlayan Agâh Efendi ile Şinasi’nin basın tarihimizde özel bir yeri vardır²¹. Şinasi tarafından çıkartılan “*Tasvir-i Efkar*” ve William Churchill tarafından çıkartılan “*Rûzname-i Ceride-i Havadis*” bu dönemde yayımlanmış diğer gazetelerdir.

Tanzimat’ın ilânıyla başlayan Batılılaşma hareketlerinin sonucu olarak Batı’daki gelişmelerden haberdar ve farklı sosyal- kültürel ihtiyaçlara sahip aydınların ortaya çıkması, eğitim alanında girilen bazı yeniliklerin kitap, gazete ve dergi gibi basılı araçları zorunlu kılması, basın alanındaki gelişmeleri hızlandırmıştır. Bu yıllarda sayıları artmaya başlayan yayımcıların matbaalarında basılan kitap, gazete ve dergiler, belirli bir okur kitlesi oluşturarak 1860’tan sonra ortaya çıkacak yayım dünyasının temelini oluşturmuştur. Osmanlı Devleti bu dönemde yayımcılığı düzenlemek amacıyla önce bazı iradeler çıkarmış, daha sonra da matbaa açmak, kitap ve dergi basmak için belirli kurallar getiren hukuksal düzenleme çalışmaları yapmıştır²².

Cumhuriyet öncesi dönemde, basını dolaylı da olsa ilgilendiren ilk hukukî düzenleme 1857 tarihli “Matbaalar Nizamnamesi”dir. Bu nizamnameye aykırı davrananların matbaalarının kapatılacağı ve buna cesaret edenlerin de suçluluk durumlarına göre, *Ceza Kanunu*’nda gösterilen ceza ile cezalandırılacağı belirtilmiştir. 1857 tarihli “Matbaalar Nizamnamesi” aynı zamanda bir sansür nizamnamesi özelliği taşımaktadır. Ancak bu sansür nizamnamesi gazeteler ve dergiler değil, kitaplar düşünülerek hazırlanmıştır. Zira nizamnamenin yürürlüğe girdiği tarihte resmî ve yarı resmî nitelikte olan “*Takvim-i Vakayı*”, “*Ceride-i Havadis*” ve “*Vakayı-i Tıbbiye*”den başka Türkçe gazete ve dergi bulunmamaktaydı²³.

Cumhuriyet öncesi dönemde basını ve basın özgürlüğünü doğrudan ilgilendiren ilk düzenleme ise 1864 tarihli “Matbuat Nizamnamesi”dir. Nizamname basın özgürlüğü açısından önemlidir. Çünkü süreli ve süresiz yayınlar için zorunlu bir vasıta olan matbaalar, ilk kez bu nizamname ile genel ve objektif kurallara bağlanmıştır. “Matbuat Nizamnamesi”yle basın özgürlüğü tam anlamıyla gerçekleştirilmese de

²⁰Hasan Refik Ertuğ; *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*, C. I, Yenilik Basımevi Yay., İstanbul 1970. s. 162-164.

²¹Kabacalı, a.g.e, s.64.

²²Yaşar Salih Paşaoğlu; *Türkiye’de Basın Özgürlüğü*, Ankara Üniversitesi SBE Kamu Hukuku Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2017, s.140.

²³Paşaoğlu, a.g.t., aynı yer.

önceden idarenin iki dudağı arasında yürütülen basın faaliyeti, bu nizamnameyle hukukî ve objektif kurallara bağlanmıştır. Bu nizamnamenin yürürlüğe girmesiyle birlikte basında ciddî bir canlanma söz konusu olmuş, yeni birçok gazete ve dergi kurulmuştur. Yeni kurulan bu gazetelerin bazıları hükümete karşı muhalif bir tutum takınmış ve özgürlük talebinde bulunmuştur. Bu durumdan rahatsız olan hükümet, 1867 yılında “Matbuat Nizamnamesi” nin hükümlerini yok sayan ve hükümete basınla ilgili idari tedbirler alabilmek yetkisi tanıyan “*Âli Kararname*” yi yayımlamıştır²⁴.

Türk milletinin ilk yazılı anayasası olarak kabul edilen 1876 Anayasasının 12. maddesinde yer alan “*Matbuat, kanun dairesinde serbesttir.*” hükmü ile 1876 Anayasasının ilânıyla yepyeni bir dönemin başladığını zanneden basın özgürlüğü taraftarları, yanıldıklarını kısa sürede anlamışlardır. II. Abdülhamit, ilk olarak 1876 Anayasasının 36. maddesine dayanarak 1877 yılında çıkardığı bir kararname ile ülkede sıkıyönetim ilân etmiştir. Daha sonra da halkın parlamento hayatı için henüz hazır olmadığından, 14 Şubat 1878 tarihinde Meclis-i Umumi’yi kapatarak yeni bir dönem açmıştır.²⁵

II. Abdülhamit ile basın arasındaki mücadele 1908 yılına kadar sürmüştür. 1908’de yeniden yürürlüğe konulan anayasanın basınla ilgili olan 12. maddesi değiştirilerek maddenin 1876 tarihli *Kanunu Esasi*’de yer alan ifadesine “*sansür yasağı*” ibaresi eklenmiştir. II. Meşrutiyet’in ilânıyla Osmanlı basını o güne kadar görülmeyen bir canlılığa kavuşmuştur. 1909 yılında, 1881 tarihli *Fransız Basın Kanunu* örnek alınarak hazırlanan *Matbuat Kanunu* yürürlüğe konulmuştur.²⁶ Hükümete gazete ve dergi kapatma yetkisi verdiği için siyasal amaçlı kullanıma açık olan bu kanun, birçok değişiklik geçirerek 1931 yılına kadar yürürlükte kalmıştır²⁷.

31 Mart Olayı’nın bastırılmasından sonra ilân edilen sıkıyönetim, Birinci Dünya Savaşı öncesi içte ve dışta ortaya çıkan gelişmelerle birlikte sürekli bir niteliğe bürünmüş ve zamanla diğer özgürlüklerle birlikte, basın ve düşünceyi açıklama özgürlüğünün de tamamen ortadan kalkmasına yol açmıştır²⁸. 1908-1914 basının özelliğini, elde ettiği özgürlüğü asla yeterli bulmaması oluşturur.²⁹

---

²⁴Paşaoğlu, a.g.t., s.140-142.

²⁵Paşaoğlu, a.g.t., s.143-144.

²⁶Paşaoğlu, a.g.t., s.145.

²⁷Kabacalı, a.g.e., s.140.

²⁸Danışman, a.g.e., s.7.

²⁹Orhan Koloğlu; *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın*, İletişim Yay., İstanbul 1994, s.56.

Mondros Mütarekesi sonrasında ülkedeki basında, bir yandan ülkeyi İngiliz ve Amerika mandasına teslim etme gayretini, diğer yanda ise mağlubiyeti İttihatçılar'a yikarak nefreti İttihatçılar'a yönelten izleri görmekteyiz³⁰.

Millî Mücadele Dönemi'nde bir tarafta İstanbul ve Anadolu'nun muhalif basını, öbür tarafta ise Kuva-yı Milliyeci gazeteler bulunmaktaydı. Ayrıca bizzat Mustafa Kemal Paşa'nın yönlendirdiği Anadolu basını vardı³¹.

Mütareke ve özellikle Millî Mücadele Dönemi'nde Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde "Millî Mücadele Basını" doğmuş ve gelişmiştir. Ancak en önemli bölgeleri düşman tarafından işgal edilmiş bir ülkede, en ilkel koşullarda filizlenmek çabaları sürdüren basının tam bir hüviyete kavuşamayacağı aşikârdır. Kâğıdın, mürekkebin bile bulunmadığı, matbaacının olmadığı Anadolu illerinde, her çeşit yokluğa rağmen bir iki sayfalık gazeteler çıkarılmış, Türk milletinin birlik ve beraberliğini sağlama çabaları sürdürülmüştür. Millî Mücadele Basını, görevinin bir kısmını yerine getirdikten sonra neşriyatına son vermiştir³².

Cumhuriyet'in ilanından sonra gazetelerin, tek çizgi çevresinde toplanma yoluna gidilmiştir. Buna uymayanlar ise Şeyh Sait İsyanı'na müteakip 4 Mart 1925'te çıkarılan *Takrir'i Sükûn Kanunu* ile tüm muhalefet ile birlikte bertaraf edilmiştir. Partiden gelen önergeleri tartışmasız topluma yansıtan basın, Türk inkılâplarının dokunulmazlığı için büyük çaba sarf etmiştir. CHP yönetimi ise basını, her açıdan kendisine bağımlı hale getirmiştir. Gazete sahiplerinin önemli bir kısmı milletvekilidir. Hem kâğıt hem de ilanlar devletin kontrolü altındadır³³.

Fikir ve edebiyat dergiciliğinde ise 1930'lu yıllarda kaliteli bir artış gözlenmektedir. Kuruluş felsefesi siyasî olsa da Halkevleri, basın yayın faaliyetlerinin çeşitlenmesinde ve kaliteli yayınların çıkmasında önemli etkiye sahiptir.

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk basın yasası 1931'de yayınlanmıştır. 1935 yılında toplanan I. Basın Kongresi'nin toplanış amacı, basınla basın genel direktörlüğü arasındaki iş birliğini pekiştirmek ve Türk basınının görevlerini daha iyi görebilmektir.

---

³⁰Orhan Koloğlu; *Türk Basını Kuva-yı Milliyeci'den Günümüze (70. Yılında Cumhuriyet Basını)*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1993, s.11.

³¹Koloğlu, *Türk Basını...*; s.12.

³²Eken, a.g.e., s.29.

³³Koloğlu, *Osmanlı'dan ...*, s.64-65.

Basın mesleğinin ilerlemesi, amaçlardan bir diğeri idi. Ancak burada da basının rejime bağıllığını anımsatmak dışında hiçbir sonuç alınmadı³⁴.

1938 ve 1940 yıllarında *Basın Kanunu*'nda yapılan değişikliklerle basın özgürlüğü tamamen ortadan kaldırılmıştır. Gazetecilerin birçoğu hapisle cezalandırılmıştır. Birçok gazete ve dergi defalarca kapatılma cezasına çarptırılmıştır³⁵.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk döneminde basın bir yandan bir yumuşama dönemine girerken bir yandan sertleşme eğilimleri göstermiştir. Millî Şef İsmet İnönü döneminde basın hem Matbuat Umum Müdürlüğü hem de sıkıyönetimin kontrolü altında kalmıştır. Türkiye'de basın 1945'te çok partili yaşama geçinceye kadar CHP'nin sıkı kontrolü altında yaşamını sürdürmüştür³⁶.

Görüldüğü üzere 1918-1923 Millî Mücadele Dönemi'nde basın, çok farklı bakış açılarıyla yayın hayatını sürdürmüştür. 1923- 1945 yılları arasında ise kurulan yeni rejimin tam olarak oturması adına basın, sansürle karşı karşıya kalmıştır. Devrimlerin kabul görmesi ve CHP iktidarının ikbali noktasında sıkı bir yönetimle muhalif basının etki alanı ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır³⁷.

Tek-parti yönetiminde ve II. Dünya Savaşı boyunca da sıkıyönetim rejiminde yaşayan Türk milletinin, savaştan sonra ortaya çıkan özgürlük ve demokrasi talebi çeşitli şekillerde kendini göstermeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın galiplerine verilen demokrasiye geçileceği sözü de basında özgürlük ile ilgili gelişmelerde etkili olmuştur³⁸.

DP'nin 1950 yılından itibaren basına verdiği özgürlük alanı, 1954 ve 1956 yılında çıkarılan kanunlarla, basının kısıtlayıcı dönemine dönmesine sebep olmuştur³⁹. Çıkarılan kanunlarla, DP iktidarı ve muhalif basın arasındaki çekişme 27 Mayıs 1960 askerî darbesine kadar sürmüştür⁴⁰.

1961 Anayasası'nın çoğulculuğa verdiği önem ve basına hareket alanı kazandıran yasaları, basın dünyasına rahat nefes aldırsa da bu uzun sürmedi. 1971

---

³⁴Koloğlu, *Osmanlı'dan...*, s. 66.

³⁵Cemil Koçak; "İkinci Dünya Savaşı ve Türk Basını", *Tarih ve Toplum*, Cilt:6, Sayı:35, İletişim Yay., Kasım 1986, s.30.

³⁶Koloğlu, *Osmanlı'dan...*, s. 66.

³⁷Geniş olarak konunun örnekleri için bkz. Koloğlu, *Türk Basını ...*, s.11-86.

³⁸Kabacalı, a.g.e., s.150-151.

³⁹Kabacalı, a.g.e., s. 170-178.

⁴⁰Kabacalı, a.g.e., s. 181-187.

yılında muhtıra ile basın kısıtlandı⁴¹. 1960'lı yıllarla başlayan teknolojik gelişmeler basın dünyasında da değişimleri beraberinde getirmiştir.

1970-1980'li yıllar arasında basın, liberal eğilim göstermektedir. 1980'li yıllara yaklaşıldığında ise mizahî dergiler, siyasî mizahla tirajlarını üst noktalara taşımaktaydı. 12 Eylül 1980 darbesiyle muhalif basın tekrar suskunluk dönemine dönmüştür⁴².

12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri “*emir komuta zinciri içinde ve emirle*” yönetime el koymuştur. Yayımlanan (1) numaralı bildiriyle parlamento ve hükümet feshedilmiş, parlamento üyelerinin dokunulmazlığı kaldırılmış, bütün yurttan sıkıyönetim ilân edilmiştir⁴³. Bir hafta sonra ise, Sıkıyönetim Kanununun 3. maddesi değiştirilerek Sıkıyönetim Komutanlığı'na basına ve haberleşmeye sansür koyma yetkisi verilmiştir. Bu dönemde basının ve basın özgürlüğünün durumu diğer ara dönemlerden farklı olmamıştır⁴⁴.

Türkiye'de basının gelişimi 1980'lerden sonra daha hızlı olmuştur. Bu hızlı gelişim, sorunları da beraberinde getirmiştir. Türk basını, 1980'den bu yana iki önemli sorun ile karşı karşıyadır. Bunlardan birincisi, basının siyasîlerle çok yakın ilişki kurmasıdır. Son dönemlerde basın, siyasetin bir organı gibi hareket etmekte, toplum adına siyaseti denetlemekte, doğru bilgi verme görevini yerine getirmekte zorlanmaktadır⁴⁵. Basının bu noktada karşılaştığı diğer önemli sorun, tekelleşmedir. Türkiye'de yaşanan tekelleşme olgusu, basın organları sahiplerinin değişimi ile doğrudan ilişkilidir. Basın organları sahiplerinin, gazeteciler değil de patronlar olması, basının ticarî bir kazanç olarak görülmesine sebep olmuştur⁴⁶.

1999 yılında Türkiye'ye Helsinki Zirvesi sonrasında verilen tam üyelik statüsü, 12 Eylül Askeri Müdahalesi'nin ve “*geçiş dönemi*”nin ürünü olan ve diğer birçok özgürlükle birlikte, basın özgürlüğünü de ortadan kaldıran 1982 Anayasasının, *Türk Ceza Kanunu*'nun, *Terörle Mücadele Kanunu*'nun ve *Basın Kanunu*'nun bazı hükümlerinin değiştirilebilmesine zemin oluşturmuştur⁴⁷.

---

⁴¹Koloğlu, *Osmanlı'dan...*, s.78.

⁴²Koloğlu, *Osmanlı'dan...*, s.80-86.

⁴³Soysal Mümtaz; *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, Dokuzuncu Baskı, Gerçek Yay., İstanbul 1992, s.128-129.

⁴⁴Kabacalı, a.g.e., s.219-210.

⁴⁵Doğan Tılıç; *2000'ler Türkiye'sinde Gazetecilik ve Medyayı Anlamak*, Su Yay., İstanbul 2001, s.141.

⁴⁶Yavuz Donat; *Özal'lı Yıllar 1983-1987*, Bilgi Yay., Ankara 1987, s. 111.

⁴⁷Paşaoğlu, ag.t., s. 177.

Gazeteler, genel anlamda bu dönem içerisinde toplumu yönlendirmede etki alanı fazla olan ve iktidar tarafından kullanılan önemli bir argüman olmuştur⁴⁸.

Türkiye’de basının siyasî hayata etkisi, özel televizyonların yayına başlamasıyla, 1990’lardan sonra daha çok hissedilmiştir. Bu yıllarda hem siyasal alanda hem de toplumsal alanda dönüşümler yaşanmaya başlanmıştır. 1990’lardan itibaren medya, sahip olduğu güçle hükümetleri kurabilir, değiştirebilir ve yönlendirebilir hale gelmiştir⁴⁹.

Basın, Türkiye’de 28 Şubat sürecinin yaşanmasında birinci derecede rol oynamıştır. 28 Şubat süreci yaşanmadan birkaç ay önce bazı medya gruplarının köşe yazılarında ve haberlerinde mevcut siyasî iktidara karşı, etkisi yüksek muhalif yazılar yazılmıştır. Yapılan haberler, “Postmodern Darbe”nin zeminini oluşturmuş ve dikkatleri belli konulara yoğunlaştırarak 28 Şubat sürecinin gerçekleşmesinde rol oynamıştır⁵⁰.

Türkiye, 2000’li yıllarda Avrupa Birliği ile ilgili sürecin hız kazanması ile fikir ve ifade özgürlüğünün genişlediği yıllardır. Demokratikleşme, kişi hak ve özgürlükler açısından önemli gelişmeler olmuştur⁵¹.

Günün ihtiyaçlarına cevap vermekte sıkıntılı olan *Basın Kanunu*’nun yerine, 9 Haziran 2004’te 5187 sayılı yeni *Basın Kanunu* kabul edilmiştir⁵².

Gelişiminden günümüze kadar basının durumunu toparlayacak olursak, Türkiye’de batılılaşma ve modernleşme, her zaman devletin bekasını, üniter yapısını ve devamlılığını sağlamak olarak görülmüştür. Bu sebepten, modernleşme hareketleri toplum odaklı değil, devlet odaklı gerçekleşmiştir.

Türkiye’de basının ortaya çıkış biçimi, Batı’dan farklı gelişmiştir. Türkiye’deki gelişmeler, Batı toplumlarındaki ekonomik ve toplumsal sebeplerden ziyade siyasî ve devlet eksenli olmuştur. Dünyada liberal eğilimlerin etkin olduğu dönemlerde Türkiye’deki basın nispeten özgür olmuştur.

Çağımızda bilim ve teknolojinin hızlı gelişimine⁵³ ayak uyduran kitle iletişim araçları arasında yer alan basın, giderek büyük bir önem kazanmıştır. Yeni iletişim

---

⁴⁸Koloğlu, *Osmanlıdan...*, s.100-115

⁴⁹Güventürk Görgülü; *Basında Ekonomik Bağımlılık*, Gazeteciler Cemiyeti Yay., İstanbul 1991, s. 59-61., Hakan Tuncel; “Bab-ı Ali’den İkitelliye”, *Birikim*, S.64, Ağustos 1994, s. 37-39.

⁵⁰Nilgün Gürkan; “Türkiye’de Siyasal Tıkanma ve Medya”, *Birikim*, S.104, Aralık 1997, s. 80.

⁵¹Menderes Çınar, “Seçimlerin Ardından: Siyaset Yeniden”, *Birikim*, Kasım-Aralık 2002, s. 41.

⁵²*Türkiye’de ve Dünyada 2004*, Anadolu Ajansı Yay., Ankara 2005, s. 44.

teknolojileri ve özellikle de basındaki hızlı gelişim karşısında, eski yasal örgütler ve kurumsal yapılar ihtiyacı karşılayamamaktadır. Devleti oluşturan yasama, yürütme, yargı erkinin yanına dördüncü bir erk olarak yerleşen basın sağlam temeller üzerinde inşası çok önemlidir.

Basın, dünyadaki değişimlere ayak uydurabilen ve uyum sağlayabilen tek güçtür. Basın, olayları izlemede ve yorumlamada, en hızlı davranan ve yorumlama yeteneğine sahip olandır. Basının bu noktadaki gücü ve rolü eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Basının kendini yasama, yürütme ve yargının yerine koyduğu düşünceleri yaygınlaştırmıştır.

Türk basını, geçmişten gelen geleneksel devletçi tavır ile sermayenin ağırlıklı olduğu bir medya anlayışı ve nihayetinde ise Avrupa Birliği süreciyle gündeme giren değişimci ve özgürlükçü söylemin arasında sıkışmıştır.

1.2.Afyonkarahisar’da Basın Tarihçesine Bakış

Afyonkarahisar, basın hayatı bakımından kısa fakat zengin bir geçmişe sahiptir. II. Meşrutiyet sonrasında başlayan şehrin basın hayatı, Millî Mücadele Dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze zenginleşerek gelmiştir. Gazetelerin yanında çıkarılan dergiler de halkın ilmî ve edebî yönden gelişimine katkıları sağlamıştır. Afyonkarahisar basını yayımlanan gazete ve dergi bakımından çok çeşitlilik göstermektedir⁵⁴.

Şehirde basılan ve yayımlanan gazete sayısının fazla olması şehirde fikrî yapının zengin olduğunu göstermekle beraber, ilan ve reklam elde etme düşüncesinden de kaynaklanmaktadır⁵⁵.

Afyonkarahisar’da ilk matbaayı kuran kişi Meşrutiyet’ten sonra Hacı Muharrem Efendi’dir. Bu matbaa, teknik olarak çağdaşlarının çok gerisindedir. Afyonkarahisar’da ikinci matbaa *Liva Matbaası*’dır. Sahibi Hacı Ali Efendi’dir⁵⁶. Bu matbaanın namı Afyonkarahisar’ın dışında da duyulmuştur. Yaptığımız araştırmada

---

⁵³Turan Akkoyun, “Cumhuriyetin Başlarından Bilim ve Teknoloji Çeşitlenmesine Haberleşme Örneği”, *Yeni Türkiye*, S. 88, Haziran-Aralık 2016, ss.628-641.

⁵⁴Turan Akkoyun, *Ömer Fevzi Atabek ve Afyon Vilayeti Tarihçesi*, Afyon 1997, s. CXVI. ; Mehmet Tekin, *Afyon Basını ve Afyon Basımında Hatay’ın İşgal Yılları*, Kültür Eğitim Tesisleri Yay., Antakya 1989, s.13

⁵⁵Eken, a.g.e., s. 25

⁵⁶Arife Cibil Yıldırım, “Girişimci, Gazeteci ve Eğitimci Tarihî Bir Şahsiyet: Afyonkarahisarlı Hacı Ali Bey”, *II. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Alaeddin Keykubadın Keykubad Üniversitesi Yay., Alanya 2017, ss. 2911-2925.

Afyonkarahisar basın hayatının çok renkli ve canlı olduğunu söylememiz mümkündür. Yayın hayatında sürekliliği sağlamış gazete ve dergilerin sayısı da Afyonkarahisar'ı düşündüğümüzde çok zengin bir görünüm arz etmektedir⁵⁷.

Afyonkarahisar'da basın hayatı II. Meşrutiyetten sonra 1912-1915 yıllarında neşredilen *Manzara* gazetesi ile başlar. Daha sonra *Karahisar-ı Sahib*, *Ferda (Dergi)*, *İkaz*, *Öğüd*, *Sözbirliği*, *İrşad*, *Neşe*, *Türk Mecmuası*, *Doktor* vs. olarak devam eder⁵⁸.

Zengin bir mirasa sahip olan Afyonkarahisar basınının tarihçesini gazete ve dergilerin kısaca künyelerini vererek ele almaya çalışacağız.

Afyonkarahisar'da ilk gazete bir gayrimüslim tarafından çıkarılan *Manzara* 'dır. Hacı Muharrem Efendi'nin taş baskı tezgâhından sadece bir yüzüne baskı yapılmış saydam bir kâğıttan ibaret olan *Manzara*⁵⁹, sadece bir makale ve bir sinema ilanından ibarettir. Gazetenin çıkarılma amacının, sinema ilanına pul yapıştırma zaruretinden kurtulmak olduğu düşünülmektedir⁶⁰.

Manzaradan sonra Afyon'da çıkan gazete *Karahisar-ı Sahib'dir*⁶¹. 1917 yılında Afyonkarahisar müstakil sancak olduktan sonra yayımlanmıştır. Haftada iki gün yayımlanmış⁶² ve Mart 1920 tarihinde şehrin Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine kapanmak zorunda kalmış resmî bir gazete idi⁶³.

Ferda dergisi Birinci Dünya Savaşı sonlarında yayımlanmaya başlamıştır. Afyonkarahisar'ın ilk dergisi olan *Ferda* dergisinin imtiyaz sahibi Haydar, mesul müdürü Ahmet Sami'dir. Şehirde çıkarılan diğer bir dergi, *Nur* dergisi sayesinde pek çok Afyonkarahisarlı yazar yetişmiştir⁶⁴.

Millî Mücadele Dönemi'nde Afyonkarahisar basınında bir hareketlenme olduğu görülmektedir. Bu dönemde *Öğüd* ve *İkaz* gibi seviyeli gazetelerin yayınlandığı görülmektedir. Özellikle *Öğüd* yayınlarıyla adeta Millî Mücadele'nin sesi olmuştur. Bundan başka bu dönemde, *İrşad*, *Doktor* mecmuaları ve *Halkın Sözü*,

---

⁵⁷Ömer Sami Coşar; *Millî Mücadele Basını*, İstanbul 1964, s.40.

⁵⁸Behçetoğlu, "Afyonkarahisar Basın Tarihi", *Türkeli*, 1 Nisan 1986, nr.7789.

⁵⁹Akkoyun; *Ömer Fevzi Atabek ...*, s. CXXIII; "...Şehrimiz Basın Tarihi 1912-1915 yıllarında neşredilen *Manzara* gazetesi ile başlar..."

⁶⁰Behçetoğlu, "Afyonkarahisar Basın Tarihi", *Türkeli*, 1 Nisan 1986, nr.9789.

⁶¹Oktay, a.g.e., s.9, Tekin, a.g.e., s.37.

⁶²Mahir Erkmen. "Eski Gazete ve Dergileri Karıştırırken" *Haber*, 1 Mart 1945, nr.2562.

⁶³Tülbentci, aynı yer.

⁶⁴Muzaffer Bayar; *Taşpınar Dergisi Bibliyografyası*, E.Ü.E.F. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Bitirme Tezi, İzmir 1993, s.3-9.

Sözbirliği, *Emek* gazeteleri neşredilmiştir⁶⁵. Cumhuriyet'in ilanından sonra CHP'nin çizgisine uymayan *İkaz* gazetesi hükümetçe kapatılmıştır. 1930'lara geldiğimizde Halkevlerinin yayın organı olan *Taşpınar* ve CHP'li *Haber*'den başka yayın organını Afyonkarahisar'da görmek mümkün değildir⁶⁶. 1937'den sonraki yıllarda yine CHP'li *Kocatepe* ve Faruk Şükrü'nün *Hisar*'ını görebiliriz. Dönemin siyasî özelliklerini, özellikle Millî Mücadele'yi ve tek parti dönemini Afyonkarahisar'da neşredilen gazetelerin muhteviyatında açıkça görmemiz mümkündür⁶⁷.

Millî Mücadele devrinde Afyonkarahisar'da neşriyat yapan gazetelerden diğeri ise *Öğüd* gazetesidir. *Öğüd* gazetesi bu dönemde Millî Mücadele'nin sesi olmuştur⁶⁸. *Öğüd* gazetesi Afyonkarahisar'da 1 Eylül 1917'de haftalık olarak Abdülğani Ahmet Bey tarafından çıkarılmıştır. *Sevr Antlaşması*'ndan hemen sonra bu gazete, Türk milletinin hiçbir yenilgiye boyun eğmeyeceğini, bağımsız yaşamak uğrunda kanının son damlasına kadar mücadeleye kararlı olduğunu açıklamıştır. *Öğüd* gazetesi haftalık olarak Afyonkarahisar'da 96 sayı yayınlamıştır. 15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine gazete Konya'ya taşınmış ve yayın hayatına devam etmiştir⁶⁹.

İşgalci devletlere ve özellikle İngilizlere karşı yaptığı yayınlarla tanınan *Öğüd* gazetesi 1 Temmuz'dan itibaren İtalyanlar'ın işgalindeki Konya'da çıkmaya başlamıştır. Burada da Anadolu'yu Yunan istilasına açan İngiltere'ye karşı şiddetli yayınlar yapmıştır. Bunun üzerine Umum İşgal Kumandanı İngiliz Generali Milne, Konya'daki İtalyan güçlerinden *Öğüd*'ü kapatmalarını istemiş, İtalyan kuvvetleri de bu durumu *Öğüd* idaresine bildirmiş, ardından gazeteyi kapatmışlardır⁷⁰. Basının önemini iyi kavramış olan Mustafa Kemal, Anadolu'daki basın faaliyetlerini yakından takip etmiştir. *Öğüd*⁷¹ gazetesinin kapatılması üzerine *Konya Müdafası Hukuk Merkezi*'ne gönderdiği telgrafta bu olaya karşı nasıl tavır alınması gerektiğini bildirmiştir, gazetenin açılması için girişimlerde bulunmuştur. Bütün bu girişimler sonuç vermiş, olay *Öğüd*'ün *Nasihah* adıyla tekrar neşredilmesiyle sonuçlanmıştır⁷². Millî Mücadele Dönemi'nde Anadolu'nun önemli sesi olan *Öğüd*, Konya şehir

⁶⁵Turan Akkoyun; *Afyonkarahisar Basın Tarihi*, Afyonkarahisar Belediyesi Kültür yay., Afyonkarahisar 2015, s. 93.

⁶⁶Eken, a.g.e., s.30.

⁶⁷Akkoyun, *Afyonkarahisar Basın...*, s. 96-102.

⁶⁸Yücel Özkaya; *Millî Mücadelede Atatürk ve Basın*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2007, s.15.; Coşar, a.g.e., s.155.

⁶⁹Tarık Özaşkın. "Anadolu Basınına Kısa Bir Bakış", *Türkelî*, 20 Aralık 1986, nr.8009.

⁷⁰Mustafa Onar; *Atatürk'ün Yazışmaları, C. I*, Ankara 1995, Belge nr.583, s.4.

⁷¹Eken, a.g.e., s.31-32.

⁷²Akkoyun, *Afyonkarahisar Basın...*, s. 103-104

matbaasının yetersiz olması nedeniyle Temmuz 1921`de Ankara`ya taşınmış ve 699. sayısından itibaren Ankara`da neşredilmeye başlanmıştır. *Öğüt* gazetesinin sahibi Abdulgani Ahmet Bey *Öğüd*`ü 1921`den itibaren hem Konya`da hem de Ankara`da<sup>73</sup> çıkartmıştır. Böylece " *İki şehirde aynı anda çıkan gazete* " unvanını almıştır. Millî Mücadele Dönemi`nin üçüncü büyük gazetesi olan *Öğüd* gazetesi 1923 senesinde kapatılmıştır⁷⁴.

Millî Mücadele senelerinde *Öğüd* gazetesi kapatılınca yerine Mehmet Şükrü Bey tarafından *Halk Sözü* gazetesi yayınlanmıştır. Millî Mücadele`nin yanında yer alan gazetenin yayınları İngilizleri rahatsız etmiştir⁷⁵.

Yine Millî Mücadele yıllarında çıkarılan *İrşad* adlı dergi hakkında bilgimiz sınırlıdır⁷⁶.

Millî Mücadele ve Cumhuriyet`in ilk senelerinde Afyonkarahisar`da neşredilen *İkaz* gazetesinin imtiyaz sahibi Koçzade Mehmet Şükrü Bey`di⁷⁷. *İkaz* gazetesinin yayınlandığı tarih hakkında bazı ihtilaflar vardır⁷⁸. *İkaz*, önceleri cuma günü haricinde her gün çıkarken daha sonra gün aşırı⁷⁹ çıkmış, maddî ve teknik imkânsızlıklardan dolayı sadece perşembe günleri neşredilen bir gazete olmuştur. *İkaz* gazetesi Ferit Paşa Hükümeti döneminde üç defa kapatılıp açılmıştır⁸⁰.

Millî Mücadele`nin yanında olan *İkaz*, Millî Mücadele`den sonra başlayan inkılâp hareketlerinin yanında olmuştur. İstikrarın gelmesi için inkılâp yapılması gerektiğini, Türkiye Cumhuriyeti`nin kurulması ile en büyük inkılâbın yapıldığını ancak bunun yeterli olmadığını, inkılâbın her alanda devam etmesinin gerekli olduğunu vurgulamıştır. *İkaz*`ın muhalif tutumu, çok geçmeden tepkileri üzerine çekmiş, 1925 Şeyh Sait İsyanı`na müteakip de sahibi Mehmet Şükrü Bey`le birlikte *İstiklal Mahkemeleri*`nde yargılanmış ve gazete kapatılmıştır⁸¹.

---

⁷³İnuğur, a.g.e., s.353.

⁷⁴Coşar, a.g.e., s.163-165.

⁷⁵Eken, a.g.e., s.33

⁷⁶Eken, a.g.e., s. 33-37.

⁷⁷Akkoyun, *Afyonkarahisar Basın...*, s. 96.

⁷⁸Eken, a.g.e., s.34.

⁷⁹*İkaz*, 30 Kânunuevvel 1335, nr.121.; *İkaz*, 24 Ağustos 1920, nr.272.

⁸⁰*İkaz*, 26 Tesrinsani 1923, nr.413-414.; *İkaz*, 30 Kânunuevvel 1335, nr.121.; Musul Meselesi Cemiyeti Akvama Havale Edilecektir", *İkaz*, 21 Ağustos 1923, nr.455-456.

⁸¹Eken, a.g.e., aynı yer.

Millî Mücadele yıllarında Afyon`da yayınlanan bir diğer mecmua da *Doktor Mecmuası*’dır. İmtiyaz sahibi Şükrü Bey`dir. 1920`de yayımlanan bu derginin hacmi büyük ve dergi içerik açısından zengindir⁸².

Sözbirliği gazetesi, Millî Mücadele`de 1919 yılının sonlarında neşriyata başlamıştır<sup>83</sup>. İmtiyaz sahibi Hacı Ali, mesul müdürü Osman Sırrı, baş muharriri Faruk Şükrü`dür. Şehir matbaasında basılan *Sözbirliği* gazetesi 23 Eylül 1921 tarihinde kapanmıştır⁸⁴.

Millî Mücadele Dönemi`nde neşriyata başlayan gazetelerden biri de *Emek* gazetesidir. 16 Ocak 1921 tarihinde *İkaz Matbaası*’nda Abdülkadir Vahram Lütfi`nin imtiyaz sahipliğinde⁸⁵ ve Ahmet Hilmi`nin baş muharrirliğinde yayınlanan *Emek* gazetesi altı nüsha yayımlandıktan sonra 1 Mart 1921 tarihinde hükümet tarafından kapatılmıştır⁸⁶.

Zafer gazetesi, Millî Mücadele`nin sonuna doğru Abdullah Mahir Erkmen tarafından 12 Ekim 1922 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. *Zafer* gazetesi birkaç nüsha çıktıktan sonra isim değiştirerek *Haber* adı ile 15 Nisan 1923 tarihinden itibaren çıkmaya devam etmiştir⁸⁷. İmtiyaz sahibi yukarıda ifade ettiğimiz üzere Abdullah Mahir Erkmen`dir. Muharrirleri, Kemal ve Doğan`dır⁸⁸. 1 Şubat 1928 tarihinden itibaren *Sonhaber* olarak çıkmaya devam etmiştir.

Haber gazetesinin devamı olan *Sonhaber*, 1 Şubat 1928`den itibaren günlük olarak neşredilmiş, daha sonra haftada iki gün çıkmaya başlamıştır<sup>89</sup>. Abdullah Mahir Erkmen`in yönetiminde 25 sene neşriyatını değişik isimlerde (*Zafer*, *Haber*, *Sonhaber*, *Duyum*, *Afyon`da Haber*) devam ettiren gazete dönemin özelliklerini kendisinde toplamıştır⁹⁰. 1925 yılında *Şeyh Sait İsyanı* bahane edilerek birçok gazete kapatılmıştır. Bu dönemde *Haber* gazetesi bunlardan pek etkilenmemiştir⁹¹.

*Afyon`da Nur* dergisi, Ahmet Sami Onur`un imtiyaz sahipliğinde ilmî, edebî ve iktisadî bir dergi olarak 1 Ocak 1923 tarihinde neşredilmeye başlamıştır. *Nur* dergisi, 1928 senesinde yayımını durdurmuş ancak daha sonra, 22 Aralık 1945 tarihine kadar

⁸²Akkoyun, *Afyonkarahisar Basın...*, s.98.

⁸³Mahir Erkmen. “Meşrutiyet Gazeteleri”, *Kocatepe*, 22 Kasım 1975, nr.3144.

⁸⁴Oktay, a.g.e., s.9-10.

⁸⁵İsmail Hızal. “Afyonkarahisar`ın Basın Tarihi”, *Türkelî*, 27 Şubat 1985, nr.7455.

⁸⁶Akkoyun, *Afyonkarahisar Basın...*, s.108.; Talay Eken, a.g.e, s. 38.

⁸⁷Akkoyun, *Afyonkarahisar Basın...*, s.109.

⁸⁸Eken, a.g.e, s. 40.

⁸⁹Mahir Erkmen. “Afyon`da On Senelik Matbuat Hayatı”, *Taşpınar*, nr.12, 29- Birinci Teşrin 1933, s.303.

⁹⁰*Kocatepe*, 15 Kasım 1978, nr.4064.

⁹¹Eken, a.g.e., aynı yer.

yayın hayatında bulunmuştur. Önceleri on beş günde bir çıkan dergi, 1943'te ayda bir çıkmıştır. *Nur* dergisi Afyonkarahisar'da ilklerden olmasına rağmen içeriğinin dolgun olması dikkati çekmiştir. Kültür ve eğitim hayatında adeta bir okul vazifesini yürütmüştür. Yayın hayatında sıkıntılar çekmiş bazen neşriyatını durdurmak zorunda kalmıştır⁹².

Türk Mecmuası, Ahmet Sami tarafından 1924 senesinde neşriyata başlayan ve aylık olarak yayınlanan bir dergidir. Bu dergi de Afyonkarahisar'ın ilklerinden olması bakımından dikkate değerdir⁹³.

Memleket gazetesi, Faruk Şükrü Yersel tarafından 4 Aralık 1925'te haftalık olarak neşredilmeye başlamıştır. Siyasî bir gazete olan *Memleket* gazetesi birkaç nüsha yayımlandıktan sonra 1 Şubat 1926 tarihinde kapanmıştır. Afyonkarahisar basın ve fikir hayatının önemli simalarından biri olan Faruk Şükrü Yersel, *Memleket* gazetesini kapattıktan sonra Eskişehir'e yerleşmiş ve orada *Sakarya* gazetesini çıkartmıştır⁹⁴.

Taşpınar dergisi, *Afyon Halkevi Edebiyat Şubesi* tarafından 19 Kasım 1932 tarihinde neşredilmeye başlanmıştır ve derginin imtiyaz sahibi olarak Eflatun Cem görülmektedir. Neşriyat Müdürü ise D. Kemal Bey'dir⁹⁵. *Doğan Matbaası*'nda basılan *Taşpınar* dergisi, 160 sayı yayımlandıktan sonra 1949 yılında yayını durdurmuştur. Daha sonra Hüseyin Şenşastımoğlu'nun yönetiminde, Ağustos 1963 tarihinde yayınlanmaya başlamış ancak Haziran 1966 tarihine kadar 21 nüsha yayımlandıktan sonra kapanmıştır. Her ayın on dokuzunda çıkarılan *Taşpınar*, zamanın birçok ünlü kalemini bünyesinde toplamıştır. Dergide hikâye, masal, folklor, hatıra, makale, lirik ve epik şiir türleri, yazılar yazılmıştır⁹⁶. Aktüel ve ideolojik yazılar bir kenara bırakıldığında bir devrin görüş atmosferini göstermektedir⁹⁷.

Lise mecmuası, Afyon Lisesi'nin kurucusu ve ilk müdürü Ahmet Sami Onur'un imtiyaz sahipliğinde, 1 Ocak 1933 tarihinde *Afyon Lisesi Talebe Mecmuası* olarak neşredilmiştir. Aylık bir dergidir⁹⁸.

---

⁹²Mahir Erkmen. "Afyon'da On Senelik Matbuat Hayatı", *Taşpınar*, 29 Birinci Teşrin 1933, nr.12, s.304.

⁹³Behçetoğlu. "Afyon Basın Tarihi", *Türkeli*, 1 Nisan 1986, nr.7789.

⁹⁴Eken, a.g.e, s. 42-43.

⁹⁵Mahir Erkmen. "Afyon'da On Senelik Matbuat Hayatı", *Taşpınar*, Birinci Teşrin 1933, nr.12, s.303-304.; Behçetoğlu. "Taşpınar", *Gençliğin Sesi*, 22 Haziran 1962, nr.2104.

⁹⁶Emel Sarlık, "Behçetoğlu Muzaffer Görktan'la Söyleşi" *Beldemiz*, nr .26, 1992, S.19.

⁹⁷A. Hamdi Aydın, "Taşpınar Çıkarken" *Taşpınar*, Ağustos 1963, nr .1, S.27.; Tahsin Banguoğlu. "Taşpınar", *Taşpınar*, nr.2, Eylül 1963, S.14.; İsmet Kemal, "Afyon Basımına İlgî Gösterilmelidir" *Kocatepe*, 22 Aralık 1970, nr.1631.

⁹⁸Behçetoğlu. "Nur Dergisi Yeniden Basılmalıdır." *Türkeli*, 28 Aralık 1985, nr.7709.; Oktay; a.g.e., s. 10-14.

Kocatepe gazetesi, Afyonkarahisar`da 29.10.1937 tarihinde yayınlanmaya başlamıştır. Haftalık mecmua olarak yayına başlayan dergi, Faruk Şükrü Yersel tarafından kurulmuştur. Bir müddet Eskişehir`de yayın hayatına devam eden *Kocatepe* gazetesi 1949`dan sonra Rüştü Kutman`ın önderliğinde 1954`e kadar bu gazeteyi imtiyaz sahibi ve başyazar olarak neşretmiştir. *Halk Partili* olan *Kocatepe*, *DP`li* olan çağdaşları ile sürekli kalem kavgasına girmiştir⁹⁹.

Hisar gazetesi, Faruk Şükrü Yersel`in imtiyaz sahipliğinde 1940`lı yılların başında neşriyata başlamıştır. Bu gazetenin ne zamana kadar çıktığı konusunda net bir bilgi mevcut değildir. 1947 senesinde gazetenin yayında olduğu bilinmektedir. Afyonkarahisar basınının önde gelen isimlerinden biri olan Lütfü Bozkurt Sepin, *Hisar* gazetesini Faruk Şükrü Yersel ile birlikte çıkardığını, 1946 senesinde bu gazeteyi Rüştü Kutman`a devrettiğini ifade etmiştir¹⁰⁰.

Cumhuriyet Dönemi`nde, çok partili hayata geçişle birlikte tüm yurttaki olduğu gibi Afyonkarahisar basınında hareketlilik görülmüştür. Bu dönemde siyasî partilerde etkin olmaya çalışan ya da etkin olan çok sayıda matbaacı, küçük boylarda gazete çıkararak basını gelir kaynağı olarak görmüşlerdir. 1945-1960 yılları arasında Afyonkarahisar`da çıkan gazetelere bakılacak olursa istisnalar hariç bütün gazeteler, mensup oldukları partilerin sözcüsü konumundadır.

1960 İhtilali ile birlikte birçok gazetenin kapandığı, bazılarının da isim değiştirerek neşriyatını sürdürdüğü bilinmektedir. 1960`tan sonra Afyonkarahisar basını kurumsallaşmaya başlamış; *Türkeli*, *Gençliğin Sesi*, *Kocatepe* gibi seviyeli gazeteler çıkmıştır. 1967 yılındaki kâğıt krizinin yerel basın üzerindeki etkileri 1971 Askeri Müdahalesi ile daha da artmış, basın tüm yurttaki olduğu gibi kâğıda, mürekkebe, elektriğe yapılan zamlardan payını almıştır. Bu dönemde Afyonkarahisar`da istikrarlı yayın yapan iki gazete bulunmaktadır. Bunlar: *Kocatepe* ve *Türkeli* gazeteleridir. 1980`li yıllara geldiğimizde ise Afyonkarahisar basınının tekelleştiğini görürüz. Çok partili dönemde Afyonkarahisar basınına tahlil etmek için bu dönemde Afyonkarahisar`da çıkarılan yayın organlarını incelemek gerekir¹⁰¹.

---

⁹⁹Behçetoğlu. "Arif Bakioğlunun Ardından", *Türkeli*, 4 Eylül 1984, nr 7307.; Behçetoğlu. "Rüştü Kutman`ın Gazeteciliği" *Kocatepe*, 8 Ocak 1970.

¹⁰⁰Behçetoğlu. "Tek Bana...", *Kudret*, 7 Aralık 1961, nr.1232.; Lütfü Bozkurt Sepin. "Rüştü Kutman", *Kocatepe*, 7 Ocak 1970, nr. 1339.

¹⁰¹Akkoyun, *Afyonkarahisar Basını...*, s.123-124.

Sebat gazetesi, ilk defa 1949 senesi içerisinde Ali Türk Keskin tarafından neşredilmiş, daha sonra yayına bir süre ara verilmiş, aynı şahıs tarafından 1969 yılında tekrar neşredilmeye başlanmıştır. Güçlü yazar kadrosuna sahip olan *Sebat* gazetesi uzun yıllar CHP'ye hizmette bulunmuş daha sonra bu gazeteyi Mustafa Birlik devralmıştır¹⁰². *Sebat* gazetesi Afyon basın hayatında aralıklarla yayın hayatında etkili olmuştur.

Araştırma konumuz olan İsmail Hızal'ın da yazıları ile katkı sağladığı *Türkeli* gazetesi, basın hayatına başlamasının en büyük sebebini *Komünizmle Mücadele* olarak belirlemiştir. İlk defa 1951 yılında Mehmet Saadettin Aygen tarafından 15 günde bir yayınlanan sekiz sayfalık bir dergi olarak neşredilmiştir. Kendilerini siyasetüstü milliyetçi bir dergi olarak tanımlayan *Türkeli* dergisinin 18 Aralık 1951 tarihli ikinci sayısında *Türkeli Çıkarken* başlıklı yazısında M. Saadettin Aygen, bu durumu şöyle ifade etmektedir: “*Vatan ve millet sevgisiyle komünizm düşmanlığının, kâğıt üzerine aksetmiş hali Türkeli'dir*”¹⁰³. Yine Aygen, *Türkeli* dergisinin birinci yılını doldurması münasebetiyle kaleme almış olduğu bir yazıda *Türkeli* dergisinin zor şartlar altında yayımlandıklarını ifade etmiştir¹⁰⁴. *Türkeli* dergisinin her sayısı, olgun makaleler ve şiirlerle doludur. Ülkenin her yerinde aboneleri vardır. Niyazi Çapkacı'nın çalıştırdığı *Yeni Matbaa*'da basılmıştır. Gayri siyasi bir dergi olan *Türkeli* 8 Kasım 1960 tarihinde *Tarafsız Siyasi Gazete* olarak 1. sayıdan itibaren Hacı Hulusi Özerkan sahipliğinde neşriyata başlamıştır. Neşriyat müdürlüğünde ise M. Saadettin Aygen bulunmaktadır. Daha sonra Hacı Hulusi Özerkan, bu gazeteyi Aygen'e devretmiştir. Kanuni olarak Aygen, gazetenin imtiyaz sahibi olamadığı için eşi Messeret Aygen imtiyaz sahibi olmuş, M. Saadettin Aygen de başyazar olarak gazeteyi neşretmiştir. Neşriyat müdürü ise 13 Haziran 1987'ye kadar Ali Aygen görülmektedir¹⁰⁵. Afyonkarahisar'ın en uzun ve istikrarlı yayın yapan gazetesi olan *Türkeli* gazetesinin yayın programını Aygen, 5 Aralık 1984'te *Türkeli* başlıklı baş makalesinde¹⁰⁶ gayelerinin “*Vatan ve millet menfaatlerini gözetmek ve Afyonkarahisar'a hizmet etmek*”¹⁰⁷ olduğunu ifade etmiştir.

¹⁰²İsmail Hızal. “Toplumda Basın ve Yayının Önemi”, *Türkeli*, 8 Şubat 1986, nr.7745.

¹⁰³Aygen. “*Türkeli Çıkarken*”, *Türkeli*, 18 Aralık 1951, nr.2.; “*Gazetemizin Tahminlerinin Doğruluğu*”, *Türkeli*, Eylül 1969, nr. 2707.; Aygen. “*Burdurlu Ailesi*”, *Türkeli*, 27 Kasım 1985, nr. 7682.

¹⁰⁴Aygen. “*Türkeli Bir Yaşında*”, *Türkeli*, 5 Aralık 1952, nr.25.

¹⁰⁵Aygen. “*Türkeli Gazetesi*” *Türkeli*, 12 Aralık 1988, nr. 8616.

¹⁰⁶Aygen. “*Türkeli*”, *Türkeli*, 5 Aralık 1984, nr. 7383.

¹⁰⁷Aygen. “*Türkeli ve Gayesi*” *Türkeli*, 20 Ocak 1970, nr. 2819.

Türkeli gazetesi, yayın hayatına başladığı günlerde Afyonkarahisar’da *14 Mayıs, Sebad, Kudret, Yeni Haber, Menderes, Demokrat Afyon, Güven ve Gençliğin Sesi* gazeteleri vardır. *Gençliğin Sesi*’nden anlaşıldığı kadarıyla 1963’te *Türkeli* ve *Gençliğin Sesi* arasında birçok yazar, kalem kavgasına girmiştir¹⁰⁸.

Türkeli gazetesi, 1947 yılında vatanî görevini yapmak için Afyonkarahisar’a gelen M. Saadettin Aygen tarafından kurulmuş ve yayın hayatına 36 yıl Aygen’le devam etmiş bir gazetedir. Aygen, 15 Haziran 1987 tarihinde *Türkeli* gazetesini Afyonkarahisarlı iş adamı Hakkı Özsoy’a devrederek İstanbul’a gidip yerleşmiştir.¹⁰⁹

15 Haziran 1987 tarihinde Hakkı Özsoy sahipliğinde neşredilmeye başlanan *Türkeli* gazetesi, 13 Haziran’da Aygen’in bıraktığı 8158 sayının devamı olarak 15 Haziran’da 8159. sayıdan devam etmiştir. Gazetenin sahibiyle birlikte yönetim kadrosu da değişmiştir. *Türkeli* gazetesindeki değişiklikler sadece yönetimden değil, fikirsel ayrılıklardan da kaynaklanmaktadır¹¹⁰. Aralık 1951’den beri yayın hayatını devam ettiren birçok yazar için okul vazifesi görmüş olan *Türkeli* gazetesi, günümüzde de yayın hayatını sürdürmektedir.¹¹¹

Görktan, Taşpınar dergisinin kapanmasından sonra Edip Ali Bakı’nın teşvikiyle Muzaffer Görktan tarafından Haziran 1951 tarihinden itibaren yayınlanmış olan edebî bir dergidir. 1950’li yıllarda neşriyata başlayan *Görktan* dergisinin yayınında süreklilik olmamıştır. Ancak içerik açısından çok kaliteli bir yayın anlayışının olduğunu görmekteyiz. İki sayfadan müteşekkil olan gazete, büyük boy olarak neşredilmiştir¹¹².

Birlik gazetesi, 1963 yılında gazete ilanlarında yapılan değişiklik nedeniyle 14 Ağustos 1963 tarihinde, Afyonkarahisar’da mevcut günlük çıkan *14 Mayıs, Türkeli, Sebad, Kudret, Yeni Haber, Menderes, Demokrat, Güven* adlı yedi gazetenin birleşmesiyle M. Emin Yalvaç’ın başkanlığında çıkmıştır. Adını “*Kuvvet Birlikten Doğar*” sözünden alan *Birlik* gazetesinin yazı işleri müdürü ise Enver Ergun’dur. 14 Ağustos 1963’te neşriyata başlayan *Birlik*, ortaklar arasındaki anlaşmanın

---

¹⁰⁸Eken, a.g.e., s. 50-53.

¹⁰⁹Behçetoğlu. “Dr. Aygen'e Veda mı?”, *Türkeli*, 14 Haziran 1987, nr. 8153-8159.; “Türkeli Gazetesi El Değiştirdi” *Kocatepe*, 3 Haziran 1987, nr.6703.

¹¹⁰Hakkı Özsoy. “Nöbeti Devir Alırken”, *Türkeli*, 15 Haziran 1987, nr. 8159.

¹¹¹Hakkı Özsoy. “Gazetemiz Türkeli” *Türkeli*, 25 Haziran 1987, nr. 8168.

¹¹²Eken; a.g.e., s.56-58.

sürdürülmemesi nedeniyle 1965 senesinin başlarında kapatılmıştır. Tespit edilebilen son sayısı 461 numaralı ve 31 Aralık 1964 tarihlidir¹¹³.

1951’de kurulmuş olan *Türkeli* gazetesinden sonra Afyonkarahisar’da en uzun ve istikrarlı yayın yapan *Kocatepe* gazetesi gelmektedir. *Türkeli* üç defa el değiştirdiği halde *Kocatepe* teşekkülünden itibaren aynı ellerde yayın hayatını sürdürmüştür. 30 Ağustos 1965 tarihinde neşriyata başlayan *Kocatepe* gazetesinin kurucusu İbrahim Küçük Kurt, imtiyaz sahibi Şükrü Küçük Kurt’tur. *Özkurt (Bozkurt)* matbaasında basılan *Kocatepe* gazetesi Afyonkarahisar’da bir okul vazifesi görmüş, birçok gazeteci ve yazar yetiştirmiştir. Yine ilk defa Anadolu’ya modern dizgi makinesi bu gazete ile 1965 senesinde girmiştir¹¹⁴. 12 Eylül 1980’de meydana gelen askerî darbeden Türkiye’deki bütün basın kuruluşları etkilenmiştir. Hatta bu dönemde birçok *Anadolu gazetesi* basımına son vermiştir. Bu olaydan pek etkilenmeyip yayına devam eden gazetelerden biri ise *Kocatepe*’dir 1965 yılından itibaren yayını aralıksız, aynı ellerde devam ettiren *Kocatepe*, günümüzde de yayın hayatında varlığını korumaktadır¹¹⁵.

Afyon Zafer gazetesi, 19 Haziran 1989 tarihinde Dindar Horzum’un imtiyaz sahipliğinde yayına başlamıştır. Afyonkarahisar basınının önde gelen isimleri *Zafer*’de toplanmışlardır. 31 Aralık 1994 tarihine kadar aynı kadroyla yayını sürdüren gazete, bu tarihten sonra yazar kadrosunun değişmesi ile yayın çizgisi ve içeriğini de değiştirmiştir. *Afyon Zafer* gazetesi, 1 Ocak 1995’ten itibaren aynı ellerde neşriyatını sürdürmektedir¹¹⁶.

Odak gazetesi, 20 Mayıs 1996 tarihinde haftalık olarak yayın hayatına başlayan ve 10 Ocak 1997 tarihinden itibaren günlük olarak çıkarılan gazetedir. Gazetenin imtiyaz sahibi Nadir Güzbey, genel yayın yönetmeni M. Emin Güzbey, yazı işleri müdürü ise Sadettin Küsmez’dir. On iki sayfa olarak çıkan gazetenin muhteviyatı oldukça geniştir. Mahalli gazete olma niteliğini yerine getiren *Odak Gazetesi*’nin fikir yönünden de istikrarlı bir yol izlediği görülmektedir. Günümüzde de yayın hayatını sürdürmektedir¹¹⁷.

---

¹¹³Rıfat Seleoğlu. “Afyon Basınının Durumu” *Gençliğin Sesi*, 1 Şubat 1963, nr. 2295.; “Birlik için”, *Birlik*, 14 Ağustos 1963, nr. 1.; Türkak. “Afyonkarahisar Basın Tarihine Işık” *Haberde Güneş*, 1995, nr. 4.

¹¹⁴“Sekizinci Yıla Girenken”, *Kocatepe*, 30 Ağustos 1972, nr.2153.

¹¹⁵Akkoyun, *Afyonkarahisar Basın...*, s. 118-123., Tarık Özaşkın, “Anadolu Basımına Kısa Bir Bakış”, *Türkeli*, 20 Aralık 1986, nr. 8009.

¹¹⁶Akkoyun, *Afyonkarahisar Basın...*, s. 198-202.

¹¹⁷“Odak Üç Yaşında”, *Odak*, 20 Mayıs 1998, nr. 440.

Beldemiz dergisi, *Afyon Belediyesi*'nin yayın organı olarak 23 Mart 1985 tarihinden itibaren çıkarılmaktadır. Kuruluşunda derginin imtiyaz sahibi Afyon Belediyesi adına Erdal Akar, yazı işleri müdürü ise Mehmet Sarlık'tır. Mehmet Sarlık'tan önce bu göreve İbrahim Yüksel ve Mehmet Ali Koçer getirilmiştir. Muhteviyatı zengin olan *Beldemiz* dergisi, üç ayda bir yayınlanmaktadır. Afyon Belediyesi'nin yayın organı olan *Beldemiz*, daha çok *Afyon Belediyesi*'nin yapmış olduğu çalışmaları, Belediye Başkanı'nın yapmış olduğu faaliyetleri, şehrin kültürel etkinliklerini (panel, konferans, anma törenleri, vb.) halka duyurmak amacını taşır. Ayrıca dergide akademik makaleler olmak üzere son yıllarda şehir tarihçiliği ile ilgili konulara da yer verilmektedir. Günümüzde de yayın hayatına devam etmektedir. Basın tarihi ve belediye hizmetiyle yapılan yayıncılık adına önemli katkılar sunmaktadır¹¹⁸.

Bayram gazetesi, *Afyon Gazeteciler Cemiyeti* tarafından senede iki defa olmak üzere bayram günleri yayınlanan bir gazetedir. I. sayısı 1986 *Ramazan Bayramı*'nda çıkarılmıştır. Bu yönüyle Afyonkarahisar basın tarihinde bir ilktir¹¹⁹.

Yukarıda isimleri geçen gazeteler, Afyonkarahisar basınına önemli katkılar sağlamıştır. Şehirde bu gazete ve dergilerin haricinde de birçok gazete basımı yapılmıştır. Bunların isimlerini de zikredecek olursak: *Demokrat Afyon Gazetesi*¹²⁰, *Hâkimiyet Gazetesi*, *Sadakat Gazetesi*¹²¹, *Köye Doğru Gazetesi*¹²², *Kale Gazetesi*¹²³, *Afyon Postası*, *Kurtuluş Gazetesi*, *Olucak Gazetesi*, *Doğuş Gazetesi*, *Mihrak Gazetesi*, *Yeşilay Gazetesi*, *Gazetesi*, *Milletin Sesi Gazetesi*, *Ajans Afyon Zafer Haftası Özel*, *Afyon Çimento Gazetesi*, *Gençliğin Sesi Gazetesi*, *Hatıra Gazetesi*, *Güven Gazetesi*, *Türk Veteriner Hekimliği Gazetesi Doktor Dergisi*¹²⁴, *Menderes Gazetesi*, *Demokrat İnkılâp Gazetesi*, *Afyon Postası Gazetesi*, *Demokrat Gazetesi*, *Kudret Gazetesi*, *Altın Afyon Sağlık Koleji Gazetesi*, *Şehir Gazetesi*, *Yeşil Hendek Gazetesi*, *14 Mart Bülteni*, *Utku Dergisi*, *Afyon ve İlçeleri Kalkındırma Derneği Haber Bülteni*, *Yurt Sesi*, *İç Ege Gazetesi*, *Gürses Gazetesi*, *Şömendifer Gazetesi*, *14 Mayıs Gazetesi*, *Demokrat Haber*, *Afyon Eğitim Vakfı Bülteni*, *Afyon Adalet Gazetesi*, *Kültür Haftası Gazetesi*,

¹¹⁸*Beldemiz*, nr. 47, 1997, s.1.; *Beldemiz*, nr. 14, 1988, s.14.; “4 yılımızı geride bırakırken”, *Beldemiz*, nr. 16, Ekim-Kasım- Aralık 1988, s.1. Aygen, “Beldemiz Dergisi”, *Türkeli*, 12 Temmuz 1988, nr. 8489.

¹¹⁹Aygen. “Bayram Gazetesi”, *Türkeli*, 5 Ağustos 1988, nr. 8506.

¹²⁰Eken, a.g.e., s.49

¹²¹İsmail Hızal. “Toplumda Basın ve Yayının Önemi” *Türkeli*, 8 Şubat 1986, nr. 7745.; “Sadakat günlük çıkarmaya başladı”, *Sadakat*, 1 Ocak 1949, nr. 23.

¹²²Mehmet Türkek. “Afyon Karahisar'ın Basın Tarihine Işık”, *Haberde Güneş*, Ekim 1995, nr.4.

¹²³Eken, a.g.e., s.49

¹²⁴Behçetoğlu. “Rüştü Kutman'ın Gazeteciliği”, *Kocatepe*, 9 Ocak 1970, nr. 1341.

Lise Mecmuası, Afyon Ticaret ve Sanayi Odası Gazetesi, Çetinkaya Dergisi, Foto Spor Dergisi, Afyon'un Sesi Gazetesi, Afyon'da Tarım Dergisi İstiklal Dergisi, Afyon Sanat Dergisi, 03 Afyon Gazetesi, Afyon Sancak Dergisi, Afyon Barosu Dergisi, Halvet Der Encümen Dergisi, Üniversite Dergisi, Özlenen Gençlik Bülteni, Harmanyeri Gazetesi, Ses Gazetesi, Afyon Karahisar, Haberde Afyon Gazetesi'dir¹²⁵.

Afyonkarahisar basınıni özetleyecek olursak, II. Meşrutiyet'ten günümüze kadar çok çeşitli gazete ve dergilerin şehrin kültür hayatına katkıda bulunduğunu görmekteyiz. Başlangıçta fikrî yapıya katkı sağlamak amacıyla yayın hayatına başlayan gazeteler, zamanla ilan ve reklam elde etme gayesini taşımışlardır.

Afyonkarahisar basınıniin ilk temsilcisi *Manzara*'dır. Bundan sonra devletin yardımı ile çıkan *Karahisar-ı Sahip* gazetesi gelir. Daha sonraki dönemde *Millî Mücadele* yıllarında *Öğüd* ve *İkaz* gazeteleri yayın hayatındadır. Tek-parti dönemi boyunca yayınıni sürdüreren *Haber* gazetesi, dönemin özelliklerini bünyesinde toplamıştır.

1932 yılında yayınına başlayan *Taşpınar* mecmuası, Afyonkarahisar'da halk kültürünü yansıtmaları bakımından önem arz eder.

1946'da çok partili hayata geçişle birlikte Afyonkarahisar basınında gazete ve dergi sayısının arttığıni, 1960'lı yıllara geldiğimizde dönemin siyasî yapısına uygun olarak *DP'li* gazetelerin kapandığıni, kimisinin de isim değışikliğine giderek yayınıni sürdürdüğüni görüyoruz.

Şehirdeki fikir gazeteciliğı ise Mehmet Saadettin Aygen'in çıkardığı *Türkeli* gazetesiyle başlamıştır. Kentteki en uzun süreli yayın yapan gazetedir. Afyonkarahisar'a birçok hizmeti dokunmuş olan M. Saadettin Aygen, 1951'de dergi olarak çıkardığı bu gazeteyi 1960'ta günlük gazete olarak neşretmeye başlamıştır. 15 Haziran 1987 tarihinde Hakkı Özsoy'a devredilen gazete kuruluşundan günümüze kadar çizgisini bozmamaya çalışmıştır.

Afyonkarahisar'da en uzun süreli yayın yapan bir diğeri gazete *Kocatepe*'dir. 30 Ağustos 1965 tarihinde İbrahim Küçük Kurt tarafından kurulan gazete, aynı ellerde istikrarlı bir şekilde yayınıni sürdürmektedir.

---

¹²⁵*Afyon Sanat*, Afyon 199, nr. 1.; *Afyon Sancak*, Ocak 1995, nr. 1.; *Afyon Barosu*, 1997, nr. 1., *Halvet Der Encümen*, Ekim Kasım, 1997, nr. 8.; *Üniversite*, Afyon 1997, s.1., *Özlenen Gençlik Bülteni*, Mayıs 1996, nr. 1.; *Harmanyeri*, 6 Mayıs 1998, nr. 10.; *Ses*, 21 Nisan 1998, nr.2.; *Afyon Karahisar*, 11 Mayıs 1998, nr.163. "İç Ege'ye Başarılar", *Ses*, 21 Haziran 1998, nr. 2.; *İç Ege*, 6 Mayıs 1998, nr. 5.; *Haberde Afyon*, 3 Nisan 1998, nr. 26.

Afyonkarahisar`da çıkan bütün gazeteler 14 Ağustos 1963`te birleşerek *Birlik* adını almış fakat bu gazete uzun süreli olmamıştır.

Afyonkarahisar ilçelerinde de basının istikrarlı olmasa da önemli mesafe kat ettiğini görmekteyiz. Afyonkarahisar basını, il ve ilçelerin tarihi ve folklorü ile ilgili yapılacak çalışmalarda araştırmacılar için önemli bir kaynak teşkil edecek durumdadır.

Afyonkarahisar basınının oluşmasında, gelişmesinde ve şekillenerek bu günlere gelmesinde kuşkusuz şahısların emeği büyüktür. Basının ilk temsilcileri olan Arif-Şükrü Koç kardeşler, Abdullah Mahir Erkmen, Ahmet Sami Onur ve Rüştü Kutman gibi isimler Afyon basınının oluşmasında, Mehmet Saadettin Aygen, İbrahim Küçük Kurt, Fatih Gümüş ve İbrahim Yüksel gibi isimler de Afyonkarahisar basınının gelişmesinde ve şekillenmesinde rol oynamışlardır. Bunun yanında Edip Ali Baki, Eflatun Cem Güney, Süleyman Hilmi Gönçer, Ahmet Sami Onur, Süleyman Sırrı Üçer ve Recep Yaşayacak gibi hocalar da yürüttükleri eğitim faaliyetleri, kültürel araştırmaları, eserleri ve fikirleriyle Afyonlular`ı aydınlatmış, Afyonkarahisar basınının belirli bir seviyeye gelmesini sağlamışlardır.

II. Meşrutiyet devrinde temelleri atılan, Millî Mücadele ve Cumhuriyet devrinde şekillenen Afyonkarahisar basın tarihinin zenginleşerek günümüze kadar geldiğini görmekteyiz. *Türkeli*, *Kocatepe*, *Afyon Zafer* ve *Odak* gibi sürekli çıkan gazeteler bu geleneğin göstergesidir.

Basın-yayın organları, tarihte cereyan eden hadiselerin araştırılmasında, halkın gelişmesinde ve kamuoyu oluşturmada önemli katkılar sunmaktadır. Bu yönüyle Afyonkarahisar basınının da içinde olduğu mahallî basın oldukça önemlidir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İSMAİL HIZAL'IN HAYATI

2.1.Ecdadı

Araştırmacı gazeteci İsmail Hızal resmi kayıtlarda 09.01.1933 tarihinde Afyonkarahisar ili merkez Dairecep Mahallesi, numara 19'da dünyaya gelmiştir¹²⁶. Aile lakabı Çömlekoğlu'dur. Anne tarafından aile lakabı Kilit'tir. Annesinin babası da Çeşmeci Şükrü lakabı ile tanınan Şükrü Kilit'tir¹²⁷. İsmail Hızal aslen Afyonkarahisar'a bağlı Bolvadin ilçesindedir. Babası İbrahim Hızal'dır. Annesi Atike (Kilit) Hızal'dır. Baba tarafından dedesi Mehmet Ali Bey (01.07.1862-23.11.1934), babaannesi Fatma Hanım'dır (01.07.1859-23.04.1942). İsmail Hızal'ın şeceresinde ulaşılabilen en eski dedesi Arif Bey ve eşi Ayşe Hanım'dır¹²⁸.

Kızı İnci Sultan Şanal, babası ve dedelerinin nereden geldiğini şöyle nakleder:¹²⁹ *“Babam, dedelerinin Bolvadin'den geldiğini, daha da eskilere gidecek olursak yaptığı aile araştırmalarında 1826'daki “Vaka-yi Hayryiye” de, İstanbul'dan kaçarak gelen bir yeniçerinin torunları olduğumuzu söylerdi...”*. İsmail Hızal'ın hayatında önemli bir yeri olan anneannesi Sultan Kilit ile ilgili olarak tuttuğu defterde dedesi Şükrü Kilit'in I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale cephesinde savaştığını, daha sonra ise Irak Cephesi'nde savaşırken esir olarak Hindistan'a götürüldüğünü, buradan kaçarak Gaziantep üzerinden Afyonkarahisar'a geldiğini nakleder. Dedesinin Afyonkarahisar'ın Yunanlılar tarafından işgal edildiği dönemde Afyonkarahisar'da bulunduğunu burada ölümden son anda kurtulduğunu söylemiştir. Çocukluk yıllarının anlatıldığı bu dönemde tuttuğu notlarda Şükrü Dedesi ve Sultan Ninesi'nden şöyle bahsetmektedir:

“Rahmetli Şükrü Dedem Cihan Harbinde Çanakkale'de yedek teğmenle atışmış. Birlik “Cebri yürüyüş halinde” yani belli zamanda belli yere yetişecek. Bölük komutan vekili Teğmen Hasan, yağmur yağdığı için yollar çamur, zamanında yetişmek mümkün değil. Asker yorgun. Yağmur altında mola yapmalarını ister. Dedem Şükrü Çavuş 200-300 metre ilerde saçak altı var, müsaade edin de asker orada mola yapsın islandı. Daha çok islanacak askerde hayır kalmayacak, ikazında bulunur. Vay efendim “sen emre nasıl karşı gelirsin diye dedemi dövmek ister.

¹²⁶Emel Sarlık, “Araştırmacı İsmail Hızal'la Söyleşi”, *Beldemiz*, S.27, Afyonkarahisar, 1992 s.11., Nüfus kayıt örneği.

¹²⁷Sarlık, “Araştırmacı Hızal'la Söyleşi...” *Beldemiz*, aynı yer.

¹²⁸Nüfus kayıt örneği.

¹²⁹İnci Sultan Şanal, “*Mektup*”, Ankara 17 Aralık 2018.

Dedem de teğmeni yakaladığı gibi yandaki çukura yuvarlar, askerin başına geçer, saçak altına götürür. Dedem Alman nişanı kazanmış.

Görevini üstlenen çavuş Alman Nişanı “puta” benziyor diye bir gün olsun göğsünde görmedim. Sözünü de etmedi. Ninemin eşyaları arasında gördüm. Sonra kayboldu. Makatın altına düştü dediler. Ev satıldı.

Rahmetli dedemi Divanı harbe verdiler. İdam iddiası ile yargılanmış bir deyişe göre Rahmetli Ali Çetinkaya idamdan kurtarmış, sonra da VII. Irak Ordusuna sürgün gönderilmiş. Orda boş durmamış Basra Körfezine girmek isteyen İngiliz erzak-cephane gemisini kıyudan top ateşiyle batırmış. Bunun için Alman Liyakat madalyası verilip çavuşluk rütbesi iade ediliyor.

İngiliz Kuvvetleri Dicle Fırat (Kerbela’dan sonra Dicle ile birleşir) Sad-ulArab- Sad-ülArab ismini alır. Kanaldaki suları kumluk araziye yönlendirip Türk askerini suni bataklık içine sokup mitralyöz ateşi ile imha etmek istiyorlar çok telefata veriliyor. Dedem kolundan yaralanıp esir düşüyor. Kurşun yarası bir hayli derin ve kolunun arası iki parmak genişliğinde oyuk idi.

Dedemgili Hindistan’a götürüp tel örgü arkasına hapsediyorlar. Türk askerine çok iyi bakıp iyi beslemek süretiyle diğer Türk askerinin kolay teslim olmasını amaçlıyorlar bazı ağzı gevşek askeri tekrar salıverip Türk ordusu içinde bozgunculuk yapmaya zorluyorlar.

Dedemin haberi oluyor. Bunu engellemenin yollarını arıyor. İngilizlerin pişirdiği yemekleri yememeleri için askeri uyarıyor. Bazıları dinlemiyor. Pişen yemekleri yiyor. Bu kez karavanaları yere döküyor. Esir kampı kumandanı bir binbaşı dedemi uyarıyor. Ceza veriyor. Hapsediyor. Dedem hapisten kaçıyor. Tam dört senede Hindistan-Arabistan Suriye – Gaziantep yolu ile Türkiye’ye dönebiliyor. En nihayet bir çuval içinde Gaziantep’e geçiyor bir hayır sahibi dedemi giydirip yol parasını vererek Afyonkarahisar’a gönderiyor. Yıl 1919 veya 1920. Çünkü Yunan zamanında Afyon’da imiş. İmaret Camii’nin şadırvanına doldurulup yakılmak istenen Afyonkarahisarlı gençler arasında dedem de var. Bahriyeli ismi ile anılan sağlam ayakkabı olmayan bir kadın aracılığı ile kurtuluyorlar.

Dedemin şadırvana kapatılma sebebi basit. Dayım sokakta mat dediğimiz çelik-çomak oynarken değneği suya çarpar. Sıçrayan birikinti su tesadüfen oradan geçen Yunan askerinin üzerine sıçrar. Yunan askeri küfrederek dayıma bir tokat vurur. Dayım yere düşer. Dedem kalabalık ve bağırışı duyar sokağa çıktığında önünden geçen askerin dayımı dövdiğünü söylerler. Dedem Yunan askerini tuttuğu gibi yere çarpar yaralanır. Dedem arka taraftaki “Karallerin damdan arka sokağa geçer ve kaybolur. Ancak Yunanlılar dedemin bulunmaması halinde mahalleyi yakacakları tehdidinde bulununca fakir, mahalle halkını tedirgin etmemek için teslim olur. İmaret Camiindeki telli şadırvanınun içine kapatırlar”¹³⁰.

Dedesi Şükrü Kilit’in harpten sonra İzmir Su İşlerinde çalıştığını, daha sonraki dönemde 1951 yılında Afyonkarahisar Belediyesi’nde çalışmaya başladığını ve 1956 yılında emekli olduğunu, 1967 yılına kadar Afyonkarahisar Belediyesi’nde Su İşleri

¹³⁰İsmail Hızal, “Sultan Nine”, (Basılmamış Defter). Afyonkarahisar, s. 17-21.

konusunda ücret almadan hizmet ettiğini yazmaktadır¹³¹. Yine yazılarından kendisinin naklettiği üzere I. Dünya Savaşı sırasında dedesinin *Kut'ul Amare*'de, gazi amcasının Kanal Cephesinde şehit olduğunu ifade eder¹³².

İsmail Hızal'ın anneanesi Sultan Kilit'e olan sevgisi ve saygısı, dönemin zor şartlarında birçok olumsuzluğa rağmen anneannesinin sergilediği tutum ve ayakta kalmasındaki maharetten de kaynaklanmaktadır. İsmail Hızal, anneanesi Sultan Kilit'i şöyle anlatmaktadır:

“Sultan Ninem varlıklı bir ailenin çocuğu değil... Gerçekten Şükrü dedem ve Sultan ninem Burmalı mahallesinin hem saygın hem de zengin sayılabilecek kişileri idi. Ninemin evi gerek büyüklük gerekse bakım bakımından mahallenin tek evi sayılırdı. Çünkü mahallenin tüm düğünleri ninemin evinde olurdu¹³³ ... Sultan Ninem pinti yani cimri mi idi? Hayır. Hiçbir düğün dernek gezi ve eğlenceden geri kalmaz. Yerli yerince harcamasını bilen çok isabetli karar veren ve çok sabırlı bir kadındı. Öyle kadınlara “Osmanlı Kadını” derler. Kuruluşta Osman Bey'in yanında yer alan Gökçe Bacı gibi... Öyle ki toplumdaki kadınları öğreten, uyarıcı ve yönlendiren liderlik vasfını haiz bilgili tecrübeli ve otoriter kadındı”¹³⁴...Harp zamanı her şey ateş pahalı iken üç düğün yapmak marifettir. Rahmetli ninem bunu yapabildi. Harpten sonra Mekke Medine yolu açıldı. 1951 yılından itibaren 3 kere hacca gidebilmek de marifet... Bunu da yapabildi. Hem de emlak ve arazisini satmadan¹³⁵...Rahmetli ninem eşinden bir kuruş almadan elindeki değerleri çok iyi kullanarak hem evi idare etti hem de eşine geçim sıkıntısı çekirtmedi... İş açana ev kurana borç para verir yıllarca ardını aramazdı...”¹³⁶.

Hızal, Sultan Ninesi'nin hem tutumlu hem yardımsever hem de üreten bir Türk kadını ve herkese örnek olacak bir kişiliğe sahip olduğunu ifade eder. Adeta bir üretim merkezi olarak birçok alanda yaptığı faaliyetleri tuttuğu deftere yazmıştır¹³⁷. Hızal anneanesi Sultan Kilit ile 1970 yılında hacca beraber gittiğini, bu hac vazifesi sırasındaki yolculuğunu adım adım not etmiştir¹³⁸.

---

¹³¹Hızal, “Sultan Nine”, s.21-22, 26. Hızal: “... Hindistan'daki binbaşı harp sonunda bir şirkette göreve başlar, asıl görevi mühendislik. Mesul olduğu şirket, İzmir su şebekesi yapımı işini üstlenir. İngiliz Binbaşı Hindistan'da kendisini bir hayli meşgul eden Afyonkarahisarlı Şükrü Çavuşu buldurur. Ayda 60 Türk lirası, aşağı yukarı 30-40 altın ücretle dedemi yanında çalıştırır. Dedem kazandığı parayı Afyon'a gönderir. Sultan Ninem gebe olduğu halde Burmalı'daki evi yıkturup yeniden yaptırır. Hem de ustaların başına vura vura bu görkemli evi inşa ettirir. Dedem 1951'den sonra yani hacca gittikten sonra belediyeye geçti. 1955 emekli oldu. 1967'ye kadar belediyeye ücretsiz hizmet etti...”

¹³²İsmail Hızal, “Suudi Arabistan”, *Türkeli*, 23 Şubat 1984, nr. 7145.

¹³³Hızal, “Sultan Nine”, s.12-13

¹³⁴Hızal, “Sultan Nine”, s.16

¹³⁵Hızal, “Sultan Nine”, s.25

¹³⁶Hızal, “Sultan Nine”, s.27

¹³⁷Hızal, “Sultan Nine”, s.28-69

¹³⁸İsmail Hızal, “Hac”, (Basılmamış Defter), Afyonkarahisar, 29 Ağustos 1976, s.3- 25. Bu defterde karayolu ile yapılan hac yolculuğunun tüm detayları mevcuttur. Defter o dönemde çekilen resimlerle beraber tutulmuştur.

2.2.Çocukluk Yılları (İlkokul, Ortaokul Dönemi)

İsmail Hızal'ın ailesi ile ilgili yaptığımız araştırmalar sırasında kendi hayatını kaleme aldığı günlüğe ulaşma imkânını bulduk. İzmir'de tedavi için gittiği günlerde hastane odasında kaleme alınmış olan günlükte çocukluğu, eğitim hayatı ve meslek yaşamına geçiş dönemleri ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

İsmail Hızal'ın kendi ifadesine göre evleri Türbe Mahallesi'nde, Cumhuriyet İlkokuluna 100 metre uzaklıktadır. Günlüğünde o günleri şu şekilde anlatır:

“Evimiz Türbe Mahallesinde Cumhuriyet İlkokuluna 100 metre uzaklıkta yokuş aşağı olduğu için bir iki dakikada evden okula inmek mümkün. Okul Mevlevi Cami, Mehmet Semai Sultan Divani hazretlerinin makamı ve evimiz küçük üçgen çizgisi üzerinde. Zaten çocukluk hayatımız bu üçgen çizgilerinin içinde geçti. Her ikisi de oyun alanlarımız idi. Rahmetli annemin dediğine göre bir ağustos ayının sonlarına doğru belki de Kurtuluş Bayramına yakın dünyaya gelmişim. Ağustosta doğduğum halde hüviyetimde 9 Ocak 1933 tarihi var yılbaşından 9 gün sonra halbuki 10 gün önce alınmış olsa okula bir yıl erken gidecektim. 1939 yılında okula almadılar.¹³⁹”

Hızal'ın çocukluğu ile ilgili ilk hatırladıkları, anneannesi ve dedesi ile ilgili anılarıdır. Bu dönem II. Dünya Savaşı'nın başladığı yıllardır. Bir kız bir de erkek kardeşi küçük yaşta vefat ettiği için ailenin tek çocuğudur. Hızal, o günleri şöyle kaleme almıştır:

“1939 yılı eylül ayı. II. Cihan Harbi başladı. Henüz okula gitmiyorum. Herkes bir şeyler konuşuyor. Ajans Haberlerinin saati geldi mi sokakta çıt çıkmadı. Karşı köşemizde marangoz Osman efendinin radyosu vardı. Biraz sesini fazla açar konu komşu dinler. İlk ikazları bizi susturmak olurdu. Anlıyoruz ki çok önemli olaylar oluyor. Radyo yok olsa bile konuşmaları haberleri değerlendiremiyorum. Ancak kara bulutlar etrafımızı sarıyor. Babam DDY'de, askere alırlarsa ne yapacağız. Evin tek çocuğuyum benden sonra bir kız, bir erkek kardeşim vefat etti. Beni alıp ninemgilin evine taşınmayı tavsiye etti. Ben seviniyorum, çünkü kendi mahallemizden çok Sultan Ninemin evini özliyorum. Hem sokakta daha rahat oynuyor hem de ninem dedemin hatırına beni kolluyorlardı. Gerçekten Şükrü dedem ve Sultan ninem Burmalı mahallesinin hem saygın hem de zengin sayılabilecek kişileri idi. Ninemin evi gerek büyüklük gerekse bakım bakımından mahallenin tek evi sayılırdı. Çünkü mahallenin tüm düğünleri ninemin evinde olurdu”¹⁴⁰.

Babası İbrahim Hızal, Devlet Demiryollarında makasçı olarak işe başlamıştır. Nüfusa geç kaydolduğundan ilkokula bir yıl geç başlamıştır.1940 yılında Cumhuriyet İlkokulu'nda eğitim hayatına başlamıştır. Kaydını dedesi Şükrü Kilit yapmıştır. Kaydının yapıldığı dönemde Cumhuriyet İlkokulu müdürü Hikmet Çerçel'dir. İlkokul

¹³⁹Hızal, “Okullarım”,(Basılmamış Günlük), İzmir 1989, s. 9.

¹⁴⁰Hızal, “Sultan Nine”, s. 12-13.

öğretmenlerinden ilki Hatice Hanım'dır. Okul numarası 183'tür. O günleri şu ifadelerle yazmıştır¹⁴¹:

“Rahmetli babam DDY’de o zamanlar makasçılıkla işe başladı. Benimle meşgul olamazdı. Okula kayıt için rahmetli Hikmet Çerçel’e Rahmetli Şükrü Dedem götürdü. O zaman kaide 7 yaşından gün almak gerekiyordu. 1933 ilk ayında doğmuş görüldüğüm için bu mümkün olmadı. Müdür Hikmet Çerçel dedemi çok sevdiği halde okula kaydımı yaptırmadı... Bir yıl geçti. 1940 yılında okuluma kaydoldum. Kayıt yine Şükrü Dedem vasıtasıyla yaptırıldı. İlkokuldaki öğretmenimin ilki Hatice Hocamdı... gibi bir sınıfta 35- 40 kişi idik. Sınıf numaram 183”

İsmail Hızal'ın ilkokul yılları, II. Dünya Savaşı'nın tüm olumsuzluklarının yaşandığı yıllardır. O günlere günlüğünde aşağıdaki sözlerle yer vermiştir:

“Harp olanca şiddeti ile devam ediyor. Komşumuz marangoz Osman Efendi; (Ekrem Mükerrerem ve Pakize Ablamızın babası) evinde radyo var. Öyle haber ajanslarında sesini açar pencerenin altından haberleri alır kendi kafamıza göre yorum yapardık.

Polonya’yı işgali haberinde havanın kurşun gibi ağır geldiğini sokakta ses ve sedanın kesildiğini hatta sineğin dahi uçmadığını hatırlar gibi oluyorum. İlkokuldaki öğretmenimin ilki Hatice Hocamdı. Kulak küpe deliğinin biri oldukça büyüktü. Kuş gözü kadar vardı.

Her gün olmasa bile pazartesi günleri mutlaka temizlik ve mendil yoklaması yapılırdı. Bir türlü mendil taşıma alışkanlığı kazanamadım. Utancımдан çektiğim sıkıntıyı Allah bilir. Yerin dibine girerdim. Bazen pantolon cebini yırtıp mendil gibi ellerimin altında sakladığım olmuştur. Ne var ki öğretmenimiz görür görmemezlikten gelirdi. Seferberlik ve Harp yılları. Bizleri çok çok dikkatli, yerine göre hoşgörülü davranmaya mecbur etmiştir”¹⁴².

İkinci sınıfta sınıf öğretmeni Hulisi Bey, üçüncü sınıfta sınıf öğretmeni Kaşif Bey, dördüncü sınıfta Hulisi Bey'dir. O dönemde derslerine giren tarih öğretmeni Hikmet Çerçel'dir.

Çocukluğu ekonomik sıkıntılar içerisinde geçmiştir¹⁴³. İsmail Hızal babasının tayini dolayısıyla 1944 yılında Konya'ya taşınmıştır. Selçuk Kurtuluş İlkokulu'na kayıt yaptırmak istemiş fakat okulda kontenjan olmadığı gerekçesiyle İhsaniye İlkokulu'na 346 okul numarasıyla kaydı yaptırılmıştır. İlkokulu, bu okulda tamamlamıştır. Genel olarak babasının ilgisiz olduğunu, bu durumun ömrü boyunca

¹⁴¹Hızal, “Okullarım”, s.10-13.

¹⁴²Hızal, “Okullarım”, s.12-13

¹⁴³Hızal, “Okullarım”, s.14-15. Hızal: “Birden ikiye geçtik. Sınıf öğretmenim şu anda hatırlayamadım. Hulisi bey olabilir. Kâşif Bey üçüncü sınıfta öğretmenimizdi. Dördüncü sınıfta Hulisi Bey girerdi. Oğlu da (Selçuk) bizim sınıfımızda idi. Karaman’da şimdi yıkıldı. 27 Ağustos Caddesinde otururlardı. Her yer değişti. Hikmet Çerçel tarih dersimize girer çok etkili öğretim metodu vardı. Bir de çok güzel keman çalar bir kez bizlere müzik ziyafeti vermişti... Sene sonu müsamereler olur. Bunlara katılmaya can atar malzeme ve kıyafet bulmak hususunda büyük sıkıntı çekerdim.”

içinde ukde kaldığını ifade etmiştir¹⁴⁴. Babası yatılı ve iş garantisi olması nedeniyle onu, Eskişehir'deki Devlet Demiryolları Çırac Okulu'ndaki giriş sınavlarına sokmuştur. Hızal, bu sınavlarda başarısız olmuştur. Sol gözündeki kas tembelliğinin ve kaymasının bu okula girişini engellediğini ve bundan dolayı mutsuz olmadığını ifade etmiştir¹⁴⁵:

“Babam Eskişehir'deki DDY Çırac Okulu'na vermek istedi. Eskişehir'e ilk gidişim. İmtihana girdik kazandım. Muayenede kaybettim. Birincisi vücut yapım çok çelimsiz idim. İkincisi gözümün durumu. Sol gözümün kas tembelliğinden mütevellit kayması yatılı okula girmemi engellemişti. Babam çok üzüldü... Güzel bir söz vardır. Allah bazı lütufları kahrolarak kahrı da lütuflar olarak ihsan edermiş. Sol gözümün böyle olması beni okumaya edep ve terbiyeye daha mütevazı yaşamama neden olmuştur.”

İsmail Hızal, okul haricinde babasının isteği üzerine bir meslek sahibi olması için çırac olarak terzi yanına verilmiştir. Terzi çırağı olarak yanında çalıştığı ustası, büyük teyzesinin oğlu Kâmil Demiray'dır. Yine o günleri şöyle ifade eder¹⁴⁶:

“Bildiği tek şey vardı. Tatillerde sanat sahibi olabilmemiz için terzilerin yanına çırac verirdi. Ne olur ne olmaz okuyamazsam hiç olmazsa bir meslek, ekmek kapısı elimde bulunsun diye. Bu işe 5-6 yaşlarımda başladım. Büyük teyzemin oğlu rahmetli Kâmil Demiray'ın yanında çıraklık ederdim.”

Ortaokul birinci sınıfa Konya Erkek Ortaokulu'nda başlamıştır. Okul numarası 222'dir. Bu dönem okul müdürleri İsmail Çöğüş'tür. Almanca öğretmeni Şahabettin Uzluk, Çelebilerin yani Selçuklu ailesinin son temsilcilerinden olması açısından önemlidir¹⁴⁷. Şahabettin Uzluk'un kardeşi tıp tarihi profesörü, mimar, ressam Feridun

---

¹⁴⁴Hızal, “Okullarım”, s. 15-17. Hızal: “1944'te ailecek Konya'ya intikal ettik. Evimiz Doğumevinin arkasında Ebu İsak Dedenin karşısında toprak damlı tek katlı idi. İki oda bir antre vardı. Kirası 8 TL, onu dahi bulmak güçtü. Çünkü babamın maaşı 50 T.L den fazla değildi. Kondüktör olarak görev yaptığı için hem kendi ihtiyacı hem de bizlerin ihtiyacını teminde güçlük çektiğimizi biliyor idim.

1944'te Konya'daki ilkokullardan birine kayıt yaptırmam gerekli idi. Mahallemizdeki Erdoğan (Albay İsmail Bey'in oğlu) Selçuk Kurtuluş İlkokulu'na gidiyorlardı. Atatürk anıtının tam karşısında. Annem iki çocuğu ile evde (Hanife ve Mehmet). Tek başına okul müdürüne çıktım. Ben okula kaydedilmek istiyorum dedim. Müdür ile öğretmen, velin ile gelmen gerekli dedi. Babamın zamanı yok gece gündüz yolda Konya- Eskişehir arası seferlerde göre yapıyor.

Bir ihtiyar tanıdık bulduk. Üstüm başım düzgün değil. Okula vardık. Yerimiz dolu. İhsaniye İlkokulu'na gitmemizi tavsiye ettiler. İstasyon demiryolu civarında toprak- toz kışın çamur deryası güttük. Kaydımızı yaptırдық. Numara 346 olabilir. Bir sene okuduğum için yanılmış olabilirim... Okul mahalle mektebi gibi... İlkokulu bitirdik. Diplomayı aldık.”

¹⁴⁵Hızal, “Okullarım”, s.18-19

¹⁴⁶Hızal, “Okullarım”, s.19-20

¹⁴⁷Hızal, “Okullarım”, s. 21-22. “Orta okula Konya Erkek Ortaokulunda başladım. Eski top sahasının arkasında Kız Muallim Mektebi'nden uzakta hapislane bitişiğinde bir ortaokul idi. Numaram 222. Müdür- İsmail Çöğüş. Eşi de öğretmendi. Matematik öğretmeni Kovlaş, Fizik Öğretmeni talebeye yakın, Biyoloji öğretmeni bir hanım idi. Coğrafyacı Tatar simalı bir hanım idi. Bizleri çok severdi. Fransızca öğretmeni Mösyö, gözlüklü tipik bir öğretmendi. Resim öğretmenimiz hiç gülmeyen ancak Türk süsleme sanatının örnekleri üzerinde çalışmamızı isteyen bir öğretmendi. Almanca öğretmeni Şahabettin Uzluk meşhur Tıp Tarihi Profesörü Feridun Nafiz Uzluk'un

Nafiz Uzluk¹⁴⁸ önemli bir şahsiyettir. Hızal, bu yıllarda orta seviyede bir öğrenci olduğunu ifade eder. Ortaokul üçüncü sınıfa kadar Konya Erkek Ortaokulu'nda eğitimine devam etmiştir¹⁴⁹.

Bu dönemde annesinin Ebu İshak Tekkesi'nin¹⁵⁰ bakımını yaptığını şöyle dile getirmektedir:

“- İkinci sınıfa geçtik. Artık Konya'nın yerlisi gibiyiz... Ebu İshak Tekkesinin bakımını annem üstlendi. Münibe Hanım ev sahibi bazen oğlunun yanına gider bazen misafirlige. Evi bize bırakır biz bakardık”¹⁵¹.

Konya'da yaşanan yıllar İsmail Hızal'ın Mevlâna ve Mevleviliğe ilgi ve sevgisinin başladığı yıllardır¹⁵².

İsmail Hızal, babasının tayininin tekrar Afyonkarahisar'a çıkması üzerine ailesiyle birlikte 1948 yılında Afyonkarahisar'a geri dönmüştür. Afyon Lisesi 3. Sınıf (Ortaokul 3) kaydı yapılmıştır. Okul numarası 208'dir. Okula uyum noktasında sıkıntı çekse de 1949 yılında Afyon Lisesi Ortaokul 3. sınıftan mezun olmuştur¹⁵³.

---

kardeşi Mutemerrid bakar talebesiyle hep Almanca konuşur. Almanya'da tahsilini tamamlamış mimar- ressam halen Konya'da pek çok tarihi abidelerin stilize veya tıpkı baskı çizgileri ile kartpostal üretmiş.

Çelebilerin yani Selçuki hanedanının son kalıntısı son temsilcisi bu nedenle Konya'da ayrı bir saygınlığı vardır.”

¹⁴⁸Aykut Kazancıgil, “Feridun Nâfiz Uzluk (1902-1974) Hayatı-Çalışmaları”, *Tıp Tarihi Araştırmaları*, S.11, İstanbul 2003.s.78-97. “Tarih ve edebiyat araştırmacısı olan Feridun Nâfiz Uzluk 1902 yılında Konya'da doğmuş ve 1974 yılında da Ankara'da vefat etmiştir.1924 yılında Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nden mezun olmuştur. Bir süre Anadolu'da hekimlik yaptıktan sonra 1932 ve 1935 yılları arasında Almanya'ya da uzmanlık eğitimi gördü. Türkiye'ye dönüşünde Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsünde çalıştı. 1946 yılında öğretim üyesi olarak atandığı Ankara Tıp Fakültesinde Tıp Tarihi ve Deontoloji profesörü oldu. Mevlâna üzerine çalışmaları ve Farsçadan çevirileri de olan Feridun Nâfiz Uzluk, tasavvuf, edebiyat tarihi ve tarih alanlarında yaptığı araştırmalarıyla tanınmıştır. Başlıca Eserler: Mektubât-ı Mevlâna (1937), Düzmece Tarihinin İflası (1940), Divan-ı Sultan Veled (1941), Ulu Arif Çelebi'nin Rubailer (1949), Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi (1952), Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıflarının Fihristi (1958).”

¹⁴⁹Hızal, “Okullarım”, s.23

¹⁵⁰ İsmail Hakkı Konyalı, “Konya Tarihi”, Enes Kitap Sarayı Yay., Konya 1997, s.914-917. Bkz. “Ebu İshak Kazeruni Türbesi ve Zaviyesi, Konya ilinin Selçuklu ilçesinde yer almaktadır. Ebu İshak Kazeruni'nin gerçek ismi İbrahim bin Şehriyar'dır. 352/963 yılında Şiraz civarında Kazerûn'da doğmuştur. Doğduğu şehirde 426./ 1035 yılında vefat etmiştir. Ebu İshak Kazeruni Zaviyesi Karamanoğlu Mehmet Bey zamanında ve onun emriyle, Ebu İshak İbrahim Kazerûni adına yaptırılmıştır. Zaviyenin yapım tarihi, zaviyenin kitabesinde 821 / 1418 olarak gösterilmiştir. Zaviyedeki türbede Kazerûni tarikatının halifelerinden Karamanoğlu devri meşâyihinden Şeyh Hacı Hasan metfundur.”

¹⁵¹Hızal, “Okullarım”, s.22.

¹⁵²Hızal, “Okullarım”, s.23. Hızal: “Okul tatilinde boş durmaz idik. Yine Münibe Hanımefendinin yardımı ile Kapı Camine yakın yerde dükkânı bulunan Kâmil Efendinin yanında terzi çırağına başladım. İlmi ve irfanı yerinde gayet olgun Mevlevi muhibbi idi. Benimle sohbet etmeyi severdi. Berber Ali Efendi, tez konuşan mahallemize yakın yerde oturan Munibe Hanımı tanıyan yine Mevlevi muhibbi bir komşu idi. Dükkâna gelir bizimle sohbet eder hemen kaçacak.

Bu sayede Mevlanayı tanımaya ve sevmeye başladım.”

¹⁵³Hızal, “Okullarım”, s.26-28. Hızal: “... Sene 1948. Ortaokul üçe geçtim. Ancak babamın tayini yeniden Afyon'a çıktı. Senelerce uğraştı. Yardım istemediği milletvekili kalmadı galiba Şuhut Milletvekili Oynağanlı vasıtası ile tayin gerçekleşti. Biz de evimize, Afyon'a döndük kiradan kurtulduk. Afyon Lisesi üçüncü sınıfa kaydım yapıldı. Numaram 208. Mezuniyete kadar devam etti. Ne var ki bir intibak edememe durumu hasıl oldu...”

2.3.Lise Yılları

İsmail Hızal, lise birinci sınıfa 1949 yılında 4/C sınıfının 208 numaralı öğrencisi olarak başlamıştır. Kendisinin ifadesi ile tahsil hayatının en canlı anılarını oluşturan, bu dönemdir. Bu dönemi şu şekilde ifade eder:

*“Tahsil hayatımın en canlı anılarını oluşturan dönemdir. Belki de çocukluktan çıkıp delikanlı sınıfına dâhil olmamız, belki de sınıfta ilk kez kız arkadaşlarımızın bulunması bizlere ayrı bir huzur ve neşe vermektedir”*¹⁵⁴.

Okul müdürü olarak Osman Kurtuluş’tan sonra görev yapan Tahsin Burdurlu, o dönem derslerine giren öğretmenlerinin ise matematik öğretmeni İbrahim Böcüoğlu, coğrafya öğretmeni Muzaffer Hanım, biyoloji öğretmeni Fehime Hoca, fizik öğretmeni Numan Zengin, kimya öğretmeni Bediha Çıngı olduğunu ifade eder. Öğretmenlerinin çoğunun Ankara’ya giderek akademik çalışmalar yaptığını dile getirmiştir. Sınıfta en yakın arkadaşları Ayhan Keskin ve Neriman Nasrattınoğlu’dur¹⁵⁵.

Tatil günlerinde ise arkadaşlık ettiği kişiler Nurullah Arslan, Nusret Alkan, Uluğ Çerçel, Osman Altınçekiç, Ethem Şinasi’dir. İstasyon Caddesi ve İzmir İstasyonu en çok vakit geçirdikleri yerdir. Kitapçı Abdurrahman Şeref’in dükkân önü buluşma noktalarıdır¹⁵⁶.

İsmail Hızal, lise 2’de V/C sınıfında eğitimine devam etmiştir. Sınıf arkadaşlarında bir değişiklik olmamıştır. Tarih öğretmeni Ömer Bey tarafından sınıf başkanı seçilmiştir. Bu dönemde edebiyat öğretmeni Davut Bey ve kimya öğretmeni Bediha Çıngı ve Martiz lakaplı Fransızca öğretmeni anıları ile kendisinde iz bırakmıştır¹⁵⁷.

Edebiyatta klasiklere ilgisi vardır. Aktüel bir dergi olan, haftalık olarak çıkan “7 Gün” adlı dergiyi muntazam olarak almaya çalışmıştır. Kocatepe Şehitliği, Gazlıgöl Kaplıcaları ve Gecek Kaplıcaları şehir dışında gezdikleri yerlerdir. İsmail Hızal, son sınıfta “Edebiyat Bölümü”nü seçmiştir. Bu dönemde sınıfına yeni öğrenciler katılmıştır. Bu kişiler Özer Değirmenci, Burhan, Umut Orhan Duru’dur. Orhan Duru, Türk gazeteciliği ve edebiyatında iz bırakmış bir simadır İsmail Hızal, lise son sınıf

---

¹⁵⁴Hızal, “Okullarım”, s.29

¹⁵⁵Hızal, “Okullarım”, s.29-35

¹⁵⁶Hızal, “Okullarım”, s.35

¹⁵⁷Hızal, “Okullarım”, s.36

bitirme imtihanlarını başarıyla tamamlamış ve 1951 yılında Afyon Lisesi'nden "iyi" derece ile mezun olmuştur¹⁵⁸.

İsmail Hızal, anne ve babasının kendisine gerekli ilgiyi göstermediğinden yakınmıştır. Eğitim hayatı boyunca başarılı olmasında kendi gayretlerinin olduğunu, ailesinin, dedesi ve anneannesi haricinde ilgisiz davrandığını anılarında belirtmiştir¹⁵⁹. Anne ve babasının bu tutumuna karşılık kendisinin çocuklarına farklı davranış sergilemeye çalıştığını ifade eder.¹⁶⁰

2.4.Üniversite Yılları

İsmail Hızal'ın liseyi bitirdiği yıllarda üniversiteler öğrencilerini merkezi sistemle değil, kendileri sınav yaparak almaktadır. Komşularının oğlu Suat Belliyez Çuhadaroğlu'nun vasıtasıyla Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesine müracaat etmiştir. Ayrıca İstanbul Hukuk Fakültesine de müracaat etmiştir¹⁶¹. Ankara'ya sınava gittiğinde Ankara Cebeci'de bulunan Afyonkarahisarlılar'a ait olan Kaleli Yurdunda kalmıştır. 1951 yılı eylülünün ilk haftası Siyasal Bilgiler Fakültesinin sınavlarına girmiştir. Yedek listeden kazanmıştır.¹⁶²

İsmail Hızal, eylülün ikinci haftası 1951 yılında da İstanbul Hukuk Fakültesinin sınavlarına girmiş ve asıl listeden kazanmıştır. İstanbul Hukuk

---

¹⁵⁸Hızal, "Okullarım", s.37-39

¹⁵⁹Hızal, "Okullarım", s.39-42 Hızal: "Kendi kendime okudum diyebilirim. Başka aileler liseyi bitiriyor diye evden sineğin uçmasına müsaade etmezlerken Allah gani gani Rahmet eylesin annem ve babam bu kritik dönemde üç dört çocuğu bana bırakıp Edirne'ye gezmeye gittiler. Hem ders çalışmak hem çocuklara bakmak, yemek pişirmek çocukları evde bırakıp okulda imtihanlara girmek, Allah ecrini lütfetti iki badireyi kolay atlattım. Bu da ana- baba duası ile olabilir diye teselli buldum. Şikâyetten değil ama gerekli ihtimam göremediğimden dolayı eziklik duymadığımı söyleyemem. Mezun oldum 10 kuruşa şeker alıp Rahmetli Sultan nineme ve dedeme mezuniyet müjdesini bildirmeye gittim. Çünkü anam babam gezmede idiler.

Rahmetli Hocamın güzel bir sözü vardır: "Bir evin en büyük şansı iyi ana-babaya sahip olabilmektir." derdi. İyi ana-baba nedir, ne değildir bunu zaman ve şartlar gösterir. An evel çalışma ortamı hazırlanması, hazırlanmaması bakımından önemli.

Bizim Rahmetliler için okumuş, okunmuş hiç önemli değil, bırakıp seyahatlerini kemal-i afiyetle devam ettirebildiler. Bu da Allah'ın bir lütfü, kimseye güvenmemesi kendi göbeğini kendisinin kesmesini hatta kendi başına ayakta durabilmesini daha güzel öğretecek bir örnek hatırlamıyorum."

¹⁶⁰Hızal, "Okullarım", s.43.

¹⁶¹Hızal, "Okullarım", s.43-44. "Komşumuz Suat BelliyezÇuhadaroğlu Siyasal Bilgiler Fakültesinde idi. Onun vasıtası ile gerekli koşulları öğrenip müracaatımızı yaptık. Bir de tedbir olarak İstanbul Hukuk Fakültesine müracaat ettim..."

¹⁶²Hızal, "Okullarım", s.44. "Ekim'in ilk haftasında yani 1951 Ekim'de Ankara Cebeci'de Afyon Kaleli Yurdu var orada ikamet edip imtihanlara girdik. Matematikten pek başarılı değildim öyle tahmin ediyorum. Sosyolojiden de kâğıttan tasarruf edeyim diye çok sık ve okunaksız yazdığımın cezasını çektim, yedekte kazanacaktım.

Fakültesine kaydını yaptırmış, bir ay kadar burada eğitimine devam etmiştir. Bu dönemde Şehremini Talebe Yurdunda kalmıştır. Yurt müdürü Vedat Akay'dır¹⁶³.

İstanbul'da okuduğu dönemde Afyonkarahisarlı arkadaşları; Hüseyin Özkan, Alaattin Çelik, Nusret Aksoy, Özdemir Oklar, Necati Keskin, Nurettin (İben Ağa'nın oğlu) Alaettin, Necdet Helvacıoğlu, Çomak Osman Karaağaçlıoğlu, Nusret Alkan, Hasan Merdivenci ve Nuri Demirayak¹⁶⁴ gibi kişilerdir.¹⁶⁵

İsmail Hızal, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün silah arkadaşı, Türk siyaset tarihinde, Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı yapmış devlet adamı İsmet İnönü'yü de ilk defa burada görmüştür. İsmet İnönü bir vesile ile Şehremini Talebe Yurduzu ziyaret ettiğinde onu görme imkânı bulmuştur¹⁶⁶.

İsmail Hızal'ın hayatındaki dönüm noktalarından biri, İstanbul Hukuk Fakültesinde eğitimine başladığı sırada eski tarihli bir *Cumhuriyet* gazetesinde Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinin ikinci yedek listesinde adını gördüğünde şok olmasıdır. Adını listede görünce babasına durumu bildirmiştir. İsmail Hızal için Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi bir idealdir. Okumak istediği yer, bu fakültedir. Bu duruma İstanbul'da okumanın ekonomik zorlukları da eklenince ve babasının da kararı bu yönde olunca, kaydını Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesine aldirmiştir. Kayıt numarası 830'dur. Bu olayı şu şekilde anlatmaktadır:

“Bazı olaylar vardır ki tesadüf diyemezsiniz öyle gibi görünse de. Allah'ın lütfu-ihsanı ortaya çıkınca sen ne dersin de. Burada da muazzam bir şey oldu. Eski tarihli bir Cumhuriyet Gazetesinde SBF. nin ikinci yedek listesi çıkmış... Biz de zaten onu bekliyorduk. Kaydımızı aldırış etmeden hemen Ankara'ya SBF.ne kaydoldum. Kayıt numaram 823”¹⁶⁷.

Başlangıçta devlet yurdu çıkmadığı için Ankara'da Cebeci'deki Rodoslu Apartmanı'nda bir dairede kalmıştır. Dört odalı bir dairede 15-16 kişi olarak kaldığını ifade eder. Bir yıl burada kaldıktan sonra yurdun çıktığını ve daha sonra mezun olana

¹⁶³Hızal, “Okullarım”, s.45. “Buradan İstanbul'a intikal ettik. İkinci hafta Hukuk Fakültesinde imtihana girdik ilk sıradaki Hukuk kazandım ve devama başladım.”

¹⁶⁴İrfan Ünver Nasrettinoğlu ve Mehmet, Sarlık 75 Yılda Yöneticilerimiz, Afyonkarahisar Belediyesi Yay., Afyon 1998, s. 26.

¹⁶⁵Hızal, “Okullarım”, s.45

¹⁶⁶Hızal, “Okullarım”, s.46-48. “Yine gediklilerden politikacı Tekin ağabeyimiz koyu CHP idi. İnönü'yü Şehremini kadar getirdi. Bizleri de toplayıp onu karşılamaya, uğurlamaya götürdü. Bütün yurt talebesi sizinle diye gönül almak istedi. Kurt Politikacı Rahmetli İsmet İnönü de fırsatını bulup içimizden bazısına yurtta kalan talebenin sayısını sormaz mı? Hemen yine Tekin Ağabey atıldı, açık vermeyerek rakamı buldu. Söyledi. Ders zamanı olduğunu ancak şu yurtta ne kadar talebe var ise hepsinin huzurlarında bulunduğunu söyledi.1950 Mayıs'ında seçim yapılmış CHP yıllarca iktidarda kaldığı halde büyük bir yenilgi ile iktidarı DP'ye devretmişti.”

¹⁶⁷Hızal, “Okullarım”, s.49, 53.

kadar burada kaldığını belirtmiştir¹⁶⁸. Okula geç başladığı için intibak sıkıntısı çektiğini, bundan dolayı derslerinde yeterli başarıyı yakalayamadığını, bu yüzden sene sonu not ortalamasının düşük geldiğini ifade etmiştir. Genel ortalama ile bir üst sınıfa geçmiştir. Fakülte yıllarında 2. Sınıfta Borçlar- Medeni Hukuktan ikmale kaldığını, bütünlemede geçtiğini, 3. sınıfı sorunsuz atlattığını ifade etmiştir¹⁶⁹.

Okuduğu yıllarda her fırsatta çalışarak geçimini sağlamaya çalıştığını, bu vesileyle farklı işler yaptığını ifade etmiştir. 4. Sınıfta Amme İdaresi Enstitüsünde çalışmaya başladığını, burada birtakım sıkıntılar yaşadığını, sebebini bilmediği bir şekilde Para-Banka dersinden 1955 Haziran -1955 Eylül -1956 Haziran'da kaldığını belirtmiştir. Ders ortalamasının yüksek olması nedeniyle genel ortalamadan geçtiğini, bu dersin hocasının Aydın Yalçın olduğunu belirtmiştir.

İsmail Hızal, 1956 yılında Ankara Siyasal Fakültesi Maliye Bölümünden mezun olmuştur¹⁷⁰.

2.5.İş Hayatı ve Aile Yaşamı

İsmail Hızal iş hayatına başlamasını anılarında detaylı olarak anlatmaktadır¹⁷¹. İşinde titiz biri olan İsmail Hızal, Maliye Bakanlığının Ağustos 1956'da açmış olduğu

---

¹⁶⁸Hızal, "Okullarım", s.50. "... Ankara'da Cebeci'deki Rodoslu apartmanında bir daire kiralanmış 4 oda bir salon orada yatıyoruz. Suat ağabey Sarım F. Tevetoğlu, Sandıklılı Zeki Demirkan, Rahmetli Hakan Mehmet Ünlü, ben, Cemal Öz, Turan Temizer, her halde üç kişi daha olacak. Her odada üç dört kişi kalıyor, 15-16 kişinin o yurttan barındığını söyleyebilirim. Ali Ateş, Semih Kandilci, Mehmet Karakoç daha sonra Mehmet Erinç, İhsan Saraçoğlu yurttan gelir giderlerdi. Zaten ben de bir yıl kaldım. Geciktiğim için yurt çıkmadı. Sonra S.B.F. yurduna girdim..."

¹⁶⁹Hızal, "Okullarım", s.53-55

¹⁷⁰Hızal, "Okullarım", s.53-56.

¹⁷¹Hızal, "Okullarım", s. 55-57. Hızal iş hayatına başlama olayını: "Allah'ıma şükür aç açta kalmadım. Rahmetli Şefik İnan İstatistik Genel Müdürü idi. Müracaat ettim işe aldı. 1955 sayı sonuçlarını kottadı. Kasım, Aralık Ocak Şubat Mart dek 5 ay çalıştım. 600 TL para birikti. Belki Mart yani Mali yıl ile sabit kadroya geçmemizi aksi takdirde geçici kadroda çalışmak mümkün olamaz dendi. Geçici kadroda çalışırsa 300-360 TL para alıyoruz. Daimi kadroya geçerse 167 TL maaş alacağım, hesap kitap işimize gelmedi. Rahmetli çok ısrar iyi istikbal vardı da Kemal Tugay şube müdürü idi. Mülkiyeli idi o da ısrar etti. Sarışın bir bey daha vardı kibar centilmen adını hatırlayamadım. Onlar da ısrar ettiler. Kotlamada en az hata yapan ben idim. Rahmetli Şefik Hoca tebrik ederdi. Ama hesap uzmanlığına kafa takma işi de yine para meselesi. Fukaralık eve yardım edebilmek isteği ön planda geliyordu.

Hesap uzmanlığına girişte 187+450=817 yol sair masrafla 650 TL den aşağı düşmezdi. Oysaki üniversite mezunu Bakanlıkta 167 TL ile işe başladım. Buda Muhasebe Genel Müdürlüğünde ikinci mümeyyiz olarak Temmuz'da işe başladık. 1 Ağustos'a maaş aldık. 3 Ağustos'ta imtihana girdim. 10 Ağustos'ta imtihanı kazanıp 15-16 Ağustos'ta da uzman muavini olarak göreve başladık. İkinci mümeyyiz olarak bir gün gittim gitmedim bir de elime kanun tutuşturdular.

- Sen burada fazla durmazsın ya hadi oku bakalım dediler. Dedikleri oldu. Aldığım kanunu iade edip Allaha ısmarladık deyip ayrıldık. İşyerimiz İstanbul. Bismillah. Allah'ın verdiği nimete çok şükretmek gerek. Şükürün ilk belirtisi verilen nimete sahip çıkabilmek. Benimsemek onu muhafaza edebilmektir.

Sihhi muayene diye bir şey çıkardılar. Tabi ki yatılı okul, Askeriye ve benzeri kurumlarda bunun ne anlama geldiğini biliyoruz. Fakat Maliye Bakanlığına girişte bu kadar sık eleneceği aklımıza gelmedi. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesine sevk edildik orası burası derken gözde takıldık sol gözümün durumu beni bir hayli tedirgin etti.

sınavı kazanarak Hesap Uzman Muaviniliğine atanmıştır. 1959 yılının eylül ayında Hazine ve Kombiyo Kontrolörlüğüne hesap uzmanı olarak nakledilmiştir. Maliye Bakanlığında görevi, Hazine ve Kombiyo Dairesinde hesap uzmanlığı ve maliye müfettişliğidir. Maliye müfettişi olduğu için ülkenin birçok yerine denetleme ve teftiş görevlendirmesi için gitmiştir. “Turne” olarak adlandırdığı bu seyahatler aslında denetleme görevi ile alakalıdır.

İsmail Hızal, 1960 yılında askerlik vazifesini yapmak için Ankara’da bulunmuştur. 1960 yılında Yedek Subay Okulunda olduğunu darbe öncesi ve darbe sabahında askerî öğrenciler olarak kendilerine de emir verilip görevlendirildiklerini söylemektedir¹⁷²:

“Bu dönemde 51. Yedek Subay Öğrencileri olarak Ankara’da bulunuyorduk. Afyonkarahisarlı olarak en az dört kişi aynı okulda bulunduğumuza göre olayları izleme açısından bizim 9. Bölük en şanslı bölük idi. Bu bölükte hem iktidara yakın hem muhalefete yakın etkili ve yetkili kişilerin çocukları bulunuyordu.

Ahlatlı Belde Çadırılı Ordugâh kurulması dahil yedek subay talebelerini olaylardan uzaklaştıramadı. Doktor vizitesi değişik istek ve arzular cuma gününden önce ayarlanıyor, cumartesi günü okulun yarısına Ankara’ya inme olasılığı bulunuyordu.

Bu duruma bölük komutanları çok ses çıkarmıyor. Ancak akşam yoklamalarında bir şeyler bahane edilerek cumartesiye Ankara’da geçirenler sıkı bir soru yağmuruna tutuluyor bilgi alınmaya çalışılıyor.

İkinci bir emir ile erken vakitte Çadırılı Ordugâh okul binasına intikal ettirildi. Hindistan Nahru’nun Ankara’ya ziyareti Çankaya sırtlarında yedek subay okuluna görev verilmesi harbiye talebeleri üzerinde olumsuz etki yapmış olacak ki Nahru’nun yanında hoşnutsuz davranışlar sergilenmiş oldu. Bu durumu görenlerin yakın bir gelecekte büyük işler olacağına ümit etmemeleri hayretle mucip olacaktır”.

Bu sırada gecenin geç vakitlerine kadar bu gergin durumla ilgili sohbet edildiğini, nihayetinde 27 Mayıs 1960 sabahı Emniyet Genel Müdürlüğü önündeki

---

İrfan Erkmen’nin bademciklerine takıldılar ille de ameliyat dediler. Zavallı bir hafta hastane de yattı. Bademciklerini aldılar ondan sonra izin yani sağlam raporu verdiler.

Benim durumum daha kritik guruptayken Vali Turgut Albayrak, Allah razı olsun yol gösterdi. Onun da gözleri 3 dereceden büyük olduğu için takmışlar. Benim bir gözüm Maşallahı var. Göz doktoru Naci Bengisu’ya gönderdi. Zaten Cerrahpaşa’nın Hocası Beyoğlu Kilise sokaktaki yazıhanesine gittim. Hesap uzmanı olunca itibar başka oluyor. Vergi+Defter meselesi dost geçinmek mümkün Üroloji Hocası Suzan Korkut’ta özel ihtimam gösterirdi Hesap uzmanlarına ne de olsa elit kaliteli meslektaşlardan oluşturulmuştur.

Naci Bengusu memuriyet görevini kendi ifadesiyle kâtiplik görevini ifaya mâni değildir deyimini kullanarak sağlam raporu verdi. Bu hengâmeyi de böylece atlatmış olduk. Yazılıyı 12 kişi kazandık sözlüde ben, İrfan Ergün, Ali Özdemir, Şerif, Zafer Öz kaynak, Hüsnü İldaşer dokuz kişi başarılı oldu göreve başladık. İlk turne yerim: Bursa...”

¹⁷² İsmail Hızal. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 16 Ağustos 1989, nr.7378.

çatışma sesleri ile uyandıklarını, sabaha karşı Harbiye Okul Kumandanı General Sıtkı Ulay'ın gelerek öğrencileri içtimaya aldıklarını belirtmektedir¹⁷³.

Hızal, Mayıs 1962 yılında Sabire Palalı (02.01.1943-12.07.2013) ile evlenmiştir. Sabire Hanım, 02. 01.1943 tarihinde Afyonkarahisar'da dünyaya gelmiştir. Babası Bekir Palalı, annesi Sare Palalı'dır. Ali Çetinkaya Kız Meslek Lisesi mezunudur. Hızal ile evlendiklerinde 19 yaşındadır¹⁷⁴. Bu evlilikten sırasıyla 24.10.1965 tarihinde Ahsen Hızal Konez, 22.01.1968 tarihinde İbrahim Hızal, 07.01.1970 tarihinde İnci Sultan (Hızal) Şanal, 07.05.1972 tarihinde Ali Hızal, 15.09.1973 tarihinde Reyhan (Hızal) Arat adlı beş çocukları olmuştur. Çocuklarının hepsi Afyonkarahisar'da dünyaya gelmiştir¹⁷⁵.

İsmail Hızal, 1967-1968 yıllarında Brüksel'de eğitim amaçlı olarak bulunmuştur¹⁷⁶. Burada yüksek lisansını tamamlamıştır. Doktora yapma hakkı kazanmasına rağmen ailevî sebeplerden geri dönmek zorunda kalmıştır. İleri derecede Fransızca bilmektedir. Yirmi beş yıl görev yapan İsmail Hızal, 1981 senesinde emekliye ayrılmış ve Afyonkarahisar'a temelli olarak gelmiştir¹⁷⁷.

Meslekî anlamda erken emekli olmasında iş yerinde yapılan yanlış uygulamaların önemli etkisi vardır. Anılarını yazdığı defterlerde bunu görmek mümkündür. Devletin kaynaklarının müsrifçe harcandığından şikâyet etmektedir. Bununla ilgili olarak üstlerini uyarmaktan da geri durmamıştır¹⁷⁸.

Erken emekliye ayrılmasının bir nedeni de ailesi ile İstanbul'da bir süre oturmasına rağmen, uzun süren turneler nedeniyle ailesini İstanbul'dan Afyonkarahisar'a taşımasıdır. İstanbul-Afyonkarahisar arasında sürekli geliş gidişler yapmak hem ekonomik açıdan hem de zaman açısından külfetli olduğu için emekli olmaya karar vermiştir.

Çocukları ile yaptığımız söyleşilerde babaları olan İsmail Hızal'ın özel hayatında belirgin olan en önemli özelliği, çocuklarının çok iyi yetişmesi yönündeki gayretleridir. Özellikle kız çocuklarının okuması gerektiğini, bu yönde kızlarını ve aile

---

¹⁷³İsmail Hızal. "Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar", *Kocatepe*, 13-14 Kasım 1989, nr.7454-7455.

¹⁷⁴Nüfus Kayıt Örneği.

¹⁷⁵Nüfus Kayıt Örneği.

¹⁷⁶İsmail Hızal. "24 Nisan 7" *Türkelî*, 3 Mayıs 1986, nr. 7817, Hızal, bu yazısında 1967-1968 yıllarında Brüksel'de bulunduğunu, orada başından geçen bir olayı anlatmıştır.

¹⁷⁷Sarlık, "Araştırmacı Hızal'la Söyleşi..." *Beldemiz*, s. 11.

¹⁷⁸İsmail Hızal, "*Borsa*", (Basılmamış Defter), İstanbul.

efradı içerisinde diğer kız çocuklarının okutulması için yoğun gayret sarf ettiğini gormekteyiz.

İsmail Hızal, 1981 yılından 2009 yılına kadar Afyonkarahisar’da bulunmuş, devamlı olarak üretmiş ve şehrin kültürel yapısına katkılar sağlamıştır. 11.07.2009 tarihinde Bursa’da vefat etmiş akabinde Afyonkarahisar’da defnedilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İSMAİL HIZAL FİKİR HAYATI

3.1.Fikir Hayatına Bir Bakış

Afyonkarahisar'ın basın ve kültürel yapısına dair sunduğu katkıları ele aldığımızda İsmail Hızal'ın belli noktalarda hayatına önemli katkılarda bulunan kavramlar ve kişiler olduğunu görmekteyiz.

İsmail Hızal:

“Okumayı yazmayı herkes gibi Türkiye koşullarında öğrendim. Ama hayatımı en büyük şekilde etkileyen olayları üç kısımda toplamak mümkündür. Birincisi Afyonkarahisar Banka aralığındaki Terzi Nigahi Usta, Eğretli Cemal Hoca ve Bubikzade Cemil Efendi'nin tarafında geçen deneyim, ikincisi Afyonkarahisar-Konya-Ankara hattı, üçüncüsü ise Türkiye- Belçika-Bağdat-Mekke-Medine hattı... Küçüklük ve gençlik yıllarımın geçtiği Afyon'da oluşan ortamda yanında çırak olarak çalıştığım Terzi Nigahi Usta, Eğretli Cemal Hoca ve Bubikzade Cemal Ağabeyimin bende katkıları büyüktür.

Lise yıllarında ailemizin çevresinde oluşan olumlu hava bundan sonraki hayatımızın şekillenmesine yardımcı neden oldu.” demektedir¹⁷⁹.

Kendisi yaşadığı dönemin etkilerini; ruhunda ve düşünce dünyasındaki durumunu, yazılarında ve tuttuğu defterlerde, günlüklerde, araştırmalarında hissettirmiştir. İç âlemini ruh halinin ve aklın oluşturduğunu, mutluluğun ise insanın duygu ve düşüncelerine doğru yön vermesi ile gerçekleşebileceğini¹⁸⁰ ifade eder. Bu noktada Allah sevgisinin çok önemli olduğunu yazmıştır¹⁸¹. Onun ruhunda ve kişiliğinde bir yandan Mevlevîlik, Mevlâna Celaleddin Rumî ve onun önemli temsilcisi olan Afyonkarahisar'da ömür¹⁸² sürmüş şehrin manevi liderlerinden olan Mehmet Semaî, diğer yanda on bir yıl bil-fiil gönüllü¹⁸³ asistanlığını yaptığını ifade ettiği A. Süheyl Ünver'in¹⁸⁴ derin etkilerini görmemiz mümkündür¹⁸⁵. Hızal, o dönemi şöyle ifade eder:

“Hocaların Hocası Süheyl Ünver ile tanışmam sonrasında yazarlığa ve yazmaya olan merakım büsbütün arttı. Araştırma zevkim gelişirken, araştırmalar

¹⁷⁹Sarlık, “Araştırmacı Hızal'la Söyleşi...” *Beldemiz*, s.11.

¹⁸⁰İsmail Hızal. “Dış Alemimiz”, *Türkeli*, 1 Nisan 1985, nr. 7484.

¹⁸¹İsmail Hızal. “Hocaların Hocası A. Süheyl Ünver”, *Türkeli*, 19 Şubat 1986. nr. 7754.

¹⁸²İsmail Hızal. “Güneşten Büyük”, *Türkeli*, 18 Şubat 1986, nr. 7753.

¹⁸³İsmail Hızal. “Dikkat!”, *Türkeli*, nr. 7488, 6 Nisan 1985.

¹⁸⁴İsmail Hızal. “Eser Verenler”, *Türkeli*, 20 Şubat 1986, nr. 7755.

¹⁸⁵İsmail Hızal, “Afyon Seyahati” İstanbul 1976. Yayınlanmamış günlük., İsmail Hızal. “Mezar Taşı” *Türkeli*, 21 Şubat 1986, nr. 7756. İsmail Hızal, “Afyon Seyahati” İstanbul 1976. Yayınlanmamış günlük.

sonucu ortaya çıkardıklarımı topluma iletmek benim için en büyük zevkler arasına girdi.

Hayatımı en çok etkileyen kimse kuşkusuz Süheyl Ünver'di. 11 yıl fasılasız beraber kaldığım sayın hocamla birlikte Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Seyyit Battal Gazi, Hacı Bektaş Veli ve Ahi Evran adına yapılan Sempozyum ve konferanslardan hiçbirini kaçırmadık”¹⁸⁶.

Tefekkür etmeden devamlı hayal kuran milletlerin başarıya ulaşamadığını, Anadolu'nun en büyük hastalıklarından birinin hayal kuran ama tefekkür etmeyen bir yapıya sahip olması yüzünden olduğunu söyler¹⁸⁷.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e olan sevgisi, fikirlerinin ilelebet yaşaması noktasında göstermiş olduğu gayretlerini yazılarında görmek mümkündür. Bu konuda yazdığı ama kitap olarak bastıramadığı “Mustafa Kemal Atatürk Afyon'da” adlı eseri¹⁸⁸ ile hem Atatürk sevgisini hem de Afyonkarahisar'ın kalkınması noktasında görüşlerini ifade etmiştir. Yine Cumhuriyet'in kurucu kadroları içerisinde yer alan Afyonkarahisarlı Ali Çetinkaya fikir yaşamının şekillenmesinde göze çarpan önemli şahsiyetlerdendir.¹⁸⁹

Özellikle Ramazan aylarında kaleme aldığı adeta gelenekselleşen “Ramazannameler” ile ramazan ayı boyunca halkın dinî konularda bilinçlenmesi için her yıl farklı temalarda yazılarıyla okuyucuya katkılar sağlamak gayretinde olmuştur¹⁹⁰.

İstanbul'da bulunduğu dönemde Hocası A. Süheyl Ünver ile başlayan, çeşmelerin, mezar taşlarının, Türk süsleme sanatlarının incelenmesi, Afyonkarahisar'a temelli olarak geldiğinde de devam etmiştir. Afyonkarahisar'da yaşamış tarihi şahsiyetlerle beraber Afyonkarahisar'ın fikrî ve kültürel yaşamına katkıda bulunmuş olan kendi fikir dünyasını da etkileyen önemli şahsiyetler hakkında da yazılarında bilgiler vermiştir¹⁹¹.

“Çalışmalarım Hocam Süheyl Ünver'in uğraşısı olan Türk Süsleme sanatı-Tezhip Minyatür ve Sanat tarihi konularında yoğunluk kazandı. Sanatsal değeri olan tarihi abideler, bu abideleri süsleyen malzeme ve motifler. Camiler, Medreseler,

¹⁸⁶Sarlık, “Araştırmacı Hızal'la Söyleşi...” *Beldemiz*, s.12.

¹⁸⁷İsmail Hızal, “Afyonkarahisar'da Az Gelişmişlik”, *Türkeli*, 16 Ekim 1986, nr.7953.

¹⁸⁸İsmail Hızal, “Ali Çetinkayamızı Anarken”, *Türkeli*, 23 Şubat 1986, nr. 7760.

¹⁸⁹İsmail Hızal, “Ali Çetinkayamızı Anarken” *Türkeli*, 22 Şubat 1986, nr. 7759.; “Ali Çetinkayamızı Anarken”, *Türkeli*, 23 Şubat 1986, nr. 7760.

¹⁹⁰Türkeli Gazetesinde 1982, 1983, 1984,1985,1986,1987,1988,1989, 1990 yıllarının ramazan ayında “Ramazanname” adıyla dini konularda günlük yazıları yayınlanmıştır.

¹⁹¹Hızal, Yayınlanmamış günlükler, tuttuğu günlüklerde birçok defterde mezar taşları, evler ve çeşmelerle beraber duvar ve tavan süsleme sanatının birçok örneğinin resmini çekmiştir.

Türbe ve Zaviyeler. Gidebildiğim tüm yerlerdeki kültür ve medeniyet tarihi öğelerini toplayıp bir defterde muhafaza ettim.”¹⁹²

“Afyonkarahisar ile ilgili geniş çalışmalarım var. Cami, Türbe, Çeşme, Kale, Kitabeler başta olmak üzere halılar, kilimler, duvar levhaları, tavan süslemeleri, demir şebekeler, kafesler, kapı tokmakları, oya, kanavice, peşkir ve benzerleri, hamam ve şerbet tasları, buhurdanlıklar.

*Afyonkarahisar’ın abide şahsiyetleri, medrese ve müderrisler, kayda değer kişileri, şairleri ve bunların bulabildiğimiz kadar şiirleri, türbe, tekke ve zaviyeler. Han ve hamamlar, şifa yerleri ve kümbetler veya Osmanlı erken dönem yapısal anıtlar... ”*¹⁹³

İsmail Hızal, yaşadığı dönem içerisinde taşradan kendi imkân ve kabiliyeti ile çıkmıştır. Dönemin en önemli üniversitelerinden biri olan Ankara SBF Maliye Bölümünden mezun olmuştur. Bu bilgi ve birikimini emekli olduktan sonra doğduğu şehrin ekonomik olarak kalkınması noktasında atılması gerekli adımları çok önceden projelendirerek okuyucuya ifade etmiştir. Afyonkarahisar’ın gelişmesi ve hak ettiği yere gelebilmesi için gerekli gayretin gösterilmesini ısrarla belirtmiştir. İfade ettiği fikirler ve projeler 20-30 yıl sonra kısmen hayata geçirilebilmiştir.

Bir yanı gelenekçi bir birikim, diğer yanı ile yenilikçi bir bakış açısını aynı potada eriten bir düşünce insanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Okumanın ve araştırmanın çok önemli olduğunu, yapılan araştırmaların mutlaka yazıya geçirilmesi gerektiğini düşündüğü gibi, bunu uygulamakta zafiyet gösteren yerel gazetecilerden çok farklı bir çizgiyi ortaya koymuştur. Tuttuğu günlük ve defterlerden elde ettiğimiz verilerde yaşadığı dönemin tüm kültürel, iktisadî, sosyal, siyasî yapının özelliklerini görmek mümkündür. Defter tutma sebebini şöyle ifade eder: *“Her şeyi bilmek hüner değildir. Fakat neyin nerede olacağı, bulunabileceğini bilmek, mutlaka bir yere yazmak bunun için çok önemlidir.”*¹⁹⁴.

2009-2010 eğitim öğretim yılı başında; merhuma ait evlerde bulunan basılı kaynaklar AKÜ Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı’na bağışlanmıştır. Sonrasında yazarın kütüphanesi üniversite merkez kütüphanesine nakledilmiştir. Bu naklin ayrıntıları bilimsel bir araştırmaya konu olmuştur:¹⁹⁵:

“Klasik Afyon mimarisinde inşa edilmiş evlerden soldaki ilk evde; tamamen kendi imkanlarıyla dizayn edilmiş ve hizmete sunulmuş olan İsmail Hızal Çocuk Kütüphanesi bulunmaktaydı. Sağdaki evlerden biri tamamen kitaplara diğeri de özel eşyalarına ayrılmıştı (muhtemelen bu evde ikamet etmekteydi). Yokuşun solunda yukarıdaki evde kitap yoktur. Bu

¹⁹²Sarlık, “Araştırmacı Hızal’la Söyleşi...” *Beldemiz*, aynı yer.

¹⁹³Sarlık, “Araştırmacı Hızal’la Söyleşi...” *Beldemiz*, aynı yer.

¹⁹⁴Sarlık, “Araştırmacı Hızal’la Söyleşi...” *Beldemiz*, aynı yer.

¹⁹⁵M.Abdullah Kündeyi, “İsmail Hızal’ın Kitaplarının AKÜ Merkez Kütüphanesine Bağışlanması”, AKÜ SBE Doktora Paper Çalışması, Afyonkarahisar, 2013, s.1-3

evde, bahçeye havuz ve eve tadilat amacıyla inşaata girişilmiş, fakat Milli Parklar ve Anıtlar Genel Müdürlüğünce sit alanı kabul edilen bölgede inşaata izin verilmemesi üzerine, inşaatta kullanılmak üzere getirilen her türlü malzeme (inşaat kalıp tahtaları, demir vs.) 2 katlı evin giriş katında soldaki en geniş odaya gelişigüzel atılmıştı. İbrahim HIZAL beyle beraber evi gezdiğimizde “tahtaların altında gazeteler var” demişti. Duvar kenarına doğru istiflenmiş, tek tük siyah poşetlere sarılmış gazeteler (Ulusal gazeteler göze çarpıyordu), üzerine gelişigüzel yığılan inşaat malzemeleri dolayısıyla nerelerde ne kadar gazete olduğunu görmemizi engelliyordu. Üstten tahtaları çekmeye çalıştık, hem güç hem de zaman bakımından bunu yapmamız imkansızdı. Ayrıca, tahtalar (kütükler) büyük bir emekle kaldırılrsa dahi (nereye kaldırılabilir ki? Yol dar, bahçe küçük...) altından ne çıkacağını kimse tahmin edemiyordu. O gün İbrahim Bey’le 3 evi gezdikten sonra kitapların taşınabilmesi için anahtarları bana teslim etti ve ayrıldık.

Gazetelerle ilgili ayrıntıları mesai arkadaşlarım ve amirlerimle istişare ettikten sonra harcanacak emek ve zamanın sonuçları hakkında kuşkulu kalınmış ve İbrahim Bey’le gazetelerin olduğu eve yapılan 2. ziyaretten sonra gazetelerin bırakılmasına karar verilmiştir.

Sağdaki ilk ev; içerdeki manzara bir kütüphaneci ve kitap aşığı için muhteşemdir... 5000’den fazla olduğu tespit edilen kitaplar her yerdedi. Raflarda yerlerde merdivenlerde hemen her taraftaki kitaplar gelişigüzel istiflenmiş, bir kısmı poşetlenmişti. Bu evle ilgili önemli bir ayrıntı; zemin katta merdiven altında, girişi örümcek ağları ile kaplı gayet alçak bir kapı vardı, içerisi karanlık olduğundan girmeye çekinmiştik. Evi kilitleyip ayrılmadan önce çakmak yardımıyla o odaya da merak ve cesaretle girdim. Alçak bir tavanı olmasına rağmen 1,5 metre yüksekliğinde kitap yığını ile karşılaştım. Merhum’a ait özel eşyaların da olduğu odada İkaz gazetesinin Osmanlıca basılmış sayılarını ciltlenmiş haliyle bir kısmını tespit ettik ve kütüphaneye naklini bizzat gerçekleştirdim. Üniversitemiz Uzmanlarından Yusuf İlgar hocamız bana bu gazeteden bahsetmişti. Ayrıca yine İlgar hocamızla beraber tasnifini gerçekleştirdiğimiz çok sayıda Osmanlıca – Arapça yazılmış yazma, taşbaskı ve matbaa baskısı kitap yine o yığın arasından tek tek itina ile çıkartılıp kütüphaneye nakledildi. Bu kitapların seçiminde İbrahim Hızal Bey’e bilgi verdim ve kendisinin refakatinde Osmanlıca kitapların seçimi gerçekleştirildi. Üç hafta içinde kamyonetlerle kitaplar kütüphaneye nakledildi. Taşıma ve tasnif esnasında uzman kütüphane personeli eldiven ve maske takmak zorunda kalmıştı (herkes kaşınmaya başlamıştı).

Bu süreç sonunda çocuk kütüphanesinden getirilen kitabın çoğu (2000 kadar kitap) Afyon köy okullarına ya da talep eden merkez ilköğretim okullarına tutanak karşılığı teslim edildi. Kalan kitapların tasnifi ve otomasyona kaydedilmesi 2010 yılı Mart Ayına kadar sürdü. Korsan basım kitapların kopyası kütüphanede varsa ayıkladık (eskiden bandrol zorunluluğu yoktu), fiziksel olarak tahribata uğramış, bodrum kattaki rutubetten etkilenmiş kitapları da maalesef ayıklamak zorunda kaldık. Bilgisayara kaydedilen bütün kitaplara “İsmail Hızal Tarafından Bağışlanmıştır” ibaresi hem kitaba kaşe olarak basılmış hem de otomasyonda her kitap için not düşülmüştür.”

Çok yönlü bir yapıya sahip olan İsmail Hızal’ın fikir yaşamını ortaya koyabilmek adına yukarıda ifade ettiğimiz kişi ve konuları başlıklar halinde vermek konumuza önemli katkılar sağlayacaktır.

3.2.Mevlevîlik ve Sultan Dîvânî Sema'i Mehmet Çelebi

Türklerin İslamiyet'i kabulünden yaklaşık 300 yıl sonra Mevlâna Celaleddin Rûmî tarafından ortaya konan bir öğreti olan Mevlevîlik, Müslüman veya Müslüman olmayan birçok toplum üzerinde etkiler bırakmıştır. Osmanlı Devleti'nin en önemli tarikatlarından biri haline gelmiştir. Türk toplum hayatında önemli bir yere sahip olan Mevlevîlik, bir tarikat olarak Mevlâna'nın ölümünden sonra ortaya çıkıp geniş bir coğrafyada yayılmış ve kabul görmüştür. Mevlevîhaneler özellikle Ulu Arif Çelebi ve Dîvâne Mehmet Çelebi döneminde önemli gelişim sağlamıştır. Mevlâna'dan sonra Mevlevîlik Konya'dan çok Afyonkarahisar merkezli bir gelişim göstermiştir¹⁹⁶.

Şüphesiz Afyonkarahisar'ın Mevlevî Tarikatının ikinci merkezi olmasında Sultan Dîvânî Hazretlerinin çok büyük katkıları olmuştur. Kısaca Sultan Dîvânî (Dîvâne) Sema'i Mehmet Çelebi hakkında bilgi verecek olursak, Mevlâna Celaleddin Rûmî'nin, yedinci nesilden torunudur. Mevlevîlik tarikatının bânî-i sânisî (Sultan Veled'den sonra ikinci kurucusu) olarak kabul edilen Dîvâne Mehmed Çelebi, Mevlevîhane'de oturmaktan ziyade gezip dolaşarak Mevlevîliği yaymayı, insanları irşat etmeyi, gönlündeki ilahi aşk coşkusu, insanlara saçmayı, yeni yeni Mevlevîhaneler yahut zaviyeler açmayı tercih eden, hareketi seven bir dervıştır.

On üçüncü asırdan başlamak üzere hem Anadolu'da hem de Osmanlı Devleti'nin nüfûz ve hâkimiyet alanına giren Balkanlar, Ortadoğu, Arabistan yarımadası ile Afrika kıtasının kuzeyini içine alan geniş bir coğrafyada müesseseseleşerek etkili olan Mevlevîlik tarikatına, Sultan Veled ve Ulu Ârif Çelebi'den sonra mühim hizmetlerde bulunmuştur. Sultan Dîvânî, meşrebindeki rindlere mahsus coşkun aşk halleri, Kalenderi-Melami mizacı nedeniyle; Mevlevîliğin rindlik görünümünün, Hazreti Şems, Ulu Arif Çelebi ile başlayan ve kendisinde zirveleşen en önemli temsilcisi olmuştur. Türkçe şiirlerinin hemen hemen hepsinde *Sema'i*, sadece bir ikisinde *Dîvâne* mahlasını kullanmıştır.

Menâkib-i Sultân Dîvânî kitabı (Müellifi ve telif tarihi halen tespit edilememiştir) *Divâne Mehmed Çelebi*'nin menkıbelerini içeren ve Osmanlıca Nadir

---

¹⁹⁶Latif Daşdemir, "Afyonkarahisar'da Mevlevîliğin Tarihçesi", *Sultan Divani ve Afyonkarahisar'da Mevlevilik*, 2. B., AKÜ Yay., Afyonkarahisar, 2011, s. 177-188., Geniş bilgi için, Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, İnkılap Kitapevi Yay., İstanbul 2009.

Eserler sınıfında olan eser Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğüne Temmuz 2014'te aktarılmıştır¹⁹⁷.

İlgili bölümde ifade edildiği gibi İsmail Hızal'ın çocukluğu, doğduğu ve yaşadığı mahalle itibarıyla, Mevlevîliğin ikinci kapısı olarak adlandırılan Mevlevî Camii ve çevresinde geçmiştir. Kendi ifadesiyle:

“Evimiz Türbe Mahallesinde Cumhuriyet İlkokuluna 100 metre uzaklıkta yokuş aşağı olduğu için bir iki dakikada evden okula inmek mümkün. Okul Mevlevî Cami, Mehmet Semai Sultan Divani hazretlerinin makamı ve evimiz küçük üçgen çizgisi üzerinde. Zaten çocukluk hayatımız bu üçgen çizgilerinin içinde geçti. Her ikisi de oyun alanlarımız idi...”

Yine babasının görevi dolayısıyla gittiği Konya'da da Mevlevîliğin merkezi olan bir muhitte bulunmuştur. Bundan dolayı hayatının her döneminde Mevlevîlik, Mevlâna Celaleddin Rûmî ve Afyonkarahisar'da Sultan Dîvânî yani Mehmet Semai'nin düşünce yapısını görmemiz mümkündür. Bunu:

“..... Ebu İshak Tekkesinin bakımını annem üstlendi. Münibe Hanım ev sahibi bazen oğlunun yanına gider bazen misafirlige. Evi bize bırakır biz bakardık. Manevi cephesi güçlü bir yatur vardı. Kitabesi kapının üstünde mülazım almadım ama resmini almışumdur. Resimden okumak pek mümkün olmuyor kibleyi okumak için.... Yine Münibe Hanımefendinin yardımı ile Kapı Camine yakın yerde dükkânı bulunan Kamil Efendinin yanında terzi çırağına başladım. İlmi ve irfanı yerinde gayet olgun Mevlevî muhibbi idi. Benimle sohbet etmeyi severdi. Berber Ali Efendi tez konuşan mahallemize yakın yerde oturan Münibe Hanımı tanıyan yine Mevlevî muhibbi bir komşu idi. Dükkâna gelir bizimle sohbet eder hemen kaçacak. Bu sayede Mevlana'ya tanımaya ve sevmeye başladım...” şeklinde ifade eder.

İsmail Hızal, gönül ve fikir dünyasına önemli katkılar sağlayan bu zatı kendi hayatında önemli bir noktaya koyduğu gibi; *“Olgunluk imtihanlarını verdik. Mezun oldum. Şüphesiz ki şükredilecek pek çok olaylar oldu. Elbette ki Allah'ın lütfu idi. Ancak Mehmet Semai Sultan Dîvânî Hazretlerinin de himmeti beni mutlu etti”*¹⁹⁸. aynı zamanda unutulmaya yüz tutmuş bu abide şahsiyetin tanıtılması ve araştırılması için çok büyük gayret sergilemiştir¹⁹⁹. *Dîvânî*'nin fikir ve düşünce yapısını hem defterlerinde hem de köşe yazılarında görmemiz mümkündür²⁰⁰. Mevlevîliğin tam olarak bilinmeden *Afyonkarahisar Kültür ve Medeniyet Tarihi*'nin yapılamayacağını iddia eder²⁰¹.

¹⁹⁷Yusuf Ilgar, “Cumhuriyet Döneminde Afyonkarahisar'da Sema Törenleri”, *Sultan Divani ve Afyonkarahisar'da Mevlevîlik*, AKÜ Yay., II. Baskı, Afyonkarahisar 2011, s.189-2002.

¹⁹⁸Hızal, “Okullarım”, s.14., İsmail Hızal, “Mehmet Semai Hazretleri Mürüdi: Ahmet Cununi Dede”, *Türkeli*, 12 Ocak 1991, nr. 9260.

¹⁹⁹İsmail Hızal, “Sultan Divani'nin Mukalelenamesi”, *Beldemiz*, S.41, Afyon, Ekim-Kasım-Aralık 1995, s.32-33.

²⁰⁰İsmail Hızal. “Merhaba Ya Ramazan”, *Türkeli*, nr.7823-7857, 10 Mayıs 1986-23 Haziran 1986, (34 Tefrika); “Sultan Divani”, *Türkeli*, nr.7189-7191. (3 Tefrika)

²⁰¹İsmail Hızal, “Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık 3”, *Türkeli*, 22 Aralık 1983, s. 7089.

Cumhuriyet Dönemi'nde Sultan Dîvânî'yi anma etkinliklerinin yapılmasında birçok Mevlevî, kendi imkânları dâhilinde programlar tertip etmiştir. Tekke ve zaviyelerin 1925 yılında kapanmasından sonra faaliyetler durdurulmuş, Afyonkarahisar'da Mevlevîlik gezekler sayesinde devam ettirilmiştir. 1950-1967 yılları arasında birçok program tertip edilmiştir. Ancak bu programlar uzun bir süre yapılamamıştır. “22 Kasım 1986 yılında başta M. Saadettin Aygen ile İsmail Hızal'ın şahsi gayretleri ile “Mehmet Sema'i Sultan Dîvânî'yi Anma Programı” düzenlenmiştir. Gündüz çeşitli konuşmacılar tebliğ sunmuş, akşamüzeri sema icra edilmiştir.” Bu gayretler meyvesini vermiş, Afyonkarahisar Belediyesi'nin öncülüğünde²⁰² bu anma programları gelenekselleştirilerek günümüze kadar devam etmiştir. Her yıl düzenli olarak aşure ayında faaliyetler yürütülmektedir²⁰³.

Sultan Dîvânî'nin Allah sevgisi, insan sevgisi, millet sevgisi, toplumun birlik beraberliği noktasındaki bakış açısının İsmail Hızal'a oldukça etki ettiğini, onun fikir hayatını şekillendirdiğini köşe yazılarında görmek mümkündür²⁰⁴.

Şia tehlikesine karşı Mehmet Semai Dîvânî Hazretleri'nin toplumun bilinçlenmesinde önemli katkılar sunduğunu ifade etmiştir²⁰⁵.

Mehmet Semai'nin ulusal ve uluslararası alanda mutlaka tanıtılması gerektiğini düşünmektedir. Bir yazısında Sultan Dîvânî anısına düzenlenen “Sema Törenleri”ne katılamamasının verdiği üzüntüyü dile getirmiştir. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu'na iştirak eden yerli ve yabancı ilim adamları arasında Afyon Milletvekili Metin Balıbey ve Ahmet Özhan'ın da bulunduğu bir ortamda, Ahmet Özhan'ın “Mehmet Semai Vakfı”nı kuracağını öğrenmesi ve bundan duyduğu inanılmaz gurur ve sevinci yaşadığını anlatır. Yazısında, abide şahsiyetlerin Türk kültür ve medeniyetine pek çok katkıda bulunduğunu, çok yönlü kişiliği bulunan alperenlerin gençliğe mâl edilmesini, manevî değerlerin tanınmasının ve benimsenmesinin gerekli olduğunu vurgulamıştır²⁰⁶.

İsmail Hızal, dinî konularda hassas bir kişiliğe sahiptir. İslam dininin ilme verdiği önem ve akılcı bakış açısı ile tasavvufî bakış açısını bünyesinde topladığını

---

²⁰²İsmail Hızal, “Belediyemizin Anımlı Bir Kültür Hizmeti, Sema Gösterisi”, *Beldemiz*, S.25, Afyon, Ekim-Kasım-Aralık 1991, s.29-30.

²⁰³İlgar, a.g.m., s.195-196.

²⁰⁴Daşdemir, a.g.m., s. 177-186.

²⁰⁵İsmail Hızal, “Ramazan Sohbetleri”, *Durum*, 18 Ocak 1999, nr.12.

²⁰⁶İsmail Hızal, “Himmet Ya Mehmet Semai”, *Türkeli*, 21 Mayıs 1991, nr. 9368.

görmekteyiz. *Türkeli* gazetesinde özellikle *Ramazan* ayı içerisinde yayınladığı Ramazannameler ile okurlarına dinimiz hakkında bilgiler vermiş²⁰⁷.

3.3. Milliyetçilik ve İsmail Hızal'ın Bakışı

Milliyetçilik kavramını tanımlamaya çalışırken, ideoloji kavramından yola çıkmak konunun daha kısa aktarımına katkı sağlayacaktır. İdeolojinin tek bir tanımının yapılması oldukça zordur²⁰⁸. Bu yargı milliyetçilik kavramı için de geçerlidir. Bu kavram: "millet, milliyet, etnisite, kültür, ırk, ırkçılık, halk, yurtseverlik yurttaşlık, yurtseverlik, popülizm, etnizm, etnosantrizm, yabancı düşmanlığı, şovenizm, emperyalizm..." gibi terimlerle de bağlantı sağlanarak karmaşık bir tanım halini almıştır²⁰⁹. Milliyetçilik; bize şekil veren, toplum olarak kimliğimizi ortaya²¹⁰ koyarak davranışlarımıza yön veren bir kavramdır. Bizim kimliğimizin bir nevi ifadesidir²¹¹. Bu bağlamda bazı düşünörlere göre milliyetçilik, geniş tabanlı modern topluma uydurulmuş akrabalık olarak tanımlanan ulus-devlet ideolojisidir²¹². Bazı teorisyenler de milliyetçiliğin aynı zamanda kültürün ve dinin bir biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Bazı düşünörlere ise milliyetçiliklerin önemli kısmında halkçı ve romantik duygu ve düşüncelerin güçlü bir biçimde yer aldığını iddia etmektedir²¹³. Bazı düşünörlere göre ise milliyetçiliğin ortaya çıkışında en belirgin etnik farkların dahî çok küçük bir role sahip olduğu ileri sürölmektedir²¹⁴.

Araştırmalarımıza göre genel kanaat, milliyetçilik duygusunun her millette en eski çağlardan beri var olduğudur. Mensubiyet duyulan milletin sevilmesi, yakınlık ve bağlılık duyulması, kendi milletin tercih edilmesi, diğere milletlerden daha ileri, daha kuvvetli olmak için çalışılması, bağımsız yaşanması demektir²¹⁵. Milliyetçilik; milletini sevmek, onu yüceltmek ve yükseltmektir²¹⁶.

Avrupa tarihi açısından XIX. asırdan itibaren bilinmeye başlayan milliyet duygusu ve düşüncesi Türk kültür tarihinde İslamiyet'ten önceki dönemlere kadar

²⁰⁷Türkeli "Ramazanname" Türkeli gazetesinin 1981 ve sonrası her yıl aralıksız 1990 yılına kadar yazmıştır.

²⁰⁸Terry Eagleton; *İdeoloji*, (Çev: Muttalip Özcan), Ayrıntı Yay., İstanbul 2011, s.17.

²⁰⁹EtienneBalibar; *İrkçılık ve Milliyetçilik" İrk Ulus Sınıf*, Etienne Balibar, Immanuel Wallerstein (Ed), (Çev: Nazlı Ökten) Metis Yay., İstanbul 2013, s.62-63

²¹⁰Umut Özkırımlı; *Milliyetçilik Kuramları*, Doğu Batı Yay., Ankara 2015, s.14.

²¹¹Smith, a.g.e., s.15.

²¹²Thomas Hylland Eriksen; *Etnisite ve Milliyetçilik*, Avesta Yay., İstanbul 2004, s.165.

²¹³Smith, a.g.e., s.53-55.

²¹⁴Smith, aynı yer.

²¹⁵Reha Oğuz Türkkan; *Milliyetçilik Yolunda*, Pozitif Yay., İstanbul 2006, s.5-7.

²¹⁶Peyami Safa; *Millet ve İnsan*, Akbaba Yay., İstanbul 1943, s.38.

dayanmaktadır. Birçok tarihî belgede bunu görmek mümkündür²¹⁷. Türklerin destanlarına baktığımızda da (*Yaratılış, Alp-Er Tunga, Şu Destanı, Oğuz Kağan Destanı, Bozkurt Efsanesi, Ergenekon Efsanesi, Göç Destanı, Manas Destanı*) Türk Milletinin milliyet fikrine sahip olduğunu görmekteyiz. Tarihte yaşamış Türk büyüklerinden Mete Han, Kürşad, Bilge Kağan, Yuluğ Tigin, Kül Tigin, Tonyukuk Türklüğün sembol isimleri olarak karşımıza çıkmaktadır Göktürkleri takiben devlet kuran ve şüphesiz Orta Çağın en medeni toplumu olan Uygur Türklerindeki destan ve efsanelerde de bunu görmek mümkündür²¹⁸. Çağdaş dünyada ancak karşılığını bulan “*Milliyet şuuru Türk toplumunda tarihin en eski çağlarından itibaren mevcuttur. ... Türklerde milliyet şuuru İslamiyeti kabul ettikten sonra da uzun süre kuvvetle yaşamıştır. ... Anadolu'nun Türkleştirilmesi, Türklerin İslamlaşmasının milli vasıfları yok edici bir güç olmadığını göstermektedir.*”²¹⁹

Türklerin İslamiyet’i kabulü sonrası kurulan Selçuklu Devleti “*Türklerin kurduğu yüze yakın siyasi teşekkül arasında yer alan dört büyük imparatorluk (Hun, Gök- Türk, Selçuklu, Osmanlı) dan üçüncüsüdür. Temellerinin Horasan kıtasında, İslam muhitinde atılmış olması onda, önceki Türk devletlerinden oldukça ayrı bir siyasi ve sosyal yapı meydana getirmiştir. Bunun başlıca özelliği, eski Türk topluluğu ve hâkimiyet anlayışı ile İslam içtimai bünyesi ve teşkilatının ahenkli surette mecz edilmiş olmasıdır. Böylece Türklerin İslami düşüncelere intibakını sağlayan ilk büyük ve sağlam siyasi teşekkül olmak itibariyle Selçuklu devleti, Türk tarihinin akışına yeni bir yön vermiş ve İslam dinin akideleriyle donatarak zenginleştirdikleri Türklüğe yeni ve köklü bir hamle kudreti kazandırmıştır. O derece ki, bütün Türk topluluklarında ve siyasi kuruluşlarında kendini hissettirmiş olan Selçuklu damgası günümüzde bile tesirlerini devam ettirmekte bulunmuştur*”²²⁰.

Anadolu, Moğol egemenliğinde olduğu dönemde, 7 Haziran 1275 günü²²¹Karamanoğlu Mehmet Bey’in komutasındaki Türk birlikleri Konya'ya girmiştir ve şehri Moğol egemenliğinden kurtarmıştır. Türkler yönetimin her kademesinde iş başına getirilmiştir. Karamanoğlu Mehmet Bey, Arapça ve Farsça konuşma ve yazışmayı resmen yasaklamıştır. Türk dilini ilk kez devlet ve millet dili yapan yasayı yürürlüğe koymuştur. Yine aynı dönemde XIII. yüzyıl Türk tarihinin önemli bir ismi de Mevlâna Celaleddin Rûmî'dir. Mevlâna, Türklüğünü açıkça ilan etmiştir²²².

²¹⁷İsmail Hami Danişment; *Türklük Meseleleri*, İstanbul Kitabevi Yay., İstanbul. 1983, s.12.

²¹⁸Türkkan, a.g.e., s.44-54.

²¹⁹Yusuf Sarıncay; *Türk Milliyetçiliğinin Tarihî Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)*, Ötügen Nşr, İstanbul 1994, s.23.

²²⁰İbrahim Kafesoğlu; *Selçuklu Tarihi*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yay.,1972, s.V.

²²¹Danişment, a.g.e, s.35.

²²²Aydın Taneri; *Türk Kavramının Gelişmesi*, Ocak Yayınları, Ankara, 1993, s.42.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde, Türk dili ve edebiyatının gelişmesine hizmetleri olmuştur. II. Murat zamanında Türkçe eserler yazılmasına, devlet idaresinde Türk töresinin uygulanmasına önem verilmiştir. İlk Türk devlet ve gelenekleriyle bağlantı kurularak Osmanlı hanlığının soyu Oğuz Han'a dayandırılmıştır²²³. XVII. yüzyılın "tanınmış Türk milliyetçilerinden biri de müfessir ve müderris olan Vani Mehmed Efendi'dir"²²⁴.

Osmanlı Devleti'ndeki millet sistemi vatandaşları temel olarak Müslümanlar ve gayrimüslimler olarak ikiye ayırmıştır²²⁵. Tarihî tespitlere göre; "*Osmanlı Türkleri, kimliklerini İslam dini içerisinde eritme konusunda belki de daha önceki İslam toplumlarının hepsinden daha ileriye gittiler ve kendilerini nerdeyse tüm diğer Müslümanlardan fazla bir şekilde İslam'la özdeşleştirdiler*"²²⁶.

Devlet, toprak kaybetmeye başlayınca devlet adamları ve aydınlar geleneksel düzene geri dönme metodunu kullanarak çare aramışlardır. Avrupa örnek alınarak girilen ilk sistemli çağdaşlaşma fikri III. Selim'in başlattığı Nizam-ı Cedid hareketidir. II. Mahmut zamanında hızlanan çağdaşlaşma hareketleri, Müslim ve gayrimüslimlerin isyanları, Tanzimat hareketi olarak doğmuştur²²⁷. Hıristiyan tebaanın bağımsızlık kazanması Osmanlı Devleti'nde Türk milliyetçiliğinin bu yeniden uyanışına; dil ve tarih gibi kültürel sahalardaki araştırmaların gelişmesine zemin hazırlamıştır²²⁸. Milliyet fikrinin uyanışı, Tanzimat Dönemi'nde yazı dilinin sadeleştirilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır²²⁹.

Türkçülük fikri; Osmanlı Devleti'nin Batı karşısındaki eski gücüne tekrar ulaşması amacıyla ortaya atılan İslamcılık ve Osmanlıcılık fikirleriyle beraber oluşturulmuştur. Modernleşme politikalarının bir ürünü olarak ortaya çıkan Türkçülük fikrinin gelişmesinde etkili olan bazı faktörleri savaşlar, ticari ilişkiler ve reform hareketleri olarak gruplandırmak mümkündür. Dönem içindeki nüfus hareketleri de bu açıdan önemli görülmektedir. Bu dönemde çok sayıda aydın, Osmanlı Devleti'ne göç etmiş ve Türk milliyetçiliğinin oluşmasında önemli katkılar sağlamıştır. Farklı bölgelerden gelen Yusuf Akçura, İsmail Gaspıralı, Zeki Velidi Togan ve Sadri

²²³Sarımay; *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.24.

²²⁴Danişment, a.g.e, s.67.

²²⁵Sarımay; *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.39-40.

²²⁶Bernard Lewis; *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Boğaç Babür Tuna (Çev.). 2. Baskı, Arkadaş Yay., Ankara 2013, s.19-20.

²²⁷Sarımay; *Türk Milliyetçiliğinin...*, s.26-33.

²²⁸Yusuf Sarımay; *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*, Ankara, 1990, s.23.

²²⁹Feyzioğlu, a.g.e. s.20-22

Maksudı Arsal gibi Tatar bilim ve siyaset adamları sahip oldukları Türkçü birikimi Anadolu'ya getirerek Türkleşme fikrine büyük bir hareketlilik kazandırmışlardır²³⁰.

Bölgedeki baskı elbette burada yaşayan Türk topluluklarının kimliklerini koruma eğilimine gitmesine de sebep olmuştur. Söz konusu baskıya son verme çabaları Türk toplulukları arasında birlik olma bilincinin yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir²³¹. Bu dönemde Türk- Alman yakınlaşması da Türk milliyetçiliği fikrine kaynak oluşturan bir diğer etmendir. Almanya'nın etkisi daha çok kültürel yollarla gerçekleşmiştir²³².

Türk milliyetçiliğinin birden fazla kaynağının olması en başta bu fikrin farklı şekillerde anlaşılmasına ve farklı şekillerde ifade edilmesine sebep olmuştur. Ahmet Cevdet Bey, Velet Çelebi, Emrullah Efendi, Ziya Gökalp, Yusuf Akçura gibi Türk milliyetçiliğinin fikir babaları sayılabilecek aydınların dergi ve gazetelerdeki eserleri, Türkçülük etrafında toplanmış bir kamuoyunun oluşmasında etkili olmuş, dilde sadeleşme çalışmaları başlamıştır. Yine Ömer Seyfettin ve *Genç Kalemler Dergisi*'nin faaliyetleri de oldukça etkili olmuştur²³³.

Osmanlı'nın dağılma nedenlerinden biri olarak gösterilen milliyetçilik fikri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında aslî ve birleştirici unsur olmuştur. Millî Mücadele'nin ilk gününden itibaren hareketin çevresinde millet iradesi, millî hâkimiyet, millî vicdan ve milliyet kavramları sıkça vurgulanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti için milliyetçilik, özellikle kuruluşunu izleyen ilk yıllarda önemli bir yer tutmuştur. Yeni oluşturulmakta olan millet adına birleştirici bir etken olarak da kullanılan fikrin, aynı zamanda kurulan yeni devletin mücadele sürecini de daha anlamlı hale getirmiştir. Kurulan yeni Türk devleti kendi kurumsallaşmasını eski Türk devletinin üstüne binâ etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, Batılı bir anlayışla Doğulu ve Müslüman özellikleri potasında eritme şeklinde kendini göstermiştir Modern bir idare tarzı olması sebebiyle Cumhuriyet döneminde, milliyetçilik de daha çağdaş bir içerik kazanarak aynı zamanda devlete ideolojik bir temel oluşturmuştur. Bu dönemde 'millî' kelimesinin dinsel ve laik boyutu iç içe geçmiştir. Millî bağımsızlık ve yeni bir ulus-

²³⁰A. Zeki Velidi Togan, *Bugünkü Türkili (Türkistan) ve Yakın Tarihi Batı ve Kuzey Türkistan*, Enderun Kitabevi Yay., 2. b., İstanbul 1981, s.561-564.

²³¹ Mehmet Karakaş; *Türk Ulusçuluğunun İnşası*, Vadi Yayınları, Ankara, 2000, s.139.

²³²François Georgeon; *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)*, Tarih Vakfı Yay., 2. Baskı, İstanbul 1996, s.117-119

²³³Suna Kili; *AtatürkDevrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1981, s.178.; Y. Furkan Şen; *Türk Siyasal Kültüründe Millet Algısı ve Milliyetçilik*, Yargı Yay., Ankara 2015, s. 437-440.; Sarıay, *Türk Milliyetçiliğinin...* s.53-63.

devlet kurma amacıyla yapılan kongre, miting ve toplantılarda da ana eksenin millet olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye’deki resmî milliyetçilik tanımı “*Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup, Cumhuriyet ülküsünü benimsemiş, Batılılaştırılmış Türk kültürüne bağlı, Türkçe konuşan ve köken itibariyle Türk olan herkes*” şeklinde ifade edilmiştir²³⁴.

Cumhuriyet’in ilan edilmesinden sonra Latin harflerinin ve Milâdî takvimin kabulü, kadınların toplumsal alana katılımlarının teşvik edilmesi, tekke ve zaviyelerin kapatılması, Şapka Kanunu’nun çıkarılması, Medeni Kanun’un kabul edilmesi gibi Batılılaşmaya yönelik reform hareketleriyle beraber laik bir anlayışla toplumun ve toplumsal alanın dönüştürülmesi milliyetçilik fikrini de etkilemiştir. Bazı yazarlar bu sürecin topluma ‘Türkleştirmek yoluyla Batılılaştırmak’ yöntemiyle benimsetilmeye çalışıldığını savunmuştur. Cumhuriyet milliyetçiliğinde²³⁵ dili, bir milleti kuran en önemli unsurlardan biri olarak gören resmî milliyetçilik, Türkçeyi resmî ve ana dil olarak benimsemiştir. Latin harflerinin kabulü ve Güneş Dil Teorisi ileri sürülmüştür. Bu tez ile Türklüğün millî özgüvenini ve saygısını yeniden kazanması amaçlanmıştır. Anadolu’nun yeniden Türk millî vatanı olarak kabul edilmesi, laikliğin ön plana çıkartılarak İslam öncesi Türk tarihinin vurgulanması ve dünyadaki diğer modern ve egemen milletlerle eşit olduğunu vurgulamak adına; bugünkü dünya uygarlığının kurucuları arasına Türkleri de koyarak Orta Asya merkezli bir kültürel yayılımın kabul edilmesi amaçlanmıştır²³⁶.

Atatürk milleti: “*dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirine bağlı vatandaşların oluşturduğu siyasal ve sosyal birlik*” şeklinde ifade ederken “*Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına, Türk milleti denir*” tanımını benimsemiştir²³⁷. Atatürk’ün milliyetçilik anlayışı; akılcı, çağdaş, medenî, ileriye dönük, demokratik, toplayıcı, birleştirici, yüceltici, insanî ve barışçıdır. Komünizm, ırkçılık, totaliter faşizm, şovenizm ve teokratik düzenle bağdaşmadığı görülmektedir²³⁸.

Atatürk’e göre Türk milliyetçiliği: “*Türkiye halkı ırksal ve dinsel ve kültürel yönden birleşmiş, bir diğerine karşılıklı hürmet ve fedakârlık hisleriyle dolu ve kaderi,*

---

²³⁴Sarımay, *Türk Milliyetçiliğinin...* s.230-242.

²³⁵Kili, a.g.e, s.215-216. Ayrıca bakınız. Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1779-1999)*, Filiz Yay., İstanbul, 2000., s.7-715.

²³⁶Suavi Aydın; *Modernleşme ve Milliyetçilik*, Gündoğan Yay., Ankara 1993, s.226-229.

²³⁷*Atatürkçülük*, C. I., MEB Yay., İstanbul 1998, s.48-49.

²³⁸Feyzioğlu, a.g.e., s.55-57

geleceği ve menfaatleri ortak olan bir toplumdur”²³⁹. Her türlü yayılmacılığa karşıdır. Türklüğü soy açısından değil; Türk ulusunun ulusal ülkü ve amaçlarına bağlılığıyla, Türk devletinin bütünlüğünün savunulmasıyla ve Türk toplumunun çağdaşlaşma çabasıyla benimsemiştir. “*Ayrıcalıksız, sınıfsız bir ulus*” ifadesi Atatürk’ün halkçılık ilkesini yansıtmakta ve birleştirici, bütünleştirici düşüncesini göstermektedir²⁴⁰.

İsmail Hızal’ın milliyetçilik anlayışının şekillenmesinde bu tarihi gelişimin özelliklerini görmek mümkündür. Onun milliyetçilik anlayışını tanımlayacak olursak; İslamî ve demokratik unsurları ön plana çıkararak, milletin tarihsel sürekliliğini modern bir yoruma tabî tutan, küreselleşmenin standartlaştırıcı etkisine karşı yerliliğin yeniden üretilmesini öneren, buna karşın küresel dinamiklerin yerel millî kaynaklardan beslenmesi zorunluluğuna dikkat çeken bir milliyetçiliktir. O, Türk milliyetçiliği ve millî şuurun ayakta tutulması gerektiği üzerinde durmuş, Türk kimliğinin bilinmesi ve yaşatılmasının önemini ifade etmiştir²⁴¹.

Milliyetçilik anlayışı hem dünya ile bütünleşen hem kendi olmayı unutmayan bir milliyetçiliktir. Millî kültür unsurlarının modernleşme süreciyle kurduğu ilişkileri milliyetçilik bağlamında ele alarak, milliyetçiliği bir modernleşme ideolojisi şeklinde halkın kendi geçmişiyle geleceği arasındaki manevi bağları üretecek bir dünya görüşü olarak hayatında yaşamıştır. Onun için demokrasi ve milliyetçilik ilişkisi tarihsel ve sosyolojik birlikteliklerdir. Türk milletinin kendine özgü özelliklerinin olduğunu, imkânsız denileni yapabilecek kudrete sahip olduğunu belirterek bunun en güzel örneğinin *Millî Mücadele*’de gösterildiğini ifade etmiştir. Türklerin her şeyi yapacak potansiyeli olduğunu bu özelliklerinin gün yüzüne çıkarılması gerektiğini vurgular. İngiltere’nin *Ahilik Teşkilatından*, Macaristan’ın *Türk Devlet Teşkilatından*, ABD’nin ilk anayasasını yaparken *Eyalet Sisteminden* etkilendiğini; Cezayir ve Tunus’un ise Türk Bağımsızlık Savaşı’nı örnek aldığını ifade etmiştir. Türk milleti olarak millî ve manevî kimliğimize sarılarak geleceğin Büyük Türkiye’sinin temellerini atmak gerektiğini ifade etmiştir²⁴².

Ona göre milliyetçilik, ekonomik kalkınma noktasında millî kaynakların doğru kullanılması ile olabilir. Örneğin Türkiye’nin elinde *GAP* gibi önemli projesi

---

²³⁹*Atatürkçülük*, a.g.e., s.52-53.

²⁴⁰Levent Köker; *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi*, İletişim Yay., III. B., İstanbul 1995, s.149-155.; Kili, a.g.e., 209-225.

²⁴¹İsmail Hızal. “Bir Konferansın Ardından”, *Türkelî*, 5 Ocak 1988, nr.8330.

²⁴²İsmail Hızal. “Ey Türk Titre ve Kendine Dön”, *Durum*, 3 Ocak 1999, nr.3.

olduğunu, gücünü bu projeye arttıracığını, dünya tarihindeki yerini alacağını belirtmiştir²⁴³. Yine başka bir yazısında Avrupa Topluluğu Pazar Ekonomisi ile Türkiye'nin Avrupalı rakipleri ile ekonomik olarak daha fazla mücadele etmek zorunda olacağına dikkat çekmiştir.²⁴⁴

Türk milliyetçiliğinin kuru bir ideoloji olmaması gerektiği, Türk kültürünü yaşayıp yaşatmak gerekliliği üzerinde durmuştur. Türk kültürüne katkı sağlayan kişilere gerekli değerin verilmesini düşünmektedir. Bir yazısında Şah Süleyman Çelebi'nin, *Mesnevi*'nin Türkçe yazılmasını sağlamasına ve Türk diline önemli katkıda bulunmasına rağmen değerinin bilinmemesine tepki göstermiştir²⁴⁵. Millî kültürümüze sahip çıkmanız gerektiğini, bize ait olmayan akımların bizler için zararlı sonuçlar çıkardığını, Şia tehlikesi karşısında Mehmet Semaî Divanî gibi kişilerin toplumun bilinçlenmesinde önemli katkılar sağladığını yazmıştır. İlk Türk-İslam eserlerini ortaya koyan Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacıp gibi Türk büyüklerinin bunun mücadelesini verdiğini, Hoca Ahmet Yesevi'nin yeterince anlayamadığını ifade etmiştir²⁴⁶. Başka bir yazısında ise Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında dini, kişisel çıkarlarına alet edenlerin etkili olduğunu belirtmiştir. Yazıda ayrıca Mehmet Akif'in Millî Mücadele'ye katkılarında bahsedilmiştir. Akif'in, Türk- İslam terbiyesine dayalı Türk milliyetçiliğini benimsediğini belirtmiş, bu noktada İstiklal Marşı'nın çok iyi anlaşılması gerektiği vurgulamıştır²⁴⁷. Türk milletinin, devletine olan sevgisinin yüceliğini ifade etmiştir. Devlet görevlilerinin de halka gerekli sevgiyi göstermesi gerektiğini belirtmiştir²⁴⁸.

Milliyetçiliğin her alanda yapılması gerektiğini, bu çerçevede Türk diline gerekli önemin verilmesini, dilde meydana gelen yabancılaşmaya karşı gerekli önlemlerin alınmasını ve gerekli çalışmaların mutlaka yapılmasını istemiştir. Bu noktada sivil toplum örgütleri, üniversitede ve okullarda gerçekleşen tüm faaliyetleri takip ettiğini ve bunları köşesine en ayrıntılı bir şekilde aktardığını görmekteyiz²⁴⁹.

Türk milletinin kendine özgü bir aile anlayışı olduğunu, gelenek ve göreneklerimiz Batı tarafından görülmek istenmediğini ve körü körüne tamamen

²⁴³İsmail Hızal. "Allah Türk'ü Korusun", *Türkeli*, 27 Aralık 1991, nr. 9553.

²⁴⁴İsmail Hızal. "Bir Konferansın Ardından", *Türkeli*, 1 Ocak 1988, nr.8327.

²⁴⁵İsmail Hızal. "Ali Çetinkayamız", *Türkeli*, 30 Ocak 1989, nr.8658.; "Ali Çetinkaya'yı Görenlerimiz", *Türkeli*, 4 Şubat 1989, nr.8663.

²⁴⁶İsmail Hızal. "Sivil Toplumlar", *Durum*, 14 Ocak 1999, nr.12.

²⁴⁷İsmail Hızal. "Mehmet Akif Ersoy" *Türkeli*, 9 Ocak 1988, nr. 8334.

²⁴⁸İsmail Hızal. "Kırtasiyecilik" *Türkeli*, nr.7143, 21 Şubat 1984.

²⁴⁹İsmail Hızal. "Dil Bayramı", *Türkeli*, 6 Ekim 1997, nr. 11289.

kuru bir özenti ile Batılılaşmanın kültürümüzde kötü sonuçlar doğuracağını dile getirmiştir. Batının bunu kasıtlı olarak alevlendirdiğini, bunu yapma sebeplerinden birinin Türk gençliğinden duyduğu rahatsızlıktan kaynaklandığını ifade etmiştir. Bu noktada gençlerimizi millî kimliğini çok iyi bilen, kendi öz değerlerine sahip nesiller olarak yetiştirmemiz gerektiğini birçok yazısında kaleme almıştır.²⁵⁰ Yine Avrupa’da Türkler aleyhine birçok kara propaganda yapıldığını ve bu kara propagandayı yapanların merkezinde Rumlar ve Ermeniler’in bulunduğunu belirtmiştir²⁵¹.

Türk çocuklarına ve gençlerine millî bayramların önemli olduğu anlatılarak millî şuurun mutlaka verilmesi gerektiğine²⁵², Türk Ocakları’nın gençliğe hizmet etmesi lüzumuna dikkat çekmiştir²⁵³.

O, milliyetçiliğini geçmişe ait birikimlerimizin kaybolmaması, tarihi eserlerimizin gün yüzüne çıkması ve unutulmaması için gerekli çalışmaları yaparak göstermiştir. Afyonkarahisar merkez olmak üzere ilin tarihçesi, kültürel birikimlerini resimlemiş, konuyla alakalı defterler tutmuş, makaleler yazmıştır. Bu noktada Afyonkarahisarlı’nın tarihî mirasına yeterince sahip çıkmadığını, Türk- İslam eserleri, Türk folklor malzemelerinin gün yüzüne çıkarılması gerektiğini vurgulamıştır²⁵⁴. Bu konuyla alakalı olarak katkıda bulunan, mücadele eden kişilerin çalışmaları hakkında da bilgiler sunmuştur. Buna örnek olarak, Türk Kurtuluş Savaşı’na katkıda bulunan milâdî 1899 doğumlu “Onbeşliler” olarak bilinen kahraman neslin 100. yılından yola çıkarak iki çalışma hakkında bilgi vermiştir. Turizm Müdürlüğü tarafından *Cumhuriyet Şehitlerimiz ve Şehitliklerimiz* çalışması ve Niyazi Yılmaz tarafından hazırlanmış *Afyonkarahisar Türküleri ve Şehitliklerimiz* adlı eserlerin tanıtımını köşesine taşımıştır. Geçmişten günümüze Afyonkarahisar’da şehit olanların kısa özgeçmişlerinin yer aldığı eserin gençlere mutlaka anlatılması gerektiğini ifade etmiştir²⁵⁵. İslam Birliği’nin oluşturulmasında Türk İslam medeniyetinin özel bir yeri olduğunu, kütüphanelerimizde bulunan eserlerin başka İslam ülkelerinde bulunmayacak kadar zengin olduğunu belirtmiştir²⁵⁶.

²⁵⁰İsmail Hızal. “Gelenek ve Görenekler”, *Türkeli*, 25 Nisan 1992, nr. 9653.

²⁵¹İsmail Hızal. “Fransa’da Terör ve Türkiye”, *Türkeli*, 1 Ekim 1981, nr. 6409.

²⁵²İsmail Hızal. “23 Nisan”, *Türkeli*, 23 Nisan 1986, nr. 7808.

²⁵³İsmail Hızal. “Kadir Gecesi”, *Durum*, 16 Ocak 1999, nr.13.

²⁵⁴İsmail Hızal. “Tebrikler”, *Türkeli*, 4 Şubat 1993, nr. 9893.

²⁵⁵İsmail Hızal, “Onbeşliler Yüz Yaşında”, *Durum*, 9 Şubat 1999, nr. 31.

²⁵⁶İsmail Hızal, “Kütüphanelerimi ve Arşivlerimiz”, *Türkeli*, 24 Ocak 1984, nr.7117.

Mezar taşlarının Türk kültürü açısından çok önemli olduğunu, dönemin ve meftâ olan kişilerin özellikleri hakkında bilgiler verdiğini örnekleri ile ifade etmiştir. Süleyman Gönçer'in emekleri²⁵⁷ ve çalışmaları hakkında bilgi vermiştir.

1981 yılında vefat eden İstiklal Savaşı gazilerinden şair, edip ve âlim olarak tanıdığı Mehmet Zengin hakkında defter tuttuğunu, onun birçok şiir yazdığını, amacının onun da *Afyonlu Şairler Antolojisi*nde yerini alması olduğunu ifade etmiştir. Şairin son dönemini anlatan bir şiirini de köşesine taşımıştır²⁵⁸. Özel müzelerin oluşturularak Afyonkarahisar'da Mevlevîlik ile ilgili mutlaka geniş çaplı bir çalışma yapılması gerektiğini belirtmiştir²⁵⁹.

Hızal, müzik ve resmin bir iletişim dili olup Türklerin tarihte müzik ve resimde çok ileri seviyede yer aldığına dikkat çekmiştir. Kendisine ait karakalem çalışması dâhil birçok çalışmasının bulunduğunu belirtir. Türk süsleme sanatı ile ilgili olarak birçok defter tutmuş, albümler oluşturmaya çalışmıştır. M. Saadettin Aygen ile beraber Afyonkarahisar ile ilgili olarak "*Osmanlı Salnamelerinde Afyonkarahisar*" adlı eseri yazmıştır²⁶⁰. Ulu Camisi'nin yenileme çalışmaları sırasında sütunlardan birinde leylek resimleri olduğunu, bunların müzede saklandığını ifade etmiştir²⁶¹. Kitabelerin Türk kültür mirası olduğunu, dönemin özellikleri hakkında ciddi bilgiler verdiğini, kitabe ve mezar taşlarının birer sanat çalışması olduğunu dile getirmiştir. Cami kitabelerinin bu noktada çok önem taşıdığını söylemiştir. Yoncaaltı ve Zülâli Camileri'nin kitabelerinde yazılan metin de bir yazısında yer almıştır²⁶². Yazılarında Türk-İslam kültüründe camilerin sadece ibadet edilen yer değil, bir nevi kültürümüzün gelecek nesle geçmesi için önemli binalar olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, Afyonkarahisar'da bu bağlamda tarihi birikime sahip onlarca eser vardır ve bunları korumak gerekmektedir²⁶³.

Milliyetçiliğini, İslamî bir bakış açısı ile yorumlamıştır. Bu noktada *Kuran-ı Kerim*'de Türklerin müjdelendiğini, Türk milletinin bu noktada önemli görevler üstlenerek gerekli hassasiyeti gösterdiğini belirtmiştir.²⁶⁴

²⁵⁷Ayşe Turan, "Süleyman Hilmi Gönçer Kimdir?", *Türkeli*, nr.11292-11295. (4 Tefrika)

²⁵⁸İsmail Hızal, "Cumhuriyet Döneminde Tiyatro 2" *Türkeli*, 4 Şubat 1984, nr.7328.

²⁵⁹İsmail Hızal, "Özel Müzeler", *Türkeli*, 29 Ocak 1984, nr.7122.

²⁶⁰İsmail Hızal ve M. S. Aygen; *Osmanlı Salnamelerinde Afyonkarahisar*, Türkeli Matbaası, Afyon 1987, s. 1-104.

²⁶¹İsmail Hızal, "Müzik'ten Renge 5", *Türkeli*, 15 Mart 1984, nr.7159.

²⁶²İsmail Hızal, "İşsizlik", *Türkeli*, 30 Ocak 1984, nr. 7323.

²⁶³İsmail Hızal. "Camilerimiz", *Türkeli*, 7 Ekim 1986, nr.7945.

²⁶⁴İsmail Hızal. "Ramazan Sohbetleri Türkeli Gazetesinin Sayın Okurlarına", *Türkeli*, 1984, nr.7239.

Güncel olaylar karşısında yazılarında millî bir duruş sergilemiştir. Buna örnek olarak sözde Ermeni soykırım ile ilgili batılı devletlerin yaptıkları propaganda ve siyasî çalışmalara karşı önlem almak, Türk milletini de bu konuda bilinçlendirerek tarihini tanınmasını sağlamak gibi bir sorumluluğumuz bulunduğuna işaret etmiştir²⁶⁵. Türkiye Cumhuriyeti devleti yapılan kara propagandaya karşılık topyekûn sistemli bir çalışma yürütmelidir. Ancak bu konuda eksiklik mevcuttur²⁶⁶.

Cumhuriyet döneminde birtakım hatalar yapıldığını, örneğin Türklerin ahde vefaya önem veren bir millet olduğu halde, millî ve manevi değerlerimizin bazı kalem erbabı tarafından saptırılarak toplum içinde millî değerlerimizin ve maneviyatımızın tahrip edildiğini ifade etmiştir²⁶⁷. Zengin bir arşive sahip olduğumuz halde bu arşive gerekli ilginin gösterilmediğini, bunun çok büyük eksiklik olduğunu ifade etmiştir. A. Süheyl Ünver Hoca'nın bu konuda ciddi araştırmaları ve çalışmaları olduğunu dile getirmiştir²⁶⁸.

3.4. A. Süheyl Ünver ve İsmail Hızal

“A. Süheyl Ünver (İstanbul 1898-1986) hekim, tıp tarihçisi, bilim tarihçisi, ressam ve müzehhib olarak XX. yüzyıl Türk fikir ve sanat hayatında önemli bir şahsiyettir. Babası, Posta ve Telgraf Nezareti İstanbul Muhaberat-ı Umumiye Müdürü Tirnovalı Mustafa Enver Bey, annesi Hattat Şevki Efendi'nin kızı Safiye Rukiye Hanım'dır. Dedesi ünlü hattatlardan Mehmet Şevki Efendi'nin Haseki'de Bostan Hamamı sırasındaki 36 no'lu evinde 17 Şubat günü dünyaya geldi. İlköğrenimini anne ve babasından ve özel hocalardan gören Ahmed Süheyl, on-on bir yaşlarında iken babasını kaybetti. Mercan Sultanisi'ni bitirdikten sonra 1915'de Tıbbiye'ye girdi. I. Dünya Savaşı yıllarında öğrenimini tamamlayarak 1920'de mezun oldu. 1916-1923 yılları arasında Medresetü'l-Hattatîn'e de devam etti. Burada Yeniköylü Nuri Bey'den tezhip, Necmeddin Okyay'dan ebru öğrendi. Eniştesi Hasan Rıza Efendi'den de sülüs ve nesih yazı meşk etti. Yine bu yıllarda Hoca Ali Rıza Bey'den resim dersleri aldı.

A. Süheyl Ünver, 1921-1923 yıllarında Yenibahçe'de Gurebâ-yı Müslimîn Hastanesi'nde Cildiye Kliniği'ne devam ederek Deri ve Frengi Hastalıkları üzerine ihtisas yaptı. Fakat dâhiliyeci olmak istediğinden Haseki Hastanesi'nin dahiliye asistanlığına geçti. Dâhiliye İhtisası sırasında Âkil Muhtar (Özden) ile karşılaştı. Onun desteğiyle 1927 yılının Ekim ayında ihtisasını geliştirmek üzere Paris'e gönderildi. Burada o devrin ünlü dâhiliyecilerinden Marcel Labbé'nin yanında "asistan t tranger" olarak çalıştı. Paris'de kaldığı iki yıl içerisinde yüksek ihtisasını tamamlayan A. Süheyl, 1929'da Türkiye'ye döndü. Kısa bir süre sonra Viyana'ya gitti ve orada Dr. Luger'in yanında çalıştı.

İstanbul'a döndükten sonra, Mekteb-i Sanayi'de bir süre hekimlik yaptı. Bu sırada İstanbul Tıp Fakültesi'nde açılan sınavı kazanarak 28 Haziran 1930'da

²⁶⁵İsmail Hızal. “Ermeni Mezalimi”, *Türkeli*, 24 Eylül 1984, nr.7321.

²⁶⁶İsmail Hızal. “Ermeni Mezalimi”, *Türkeli*, 25 Eylül 1984, nr.7322.

²⁶⁷İsmail Hızal. “Manevi Değerlerin Kemirilmesi”, *Türkeli*, 27 Aralık 1985, nr.7708.

²⁶⁸İsmail Hızal. “Osmanlı Arşivleri ve Osmanlı Araştırmaları Sempozyumu”, *Türkeli*, 5 Temmuz 1985, nr.7562.

Tedavi ve Farmakodinami müderris muavini (doçent) oldu. 1933'de Üniversite Reformu ile İstanbul Tıp Fakültesi'nde tesis edilen Tıp Tarihi Kürsüsü'ne önce vekâleten, sonra da asâleten başkan seçilen A. Süheyl, 1939'da Tıp Tarihi Profesörü, 1954'de Ordinaryüs Profesör oldu. 1967'ye kadar İstanbul Tıp Fakültesi'nde Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüsü'nün başkanı olarak Tıp Tarihi ve Deontoloji dersleri verdi. 1967'de kurulan Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde ikinci bir Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüsü kurdu. Emekli olduğu 1973 yılından vefatına kadar, düzenli bir şekilde belirli günlerde yine Cerrahpaşa'ya gitti ve çalışmalarını sürdürdü"²⁶⁹. 14 Şubat 1986 yılında İstanbul'da vefat etmiştir²⁷⁰.

İsmail Hızal'ın yaşamının en önemli aktörlerinden biri 1971 yılı ocak veya şubat ayında, maliye uzmanı olarak çalışmaya başladığı dönemde tanıştığı ve kendi ifadesi ile on bir yıl boyunca gönüllü asistanlığını yaptığı, birçok şehre beraber gittiği, İstanbul'un sokakları ve kütüphanelerinde araştırmalarına katkı sağladığı A. Süheyl Ünver'dir²⁷¹. İsmail Hızal, hocasıyla tanıştığı günü tuttuğu günlüğe şu şekilde not eder:

"...Sene 1971. Aylardan Ocak veya Şubat. Galatasaray'daki Yapı Kredi Bankası Sanat Galerisi Türk Süslemesinden örnekler var. Tezhipli bir hayli eser içlerinde Besmele de mevcut. Birkaç defa gittiğimi hatırlıyorum. Hocamın dikkatini çekmişim herhalde. Benimle meşgul oldular. Besmele çeşitlerine merakım var. Bunları tetkik ediyorum dedim. Cevaben -Kelebek Koleksiyonu yapar gibi Besmele toplanmaz. Enstitümüze gel. Nasıl yapıldığını öğren dediler. Geliş o geliş..."²⁷²

İsmail Hızal'ın birçok yazısında hocası A. Süheyl Ünver'in bir sözü ya da bir çalışması hakkında bilgiler sunmuştur. Yine tuttuğu defterlerde hocası ile birlikte yaptığı çalışmalar ve seyahatler not edilmiştir. Olaylar en ince ayrıntısına kadar defterlerinde kayıt altına alınmıştır²⁷³. Afyonkarahisar'daki kültürel eserlerin tasnifini hocasının görev olarak verdiğini, 1970'li yıllardan itibaren çalışmaya başladığını yazmıştır²⁷⁴.

İsmail Hızal, hocası A. Süheyl Ünver ile Afyonkarahisar'a yaptıkları inceleme ve konferans programının İstanbul'dan çıkış²⁷⁵ tarihi olan 26 Mayıs 1976 ile 28 Mayıs 1976 günleri arasındaki seyahat, inceleme ve verdiği konferansları günlük olarak tutmuştur. Hocası ile arasındaki derin bağlılık ve birlikteliği tuttuğu günlükler ve

²⁶⁹Aykut Kazancıgil; "Bir Bibliyografyanın Uzun Hikâyesi", A. Süheyl Ünver Bibliyografyası, İşaret Yay., II. B., İstanbul 2017, s.11-16.

²⁷⁰İsmail Hızal. "Hocaların Hocası Süheyl Ünver", *Türkelî*, 19 Şubat 1986, nr.7754.

²⁷¹İsmail Hızal. "Güneşten Büyük", *Türkelî*, 18 Şubat 1986, nr. 7753.

²⁷²İsmail Hızal. "Ramazaname 1976" Basılmamış Defter, İstanbul, 1976, s.11

²⁷³İsmail Hızal "Mezar Taşı" *Türkelî*, 21 Şubat 1986, nr. 7756.

²⁷⁴İsmail Hızal. "Kültür Hazinesi" *Türkelî*, 14 Temmuz 1986, nr.7875.

²⁷⁵İsmail Hızal. "Hocaların Hocası A. Süheyl Ünver", *Türkelî*, 19 Şubat 1986. nr. 7754.

yazılarında görmekteyiz. A. Süheyl Ünver'e 1976 Afyonkarahisar seyahati²⁷⁶ sırasında şehrin önde gelen gazetecilerinden Muzaffer Görktan ve M. Saadettin Aygen'in ev sahipliğini²⁷⁷ yaptığını görmekteyiz. Özellikle Muzaffer Görktan'ın evine ziyaret ayrıca belirtilmiştir. İsmail Hızal, Muzaffer Görktan'ın kütüphanesinde bulunan önemli kitapların isimlerini de bu günlükte kaleme almıştır. Araştırmacılar için mutlaka üzerinde durulması gereken bu listenin akıbeti hakkında araştırma yapılması gerektiği kanaatindeyiz²⁷⁸.

Afyonkarahisar'daki birçok çalışmanın ilham ve gayretin altında hocasının ona verdiği görev ve sorumluluğun etkilerini görmek mümkündür. İsmail Hızal'ın elimizde kalan fotoğraf albümlerinde hem Afyonkarahisar hem de gezdiği illerde çektiği fotoğraflar Türk süsleme sanatının yerel anlamda önemli örnekleri ile doludur²⁷⁹.

Hocası Süheyl Ünver'in "*Dava adamı olmayın, mana adamı olun.*" tavsiyesine uyarak dava adamı olmanın yolunun, günün millî geçer akçesi bir davayı benimsemekle, mana adamı olmanın ise ilimle ilgilenmek ve manevi şahsiyetlerin izinde gitmekle mümkün olacağını düşünerek politikadan uzak durmuş ve hocasının bu fikirlerini yaşamında uygulamıştır²⁸⁰.

Türk kültürünün maddî unsurlarını muhafaza eden Afyonkarahisar'ın önemli bir merkezde olduğunu birçok yazısında okurlarının dikkatine sunmuştur.²⁸¹ Bu çalışmaların yapılmasında şüphesiz ona ilham veren azim kaynaklarından biri de hocası A. Süheyl Ünver olmuştur. Hocasının devamlı olarak tekrar ettiği:

"Hafıza dipsiz bir kıyudur ne atarsan alır içine,

Aradığını bulamazsın kaydet defter köşesine" sözlerini görev saydığını, tuttuğu defterlerde ve yazılarında görmek mümkündür²⁸².

Hızal, hocası A. Süheyl Ünver'in vefat haberini 15. Şubat 1986 yılında Saadettin Aygen'den almıştır. Konu ile ilgili olarak yayınlanmamış defterinde şu sözlerle yer vermiştir:

---

²⁷⁶İsmail Hızal. "Eser Verenler" *Türkeli*, 20 Şubat 1986, nr. 7755,

²⁷⁷İsmail Hızal. "Mezar Taşı" *Türkeli*, 21 Şubat 1986, nr. 7756.

²⁷⁸Hızal, "*Ramazaname1976*", s. 13-15.

²⁷⁹İsmail Hızal, "Ramazan Köşesi", *Türkeli*, 27 Temmuz 1981, nr. 6354. Ayrıca İsmail Hızal yaptığı seyahatlerde gittiği yerlerde cami, çeşme, türbe, mezar taşlarını mutlaka fotoğraflamış ve defterlerini bir albüm şeklinde dönüştürmüştür.

²⁸⁰İsmail Hızal, "Mana'da Bütünleşme", *Türkeli*, 2 Şubat 1990, nr. 8972; "Abdürrahim Karahisarımız", *Beldemiz*, Ocak-Aralık 1989, S.17, s.32-33.

²⁸¹İsmail Hızal, *Seyahatnameler*, basılmamış günlük.

²⁸²İsmail Hızal, "*A. Süheyl Ünver*", Afyon, 15 Şubat 1986, Basılmamış Defter, s. 8.

“Akşama doğru Aygen’den aldım haberi. Hocam A. Süheyl Ünver Hakkın rahmetine kavuştuğunu söyledi. İnanamadım. Çünkü ertesi günü 16 Şubat’ta 17 Şubat saat 14.00 de eline geçmesi kaydı ile 88. Yaş gününü kutlayacaktım. “Hoca’ma Telgraf” diye not düşmüşüm haftalar, günler öncesinden.

Başka olurdu 17 Şubat.

Bu kez de başka olacak musalla taşında. Oradan omuzlar üzerinde sakız ağacından Kabristan’a.

“Dört kişinin omzunda gitme de nasıl gidersen git.” diye salık verirdi Hocam.

Rahmet dilemek elbette lazım. Ancak Hocamı kalplerimizde yaşatmaya kararlıyız. Yaşamak yaşatmak için az mı çalıştı. Bambaşka bir İslam Felsefesinin temsilciliğini yapardı.

İbadetin en güzeli çalışmak derdi. Hiç boş durduğunu görmedim. İbadetin teffekür kadar tatlı olmadığını ima ederdi.

Allah Hocalarımdan yana beni çok şanslı yarattığı için müteşekkirim. Özellikle Hocam gibi “Hazerfen” Modern evliya, İstanbul Efendisi, rahmetli Süheyl Ünver’in talebesi olmak ayrı şeref. Yanında 11 yıl Meşeyyün sıfatı ile ders almak. Not tutmak. Tezhip ve güzel sanatla meşgul olmaktan daha tatlı ne olabilir.

Hocamın güzele tutkusu, güzeli yanında taşınması, güzeli araması beni mest ederdi. Her şeyin güzel tarafını bulur, belirtir öğretirdi.

Görmesini bakmasını bilir bildirirdi. Olaylara bakış açısı normalinkinden çok üstün ve değişikti. Bunun için “Modern Evliya” diye söz edilirdi.

Giyim kuşamdaki dikkat ve temizlik insanı mahçup edecek kadar etkiliydi. Aynı yoldan geçtiğimiz halde ayakkabısının ucu çamura değmezken bizde sıçrayan çamur yaribelimize çıkardı. Bastığı yeri bilirdi. Bastığı yeri gözler sağlam temkinli ve yavaş yürürdü.

Tezhip, hat, ilim, irfan görgü kuralları en altmış kişinin meziyet ve becerilerini şahsında toplamıştı. Bunun için “Bin marifetli” anlamına gelen Hazerfen diye isimlendirilirdi.

Meziyet ve becerileri saymakla bitmezdi. Gerçek “İstanbul Efendisi” idi.

Türkiye’nin sayılı aktüalite dergileri sahife sahife üç İstanbul Efensinden söz ederlerdi.

Son Halife Abdülmecid Efendi- ressam

Abdülhak Hamit Tarhan- Şair

A. Süheyl Ünver- müzehhip

Türk süsleme sanatının en az üç göbekten mirasçısı, dedesi Mehmet Şevki Efendi, hattat, turnovalı. Ahmet Efendi Ressam. Hem baba tarafından hem ana tarafında son asrın en değerli kişileri akrabası. Eniştesi Hasan Rıza Efendi saray hattatı. Böyle bir kültür mirasına varis olan kişi elbette ki son asrın sanat elçisi olmalıdır.

İlim ve sanatta hiçbir şeyi kıskanmayı bilmez daima öğretmeyi, terbiye alanında örnek insan olmayı tercih ederdi. Bildiğine inanır. İnanıldığı şeyi de çok iyi ve doğrusunu bilirdi.

“İşin doğrusu varken niye eğrisine bakalım.” Sözüünü çok kullanırdı.

Dikkat, başarının sırrı, temel yaşam felsefesini oluştururdu. Namus kelimesinden önce dikkati kabullenir. “Her şeye dikkat eden namusuna da dikkat eder derdi.”

17 Şubat başka olurdu Cerrahpaşa’da. Bir müzik şölenu yaşanırdu. Oruç Bey ve Mıtrıp Hayati şölene ayrı bir tat, neşe katardı. Bilirdi ki rahmetli Hocamın nelerden hangi bestelerden hoşlanır Tasavvuf musikisinden başlar yavaş yavaş Rumeli Türkülerine kadar getirirdi.

Rumeli Türküleri hocamı gençliğinden öte ebeveyninden duyduğu anılar, acılar, hikâye ve masal dünyasına götürürdü Rahmetliyi.

Dokuz yaşında babasını kaybetmenin ızdırabını devamlı duyardı. Bunun yalnızlığın tesellisini ebeveyninden duyduğu Rumeli anılarında arardı. Babasını 31 Mart 1908 de kaybetmişti. Tam o hengâme içinde evin telaşı iki kat olmuştu. Tabutun kapıdan çıkışı, kadınların canhıraş bağıırışı, hatırlayabildiği belleğinde yer eden tek şey idi. Babasız büyümenin ne demek olduğunu çok iyi bilir. Çocuklara sevgi ve şefkati başka idi. İbadetinde gizliliği tercih ederdi. İstanbul Fukarasever Derneğine üye idi.

Bunu pek az kişi bilir. Bir alan bir de aidatı yerine götüren ben. İbadette gösteriştan uzak durmasını çok iyi bilirdi. Peygamber efendimize ve Onun sünnet-i seniyesine çok derin bağlantısı irtibat ve rabıtası vardı. Kendisi akademik kariyere sahip olması dolayısıyla, ibadet anlayışı Peygamberimize bağlantısı bile “akademik” idi.

Türk-İslam Felsefesinin en ince ayrıntısına kadar vakıf olması nedeniyle yaşantısı tam bir Müslüman-Türk yaşantısı biçimindedir.

Çok sabırlı idi. Tenkidden haz duymazdı.

“Biz bu dünyaya başkalarına dadılık etmeye gelmedik. Kendimize bakalım önce kendimizi adam edelim. Sağa sola bakıp vakit öldürmeyelim.” Der örnek insan olmayı, eser vermeyi, arşiv kurmayı severdi.

Çalıştığı her konuda bir eser bırakmayı yazı, çizgi, resim, minyatürle, süslemeye bayılırdı. Çok iyi Belge Ressamı idi. Yaratıcı bulucu karakteri sayesinde restore edilmesi gerekli tarihi bina yapı ve çeşmeleri tarif üzerine resmeder Tarihi Belgeler Arşivinin tesisine önem verirdi.

Dünyada Hocam kadar eser bırakan pek az kişi vardır. Daha sağlığında Binlerce kitap ve yazılı eserini Süleymaniye Kütüphanesi'ne, Cerrahpaşa Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüsü Enstitüsüne, Ankara Dil Tarih Kurumuna verdi. Bunların sayıları beş bini geçer. Evinde de bir o kadar yazılı eseri bulunduğunu kabul edersen onbinlerce eser yazan ve bırakan bir başka Ademi düşünmek zor. Mahluk-ı eşrefin en güzel örneği.

Gani gani rahmet eylesin.

Çok büyük emek verdi. Binlerce talebe yetiştirdi. Hoca yetiştirdi. Hocaların hocası idi... ”²⁸³

3.5. Mustafa Kemal Atatürk Sevgisi

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, devlet adamı, askerî deha, hatip aynı zamanda bir fikir adamı olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk, birçok bilimsel araştırmaya konu olmuştur²⁸⁴.

²⁸³İsmail Hızal, “A. Süheyl Ünver”, Afyon, 15 Şubat 1986, Basılmamış Defter, s. 1-7

²⁸⁴ Bu hususta bazı çalışmalar hakkında için bk. Ali Güler; *Atatürk Soyü Ailesi ve Öğrenim Hayatı*, Kara Harp Okulu Basımevi, Ankara 1999; Ali Fuat Cebesoy; *Sınıf Arkadaşım Atatürk, Okul ve Genç Subaylık Anıları*, Temel Yay., İstanbul 2013; Yusuf Hikmet Bayur; *Atatürk Hayatı ve Eseri (Doğumundan Samsun'a Çıkışına Kadar)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 1997; Burhan Göksel; *Atatürk'ün Soykütüğü Üzerine Bir Çalışma*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1994; Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam Mustafa Kemal (1881-1919)*, C.1. II. B., Remzi Kitapevi Yay., İstanbul 1965; Falih Fıfıkı Atay, *Çankaya*, BATEŞ A.Ş. Yay., İstanbul 1980; Falih Rıfıkı Atay; *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*, Sel Yay., İstanbul 1995; Falih R. Atay; *Babanız Atatürk, Bayrak, Atatürkçülük Nedir, Atatürk Ne İdi*, İstanbul 1980; Fahri Belen; *Atatürk'ün Askeri Kişiliği*, MEB Yay., İstanbul 1963; Utkan Kocatürk; *Atatürk*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1987; Osman Bircan; *Belge ve Fotoğraflarla Atatürk'ün Hayatı*, MEB Yay., İstanbul 1993; Abdurrahman Çaycı; *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2002, s.10-11.Bekir Tünay; *Gazi'nin Doğuş Destanı I*, Kültür Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1981; Kazım Karabekir, *Paşaların Hesaplaşması*, Emre Yay., İstanbul 1992; Ömer Celal Sarc vd., *Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk*, Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Yay., İstanbul, 1983.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Afyonkarahisar'a ilk olarak Millî Mücadele Dönemi'nde kurulmakta olan düzenli ordunun teftişi için 31 Temmuz 1920 tarihinde gelmiştir. Atatürk'ün Afyonkarahisar'a en son ziyareti ise 20 Kasım 1937 tarihinde olmuştur. Atatürk, Millî Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinin temellerini sağlam atmak, halkla iç içe olmak, halka mesajlarını direkt olarak vermek, halkla yüz yüze samimi görüşmeler yapmak ve sorunları yerinde görmek için yurt gezilerine çıkmıştır. Bu ziyaretlerinde belediyeleri, Türk Ocakları'nı, Halkevleri'ni, okulları ve diğer resmî kurumları ziyaret etmiştir. Bu ziyaretler esnasında halka hitap etmiştir. Atatürk Afyonkarahisar'ı, Millî Mücadele Dönemi'nde kilit rolünde olması, daha sonraki dönemde yurt gezilerinde kavşak durumunda bulunması, ayrıca Afyonkarahisar ve Afyonkarahisarlılar'a karşı ilgisi nedeniyle toplamda on bir kez ziyaret etmiştir. Ayrıca yurt gezileri güzergahında olması nedeniyle de Atatürk'ün otuz bir kez şehre uğradığı tespit edilmiştir. Bu sayısal veri Atatürk'ün en çok ziyaret ettiği şehirler içerisinde Afyonkarahisar'ın ilk üç arasında yer aldığını göstermektedir. Bu ziyaretler esnasında Atatürk, Afyonkarahisarlılar'a hitap etmiştir²⁸⁵.

Şehir tarihçiliği açısından Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Afyonkarahisar'da yapmış olduğu konuşmaları tam metin olarak vermek, Atatürk'ün fikirlerini kavramamıza ve ona duyulan sevginin daha iyi anlatılması adına araştırma konumuza da katkı sağlayacaktır.

"Afyon Karahisar Halkıyla Konuşma (23. III. 1923)

Belediye binası önünde söylenmiştir.

Muhterem Ahali,

Evvelce müteaddit defalar Şehrinize gelmiştim. Lâkin o zamanlar sizi meyus, düşünceli, elemli görürdüm. Çünkü düşman yakınızdaki idi ve içinize girmek ihtimali vardı. Nitekim düşman içinize girdi, burada aylarca icrayı zulm, icrayı gadr, icrayı şenaat eyledi. Çok elemeler, ıstıraplar, matemler çektiniz. Lâkin emin olunuz, ben bütün çektiğiniz elemeleri, duyduğunuz ıstırapları biliyordum, ben de sizin elemelerinize iştirak ediyordum, ben de sizin hıçkırıklarınızla beraber hıçkırıyor, ben de sizinle ağlıyordum. Elhamdülillah bugün cümlemenizi çok şen, çok satır, çok sevinçli görüyorum. Sizi böyle görmekle ben de sizinle beraber bahtiyarım, mes'udum. Bütün o elemeli, karanlık günlerden sonra elhamdülillah, işte size şataret, bahçeden güneşli günlere erdiniz. Sizi bu günlere mazhar eden Cenabı Hakkın sizlerden bundan sonra beklediği noktayı da tabii pek iyi bilirsiniz. Cenabı Hak artık hepimizden bir daha öyle kara günlere düşmenizi bekliyor.

Ey Ahali,

Gördüğümüz bütün o felâketlerden sonra, sizleri o felâkete sürükleyen esbabı elbette pek salim fikirlerle anlamışımızdır. Ve o felâketlerden, nasıl kurtulduğumuzu elbette vuzuhla takdir etmişsinizdir. Sizler ve bütün millet o felâketlere kendi benliğine hâkim olmadığı,

²⁸⁵Atatürk'ün Afyonkarahisar Ziyaretleri, Haz. Latif Daşdemir, AKÜ Yay., Ankara, 2002, 6-16.

mukadderatını Günün bunun eline verdiği, Günün bunun esiri olduğu için giriftar olmuştu. O, felâketlerden ancak millî benliğimize hâkim olduğunuz için kurtuldunuz; gayeye doğru yekpare bir millet halinde yürüdünüz; üzerinize çöken felâketlere tahammül gösterdiniz, sebat gösterdiniz ve ancak bu sayede muvaffak oldunuz. Bundan sonra da hâkimiyetinizi hirzi can edinerek hâkimiyeti milliyenize, namusunuz, mukaddesatınız gibi dört elle sarılarak hem-ahenk mesai ile, yekpare bir halde istikbale doğru yürüyecek, bugünden daha saadetli, daha Şerefli, müreffeh ve mes'ut günlere kavuşacağız.

Ey Ahali,

Cenabı Hak müttehit, mütesanît çalışan, Şerefini, namusunu muhafaza eden kavimleri mes'ut eder. Biz de bundan evvel olduğu gibi bundan sonra da bu ittihat, bu tesanütle çalışırsak, Allah'tan böyle bir saadete haklı olarak intizar edebiliriz. Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da, ben ve arkadaşlarım, sizler için, milletin saadeti ve selâmeti için, milletin kendi hâkimiyetine sahip olarak bir daha Günün bunun esiri olmaması ve lâyük olduğu ikbale mazhar olması için, gücümüzün yettiği kadar hasri mesai edeceğiz. Bu mesaimizde bize kuvvet verecek, bize istinat olacak sizlersiniz. Sizlerde bu emniyet ve itimadı gördükçe bütün arkadaşlarımla emin ve kuvvetli olarak çalışacağız. İleride daha müsait zamanlarda, daha etraflı görüşmek üzere şimdilik Allahaismarladık, ey muhterem ahali.

Hâkimiyeti Milliye: 2 Nisan 1923''²⁸⁶

"Afyon Karahisar Gençleriyle Konuşma

(23. III. 1923) Türk ocağının ziyafetinde söylenmiştir.

Muhterem genç arkadaşlarım;

Afyonkarahisar'ın Türk ocağında geçen bu kıymetli zamanlar pek çok inşirahımı ve bahtiyarlığımı mucip oldu. Genç arkadaşımızın memleketin ehemmiyet ve ahalisinin kabiliyet ve faaliyeti hakkındaki izahatından fevkalâde memnun kaldım. Hakikaten Karahisar üç şimendifer hattının nokta-i telâkisinde bulunmakla beraber mevkiinin bu ehemmiyetiyle mütenasip bir manzara-i ümran göstermiyorsa kabahat halkta, kabiliyet ve faaliyeti pek bariz olan halkta değil; bütün kabahat, bütün Anadolu'yu baştan başa harabe halinde bırakan idare-i sabıkadadır.

O idare yüzündendir ki, Anadolu bu halde kaldı. Sarayların terfihi içindir ki, Anadolu böyle bakımsız bırakıldı. O idareyi kökünden atıp koparan milletin intibah ve teyakkuzu, artık bundan sonra Anadolu'nun az zamanda bu harabazar halinden kurtarılacağına beraati istihlâktir. Ocağımızın henüz bir buçuk aylık ömrü olmasına rağmen ibraz ettiği mesai ve iktifa eylediği semeratı cidden şayanı takdir görürüm. Memleketin âlimleri, muallimleri, münevverleri tarafından kıymetli mesai neticesinde iktitaf edilen bu semerat daha ilk hatvede el ile hissedilecek bir şekilde tecelli etmektedir. Bize serbestli harekâtımızı, serbestii tefekküratımızı, serbestli faaliyetimizi bahşeden millî idaremizin sayesinde kusurlarımızı, noksanlarımızı, zararlarımızı, mahrumiyetlerimizi az zamanda telâfiye muvaffak olacağımıza eminim.

Arkadaşımızın şahsım hakkında gerek ocak namına gerek halkın hissiyatı namına okuduğu destandan ayrıca mütehassisim. Milletin her vesile ve her vasıta ile böyle emniyet ve itimadını gördükçe kuvvetim artıyor, vaktim olmadığı için görülen zarurete binaen kıymetli beldenizden bu gece harekete mecbur olduğum için, sizlerle uzun müddet hasbihalde bulunamayacağıma müteessirim. Yalnız bu teessürümü sununla tadel etmekteyim ki, memleketiniz güzergâh üstündedir. Buraya suhuletle gelinmek her vakit mümkündür, inşallah ileride daha etraflı ve mufassal görüşmek mümkün olur.

Paşa Hazretlerinin bu nutkundan ve büyük Gazilerinin kendileriyle teklifsizce, arkadaşça hasbihallerde bulunmasından mütehassis olan bir genç ayağa kalkarak dedi ki:

"Büyük Gazimiz, siz bütün bir tarihsiniz ve bizler de böyle canlı bir tarihin karşısında bulunmakla tarihî kimseler olduk. İleride bizim bir bu nasibimizi ve sizin büyüklüğünüzü düşünen ahfadımız, sizin için diyecekler ki: o da bizim gibi bir insan mı idi, bizim gibi yürür,

²⁸⁶Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, C.II., TTK Yay. Ankara 1997, s. 160.

bizim gibi konuşur mu idi, acaba onun gözleri de bizim gibi mi görür, kulakları bizim gibi mi işitirdi?

*Mustafa Kemal Paşa bunun üzerine, sözlerine şu şekilde devam etmiştir:
Arkadaşlarım;*

Ben zannediyorum ki, efradı umumiye-i milletin hiçbirinden fazla yüksekliğe malik değilim. Bende fazla teşebbüs görüldüyse bu benden değil, milletin muhassalasından çıkan bir teşebbüstür. Sizler olmasaydınız, sizlerin vicdanî temayülâtınız bana nokta-i istinat teşkil etmemiş olsaydı; bendeki teşebbüsün hiçbirisi olamazdı. Millete ait meziyetleri yalnız eşhasa atfeden zihniyet, eski idarelerin sistem ve usûl meselesinden neşet ediyordu. Vaktiyle mevcut devlet ve devletlerin mahiyeti teşekkülü surf bir şahsın menafîini ve arzularını tatmine matuf idi. Eşhasın bu arzu ve emellerine hadim olan millet, gösterilen büyüklüklerin şerefinden kat'iyen nasibedar olamaz, ancak hata ve beceriksizlik olursa onlar millete atfolunurdu. Bugün bu hal mevcut değilse, millet kendi büyüklüğünü olduğu gibi cihana göstermişse, fazlalık bende değil, şekli hazırın mahiyetindedir. Bu şekil mevcut oldukça, bu mevkie çıkacak herkesin yapacağı şey bundan başka türlü olamaz. Arkadaşımızın hakkımdaki sözleri beni mütehassis etti. Fakat bana karşı söylediğiniz sözlerin asıl samimiyeti, bana karşı gösterdiğiniz harekâtın asıl ciddiyeti, ancak bugünkü şekli idarenin muhafazasında göstereceğiniz celâdetle sabit olacaktır.

*Hâkimiyeti Milliye: 2 Nisan 1923*²⁸⁷

*“Afyon Karahisar Belediye Meclisi Üyeleriyle Konuşma
(23. III. 1923) Belediye binasında verilen ziyafette Belediye üyelerinden Hafız Bekir Efendi'nin nutkuna cevap olarak söylenmiştir.*

Efendiler,

Karahisar'ın muhterem ahalisini temsil eden belediye heyetiyle bu gece burada bulunmaktan mes'ut ve memnunum ve Karahisar belediyesiyle hazırını ve Karahisar halkını hürmetle selâmlarım. Karahisar'ın düşmanın gadri cefasına düşmeden evvelki bir günü hatırlıyorum. Yine burada, bu dairenin içinde; şu odada muhterem Karahisar halkıyla karşı karşıya dertleşmiştik. O günkü hazin vaziyeti tamamen tahattur etmekteyim. O zaman düşman Karahisar'ı işgal edebilecek bir vaziyette ve ordumuz henüz buna mâni olamayacak bir mevkide idi. Halk vaziyeti lisânî hal ile benden anlamak istiyor, ben hakikati izahtan imtinâa çalışıyorum. Nazarlarımızın müteakib mânalarında gelecek felâketin endişeleri okunuyordu. Ağzımdan tesliyetbahş kelimeler dökülmekle beraber masum halk benim çehremden, tereddüdümünden, vaz'u tavrımdan hakikati sezmişti. Lâkin buna rağmen metindi, mütevekkildi, azmü iman ile mukadderatına tevekkül gösteriyordu. O mukadderat ki, bu beldenin Yunanın pençesine düşmesiydi, işte bu beldenin halkı o zaman onu metanetle karşılamıştı; bunu bilâhare fîilen de ispat etti. Bu belde muvakkat bir zaman için bizden ayrı kaldı. Buna rağmen zehirli çenber içindeki kardeşlerin tecellüdünü ve yüksek hissiyatını öğreniyorduk. Düşmanın her türlü tazyike, hunharlığına rağmen halkın yine vatanperverane hissiyatını göstermekten içtinap etmediklerini öğrenmekle iftihar ediyordum. Nihayet bu kıymetli beldeyi düşmandan kurtarmak ve düşmanı vatandan atmak zamanı gelmişti. Son taarruz vaki oldu. Karahisar ve Karahisar'ın fedakâr ve muhabbetli halkına, aylarca düşmanın gadri zulmünü çeken cefakâr ahalisine biran evvel kavuşmak için bu şehire girdim. Lâkin kendileriyle o zaman temasa meydan kalmadı. Düşmanı takip etmek zarureti burada kalmağa mâni teşkil ediyordu. O günden bugüne kadar muhterem Karahisarlılarla yakından temas etmeği çok derin iştiyaklarla arzu ediyordum. Maatteessüf birtakım mevaniin haylûletiyle buna muvaffak olamadım. Nihayet bugün Karahisarlıların içinde bulunmakla, o arzu ve iştiyakımın tahakkukunu görmekle memnun ve bahtiyarım. Bilhassa hakkımda gösterdiği çok samimî, çok hararetili tezahürat bende hürmetler, muhabbetler, hassasiyetler hasıl etti. Bugün muhterem Karahisar halkına alenen teşekkür etmiştim, şükranlarımın bir defa daha halka iblâğını burada heyeti aliyyenizden tekrar rica ederim. Bekir Efendi Hazretlerinin maziye ait mütaleati, harbi umumiye müteakip mütareke zamanlarına ve milletin o zamanki ahvaline dair

²⁸⁷ Atatürk'ün..., C.II. s. 161-163.

muhakematı çok şayanı istifade ve istifazadır. Bu hakayiki bu kadar vuzuh ve kuvvetle gören, mazi ile hal arasında bu kadar güzel mukayeseler yapan Efendi hazretlerine teşekkürü vecibe bilirim. Evvelâ kendi şahsî hislerini göstermiş, saniyen halkın hissiyatına salâhiyet ve belâgatle tercüman olmuştur. Ve söylediği sözlerde bilinmesi lâzım gelen hakikatlere ihata ile muttali oluşu şayanı iftihardır. Hakikaten bütün efradı millet ve bütün halk bu hakayiki tanıdıktan, milletin çektiği acıları ve gördüğü felâketleri böyle idrak ettikten, halâs yolunu böyle vuzuhla anladıktan sonra o kara günlerin avdetine imkân ve ihtimal yoktur. Ben bir ferdi millet sıfatiyle sizlerde bu vukuf ve idraki görmekle haz ve saadetler içindeyim. Bekir Efendi hazretlerinin beyanatı sırasında bilmünasebe hakkımda ibzal buyurdıkları iltifatkârane sözlerden dolayı hassaten teşekkür ederim. Her vakit tekrar mecburiyetinde kalıyor ve tekrarı da faydalı görüyorum ki, eğer ben milletime herhangi bir hizmette bulunmuşsam, eğer ben herhangi bir teşebbüsle önayak olmuşsam bu hizmet ve teşebbüsün menba-ı aslîsi hürmetler ve muhabbetlerle merbut olduğum, bundan sonra da hürmet ve muhabbetle saadet ve ikbaline hasrı vücut, vakfi hayat edeceğim aziz milletime, sizlere racidir. Efendiler, bir millette güzel şeyler düşünen insanlar, fevkalâde işler yapmağa kabiliyetli kahramanlar bulunabilir, lâkin öyle kimseler yalnız başına hiçbir şey olamazlar, meğer ki bir hissi umuminin âmîli, ifadesi, mümessili olsunlar. Ben milletin efkâr ve hissiyatına yakından vakıf olmaktan, aziz milletimde gördüğüm kabiliyet ve ihtiyacı ifadeden başka bir şey yapmadım. Onun bu kabiliyet ve hissiyatına olan vukufumla müftehirim. Milletimdeki bugünkü muzafferiyatı tevliid edebilecek hassayı görmüş olmak, bütün bahtiyarlığım işte bundan ibarettir. Bekir Efendi Hazretleri tarihî bir zemin üzerinde idarei kelâm ettiler. Bazı cihangirlerden, fatihlerden bahis buyurdular. Filhakika vakayii tarihiyeyi bu suretle tetkikten, kahramanlar ve cihangirleri vakayii tarihiye ile karşılaştırarak mukayeseden tevellüt edecek faideler pek çoktur. Ben de bu noktadan şunu arz ederim ki, tarihte şanlar, şöretler kazanmış pek çok insanlar millî noktadan fazileti haiz değildir. Meselâ hakikaten kudreti askeriye sahibi olan, Moskova'ya kadar giden, yangınlar harabeler üstünden Fransız ordusunu sürükleyip eriten Napolyon'u düşününüz. Onun hareketleri Fransız milletin hakikî ve millî menfaatlerine değil, kendi âmâlî cihangiranesini tatmin içindi. Bunu tatmin için Fransa'nın milyonlarca güzide evlâdını eritti ve nihayet hepinizin bildiğiniz akibete uğradı. Bizim Osmanlı tarihindeki en büyük ve şanlı görülen harekâtı da aynı noktadan tetkik, aynı mahiyette mukayese etmek mümkündür.

Mustafa Kemal Paşa burada Fatih'in geniş mikyastaki garp siyasetini, Selim'in şarkta re cenupta yapmak istediği avın siyaseti ve Kanunî'nin her iki siyaseti birleştirerek takip ettiği cihangirane siyaseti etrafıyla ve bütün delâili tarihiyesiyle mevzuubahs ederek bunlarda milletin hakikî menfaatine mugayir ve muzir olan mahiyetleri, bu şanlı seferler yüzünden uzak ve yabancı topraklarda milyonlarca evlâdı vatanın tebah olup gittiğini anlattıktan sonra sözlerine devam ederek şöyle demiştir:

Efendiler,

Milletlerden ibaret heyeti içtimaiyeler, birer hükümet teşkili zaruretindedirler. Lâkin bu zaruret heyeti içtimaiyenin kendisini muhafaza etmesi içindir. Hükümetlerin maksadı teşekkülü, gayesi, mefhumu bundan ibarettir. Halbuki bizim eski hükümetlerimiz bunu düşünmediler, hükümetlerimizin başındakiler şark ve garbe seri harekât icra ettiler, yalnız haricî siyasetler yapmak istediler. Halbuki haricî siyaset bir heyeti içtimaiyenin teşekkülü dahilisi ile sıkı surette alâkadardır. Çünkü teşekkülü dahiliye istinat etmeyen haricî siyasetler daima mahkûm kalırlar. Bir heyeti içtimaiyenin teşekkülü daimisi ne kadar kuvvetli, metin olursa, siyaseti hariciyesi de o nispette kavi ve rasîn olur. Halbuki Osmanlı hükümdarları asla âmâlî hariciyelerini, siyaseti hariciyelerini şark ve garbin uzak iklimlerine yapılan o zararlı sergüzeştlere milletin ihtiyacat ve teşekkülâtı dahiliyesine göre icra etmediler; bunun için bütün o seferler zayıf neticeler verdi. Nihayetinde ne o haricî emeller takarrür eyledi, ne de dahilî vaziyette bir istikrar husule geldi. Bütün edvarı tarihiyede muhtelif milletlerde, muhtelif insanların yaptığı harekât hep bu şekilde tetkik ve mütalaa edilebilir. Böyle devletlerin âkibeti izmihlaldir. Nitekim Osmanlı devleti de, milleti değil Şahısları düşündüğü için, milletin hayatî ihtiyaçlarını temin değil, eşhasın şan ve ihtirasını tatmin ile hareket ettiği için inhitata ve sukuta başladı. Nihayet ademin mezarına gömüldü. Milletimiz bu kadar sarsıntılardan sonra,

asırların bu kadar tahribatından sonra, binihaye yoksulluklara rağmen yeniden intibah bulmuş, azmü iman ile yeniden ayağa kalkmış, münkariz Osmanlı devleti yerine yeni Türkiye devleti halinde arzı mevcudiyet eylemişse, bu milletimizin kendi hukukuna, kendi hâkimiyetine, kendi benliğine sahip olmasından, hukukundan ve millî menfaatleri haricinde emellerden içtinap eyleyerek yürümesinden husule gelmiştir. Milletimiz aynı yolda yürüdükçe hakikaten ebed müddet olacağına Şüphemiz olmamalıdır. Bu yolda yüründükçe şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da Cenabıhakk'ın lûtfu bizimle beraber olacaktır.

Benim şahsen kuvvet ve kudretim, halkın bana gösterdiği emniyet ve itimattan ibarettir. Bu itimat devam ettikçe ben de bu itimada kesbi liyakat etmekte devam edecek ve âtiye bu müteakbil emniyetle hep beraber yürüyerek İnşallah pek az zamanda millete refah ve saadet verecek olan büyük gayemize varacağız.

Hâkimiyeti Milliye: 2 Nisan 1923”²⁸⁸

“Afyon Karahisar’da Bir Konuşma (21. X. 1925)

Türk ocağı mümessili İsmail Bey’in söylevine verilen cevap.

Efendiler; Afyonkarahisar’ın muhterem ahalisi tarafından hakkımda izhar olunan samimî hissiyat, yapılan bu coşkun tezahürata karşı arzı minnet ve şükran eylerim. Halkın hissiyatını tercüme eden genç arkadaşımızın sözlerinden çok mütehasşis oldum. Bilhassa kendilerine bir noktadan dolayı teşekkür edeceğim. O da bana vazifemin henüz bitmemiş olduğunu ihtar etmeleridir. Vazifemin bitmediğini, deruhte ettiğim mesuliyetin yüksek ve çetin olduğunu müdrükim.

Arkadaşlar, bu vazife bitmeyecektir. Ben toprak olduktan sonra dahi devam edecektir. Ben seve seve, sevine sevine bütün mevcudiyetimi bu kutsi vazifeye hasredeceğim ve onun yüksek mesuliyetini deruhte etmekle mesut olacağım. Vazifeme muvaffakiyetle devam edebileceğim. Çünkü büyük milletimizin kalp ve vicdanında, bana karşı sarsılmaz bir emniyet ve itimat taşımakta olduğunu görüyorum. Bu benim için büyük kuvvettir, büyük salâhiyettir.

Efendiler, bu binanın sakfı altında ne mesut, ne tatlı hâtıralarımı ihya ediyorum. Bir gece ben şu odada, Fevzi Paşa bu odada İsmet Paşa da bu odada yatıyorduk. Erkânı Harbiye’imiz şu odada çalışıyordu. Düşman ordusunu tamamen sarsmak ve imha etmek kararı şu odada çıktı. Afyonkarahisar, son büyük zaferin kilidi oldu. Esası oldu. Afyonkarahisar, tarihî mücadelemizde unutulmaz bir parlak sahifeye maliktir. Burada; buranın aziz halkıyla beraber bulunmaktan duyduğum zevk ve saadet büyüktür. Bana bu saadeti bahşeden sizlere muhabbet ve teşekkür.

Hâkimiyeti Milliye: 22 Ekim 1925”²⁸⁹

Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün, millî egemenliğe dayalı yeni Türk devletini tesis ederken Türklüğün varlık kavgasında kilit noktalarından biri olan Afyonkarahisar ile bağlantısı, ilgisi şehrin mahallî kalemlerinde olduğu gibi, hayatını ve eserlerini konu olarak aldığımız İsmail Hızal’ın da fikir yapısında önemli etkiler bırakmıştır.

Hızal, Afyonkarahisar Salnamelerinin 1927 yılına kadar bulunduğunu ifade etmiş, son dönem salnamelerinde Atatürk sevgisi ile ilgili bir dizeyi köşesinde yayınlamıştır. Atatürk sevgisinin önemli olduğunu, “Atatürk’ün Afyonu ziyaretleri ile ilgili olarak kutlamalar yapılması gerektiği...” ifadesini kullanmıştır²⁹⁰. Atatürk’e

²⁸⁸ Atatürk’ün..., C.II. s. 163-167.

²⁸⁹ Atatürk’ün..., C.II. s. 247.

²⁹⁰ İsmail Hızal. “Sevgiden Yana” *Türkeli*, 15 Ekim 1986, nr. 7952.

beslediği sevginin en önemli sebeplerinden biri de Atatürk'ün Afyonkarahisar'a duyduğu sevgidir.

Türk Devleti'nin modern yaşama geçmesinde İslam dininin engel olmadığını, buna karşın yanlış olarak yorumlanan geleneksel anlayışların engel olduğunu, bu alışkanlıkların önüne geçmek ve modern seviyeye gelmenin yolunu açacak olan düşünce yapısının Atatürk ilkeleri ve devrimleri olduğunu ifade etmiştir²⁹¹.

O, ülkenin zor günler geçirdiği dönemlerde bunun akıl ve mantıkla aşılacağını²⁹², Atatürk döneminde de benzer hatta daha büyük sıkıntılar yaşandığını, toplumun kolaya kaçarak "Atatürk olsa idi..." diyerek başlayan cümleler kurarak kendilerini kandırdıklarını, Atatürk'ün ilkelerini millet olarak tam manasıyla kavrayamadığımızı, yine çözümün onun ilkelerinde olduğunu ifade etmiştir²⁹³.

Devlet idarecilerinin Atatürk'ü örnek alarak memleketin dertlerini daha iyi analiz etmek için yurt gezileri yapması gerektiğini yazmıştır²⁹⁴.

İsmail Hızal'ın Atatürk sevgisini incelediğimizde onun Atatürk'ün kişiliği ve fikir yapısından etkilendiğini görmek mümkündür. Günümüzdeki olaylar karşısında duruşumuzun belirlenmesinde Atatürk'ün düşünce sistemi ile hareket etmenin hayati bir gereklilik olduğunu vurgulayarak aksi düşünmenin vatana ihanet anlamını taşıdığını ifade etmiştir. Bunu: "Günümüzdeki olaylar. Bizi her şeyden önce Atatürk'ün düşüncesi ile ekletmeyi, Onun ilkeleri ile hizmet vermeyi gerektirmektedir. Bu o kadar gereklidir ki aksini düşünmek vatana ihanet, millet sevgisinden mahrumiyet anlamına gelmektedir."²⁹⁵ şeklinde dile getirmiştir.

Atatürk ilke ve düşüncelerini her yönü ile anlayıp uygulamaya sokarak geri kalmış milletin tekrar yükselişe geçeceğine inanmaktadır²⁹⁶. *Millî Mücadele* ve akabinde 15 yıl içerisinde Türkiye'de meydana gelen gelişimin temelinde Atatürk'ün düşünce sisteminin yattığını, bunun en güzel örneğinin Afyonkarahisar olduğunu düşünmektedir. Yine aynı eserinde şöyle ifade eder: "Bu anlayış ve heyecan ile Türk Millî Mücadele, Türk İstiklal Savaşı kazanıldı. On beş yıl içinde sadece ve sadece kazma kürekle, Küçük Kasaba görünümündeki Afyon, büyük modern şehir görüntüsünü kazandı."²⁹⁷

²⁹¹İsmail Hızal. "Atatürk İnkılapları Niçin Devrimdir.", *Türkeli*, 30-31 Ekim 1997, nr. 11310-11311.(2 Tefrika)

²⁹²İsmail Hızal, "Atatürk'ü Anlamak", *Türkeli*, 12 Ekim 1988, nr. 8564.

²⁹³İsmail Hızal. "Atatürk olsa idi", *Durum*, 13 Şubat 1999, nr.35.

²⁹⁴İsmail Hızal. "Yurt Gezileri", *Türkeli*,26-27 Eylül 1986 nr.7936-7937. (2 Tefrika)

²⁹⁵İsmail Hızal, "Mustafa Kemal..."s. 43.

²⁹⁶İsmail Hızal, "Atatürk'ü Anlamak", *Türkeli*, 16 Kasım 1996, nr. 11027.

²⁹⁷Hızal, "Mustafa Kemal ...", aynı yer.

Hızal, Mustafa Kemal Paşa'nın Selanik'te dünyaya geldiğini, Trablusgarp, Çanakkale, Kafkas cephelelerinde zaferler kazandığını, Millî Mücadele'yi Samsun'da başlatıp parçalanmış milleti vatan aşkı ve millet sevgisi ile birbirine bağladığını, Afyonkarahisar Ovası²⁹⁸ ve Dumlupınar'da düşmana son darbeyi vurduğunu ve İstiklal Savaşını başarı ile sonlandırdığını, ekonomik kültürel ve medeniyet savaşını ise Afyonkarahisar'da başlattığını ifade etmiştir. Bundan dolayı Mustafa Kemal Atatürk'ün Afyonkarahisar'da doğduğunu iddia etmiştir. “Atatürk Afyon'da doğdu. Tam İstiklal ve Müreffeh Türkiye idealini Afyon'da ortaya koydu. Cumhuriyet'in temelini Afyon'da attı”²⁹⁹.

O, Atatürk'ün her geçen gün güncel, sosyal ve politik olayların ışığı altında daha iyi anlaşılın, takdir edilen çok yönlü bir devlet adamı olduğunu, gençlerimize Atatürk'ü mutlaka anlatmamız gerektiğini³⁰⁰ onun diğer insanlardan farklı olduğunu dile getirmiştir. “Atatürk asker, devlet adamı olduğu kadar çok iyi bir dış siyasetçi idi. Denilebilir ki bu konuda hata yapmadı...”³⁰¹ sözleriyle de Atatürk'ün yaşamı ile sadece Türk milletine değil tüm insanlığa ilham kaynağı olduğunu belirtmiştir³⁰².

İsmail Hızal'ın, Atatürk'e olan sevgisinin hamasetten öte samimi bir sevgi³⁰³ olduğunu hem yazılarında hem de yaşam hikâyesinde görmemiz mümkündür. Bunu en iyi müşahede ettiğimiz kaynak “Mustafa Kemal Atatürk Afyon'da” adlı eseridir.

3.6. Kemal Bayık'ın Tesiri

Kemal Bayık, 1910 yılında eski Afyonkarahisar müftülerinden H. Hüseyin Feyzi Bayık'ın oğludur. Annesi Cemile Hanım'dır. İlim erbabı ve köklü bir aileye mensuptur³⁰⁴. Saat tamircisi olarak hayatını sürdürmüştür. Muvakkit³⁰⁵ ve neyzendir. 1963, 1967 yıllarında düzenlenen Mevlevî törenlerine çok büyük katkılar sunmuştur³⁰⁶. İsmail Hızal, hocası ile sohbetlerini not ettiği on defterinin olduğunu

²⁹⁸İsmail Hızal, “Zafer Haftası Yaklaşırken”, *Türkeli*, 19-23 Ağustos 1988, nr. 8518-8521.(4 Tefrika)

²⁹⁹Hızal, “Mustafa Kemal ...”, s. 44.; İsmail Hızal, “Cumhuriyet”, *Türkeli*, 30 Ekim 1986, nr.7965.; “Cumhuriyet Fazilettir”, *Türkeli*, 13 Ekim 1988, nr. 8565.

³⁰⁰İsmail Hızal. “Atatürk ve Gençlik”, *Türkeli*, 9 Haziran 1997, nr. 11193.

³⁰¹İsmail Hızal, “Uzağı Görebilmek”, *Kocatepe*, 21 Şubat 1990, nr.7540. “Atatürk'ü Anlayabilmek”, *Türkeli*, 25 Kasım 1995, nr. 10747. “Cumhuriyet Gençliği”, *Türkeli*, 20 Mayıs 1996, nr. 10892.

³⁰²Hızal, “Mustafa Kemal ...”, s. 45. İsmail Hızal, “Başkumandan Mustafa Kemal Paşa”, *Türkeli*, 10 Kasım 1989, nr. 8900.

³⁰³İsmail Hızal, “Atatürk Sevgisi”, *Türkeli*, 25 Kasım 1996, nr. 11034.; “Cumhuriyet”, *Türkeli*, 29 Ekim 1996, nr. 11012.

³⁰⁴İsmail Hızal. “Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık 1”, *Türkeli*, 20-22 Aralık 1983, nr.7087-7089.(3 Tefrika)

³⁰⁵Günlük namaz vakitlerini tespit edip, namaz vakit cetvellerini oluşturan kişidir.

³⁰⁶İsmail Hızal. “Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık”, *Türkeli*, 23 Aralık 1983, nr.7090.

ifade etmiştir³⁰⁷. 1. Defterde tarikat ve tasavvuf, 2. Defterde Mevlevî ayinleri,³⁰⁸ 3. Defterde Mevlevî erkânı, 4. Defterde Mevlevîlikte yemek erkanı, müzisyen Fevzi Dede, 5. Defterde M. Şemsettin Karahisarî, 6. Defterde Afyon’da vakıf arazileri, 7. Defterde Afyon’da bulunan tekkeler ve buldukları mahalleler, 8. Defterde Mevlevî Camiinden gönderilen Kâbe desenli Ladik halısı, 9. Defterde Hacı Bayram Veli, Sütlüce Tekkesi, İlk Türkçe hutbe Bekir Gümüş, 10. Defterde Muhtar Dikmen Bey hakkında bilgiler verilmiştir³⁰⁹.

İsmail Hızal’ın özellikle yaşadığı son dönemden 100 yıl öncesine kadar ve Afyonkarahisar’ın tarihi hakkında bilgileri edinmesinde hocası Kemal Bayık’ın çok büyük etkileri vardır. Hocası Mevlevîliğin genel kaide ve edebi hakkında bilgileri aldığı kişilerden biridir³¹⁰. “Hocam” olarak ifade ettiği Kemal Bayık’ın 17 Aralık 1983 tarihinde vefatı üzerine kaleme aldığı yazı dizisinde Kemal Bayık ile ilgili şahsî bilgilere yer vermektedir³¹¹.

3.7.Afyonkarahisar Ekonomisine Bakışı

“Termalde, kaymakta, lokumda, sucukta, mermerde, yumurtada ve daha birçok üründe söz sahibi olan Afyonkarahisar’ın, yolların kesiştiği bir merkezde olmasına rağmen bunun avantajlarını kullanamaması”³¹² ve ekonomik büyüme meselesi gibi sorunlar, Hızal’ı bahsi geçen konularda araştırma yapmaya zorlamıştır.

İsmail Hızal’ın yazılarında, doğduğu şehir Afyonkarahisar’a olan sevgisini görmemiz mümkündür. 1981 yılında Atatürk’ün 100. yıl doğum günü vesilesiyle kaleme aldığı ve *Türkeli* gazetesinde de yayınlanan, ayrıca yayınlanmamış bir eser olarak arşivinde bulunan *Mustafa Kemal Atatürk Afyon’da* adlı eserinde Hızal’ın Afyonkarahisar’a ne denli sevgi ve muhabbetle bağlı olduğunu görmek mümkündür. Bu eserinde Afyonkarahisar’ın gelişimine kaldığı yerden devam edebilmesi için yapılması gerekli olan faaliyetleri detaylı olarak yazmıştır. Yeraltı ve yerüstü

³⁰⁷İsmail Hızal. “Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık”, *Türkeli*, 24-27 Aralık1983, nr.7091-7093.(3 Tefrika).

³⁰⁸İsmail Hızal. “Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık 7”, *Türkeli*, 28 Aralık1983, nr.7094.

³⁰⁹İsmail Hızal. “Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık”, *Türkeli*, 28 Aralık1983-5 Ocak 11984, nr.7094-7101.(8 Tefrika); Kemal Bayık hakkında defterler tutmuştur. Bu defterlerin bir kısmı AKÜ Merkez Kütüphanesi’ndedir.

³¹⁰İsmail Hızal. “Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık”, *Türkeli*, 4 Ocak 1984, nr.7087.; “Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık 6”, *Türkeli*, 4 Ocak 1984, nr.7093.; “Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık 13”, *Türkeli*, nr.7100., 4 Ocak 1984.; “Zamlar”, *Türkeli*, 4 Ocak 1984, nr.7104.

³¹¹İsmail Hızal. “Ekonomimiz” *Türkeli*, 16-20 Ağustos 1982, nr.6676-6680. (5 Tefrika).

³¹²Fikret Yaman ve Semih Açıkğözoğlu, “Afyonkarahisar Ekonomisi”, *Afyonkarahisar Kent Müzesi Araştırmaları*, C. I, Ed. Cihad Cihan, Afyonkarahisar Belediyesi Yay., Afyonkarahisar 2018, s. 281.

kaynakların doğru kullanımının³¹³ sağlanarak kendi kendine yetebilen bir ekonomik politikanın geliştirilmesi gerektiğini birçok kez yazmıştır³¹⁴.

Afyonkarahisar'daki ekonomik değişiminde rol oynayan çarşının elli yıl önceki genel durumunu teferruatlı olarak ifade etmiştir. Uzun Çarşının şehrin değişimini ifade etmesi açısından çok önemli bilgiler verdiğini söyler. Bunu, bir yazısında şöyle kaleme alır:

“Uzun Çarşı'nın ilk ismi Mutaflar Çarşısıdır. Muaflık, at veya keçi kılından iplik yapan bu iplikle yular, torba, kaltak (eğerin veya semer altına yayılan örtü) köstek, kolan gibi at ve binek hayvanlar için malzeme üretilirdi. O dönem gene Uzun Çarşıda dükkanlar oluşmağa başladı.”

1940 lı yıllarda Hükümet Meydanından Otpazarına doğru gelirken sağ tarafta Abdurrahman Şeref'in gazete dergi satan dükkânı vardı. Gazete dergi satan tek dükkân. Onun üstünde bir bakkal dükkânı sırası ile Mirimoğullarının helva imalathanesi ve satış yeri Hamdi Özkaranın manifatura dükkânı, sonra köle hanı, Kolacı Ahmet'in dükkânı, ilerde küçük küçük ayakkabı imal eden dükkanlar, Turunç Hanı, Rahmetli Saadettin Aygen'in muayenesi ve Türkeli Dergi ve gazetesinin idare yeri sonra yine dükkanlar ve Osmanlı Bankası daha sonra P.T.T. olarak hizmet veren binanın Askeri intibak merkezi olarak hizmet etti. Hacı Hakkıların dükkân ve Sarraf Tevfik'in sarraf dükkânı, Selim Sümer'in mağazası ve dört köşe park. Karşı tarafta Kebapçuların dükkânı, Şekerci Salih'in dükkânı, ince aralık ve Palalıların köşedeki dükkânı, Aşağıya doğru Dayıoğullarının dükkânı, Karatekinlerin toptan bakkaliye mağazası, Eski Belediye Başkanı Halil Ağa'nın vakfı olan bina, ekmek fırını, aşağı blokta Akosmanların büyük mağazası Afyonkarahisar'ın en görkemli mağazası. Bir eczane İkbâl Lokantası, Teleklerin nalburiye mağazası, köşede de Rahmetli Cemal Altıniğnenin terzi dükkânı vardı.

Elli yıl sonra Uzun Çarşı yerine Sarraflar ve Bankalar Caddesi demek mümkün” diyerek ekonomik gelişimdeki değişimi ifade etmiştir.³¹⁵

Türk İslam kültüründe fütüvvet ve ahilik teşkilatının esnafa ticarî bilgi ile birlikte ahlakî yönden de gelişimini sağlayacak eğitimi verdiğini; günümüzde de esnafın geçmişin bu birikiminden yararlanarak geleceğini ona göre şekillendirmesi gerektiğini ifade etmiştir³¹⁶.

Ticarî ve ekonomik yaşantıda bilgili olunmasını, değişen ekonomik kuralları dikkate alarak Afyonkarahisarlı ticaret erbabının gerekli eğitime sahip olmasıyla şehre katkı sağlayacağını ifade eder³¹⁷. Teknoloji ile ilgili birikimlerin ekonomiye katkı sağlayacağını, değişen ekonomik şartlar altında tüccarın babadan görme usûlden vaz

³¹³İsmail Hızal. “Yerli Malı ve Tasarruf Yılı”, *Türkeli*, 23 Ocak 1984, nr.7116.

³¹⁴İsmail Hızal. “Alışkanlık ve Sağduyu”, *Türkeli*, 27 Ocak 1984, nr.7120.

³¹⁵İsmail Hızal. “Afyonda Ekonomik Trend”, *Durum*, 7 Ocak 1999, nr.6.

³¹⁶İsmail Hızal. “Sayın Valimiz”, *Türkeli*, 12 Şubat 1984, nr. 7131.

³¹⁷İsmail Hızal. “Ekonomi'de Bilgi”, *Türkeli*, 11 Ocak 1984, nr. 7106.

geçerek uluslararası nitelikte var olması gerektiğini, ürettiklerini dünyaya pazarlanması gerektiğini savunmuştur³¹⁸.

Şehrin kalkınmasında her şeyi devletten³¹⁹ bekleyen bir zihniyetin hâkim olması, bunun bir nevi hazırcılık olduğunu, bu hastalıktan mutlaka kurtulmak gerektiğini düşünmektedir.³²⁰

Afyonkarahisar'ın geri kalmışlık sebeplerinden birinin halkın, elindeki varlıkları yastık altında tutmasıdır. Bu durumun ekonomiye katkı sağlamadığını bu konuda üreten toplum olamadığımızı ifade etmiştir.³²¹

Güncel ekonomik gelişmeleri sıkı takip altına almış ve bu duruma görüşleri ile katkı sağlamıştır. Döviz fiyatlarının ve ithalatın yükselmesinin ilerleyen zamanda ciddi zararlar vereceğini yazmıştır³²². Özellikle dövizin dışarıya çıkarken yararlı noktalarda kullanılması gerektiğini, böyle davranılmadığı takdirde sonuçlarını millet olarak ağır ödeyeceğimiz ifade etmiştir.³²³

Atatürk'ün Türk Ocağı açılışı için geldiği Afyonkarahisar'da Afyonlular ile ilgili olarak söylediği sözün çok önemli olduğunu, bu sözleri Afyonlular'ın unutmaması gerektiğini, Atatürk'ün yıllar öncesinden hem Afyon hem de Türkiye'nin gelişmesi için yol haritası olduğunu ifade etmiştir.

Hızal'ın, Afyonkarahisar'a olan sevgisi kuru bir sevgi değildir³²⁴. Şehrinin tarihine vâkıf olduğu kadar, şehrin sıkıntılarını³²⁵ ve bunların çözüm yollarını da ortaya koymuş³²⁶ biridir. Köşe yazılarında ve yayınlanmamış günlüklerinde şehrine olan sevgisini görmek mümkündür³²⁷.

Afyonkarahisar'ın ekonomik gelişiminin Atatürk döneminde tutarlı olduğunu daha sonraki dönemde ise kentlin yerinde saydığını ifade etmiştir. Komşu illerin

---

³¹⁸İsmail Hızal. "Ekonomi'de Bilgi", *Türkeli*, 11 Şubat 1984, nr. 7133.; "Çok Uluslu Şirketler", *Türkeli*, 13 Şubat 1984, nr. 7135.

³¹⁹İsmail Hızal. "Afyonkarahisar'ın Geri Kalmışlığı 3", *Türkeli*, 21 Ekim 1986, nr. 7957.

³²⁰İsmail Hızal. "Afyonkarahisar'ın Geri Kalmışlığı 4", *Türkeli*, 22 Ekim 1986, nr. 7958.

³²¹İsmail Hızal. "Afyonkarahisar'da Az Gelişmişlik", *Türkeli*, 16 Ekim 1986, nr. 7953.

³²²İsmail Hızal. "Yerli Malı ve Tasarruf Yılı", *Türkeli*, 23 Ocak 1984, nr. 7116.; "Dış Ticaretle İlgili Genelge", *Türkeli*, 28 Ocak 1984, nr. 7123.

³²³İsmail Hızal. "Ekonomi'de Bilgi", *Türkeli*, 11 Şubat 1984, nr. 7133.; "Dış Ticaretle İlgili Genelge", *Türkeli*, 30 Ocak 1984, nr. 7125.

³²⁴İsmail Hızal, "Mustafa Kemal Atatürk Afyon'da", *Türkeli*, 24 Aralık 1980, nr. 6671.

³²⁵İsmail Hızal, "Ekonomimiz" *Türkeli*, 7 Ağustos 1982, nr. 6670.

³²⁶İsmail Hızal, "Ekonomimiz", *Türkeli*, 14 Ağustos 1982, nr. 6671.

³²⁷İsmail Hızal, "İşsizlik", *Türkeli*, 11 Şubat 1984, nr. 7133.; "Ramazan Köşesi", *Türkeli*, 29 Temmuz 1981, nr. 6356.; "Ekonomimiz", *Türkeli*, 14 Ağustos 1982, nr. 6671.

gelişimlerini hızlı bir şekilde gerçekleştirirken Afyonkarahisar'ın bunu gerçekleştiremediğini birçok yazısında vurgulamıştır³²⁸.

İktisadî kalkınmadaki projelerini yazılarında defalarca ifade etmiştir. Hızal'ın fikirlerinin şehrin ileri gelenleri tarafından uygulanması yıllar sonra kısmen olmuştur. Geçmiş ve geleceği şehirde iyi sentezlemiştir.

Hızal, şehrin tarihi ve kültürel zenginliğinin mutlaka değerlendirilmesi gerektiğini, bu noktada projeleri sunmayı da ihmal etmeyen bir yapıdadır. Örneğin Taşpınar³²⁹ ile ilgili yazdığı köşe yazılarında, yapılacak faaliyetleri de ortaya koymuştur³³⁰. Şehirde, piknik alanlarına yönelik gerekli çalışmaların yapılması, özellikle Taşpınar suyunun etrafının millî park haline dönüştürülmesi³³¹ gerektiğini, yollar üzerine dinlenme tesisleri yapılarak hem şehrin tanıtımının hem de bu yolla şehre ekonomik katkının sağlanabileceğini belirtmiştir.

Taşpınar Çeşmesinin Afyonkarahisar için önemli³³² olduğunu fakat son zamanlarda buraya gerekli önemin verilmediğini dile getirerek Taşpınar dergisinin isim babasının Ali Çetinkaya olduğu yazmıştır. Afyonkarahisar'ın ilk kurulduğu yerin bu çeşmenin etrafı olduğunu, Kale'nin korunmak için sığınak görevi gördüğünü ifade etmiştir. Taşpınar çevresinin tarihsel ve sanatsal özelliklerinden dolayı düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir³³³.

Afyonkarahisar'ın çevre illere göre geri kaldığını, bunun birçok sebebi olduğunu söylemiştir³³⁴. Gelişmenin yolunun basiretli insan olmaktan geçtiğini, Taşpınar çevresinin millî park ilan edilmesi³³⁵ ile şehre birçok katkının sağlanacağını yazmıştır. Taşpınar Çeşmesinin³³⁶ edebî açıdan da değerinin olduğunu, hakkında şiirler yazıldığını belirterek buna örnekler vermiştir.

Taşpınar'ın çok eskiden beri mesire yeri olduğunu, Hıdrellez günlerinin burada yapıldığını, yapılacak gölet ve ağaçlandırmayla bu bölgenin³³⁷ cazibesini daha da

³²⁸İsmail Hızal. "Bacasız Sanayi (Termal Turizm)", *Türkeli*, 24 Nisan 1985, nr.7503.

³²⁹İsmail Hızal. "Taşpınar", *Beldemiz*, S.37, Afyon, Ekim-Kasım-Aralık 1994, s.41-42.

³³⁰İsmail Hızal. "Taşpınar", *Türkeli*, 24 Şubat 1985, nr. 7452.

³³¹İsmail Hızal. "Taşpınar 1", *Türkeli*, 25 Şubat 1985, nr. 7453.

³³²İsmail Hızal. "Taşpınar 2", *Türkeli*, 26 Şubat 1985, nr. 7454.

³³³İsmail Hızal. "Taşpınar 3", *Türkeli*, 28 Şubat 1985, nr. 7456.

³³⁴İsmail Hızal. "Taşpınar 4", *Türkeli*, 1 Mart 1985, nr. 7457.

³³⁵İsmail Hızal. "Taşpınar 5", *Türkeli*, 2 Mart 1985, nr. 7458.

³³⁶İsmail Hızal. "Taşpınar 6", *Türkeli*, 4Mart 1985, nr. 7459.

³³⁷İsmail Hızal. "Taşpınar 7", *Türkeli*, 5Mart 1985, nr. 7460.

arttıracağını, çevre düzenlemesinde atık mermerden yararlanılarak âtil vaziyette olan parçaları kullanır hale getirilebileceğini vurgulamıştır³³⁸.

Ülkede var olan işsizliğin, yatırım sanayisinin geliştirilmesi ile olabileceğini, işsizliğin azaltılmasında bölgesel olarak önlemler alınmasını, özellikle sigortalı çalışan oranının %32 olduğunu, bunun ile ilgili de tedbirlere başvurulması gerektiğini yazmıştır³³⁹. Hayalî ihracatın ve piyasaya sürülen fazla paranın ciddi problem olduğunu, bunun ekonomiye yarar değil zarar verdiğini öne sürmüştür³⁴⁰.

Ekonomide güncel değişimler noktasında Hızal, sadece eleştiren bir gazeteci kimliği ile hareket etmemiştir. Özellikle ekonomi ile ilgili olarak çözüm önerilerini de mutlaka ortaya koymuştur. Özellikle 1999 yılında meydana gelen ekonomik krizin çözümü noktasında ısrarla *Ekonomi ve Bankalar Yasası*'nın çıkarılması gerektiğini dile getirmiştir³⁴¹.

Afyonkarahisar'ın gelişmesi için yeraltı kaynakları, hayvancılık, turizm, tarımsal üretim noktasında her biri için ayrı ayrı projelerini ortaya koymuştur.

Yeraltı kaynakları içerisinde mermer ve jeotermal kaynakların doğru kullanılması ve şehrin cazibe merkezi olabilmesi için gerekli adımları yazmıştır. Mevcut durumu şöyle kaleme almıştır:

*“Afyonumuzun yeraltı kaynakları, dünyaca meşhur madensuyu ve sodası vardır. Bunun dağıtımını biz Afyonlular yapabiliyor muyuz? Madensuyu ve sodasını Ortadoğu'ya pazarlayabiliyor muyuz? Dünyaca meşhur mermerlerini nasıl ve hangi şartlarda satabiliyoruz? Bunları ciddi olarak düşünmemiz gereklidir...”*³⁴²

Jeotermal kaynakların hem sağlık turizmi hem maden suyu hem de tarımsal üretimde kullanılması gerektiğini şöyle ifade etmiştir:

*“Yer altı sıcak sularımızı senelerdir beton baskılar altında zapt etmeğe uğraşırız. Hiç kimse “Seracılıkta” bu suyun kullanılabileceğini ekletmez. İlle de hamamda kullanılsın diye ısrar eder. Doğru. Anamızdan babamızdan böyle gördük. Bu dahi doğru. Başka bir işte kullanılmaz diye kayıt var mı? Başka işlerde kullanılması Akledilmez mi? Aklettiğimiz gün ekonomik kalkınmamızı tamamlamış olacağız.”*³⁴³

³³⁸İsmail Hızal, “Taşpınar 8”, *Türkeli*, 7 Mart 1985, nr. 7462.; “Taşpınar 9”, *Türkeli*, 8 Mart 1985, nr. 7463.; “Taşpınar 10”, *Türkeli*, 9 Mart 1985, nr. 7464.

³³⁹İsmail Hızal, “İşsizlik ve Türk-İş”, *Türkeli*, 31 Ocak 1984, nr.7124.

³⁴⁰İsmail Hızal, “Para İhracı”, *Türkeli*, 11 Mart 1985, nr.7465.

³⁴¹İsmail Hızal, “Ali Mektebe”, *Durum*, 29 Ocak 1999, nr.22.; “Muhalefet” *Durum*, 30 Ocak 1999, nr.23.; “Ücretlilere Vergi İadesi” *Türkeli*, 14-18 Şubat 1984. nr.7136-7140.(4 Tefrika)

³⁴²İsmail Hızal. “*Mustafa Kemal Atatürk Afyon'da*”, basılmamış eser, bölüm IV. s.13., İsmail Hızal, “Mermer ve Mermercilik Hakkında Konferans”, *Türkeli*, 21-28 Nisan 1987, nr. 8113-8118. (5 Tefrika)

³⁴³Hızal, “*Mustafa Kemal...*”, s. 13.

Hızal'ın eleştiri noktalarından biri de Afyonkarahisarlı sanayici ve iş adamlarının somut adım atma noktasında yeteri derecede başarılı olmadığıdır³⁴⁴.

Yine yazılarında kaplıca turizminin önemli olduğunu, Gazlıgöl kaplıcalarının tanıtımının yeterince yapılarak Ortadoğu ülkelerinde bulunan hastanelerle iş birliği sağlanmasının sağlık turizmine katkıda bulunacağını ifade etmiştir³⁴⁵.

Haşhaş üretimine yeterli desteğin verilmesi ve haşhaşın ilaç sanayisinde değerlendirilmesinin gerekli olduğunu yazmıştır³⁴⁶.

Hayvancılık sektörünün planlı programlı bir şekilde geliştirilmesi gerektiğini, özellikle büyük çiftliklerde hem et hem süt üretiminin modern yollarla yapılmasının önemini şöyle ifade etmiştir: “*Besicilik Afyonumuzun ana geçim kaynaklarından biri. Küçük küçük işletmeler yerine büyük işletmeler haline geçebilsek hem memleketimizi hem de kendimizi kurtarırız*”³⁴⁷.

Ürünlerimizin ve yapılacak yatırımların özellikle Ortadoğu ve Avrupa ülkelerine pazarlanması gerektiğini,³⁴⁸ bunun için irtibatı sağlayacak nitelikli elemanlar yetiştirilmesinin önemini, bu iş için ticaret odasının ciddi bir çalışma yapmasının lüzumunu şöyle ifade eder: “*Afyonumuzun kalkınması ürünlerini Afyon dışındaki tüketicilere yönelmekle kalkınacaktır...*”³⁴⁹

Afyonkarahisar'da üretilen yöresel halıların mutlaka dış pazarlarda yer alması, Halı Müzesi ve Halıcılık Desinatörlüğü Yüksek Okulu'nun açılması gerektiğini, bu şekilde hem kültürel birikimin korunması hem de ekonomik katkının sağlanabileceği ifade etmiştir³⁵⁰.

Kendisinin maliyeci kimliğinden dolayı alanında uzman olduğunu görmekteyiz. Üretimin gerçekleştirilmesi için gerekli ekonomik kaynağın oluşmasında her şeyin devletten beklenilmemesi gerektiğini, halkın elindeki birikimleri kurdukları birlikler, kooperatifler, anonim şirketler vasıtasıyla oluşturulabileceğini, bunu yurtdışı ve yurdumuzdaki örnekleriyle kaleme almıştır. Hızal şöyle der:

“Kalkınmak için öncelikle sermayeye ihtiyacımız vardır. Yumurta toplar gibi köy köy, kent kent sermaye toplamanın gerekliliğine inandığımız ve toplamaya

³⁴⁴İsmail Hızal. “Her Şey Afyon İçin”, *Türkeli*, 26 Haziran 1997, nr. 11208.

³⁴⁵İsmail Hızal. “Kaplıca Turizmi”, *Türkeli*, 9 Ekim 1984, nr: 7335.

³⁴⁶İsmail Hızal, “Haşhaş”, *Türkeli*, 19 Temmuz 1997, nr. 11228.; “Masa Diplomasisi”, *Türkeli*, 23 Temmuz 1997, nr. 11231.

³⁴⁷Hızal; “*Mustafa Kemal...*”, s. 13.

³⁴⁸İsmail Hızal, “Suudi Arabistan”, *Türkeli*, 22 Şubat 1984, nr. 7148.

³⁴⁹İsmail Hızal, “İslam Ülkelerini Ziyaret”, *Türkeli*, 22 Şubat 1984, nr. 7144., Hızal, “*Mustafa Kemal...*”, aynı yer.

³⁵⁰İsmail Hızal, “Bölgesel El Sanatları”, *Türkeli*, 7 Mart 1986, nr.7768.

*başladığımız gün kalkınacağız. Kalkınmayı aklettiğimiz gün bayram yapacağız. Afyonlu olacağız.”*³⁵¹

Ona göre dönemsel olarak ülkede meydana gelen ekonomik sarsıntılar karşısında alınacak önlemlerden biri de insanların gelir-gider dengesini çok iyi ayarlaması ve artan işsizlik karşısında üretici toplum olunması gerektiğidir³⁵². Yine hayatımızın her safhasında tasarruflu olunmasının önemine de değinmiştir³⁵³.

Ekonomik olarak kulvarımızın Avrupa Topluluğu olduğunu yazmıştır³⁵⁴. Avrupa Birliği ve Pazar Ekonomisi ile Türkiye'nin Avrupalı rakipleri ile ekonomik olarak daha fazla mücadele etmek zorunda kalacağını, bu noktada her alanda diri olunması gerektiğini ifade etmiştir³⁵⁵. Avrupa Topluluğuna giren Türkiye'nin ekonomik anlamda bilgili ve birikimli ticaret erbabına ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Afyonkarahisarlı tüccarların Avrupa'yı çok iyi bilmesi gerektiğini, bu noktada Afyonkarahisar'ın ekonomik olarak gelişimini tam olarak sağlayamadığını düşünmektedir³⁵⁶. Avrupa Birliği ile ilgili olarak Afyonkarahisar'ın aydınlatılmadığını, bu konuda ciddi çalışmaların gerekliliğini vurgulamıştır.³⁵⁷ Avrupa Topluluğuna giriş çerçevesinde önümüzdeki 15-20 yıllık sürede Türkiye'nin öneminin bir kat daha artacağını, Avrupalı ülkelerin Türkiye'ye olan ilgi ve alakalarının daha fazla olacağını dile getirmiştir.³⁵⁸ Dış ticaret yapacak olan tüccarın yabancı dil öğrenmek için gayretli olmasını, ticaret odalarının bu konuyla ilgili çalışmaları yapmasının önemini ifade etmiş ve aynı zamanda bu konuda Afyonkarahisar Ticaret Odasının faaliyetlerini takdirle karşılamıştır³⁵⁹.

Afyonkarahisar'ın kalkınmasında Mustafa Kemal Atatürk'ün düşünce ve ilkelerinin mutlaka halkın hafıza ve ruhuna nakşedilmesi gerektiğini birçok yazısında ifade etmiştir. Hızal, bu düşüncesiyle ilgili olarak şu satırları kaleme almıştır:

“Bunun için, Afyonda ve Afyonluların kalbinde Mustafa Kemal Atatürk'ün düşünce ilkelerini her zaman taptaze tutmanın yollarını bulmak, bunu için Afyon'un kalkınması Afyonluların her alanda gelişmesini temin edecek dinamik, akledibilen, aklettiğini uygulayan, uygulamalarını başarı ile vurgulayan bir gençlik, iş adamı,

³⁵¹Hızal, “Mustafa Kemal...”, aynı yer.

³⁵²İsmail Hızal, “Geçim Sıkıntısı”, *Türkeli*, 1984, nr.7266-7267.(2 Tefrika)

³⁵³İsmail Hızal. “Geçim Sıkıntısı 3”, *Türkeli*, 1984, nr.7268.

³⁵⁴İsmail Hızal. “1. Zafer Sempozyumuna Göre Doğu- Batı Anlayışı”, *Türkeli*, 13 Eylül 1989, nr.8850.

³⁵⁵İsmail Hızal. “Bir Konferansın Ardından”, *Türkeli*, 1 Ocak 1988, nr. 8327.

³⁵⁶İsmail Hızal. “Mehmet Akif Ersoy” *Türkeli*, 9 Ocak 1988, nr. 8334.

³⁵⁷İsmail Hızal. “Avrupa Topluluğu Seminerleri”, *Türkeli*, 19 Ocak 1988, nr. 8342.

³⁵⁸İsmail Hızal, “Ali Çetinkayamız”, *Türkeli*, 30 Ocak 1988, nr.8352; “Avrupa Topluluğu Seminerleri”, *Türkeli*, 23 Ocak 1988, nr. 8346.

³⁵⁹İsmail Hızal. “Dış Ticaret”, *Durum*, 8 Nisan 1999, nr.79.

yatırımcı, müteşebbis kitle oluşturmak gerektir. Bunu yapabilmek yine Afyonlular, Afyonu seven Afyon'da Afyonlu gibi hareket edenler olacaktır".³⁶⁰

Hızal'ın kendi ifadeleri ile Afyonkarahisar'ın gelişimi ancak şu şekilde olabilir:

"Atatürk'ün düşünce ve ilkelerinden hareket edecek Afyonlular er geç başarıya ulaşacaklardır. Bu yol daha önce denenmiş, başarı olduğu saptanmış, katıyetle inanılmıştı.

Afyon, tarıma bağlı sanayileşmenin merkezi olma yeteneğine sahip bir yöredir. Her şeyden önce, tarım alanında üretimi gerçekleştirmesi ve dış pazarlar, için üretmesi gereklidir. Dış pazarlara açılacak dinamik iş adamlarını yetiştirmesi gerek.

Afyon'un ekonomik kalkınmasını tamamlayabilmesi için gelenek ve göreneklerini muhafaza eden esnaf ve küçük sanat erbabını koruması ve bunların çoğalmasa için gerekli tedbirleri alması gereklidir. Aksi halde tahsile devam eden çocuklar memur veya işçi olması halinde "beyin göçü" olayı ile karşı karşıya kalmak ve en azından gelişme ve kalkınma sürecini geciktirmek zorunda kalacaktır. Bu hususta Ticaret ve Sanayi Odamıza çok önemli görevler düşmektedir.

Afyonumuz ve Afyonlularımız dış pazarlama olanaklarını öncelikle ilçelerinden başlatıp civar illere ve daha geniş hinderlantı hedef tutarak Orta Doğu Ülkelerine kadar pazarlama alanlarını genişletmek zorundadırlar. Afyonumuzun tarıma dayalı sanayi ürünlerinden buğday unu, irmik, makarna, bisküvi, şeker, meyvelerimizden elma ve diğerlerini mutlaka Ortadoğu ülkelerine satabilme imkanlarını araştırıp bulmaları gereklidir.

Ortadoğu ülkelerine pazarlama oldukça zor görünmektedir. Özellikle lisan sorunu önemli bir faktör olarak belirtilmektedir. İngilizce ve Arapça lisanına vakıf kişilerden oluşturulan İthalat ve İhracat Kontarı'nın oluşturulması, bu kontarı Ticaret ve Sanayi Odasının da desteklemesi gereklidir. Daha önce bu alanlarda ticaret yapan hemşerilerimizin tecrübelerinden istifade edip, mutlaka mal ve hizmetleri yerinde yani Ortadoğu ülkelerinde pazarlama alışkanlığını edinmemiz elzemdir. Bunlar yapılmayacak, başarılamayacak işler değildir. Yeter ki bir defa başlayabilme cesaretini kendimize görev bilelim"³⁶¹.

3.8. Ali Çetinkaya Hayranlığı

Afyonkarahisarlı Şerifoğlu Ahmet Ağa'nın oğlu olan Ali Bey, 1878 yılında Afyonkarahisar'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. Bu günlerdeki lider davranışları yüzünden arkadaşları ona "Vezir Ali" demeye başladılar³⁶². Babasını küçük yaşta kaybetti. Anası Fatma Hanım'ın çabası ile Bursa Askeri Lisesi'ne gönderildi. Oradan Harp Okulu'na geçti ve tam 20 yaşında iken, 1898 yılında teğmen rütbesiyle Türk Silahlı Kuvvetleri safına katıldı. Yüzbaşı oluncaya kadar geçen süre içerisinde Makedonya ve Arnavutluk dağlarında çetecilere karşı Osmanlı varlığını savundu. 1907 yılında Manastır'da örgütlenen "İttihat ve Terakki" içinde yer aldı.

³⁶⁰Hızal, "Mustafa Kemal...", Sonuç kısmı, s. 44.

³⁶¹Hızal, "Mustafa Kemal...", s. 47.

³⁶²Zelkif Polat; *Ali Çetinkaya, Hayatı, Eserleri, Kişiliği ve Devlet Adamlığı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon 2002, s.1-2.

Hareket Ordusu ile İstanbul'a girdi. 1919'da Trablusgarp Cephesi'ne gönderildi. Burada Mustafa Kemal'in yanında bulundu³⁶³. O sırada Enver Paşa da Bingazi'de idi. Balkan ve I. Dünya Savaşları'nda çeşitli cephelerde savaştı.³⁶⁴

Mondros Mütarekesi'nin yüz kızartan sonuçları gelmeye başladığı günlerde Ayvalık'ta 172. Alayın Kumandanlığını yapıyordu. 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkaran Yunanlılar, 28 Mayıs'ta Ayvalık'a çıkmak istediler. İstanbul'dan gelen emre rağmen Ali Bey, Yunan'a "ilk kurşunu" atarak, mukavemeti ve böylece Millî Mücadele'yi resmen başlatıyordu Ali Bey 1919 yılında yapılan seçim sonunda Afyonkarahisar mebusu olarak, Osmanlı Mebusan Meclisi'ne girdi. Ancak kısa bir süre sonra İngilizler tarafından tutuklanarak birçok vatansever aydın gibi Malta'ya sürüldü³⁶⁵. Malta'dan kurtulup yurda döndüğünde TBMM açılmıştı. Atatürk, onu ve bazı arkadaşlarını bekliyordu. Doğal olarak Ali Bey de Birinci Meclis'te Afyonkarahisar milletvekili olarak yerini aldı.³⁶⁶

Ali Bey, fikir ayrılıklarıyla dolu olan bu birinci mecliste, 1. gurupta yer aldı. 2. Mecliste Atatürk'ten yana olanların çoğunluk sağlamalarında Ali Bey'in büyük payı oldu. 2. Mecliste Cumhuriyet Halk Partisi programı ile anayasa taslağının hazırlanmasında Kazım Karabekir, Ziya Gökalp, İsmail Canbolat, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu ve Celal Bayar ile birlikte görev aldı. Uzun yıllar Halk Partisinin grup başkanlığı görevini sürdürdü. Şeyh Sait İsyanı'ndan sonra kurulan Ankara İstiklal Mahkemesi Başkanlığına getirildi³⁶⁷.

16 Şubat 1934 tarihinde Bayındırlık Bakanlığına getirildi. Ulaştırma İşlerinin Bayındırlıktan ayrılması üzerine oluşturulan Ulaştırma Bakanlığının, 3 Nisan 1939 tarihinde ilk bakanı oldu. Her iki bakanlıkta da büyük işler başardı. Birçok yabancı kuruluşun millileştirilmesini sağladı. Memleketin demir ağlarla örülmesinde onun payı büyük oldu. *Soyadı Kanunu* çıkınca Atatürk ona "Çetinkaya" soyadını verdi³⁶⁸.

İsmail Hızal'ın tarihî kimlikler içerisinde değer verdiği önemli şahsiyetlerden biri de Ali Çetinkaya'dır. Özellikle Afyonkarahisar'a olan hizmetleri hakkında

---

³⁶³Polat, a.g.e., s.3-21.

³⁶⁴Ömer Lütfi Altınay, "Hemşehrimiz Ali Çetinkaya", *Taşpınar*, C.1., S.7. Afyon, Şubat 1964, s.43-47.

³⁶⁵Hüseyin Çetin, "İlk Kurşun", *Beldemiz*, Afyon Belediyesi Bülteni, Ocak-Şubat-Mart 1985, S.1, s.10-13.

³⁶⁶Tuncer Ulutürk, *Ali Çetinkaya'nın Hayatı* Der. Aygen Mehmet Saadettin Aygen, Görktan Muzaffer, Afyon 1982, s.14-15.

³⁶⁷Polat, a.g.e., s. 80-103.

³⁶⁸Polat, a.g.e., s. 113-137.

yazılarında bilgiler vardır³⁶⁹. Günlüklerinde Ali Çetinkaya'nın yıllarca yanında yer almış olan ve aynı zamanda damadı olan Emin Paksüt'e sitemlidir. Çünkü bu derece önemli bir şahsiyetin özel yaşamı ile ilgili gerekli bilgileri derlemediğini ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlamadığını yazmıştır³⁷⁰. Ali Çetinkaya ile söyleşi yapmayı çok arzu etmiştir. Bunu şöyle ifade eder: “*Rahmetli Ali Çetinkaya'mız. Cumhuriyetimizi kuran ve kurtaran büyüklerimizden zamanına yetişemedim, dizinin dibine oturup anılarını tespit edemedim. Bu benim hatam değil o zaman farkı, yaş farkı muhit farkı...*”³⁷¹ Ali Çetinkaya'nın tarihi kişiliğinin genç nesillere kapsamlı bir şekilde anlatılması gerektiğini düşünmektedir³⁷².

Ali Çetinkaya'nın ölüm yıldönülerinde köşe yazılarında mutlaka bu tarihi şahsiyete yer vermiştir³⁷³. Ali Çetinkaya'nın Atatürk'ün silah arkadaşı olduğunu, fikirsel olarak Atatürk ile aynı şeyleri düşündüğünü, ilme değer veren Türk milliyetçisi bir vatansever olduğunu ifade etmiştir. Yazılarında Ali Çetinkaya'nın Atatürk ile ilgili anılarından kesitler vermiştir³⁷⁴. *Taşpınar Dergisi*'nin isim babasının Ali Çetinkaya olduğunu da yazılarında belirtmiştir³⁷⁵.

Ali Çetinkaya'nın genç nesillere her yönü ile anlatılmasının gerekli olduğunu yazılarında vurgulamıştır³⁷⁶. Siyasetçilerin Ali Çetinkaya'yı iyi tanımalarını, onun geleceği gören bir şahsiyet olduğunu ve şehrine hizmet noktasında yaptığı icraatları çok iyi bilmeleri gerektiğini belirterek siyasetçilerden onu kendilerine örnek almalarını istemiştir³⁷⁷.

3.9.Hızal'ın Yazı Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme

Hızal'ın yazı hayatında ele aldığı konuları incelediğimizde birçok konuda fikir sahibi olduğunu, bu fikirlerini gazete köşelerine taşıdığını görmek mümkündür. Yazdığı yazıları “İnsana ve Eğitime Bakışı”, “Afyonkarahisar, Şehir ve Yerel Siyaset”, “Dış Politika” “Akademik Nitelikli Çalışmaları”, “Basın ve Gazeteciliğe

³⁶⁹İsmail Hızal. “Ali Çetinkaya'yı Anma Töreninden Notlar” *Türkeli*, nr. 7149, 5 Mart 1984.

³⁷⁰Hızal, “*Okullarım*”, s. 4-6.

³⁷¹Hızal, “*Okullarım*”, s.4.

³⁷²İsmail Hızal, “Ali Çetinkayamız” *Türkeli*, 30 Ocak 1989, nr. 8658.; “Ali Çetinkayamız” *Türkeli*, 4 Şubat 1989, nr. 8663.; “Ali Çetinkayamızı Unutmadık” *Türkeli*, 22 Şubat 1993, nr. 9908.

³⁷³İsmail Hızal. “Ali Çetinkaya”, *Türkeli*, 2 Mart 1984, nr.7146.

³⁷⁴İsmail Hızal. “Ali Çetinkaya'yı Anma Töreninden Notlar” *Türkeli*, 5-9 Mart 1984, nr. 7150-7153.(5 Tefrika).

³⁷⁵İsmail Hızal, “*Taşpınar*”, *Türkeli*, 24 Şubat 1985, nr. 7452.

³⁷⁶İsmail Hızal, “Ali Çetinkaya'yı Görenlerimiz”, *Türkeli*, 4 Şubat 1989, nr.8663.

³⁷⁷İsmail Hızal, “Ali Çetinkaya”, *Durum*, 23 Şubat 1999, nr.45.

Dair”, “1960 ve 1980 Darbelerinin Türk Demokrasisine Etkileri” başlıkları altında derleyip inceledik.

3.9.1. İnsana ve Eğitime Bakış

İnsanı “*kişi bu evrenin, kâinatın en küçüğüdür*”³⁷⁸ ifadesi ile tanımlayan Hızal, insanda olması gereken özellikler üzerinde durmuş ve toplumda iz bırakmış şahsiyetlere ilgi göstermiştir. Ayrıca köşesinde ve tuttuğu defterlerde birçok kişinin yaşamları hakkında da bilgiler vermiştir³⁷⁹.

Hızal, insanın amacının mutlu olmak olduğunu, bunun da marifet ve faziletle olabileceğini ifade etmiştir. Doğu kültürünün Batı kültürünü etkilediğini, mutluluğu engelleyen en önemli unsurların fesatlık ve cahillik olduğunu dile getirmiştir³⁸⁰. Toplumda mutluluğun sağlanmasında en önemli değerın doğruluk olduğunu belirtmiştir³⁸¹. İnsanın iç alemini, ruh halinin ve aklının oluşturduğunu, mutluluğun ise insanın duygu ve düşüncesine doğru yön vermesi ile olabileceğini ifade etmiş ve Allah sevgisinin bu noktada çok önemli olduğunu dile getirmiştir³⁸². İnsanın sosyal bir varlık olduğunu ifade ederek toplumsal kuralların önemli olduğunu, bu noktada örf ve geleneklerimize³⁸³ sahip çıkmamız gerektiğini söylemiştir.

Ona göre doğruluk, insanın doğru olması, gelenek ve göreneklerinin kişiyi doğruya yöneltmesi ve bununla birlikte İslam’ın kurallarını benimseyip Peygamber sevgisinin kazanılması toplumun mutlu olmasına zemin hazırlayan en önemli etmenlerdendir³⁸⁴. Toplumsal mutluluğun faziletle sağlanabileceğini, faziletin sevgiye dayandığını, din kurallarının bundan dolayı önemli olduğunu³⁸⁵, insanın kendini yenilemesi gerektiğini, sohbetlerin bunda önemli etkiye sahip olduğunu, köy odalarının ise Türk kültüründe bu sohbetin kurulduğu en güzel örnekler olduğunu ifade etmiştir³⁸⁶.

³⁷⁸İsmail Hızal. “Tenkit”, *Türkeli*, 22 Şubat 1984, nr.7142.

³⁷⁹İsmail Hızal. “İnsan Belleği”, *Türkeli*, 21 Ekim 1996, nr. 11006. “İnsan”, *Türkeli*, 28 Ekim 1996, nr. 11011.

³⁸⁰İsmail Hızal. “Mutluluk”, *Türkeli*, 5 Şubat 1986, nr.7742.

³⁸¹İsmail Hızal. “Toplumda Değer Ölçüsü”, *Türkeli*, 6 Şubat 1986, nr.7743.

³⁸²İsmail Hızal. “İç Alemimiz”, *Türkeli*, 30 Mart 1985, nr.7482.; “İslam İnsanı”, *Türkeli*, 18 Nisan 1996, nr. 10868.; “İslam İnsanı II”, *Türkeli*, 19 Nisan 1996, nr. 10869.

³⁸³İsmail Hızal. “Maneviyata Saygı”, *Türkeli*, 19-20 Haziran 1986, nr.7854-7855.(2 Tefrika); “Dış Alemimiz”, *Türkeli*, 1 Nisan 1985, nr.7483.

³⁸⁴İsmail Hızal. “Toplumda Doğruluk Ölçüsü”, *Türkeli*, 7 Şubat 1986, nr.7744.

³⁸⁵İsmail Hızal. “Toplumda Yardımlaşma Kurumları 2” *Türkeli*, 13 Şubat 1986, nr.7749.

³⁸⁶İsmail Hızal. “Ramazan Sohbetleri” 15 Ocak 1999, *Durum*, nr.12.

Hızal, sevginin tanımını yaparak Allah sevgisi ve vatan sevgisinden bahsetmiştir. “Afyon Sevdalıları” olarak adlandırdığı şair ve yazarların Afyonkarahisar sevgisi ile ilgili şiirlerinden örnekler vermiştir. Bu şairlerimizle ilgili anma günlerinin yapılması gerektiğini söylemiştir³⁸⁷.

Yazılarında Yunus Emre³⁸⁸, Ahi Evran³⁸⁹, Abdurrahman Mısıri³⁹⁰, Mehmet Birgivi³⁹¹, İbrahim Şahidi³⁹² Gülaboğlu Muhammed Askeri³⁹³, Aziz Mahmut Hüdayi³⁹⁴ Namık Kemal³⁹⁵, Süleyman Hilmi Gönçer³⁹⁶, Ali Türk Keskin³⁹⁷, Mustafa Akalın³⁹⁸, İbni Sina³⁹⁹, Mehmet Zengin⁴⁰⁰, Osman Atilla⁴⁰¹, Fevzi Çakmak⁴⁰², Osman Yüksel Serdengeçti⁴⁰³, Fikret Altınay⁴⁰⁴, Celal Bayar⁴⁰⁵, Orhan Veli⁴⁰⁶, H. Nuri Özsoy⁴⁰⁷, Ahmet Yesevi⁴⁰⁸, Fatih Gümüş gibi birçok kişiye yer vermiştir⁴⁰⁹.

Hızal’a göre esas eğitim, ailede verilir. Çocuğun sosyal, duygusal, ruhsal, zihinsel ve fiziksel yönden gelişimi ilk olarak ailede başlamaktadır. Çocuk, bütün hayatını şekillendirecek olan temel bilgileri, becerileri ve davranışlarını ailesinden ve çevresinden alır. Çocuğun kişiliği ailede şekillenir. Çocuk; davranışlarını, alışkanlıklarını, değer yargılarını, adetlerini, iyi veya kötü huylarını, inançlarını, sevgiyi, saygıyı, paylaşımı aileden alır⁴¹⁰.

³⁸⁷İsmail Hızal. “Sevgi Üzerine”, *Türkeli*, 20 Şubat 1985, nr.7443.

³⁸⁸İsmail Hızal. “Sevgiden Yana”, *Türkeli*, 7 Şubat 1990, nr.8976.

³⁸⁹İsmail Hızal. “Ahi Evran’ı Anarken”, Kocatepe, 5-14 Aralık 1989, nr.7473-7481. (8 Tefrika)

³⁹⁰İsmail Hızal. “Abdurrahman Mısıri’nin Duası”, *Türkeli*, 1 Temmuz 1983, nr. 6946.

³⁹¹İsmail Hızal. “Mehmet Birgivi’nin Duası” *Türkeli*, 2 Temmuz 1983, nr.6947.

³⁹²İsmail Hızal. “İbrahim Şahidi’nin Duası”, *Türkeli*, 4 Temmuz 1983, nr.6948

³⁹³İsmail Hızal. “Gülaboğlu Muhammed Askeri’nin Duası”, *Türkeli*, 5 Temmuz 198, nr.6949.

³⁹⁴İsmail Hızal. “Aziz Mahmut Hüdayi’nin Yakarışı Duası”, *Türkeli*, 6 Temmuz 198, nr.6950.

³⁹⁵İsmail Hızal. “Vatan Şairi Namık Kemal”, *Türkeli*, 26-27 Aralık 1983, nr. 7092-7093 (2 Tefrika)

³⁹⁶İsmail Hızal. “Özel Müzeler”, *Türkeli*, 29 Ocak 1984, nr.7122.

³⁹⁷İsmail Hızal. “Bir Vefalı Dost Geldi” *Türkeli*, 10 Şubat 1984, nr.7132.

³⁹⁸İsmail Hızal. “Mustafa Akalın’ın Ardından”, *Türkeli*, 3 Ağustos 1988, nr. 8504.

³⁹⁹İsmail Hızal. “İbni Sina Haftası”, *Türkeli*, 21 Ağustos-4 Eylül 1984, nr. 7295-7307. (13 Tefrika)

⁴⁰⁰İsmail Hızal. “Afyonkarahisarlı Şairlerimizden Rahmetli Hacı Mehmet Zengin” *Türkeli*, 2-8 Ekim 1984, nr. 7328-7334. (6 Tefrika)

⁴⁰¹İsmail Hızal. “Osman Atilla” *Türkeli*, 21 Şubat 1985, nr.7444. “AKÜ ve Osman Atilla”, *Türkeli*, 24 Nisan 1996, nr. 10871.

⁴⁰²İsmail Hızal. “Süzülen Kartal”, *Türkeli*, 13 Nisan 1985, nr.7494.

⁴⁰³İsmail Hızal. “Beğendiklerimden”, *Türkeli*, 18 Nisan 1985, nr.7498

⁴⁰⁴İsmail Hızal. “Fikret Altınay” *Türkeli*, 26 Mart 1986, nr.7784.

⁴⁰⁵İsmail Hızal. “Celal Bayar’ın Ardından”, *Türkeli*, 2 Eylül 1986, nr.7915.

⁴⁰⁶İsmail Hızal. “Bir Garip Orhan Veli”, *Türkeli*, 11 Aralık 1995, nr. 10760.

⁴⁰⁷İsmail Hızal. “Ebul Kasımoğlu H. Nuri Özsoy”, *Türkeli*, 6 Mart 1989, nr. 8691.

⁴⁰⁸İsmail Hızal. “Hoca Ahmet Yesevi”, *Türkeli*, 31 Mart-16 Nisan 1993, nr. 9936- 9949. (13 Tefrika)

⁴⁰⁹İsmail Hızal. “Bir Fatih Gümüş Vardı” *Türkeli*, 14 Ocak 1986, nr.10791.

⁴¹⁰İsmail Hızal. “Çocuk Bakımı”, *Türkeli*, 4 Aralık 1995, nr. 10753.

Hızal, çocukların küçük yaşlardan itibaren anne ve babanın davranışlarını doğru kabul ederek onları taklit edip kendilerine rol model aldıklarını ifade etmiştir⁴¹¹. Yaşadığı dönem içerisinde aile içinde: “*Aile birliği, ebeveyne saygı ve sevgiden söz ederiz. Ana baba ile oğullar arasındaki uçurum gün geçtikçe derinleştiğini hepimiz biliriz...*”⁴¹² şeklindeki söylemlerle bu konuda ciddi problemler olduğunu belirterek bunun çözümü olarak da şöyle bir öneride bulunmuştur: “*O halde aile kurumunu gelenek ve göreneklerimize göre yetiştirmek istiyor isek öncelikle anne ve babaları yetiştirmek gerekiyor. Yetişmenin ve yetiştirmenin tek yolu öğretim ve eğitimidir. İlk okuldan başlayıp “Aile Dersi” verilmesi gerekmektedir*”⁴¹³.

Çocukların çocukluk döneminden itibaren dinî ve millî konularda aileden başlayan bir eğitime tabi tutulmalarını istemektedir⁴¹⁴.

Hızal, çocukların sağlıklı büyümesi için düzenlenen aşı kampanyasının önemli olduğunu, bunu desteklediğini ve aile planlaması adı altında yapılan uygulamaların doğru olmadığını, nüfusun çoğalmasına taraftar olduğunu belirtmiştir⁴¹⁵.

Hızal, gençlikle ilgili birçok yazı kaleme almıştır. Gençliğin sorunlarını ortaya koyduğu gibi sorunlara yönelik çözüm önerilerini de ortaya koymuştur⁴¹⁶. Gençliği; duyguların en yoğun yaşandığı, toplumun daha çok sorgulandığı, bağımsız hareket etmek isterken bir yandan topluma karışmaya çalışılan dönem olarak tarif etmiştir⁴¹⁷. Bu dönemde gençlerin en önemli yardımcılarının anne ve babaları olduğunu ifade ederek anne babaların karşılaşılan sorunları abartmamak, geleceğimizin teminatı olan gençlere güvenmek ve onlara iyi örnek olmaları gerektiğine inanır⁴¹⁸. Zira gençlik döneminde örnek alınan modellerin gencin hayatını şekillendireceğini, tüm kültür ve toplumlarda benzer özellikler taşıyan, toplumsal değişimlerden en fazla etkilenen kitle olan gençlerin çok kıymetli olduğunu yazmıştır⁴¹⁹. Toplumların geleceklerinin teminatı, değerlerin taşıyıcısıdır gençler. Kendilerine güvenilerek sorumluluk verildiğinde potansiyellerinin farkına

⁴¹¹İsmail Hızal. “Türk Ailesi”, *Türkelî*, 26 Mayıs 1990, nr. 9066.

⁴¹²İsmail Hızal. “Kültürel Faaliyetler”, *Türkelî*, 29 Ocak 1986, 7736.

⁴¹³İsmail Hızal, “Panel Konusu: Ev Hanımı” Kocatepe, 24 Mayıs 1990, nr. 7616.

⁴¹⁴İsmail Hızal. “Ailede İbadet”, *Türkelî*, 28 Mayıs 1990, nr. 9067.

⁴¹⁵İsmail Hızal. “Aşı Kampanyası”, *Türkelî*, 20 Eylül 1985, nr. 7624

⁴¹⁶Çömlekoğlu İsmail. “Gençlik Meselesi ve Çözüm”, *Kocatepe*, 10 Ocak 1989- 9 Mart 1989, 7191-7246. (55 Tefrika.) Yaptığımız araştırmada İsmail Hızal bu yazı dizisinde aile lakabını kullanarak yazı dizisini yayınlamıştır.

⁴¹⁷İsmail Hızal. “Türk İslam Terbiyesi ve Gençlik”, *Türkelî*, 14 Haziran 1988, nr. 8464.

⁴¹⁸İsmail Hızal. “Terbiye Üzerine”, *Türkelî*, 30 Mayıs 1991, nr. 9376.

⁴¹⁹İsmail Hızal. “Terbiye Üzerine II”, *Türkelî*, 1 Haziran 1991, nr. 9378.

varacaklarını, değişen zaman ve farklılaşan dünyayı doğru okuyabileceklerini iddia etmiştir⁴²⁰.

Teknolojik anlamdaki hızlı değişimin, geleneksel aile yapısının dinamiklerinin çözülmesine sebebiyet vererek aile içi değerlerin aktarımı ve ilişkilerinde bozulmaları beraberinde getirdiğini, bunun çözümünün ise dinî ve geleneksel değerlerin öğretiminin yapılmasına bağlı olduğunu söyler⁴²¹.

Ona göre, “*Bizim kültür ve medeniyetimizde gençler, geleceğimizin umudu ve yarınlarımızın teminatıdır. Gençler, milli ve manevi değerlerine sahip olmalı, aynı zamanda çağın gerektirdiği ilim ve irfanla donanmalıdırlar*”⁴²².

Hızal, Türk gençliğinin hem teknik olarak hem de manevî olarak yetiştirilmesi gerektiğini, maddiyatın ön plana çıktığı toplumların gençlerinde bir takım psikolojik sıkıntılar oluştuğunu, bunun önlenmesi için manevî değerlerin mutlaka gençlere tanıtılması ve öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu bağlamda Afyonkarahisarlı Abdurrahim Efendi'nin (Mısri Sultan) hem tıp ilminde hem de manevî anlamda çok önemli bir şahsiyet olduğunu, onu gençlerimize mutlaka tanıtmamız gerektiğini dile getirmiştir⁴²³.

O, gençliğin Atatürk'ü örnek alması gerektiğini düşünür. Atatürk gibi büyük davâlar peşinden koşan, kendisine ilmi ve irfanı hedef seçen, çağdaşlaşmayı önce ilim ve teknikte gören ve bu yolda araştıran, çalışan gençliği hayal etmektedir⁴²⁴. Onun görmek istediği gençlik, aynı zamanda Atatürk'ün felsefesini, ilkelerini ve hedeflerini anlayan ve anlatabilen bir gençliktir. Türk gençliği kahvehane gibi lüzumsuz yerlerde değil; kütüphanede, laboratuvarlarda, okullarda, atölyelerde, bilgisayar başında, spor sahalarında bulunmalıdır⁴²⁵. Türk gençliği, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalarak O'nun gösterdiği hedef olan Türk milletini çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne en kısa sürede ulaştırmak için kendisini çok iyi yetiştirmelidir⁴²⁶.

---

⁴²⁰İsmail Hızal. “Gençlik ve Spor Bayramı”, *Türkeli*, 20 Mayıs 1993, nr. 9979.

⁴²¹İsmail Hızal. “Teseddür”, *Türkeli*, 21 Mayıs 1993, nr. 9980.

⁴²²İsmail Hızal. “Gençliğin Düşünceleri”, *Türkeli*, 22-24 Mayıs 1993, nr. 9981-9982.(2 Tefrika)

⁴²³İsmail Hızal, “Abdürrahim Karahisarımız”, *Beldemiz*, Ocak-Aralık 1989, S.17, s.32-33.

⁴²⁴İsmail Hızal. “Gençliğin Düşünceleri III”, *Türkeli*, 25 Mayıs 1993, nr. 9983.; “Nataşa Fareleri”, *Türkeli*, 14 Ekim 1995, nr. 10712.

⁴²⁵İsmail Hızal. “Gençliği Anlayabilmek”, *Türkeli*, 10 Nisan 1997, nr. 11147.

⁴²⁶İsmail Hızal. “Bilgi Merkezleri”, *Türkeli*, 14 Nisan 1997, nr. 11150.; “Haydi Gençler Okula”, *Durum*, 23 Ocak 1999, nr.17.

Sonuç itibariyle Hızal, Türk gençliğini Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı⁴²⁷, Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurucu değerlerini bilen⁴²⁸, İslam ahlakı ile yetişmiş⁴²⁹, millî şüura sahip, tarihini bilen, bulunduğu şehrin kültürel yapısını içinde barındıran, araştıran, analiz yapabilen, okuyan bir gençlik olarak hayal etmiştir. Bu çerçevede gençlerin, geleceğimiz olduğunu, iyi yetiştirilmeleri gerektiğini düşünmektedir. Ahlaksızlığın her geçen gün toplumu daha fazla kuşattığını, devlet ve toplum olarak bu noktada gerekli önlemlerin ivedilikle alınması gerektiğini düşünmektedir⁴³⁰.

Hızal, kültürün ve manevî bilgilerin aktarılmasında taşıyıcı unsurun kadın olduğunu⁴³¹, kadının okul öncesi öğretiminin en önemli basamağını annelik vasfıyla birleştirerek çocuğa öğretmenlik yaptığını ifade etmiştir. Çünkü, çocuğun eğitime başladığı yer evdir⁴³². Burada en önemli rol ise anneye düşmektedir.

Kadın hakları konusunda batılıların ve dünyanın övündüğünü ancak şu anki yere Türk kadınının asırlar öncesinde geldiğini ifade etmiştir⁴³³. Türk insanının gerçek maneviyatına döndüğünde Türk kadınının toplum içinde layık olduğu yere gelebileceğini iddia etmektedir⁴³⁴.

İslam dininde kadının çok önemli yeri ve önemi olduğunu⁴³⁵, İslam'ın kadını faziletli kıldığını, kadınlara haklarını verdiğini ve onların görevlerini de tayin ettiğini⁴³⁶ ifade etmiştir. İslam'a göre -yaratılışları itibariyle şekil, biçim ve ruh halleri ile bazı farklar olmasına rağmen- erkekle kadının eşit olduğunu dile getirmiştir⁴³⁷.

Ona göre, evin sahibi kadındır ve ona saygı göstermek bir zorunluluktur. Çünkü iyi bir kadın, evin temelidir. Kadın yalnız evde değil dışarıda da kocasının yardımcısıdır. Bu sebeple Türk toplumunda aile, devletin temeli olarak kabul edilmiştir⁴³⁸.

---

⁴²⁷İsmail Hızal. "Afyonkarahisar'da Cumhuriyeti Kuranlar ve Kurtaranlar", *Türkelî*, 15 Kasım 1988-, 18 Eylül 1989, nr. 8593-8854.(261 Tefrika). Hızal, bu yazı dizisini Türk gençliğine armağan etmiştir.

⁴²⁸İsmail Hızal. "Türk İslam Terbiyesi ve Gençlik", *Türkelî*, 23 Mayıs 1988, nr. 8446.

⁴²⁹İsmail Hızal. "Yetiş Bacım", *Durum*, 26 Ocak 1999, nr.19.

⁴³⁰İsmail Hızal. "Eğitim Meselesi", *Türkelî*, 12 Nisan 1997, nr. 11149.

⁴³¹İsmail Hızal. "Kadın", *Türkelî*, 29 Ocak 1991, nr. 9273.

⁴³²İsmail Hızal. "Kadınlarımız", *Türkelî*, 15 Şubat 1992, nr. 9596.

⁴³³İsmail Hızal. "Kadınlarımız", *Türkelî*, 18 Mayıs 1993, nr. 9977

⁴³⁴İsmail Hızal. "Ailede Kiler", *Türkelî*, 29 Mayıs 1990, nr. 9068.

⁴³⁵İsmail Hızal. "Dünya Kadınlar Günü", *Türkelî*, 16 Mart 1993, nr. 9928.

⁴³⁶İsmail Hızal. "Kültür ve Türk Kadını", *Türkelî*, 13 Kasım 1989, nr. 8902.

⁴³⁷İsmail Hızal. "Anneler Günü", *Türkelî*, 14 Mayıs 1993, nr. 9974.

⁴³⁸İsmail Hızal. "Şehvet Fırtınası", *Türkelî*, 29 Ocak 1992, nr. 9580.

Hızal, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Avrupa'dan önce Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı tanıyarak kadına verdiği değeri ortaya koyduğunu vurgulamıştır⁴³⁹.

Türk-İslam kültüründe kadının çok değerli olduğunu, Türklerde kadınların ülke yönetiminde buldukları gibi evde de söz sahibi olduğunu, kadın erkek ayrımı yapılmadığını, kadına cinsel bir anlayışla bakılmadığını, “namus” kavramının “vatan” kavramından hemen sonra geldiğini ve kadına çok önem verildiğini yazmıştır⁴⁴⁰.

Hızal, kadının toplum içerisindeki yerinin çok önemli olduğunu düşünür. Kızların mutlaka okutulması gerektiğini, kadınların toplumun direği olduğunu⁴⁴¹, sağlıklı bir toplumun var olmasında en önemli aktörün kadınlar olduğunu düşünmektedir⁴⁴². Kadınların Türk İslam terbiyesi ile yetiştirildiği takdirde sağlam bir toplum yapısının oluşacağını dile getirmektedir⁴⁴³.

Hızal, toplumda insanların sürekli olarak yeniliğe açık olarak kendilerini geliştirmeleri gerektiğini⁴⁴⁴, özellikle eğitim faaliyetlerinin mutlaka ciddi bir şekilde yapılmasını ister⁴⁴⁵. Kendisi, eğitim öğretim faaliyetlerinin başladığı dönemlerde yazılar yazmıştır⁴⁴⁶.

Hızal'a göre, medenî seviyeye çıkılabilmesi için topyekûn cehaletle mücadele edilmelidir. Bu noktada *Kuran-ı Kerim*'in de önemli bir yol gösterici olduğunu⁴⁴⁷, *Kuran-ı Kerim*'in de ilk emrinin “Oku” olduğunu, bunun önemli bir mesaj olduğunu, camilerin de bir eğitim kurumu olduğunu ifade etmiştir⁴⁴⁸.

Kütüphanelerin eğitim ve öğretim noktasında çok önemli kurumlar olarak araştırmacı eğitim metodunun vazgeçilmez yerleri olduğunu belirtmiştir. Fotokopi makinesi gibi teknik malzemelerin -en kötü ihtimalle- yardımsever insanlarla çözülmesi gerektiğini söylemiştir⁴⁴⁹. Hocası A. Süheyl Ünver'in arzusu üzerine Türbe Mahallesi'nde “Çocuk Kütüphanesi” kurduğunu, çocuklarımıza sahip çıkılmasını ve

⁴³⁹İsmail Hızal. “Analar-Babalar”, *Türkeli*, 25 Aralık 1996, nr. 11059.

⁴⁴⁰İsmail Hızal. “Pratik Kız Sanat Okulu Sergisi”, *Türkeli*, 19 Mayıs 1993, nr. 9978

⁴⁴¹İsmail Hızal. “Mutlu Bir Evlilik”, *Türkeli*, 8 Nisan 1985 nr.7489.

⁴⁴²İsmail Hızal. “Kız Meslek Lisemiz”, *Türkeli*, 14 Kasım 1989, nr. 8903.

⁴⁴³İsmail Hızal. “Tek Kanat” *Durum*, 1 Şubat 1999, nr.24.

⁴⁴⁴İsmail Hızal. “Öğretim Haftası 2”, *Türkeli*,20 Eylül 1984, nr.7318.; “Öğretim Haftası 3”, *Türkeli*,21 Eylül 1984, nr.7319.; “Öğretim Haftası 4”, *Türkeli*,22 Eylül 1984, nr.7320. “İlk Öğretim Yılı”, 26 Eylül 1985, nr.7629.; “Yeni Ders Yılı”, *Türkeli*,22 Eylül 1986, nr.7932.; “Yeni Öğretim Yılı”, *Türkeli*, 18 Eylül 1996, nr. 10979.; “İlk Ders”, *Türkeli*, 2 Ekim 1996, nr. 10991.

⁴⁴⁵İsmail Hızal. “Okuma Yılı Başlarken”, *Türkeli*, 22 Eylül 1988, nr. 8547.; “Yeni Eğitim Sistemi”, *Türkeli*, 23 Eylül 1988, nr. 8548.

⁴⁴⁶İsmail Hızal. “Eğitim Öğretim”, *Türkeli*, 24 Eylül 1988, nr. 8549.; “Yeni Ders Yılına Başlarken”, *Türkeli*, 20 Eylül 1989, nr. 8856.

⁴⁴⁷İsmail Hızal. “Kurtuluş”, *Türkeli*, 1 Eylül 1997, nr.11264

⁴⁴⁸İsmail Hızal. “Oku”, *Türkeli*, 11 Ekim 1986, nr.7948.

⁴⁴⁹İsmail Hızal. “Kütüphanelerimiz”, *Türkeli*, 3 Ekim 1986, nr.7942.

özellikle kız çocuklarının eğitim öğretimine destek olunması gerektiğini dile getirmiştir⁴⁵⁰. Bu konu ile ilgili olarak toplumsal dayanışma ile çocukların -özellikle kız çocuklarının- okuması için seferberlik yapılması gerektiğini yazmıştır⁴⁵¹.

Hızal, Taşpınar Mahallesi'nde ortaokul olmadığını ve bu sıkıntının giderilmesi gerektiğini belirterek kalenin eteğinde bulunan eski lisenin restore edilmesini, buraya kültür merkezi tarzında bir şeyler yaparak sorunun çözüm önerilerini de sunmuştur⁴⁵².

Sporculara gerekli önemin verilmesini, Afyonkarahisar'da spor lisesinin kurulmasını, spor alanlarının oluşturulmasını ve konuyla ilgili altyapı çalışmalarının yapılması gerektiğini söylemiştir⁴⁵³.

Eğitim kurumlarının çoğaltılması ve nitelikli olması gerektiğini ifade etmektedir. Ziraat, veterinerlik, halıcılık yüksekokulu gibi eğitim kurumlarının acil olarak açılması gerektiğini önemle belirtmiştir⁴⁵⁴.

Dünyadaki değişim ve gelişimin hızla devam ettiğini, bilgisayar çağındaki öğrencilerin çok şanslı olduğunu ifade etmiştir. Bilgisayarın yaygınlaştırılmasını ve bunun için topyekûn bir seferberliğin başlatılması gerektiğini söylemiştir⁴⁵⁵. Ona göre, yabancı dil öğrenmenin önemi her geçen gün artmaktadır ve gençler bu konuda daha duyarlı olmalıdır⁴⁵⁶.

Eğitim öğretim, yetenek ve basiret, insanlık anlayışı, topluma verilen önem, insanların doğru seçim yapmasında etkili unsurlardır. Bu konuyla ilgili olarak Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" eseriyle bağlantı kurmuştur⁴⁵⁷.

Hızal, "*Türk Milleti bilir ki çocuk evde doğar, sokakta oynar, okulda öğretmenin dizinin dibinde okur, adam olur. Öğretmen, çocuğun her şeyidir.*"⁴⁵⁸ Eğitim öğretim faaliyetlerinde bulunan öğretmenlerin kendilerini çok iyi yetiştirmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir⁴⁵⁹. Bir yazısında öğretmenlerden

---

⁴⁵⁰İsmail Hızal. "Kımalı Koç", *Türkeli*, 12 Eylül 1997, nr. 11273.

⁴⁵¹İsmail Hızal. "O-ku-ya-ca-ğım", *Durum*, 27 Ocak 1999, nr.20.

⁴⁵²İsmail Hızal, "Eskiye Rağbet Olsa" *Türkeli*, 4 Ekim 1986, nr.7943.

⁴⁵³İsmail Hızal. "Yeni Yatırım Alanları", *Türkeli*, 3 Ekim 1997, nr. 11287.

⁴⁵⁴İsmail Hızal, "Eğitim Kurumları", *Türkeli*, 25 Eylül 1986, nr.7935.

⁴⁵⁵İsmail Hızal. "Bilgi Sayar Asrı", *Türkeli*, 29 Eylül 1986 nr.7938.

⁴⁵⁶İsmail Hızal. "Yabancı Dil", *Türkeli*, 30 Eylül 1986, nr. 7939.

⁴⁵⁷İsmail Hızal, "Eşref Saati", *Durum*, 19 Nisan 1999, nr. 88.

⁴⁵⁸İsmail Hızal, "Saygıdeğer Öğretmenlerimize" *Kocatepe*, 25 Kasım 1989, nr.7465.

⁴⁵⁹İsmail Hızal. "Öğretmenler Günü", *Türkeli*, 30 Kasım 1996, nr. 11040.; "İrfan Ordusuna Taze Kan", *Türkeli*, 1-2

Temmuz 1997, nr. 11212-11213.(2 Tefrika) "Canım Öğretmenim", *Türkeli*, 4 Aralık 1996, nr. 11042.;

"Eğitimcilerin Eğitimi", *Türkeli*, 12 Aralık 1996, nr. 11048.; "Bravo Afyon Karahisar'a", *Türkeli*, 3 Temmuz 1997, nr. 11214.

bazılarının ek gelir elde etmek için pazarda limon satmasından yola çıkarak irfan ordusunun saygınlığını kazanması için maddî yönden devlet tarafından desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yazıda, o günün sosyo-ekonomik durumunun yıllar öncesinde de aynı olduğu, Bursa “Eski Eserler Kütüphanesi”nde Merzifonlu Ebu Bekir adlı bir devlet adamının “Vakıa-ı Cedid” kitabında da Yeniçeriler’in de maddî yetersizliklerden dolayı ticaret ve sanata el attıkları, böylelikle Yeniçeri Ocağı’nın bozulduğu ve daha sonra kaldırıldığı bağlantısı kurulmuştur. Öğretmenlik mesleğinin kutsallığından bahsedilmiş, ekonomik sıkıntı çeken öğretmenlerin ek iş yapmalarının sakıncalarına yer verilmiştir⁴⁶⁰.

Bunalım dönemlerinde öğretmenlerin çok önemli görevler üstlendiğini, önemli insanlar olduğunu ifade etmiştir. Afyonkarahisar’da son dönemde Edip Ali Bakı ve eşi Nevriye Annenin yaptıkları çalışmalarla şehrin kültürüne önemli katkılar sunduğunu ifade etmiştir. Ömer Fevzi Atabek’in Millî Mücadele esnasında Mehmet Akif Ersoy ve Mahir İz gibi önemli insanların hafızalarında da izler bırakan erdemli ve ilim sahibi insanlar olduğunu, onlara vefa borcunun eğitime önem verilerek ödenebileceğini ifade etmiştir⁴⁶¹.

3.9.2. Afyonkarahisar, Şehir ve Yerel Siyaset

Türk milletinin, devletin mevcudiyetini adalet kavramıyla özdeşleştirdiğini dile getirmiştir. TBMM’deki: “*Adalet, mülkün temelidir*” ifadesindeki “*mülk*” kavramının birebir devleti karşıladığını⁴⁶², Türk milletinin de devletine olan sevgisinin yüceliğini ifade etmiştir. Devlet görevlilerinin de halka adaletli bir şekilde davranması gerektiğini defalarca tekrarlamıştır⁴⁶³.

Siyasetçilerin siyasî faaliyetlerinde uzlaşmacı, birleştirici rolde olmalarının hem ülkenin gelişmesinde⁴⁶⁴ hem de insanların birbirleri ile olan ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için çok önemli olduğuna inanmaktadır⁴⁶⁵. Partilerin geçici olduğunu, özellikle yerel siyasete yön veren siyasîlerin kullandıkları dilin çok önem

⁴⁶⁰İsmail Hızal. “Limoni”, *Türkeli*, 25 Ocak 1992, nr. 9578.

⁴⁶¹İsmail Hızal. “Vefa Borcu” *Türkeli*, 24 Eylül 1986, nr.7934

⁴⁶²İsmail Hızal. “Mustafa Kemal Atatürk Afyon’da”, *Türkeli*,9 Ocak 1981, nr.6184.

⁴⁶³İsmail Hızal. “Kırtasiyecilik”, *Türkeli*,21 Şubat 1984, nr.7143.

⁴⁶⁴İsmail Hızal. “Seçim Sancısı”, *Türkeli*, 21 Şubat 1989, nr. 8680.

⁴⁶⁵İsmail Hızal. “Parti Meselesi”, *Türkeli*, 4 Ağustos 1997, nr.11241.

arz ettiğini söyler⁴⁶⁶. Ülkede sık sık seçimlerin yapılmasının ekonomik anlamda zararlarının yanında toplumda da çözümlere ve kamplaşmalara sebebiyet verdiğini⁴⁶⁷ belirtir, siyasetçilerin bu konuda hassas olmasını ister⁴⁶⁸.

Hızal, 1980 sonrası, özellikle 1990'lı yıllarda ülkenin iç siyasetinde meydana gelen gelişmeleri sık sık değerlendirmiştir⁴⁶⁹. İktidarın ekonomi politikalarının yanlışlıklarını kamuoyuna kendi penceresinden sunmuştur. Bu bağlamda ekonomi konusunda uzmanlığını görmek mümkündür⁴⁷⁰.

Afyonkarahisar'da seçilmiş olan siyasetçilere ve atanmış olan mülkî amirlere köşesinden yazıları ile seslenmiştir⁴⁷¹. Gençlerin mutlaka siyasetle alakadar olmasını ve kendilerini bu konuda yetiştirmeleri gerektiğini düşünmektedir⁴⁷².

Hızal, yerel siyasette sivil toplum örgütlerinin şehrin kalkınmasında çok önemli olduğuna inanır⁴⁷³. Şehirde kent konseyinin olması gerektiğini, toplumun yönetime katılmasının Türk devlet geleneğinde bulunduğunu, Atatürk'ün ve kurulan cumhuriyetin "*Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir.*" anlayışı ile kent konseyinin kurularak konseyin varlığının yönetime katkı sağlayacağını ifade etmiştir⁴⁷⁴.

Hızal, Afyonkarahisar'ın tarihi kimliğinin ortaya konulmasını ister. "*Kültür ve medeniyet insana, insanlığa özgü değerlerdir. Bir dilim ekmek nerede olsa bulunur. Kültür böyle değil. Kültür ve medeniyet misyonunun birikmesi, oluşması ve gelişmesi için yıllar gerek. Sabır ve çalışma ister. İnanç ister*"⁴⁷⁵. Bu noktada çok büyük hatalar yapıldığını, konuya gerekli önemin verilmediğinden yakınmıştır. Anadolu'daki şehirlerin zaman içerisinde hızla geliştiğini, büyükşehir olma noktasında Afyonkarahisar'ın yolun başında olduğunu ifade etmiştir. Düzenlenecek kültürel faaliyetlerin de büyükşehir olma yolunda önemli unsurlar olduğunu dile getirmiştir⁴⁷⁶. Şehirde bir üniversitenin kurulması gerektiğini, isminin de "Zafer Üniversitesi" olmasının uygun olacağını belirtmiştir. Yazının kaleme alınmasından sonra şehirde

⁴⁶⁶İsmail Hızal, "Siyasal Tercih", *Türkeli*, 15 Haziran 1991, nr.9390.

⁴⁶⁷İsmail Hızal, "Tabanı Bozulmuş Siyaset", *Türkeli*, nr. 11194.

⁴⁶⁸İsmail Hızal, "Asgari Müşterekte Birleşmek", *Türkeli*, 15 Mart 1997, nr.11241.

⁴⁶⁹İsmail Hızal, "İsterük" *Durum*, 18 Şubat 1999, nr.39.

⁴⁷⁰İsmail Hızal, "Katılım" *Durum*, 12 Ocak 1999, nr.10.

⁴⁷¹İsmail Hızal, "Sayın M. Yılmaz'a Açık Mektup", *Türkeli*, 2 Ocak 1996, nr. 10778.; "Erbakan'a Açık Mektup", *Türkeli*, 3 Ocak 1996, nr. 10779.; "Açık Mektup", *Türkeli*, 8 Temmuz 1995, nr. 10628. "Milletvekilimiz Sayın Balıbey'ine Açık Mektup", *Türkeli*, 28 Eylül 1988, nr. 8552.; "Sayın Valimiz", *Türkeli*, 20 Kasım 1995, nr. 10743.

⁴⁷²İsmail Hızal, "Haydi Gençler Okula" *Durum*, 23 Ocak 1999, nr.17.

⁴⁷³İsmail Hızal, "Sivil Toplumlara", *Durum*, 14 Ocak 1999, nr. 12.

⁴⁷⁴İsmail Hızal, "Kent Konseyi", *Durum*, 8 Ocak 1999, nr.7.

⁴⁷⁵İsmail Hızal, "Kültür", *Kocatepe*, 1 Mayıs 1990, nr.7589.

⁴⁷⁶İsmail Hızal, "Büyük Şehir Anlayışı", *Türkeli*, 3 Eylül 1986, nr.7916.

AKÜ kurulmuş, diğer husustaki beklenti, iyi niyetli düşüncelerinin bir kısmı boşa çıkmıştır.

Afyonkarahisar’da gelişimin sağlanabilmesi için teknolojik gelişimin hızlandırılması⁴⁷⁷, üretime önem verilmesi, tüketen değil üreten bir toplum olmamız gerektiğini ifade etmiştir⁴⁷⁸.

Afyonkarahisar’ın piknik alanlarına gerekli çalışmaları yapması gerektiğini, özellikle Taşpınar suyunun etrafının millî park haline dönüştürülmesi gerektiğini, yollar üzerine dinlenme tesisleri yapılarak hem şehrin tanıtımı hem de şehre ekonomik katkının sağlanabileceğini belirtmiştir⁴⁷⁹. Bu konuda şehrin yöneticilerine önemli görevler düştüğünü dile getirmiştir⁴⁸⁰.

Özellikle yerel anlamda belediyeciliği çok önemsemiştir⁴⁸¹. “*Belediyeler, toplumun demokrasi mektebidir.*” cümlesi ile belediyelerin toplumsal görevini ifade etmiştir⁴⁸². Siyaseti bir meslek dalı olarak gören Hızal, belediye başkanlarının her iş kolunda olduğu gibi, bilgi ve liyakat sahibi olmalarının şehrin geleceği için önemli olduğunu dile getirmiştir⁴⁸³. Belediye başkanlarında olması gereken özellikleri birçok kez yazılarında görmek mümkündür⁴⁸⁴. Afyonkarahisar’da belediyeciliğin tarihi bir geçmişi olduğunu⁴⁸⁵, belediye başkanlarının Afyonkarahisarlı olması gerektiğini ifade etmiştir⁴⁸⁶. Afyonkarahisar’ın kalkınmasında belediye başkanı ve belediyenin yapacağı faaliyetler konusunda da fikirlerini beyan etmiştir⁴⁸⁷. Belediyeciliğin sadece şehrin yeraltı ve yerüstünde fiziksel çalışmalar yapan bir kurum olmadığını, şehrin kültürel faaliyetlerinde de etkin bir şekilde faaliyet göstermesi gerektiğini savunmuştur⁴⁸⁸.

---

⁴⁷⁷İsmail Hızal, “Teknolojik Birikim”, *Türkeli*, 11 Şubat 1984, nr.7133.

⁴⁷⁸İsmail Hızal, “Fakir Memleketin Zengin Çocukları”, *Türkeli*, 8 Ekim 1997, nr. 11291.

⁴⁷⁹İsmail Hızal, “Piknik Yerleri”, *Türkeli*, 20 Şubat 1985, nr.7449.; “Taşpınar”, *Türkeli*, 23 Şubat-9 Mart 1985, nr.7452-7464. (12 Tefrika)

⁴⁸⁰İsmail Hızal, “Afyonun İsmi Yok”, *Türkeli*, 7 Ekim 1997, nr. 11290.; “Herşey Afyon İçin”, *Türkeli*, 26 Haziran 1997, nr. 11208.

⁴⁸¹İsmail Hızal, “Mahalli Seçimler”, *Türkeli*, 21 Mart 1984, nr.7166.

⁴⁸²İsmail Hızal, “Belediyelerimiz”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1992, S.28, s.13-14.

⁴⁸³İsmail Hızal, “Mesleğinin Ehli Olmak”, *Türkeli*, 7 Mart 1984, nr.7154.

⁴⁸⁴İsmail Hızal, “Belediye Hizmetleri”, *Türkeli*, 22 Mart 1984, nr.7167.

⁴⁸⁵İsmail Hızal, “Bölgesel Kalkınma ve Belediyeler”, *Türkeli*, 23 Mart 1984, nr. 7168.

⁴⁸⁶İsmail Hızal, “Seçim Mevsimi”, *Durum*, 13 Ocak 1999, nr.11.

⁴⁸⁷İsmail Hızal, “Afyonkarahisar”, *Türkeli*, 2 Ağustos 1997, nr. 11240.

⁴⁸⁸İsmail Hızal, “Güzel Olan Evimiz”, *Durum*, 6 Ocak 1999, nr. 5.

3.9.3. Dış Politika

Bir devletin başka bir devletle veya devletlerle ya da geniş anlamıyla uluslararası alana yönelik tutumu, uluslararası meselelere ya da barış ortamında çözüm aranırken takındığı davranışların tümüne kısaca dış politika denir⁴⁸⁹.

Afyonkarahisar basını da dünyada meydana gelen olaylara kayıtsız kalmamıştır. Yerel basında yazılar yazan diğer yazarlar gibi İsmail Hızal da dış politika ile ilgili yüzlerce makale kaleme almıştır. Dünyada meydana gelen gelişmeleri ve Türkiye'ye etkileri noktasında olayları takip ettiğini ve bu olayların ülkemize yansımalarını tahlil ettiğini görmekteyiz. Bu tahlillerinde dış politikanın genel ilkelerini, kendi dünya görüşü çerçevesinde yorumlayarak kamuoyu ile paylaşmıştır.

Hızal dış politikada başlıklarını Avrupa, Ortadoğu, NATO, AB, Rusya, Bosna Hersek, Kıbrıs, Yunan, Ermeni Meselesi ve yurtdışında Türklere karşı yapılan terör saldırıları konu başlıkları üzerinden kaleme aldığını görmekteyiz. Dış politikamızın faaliyet alanını tarihi süreç içerisinde değerlendirmeye çalışmıştır.

II. Dünya Savaşı'nın sonunda Batı bloğu içinde yer almak konusunda acele ettiğimizi ve fakat bunda Marshall Yardımı'nın etkisi olduğunu göz ardı etmememiz gerektiğini ifade ederek jeopolitik konumumuz gereği tarımsal ürünler açısından Ortadoğu'nun gıda ambarı olduğumuzu fakat Ortadoğu politikalarımız ve ticarî ilişkilerimiz dolayısıyla durumu olumlu şekilde değerlendiremediğimizi dile getirmiştir.⁴⁹⁰

Bağımsızlığın askerî bir kavram olmaktan çıkıp ekonomik bir kavram haline geldiğini, ekonomik bağımsızlığın mutlaka kazanılması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca Türkiye'nin Ortadoğu için örnek devlet olma amacını taşıdığını belirterek petrol sorunun Ortadoğu'yu sıcak harbin beşiği yaptığını, savaşın gıda talebini arttıracığını ve bunu karşılırsak döviz girdilerinin yükseleceğini belirtmiştir⁴⁹¹.

II. Dünya Savaşı sonrası liberalleşme eğilimlerinin döviz stokunu azalttığını, bu duruma yönelik önlemler alınması gerektiğini ifade etmiştir⁴⁹². 1960 İnkılabından sonra yabancı sermaye ile Türkiye'de çalışan kurum ve kuruluşların, ihracat yapmaya mecbur tutulduğunu, bunu kabullenmeyenlerin tasfiye edildiğini, yabancı sermaye

⁴⁸⁹Faruk Sönmezoglu; *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Der Yay., İstanbul, 2000, s.241.

⁴⁹⁰İsmail Hızal. "Mustafa Kemal Atatürk Afyon'da", *Türkelî*,9 Ocak 1981, nr.6184.

⁴⁹¹İsmail Hızal. "Kırtasiyecilik", *Türkelî*,21 Şubat 1984, nr.7143.

⁴⁹²İsmail Hızal. "Seçim Sancısı", *Türkelî*, 21 Şubat 1989, nr. 8680.

olarak iş yapmak isteyenlerin kâr amacını her şeyden üstün tuttuğunu belirtmiştir⁴⁹³. Dünyada ekonomik anlayışın 1960 yılından itibaren değiştiğinin gözlemlendiğini, Türkiye'nin de buna göre hareket etmesi gerektiğini söylemiştir⁴⁹⁴.

Avrupa Topluluğu Pazar Ekonomisi ile Türkiye'nin Avrupalı rakipleri ile ekonomik olarak daha fazla mücadele etmek zorunda olacağını, bununla birlikte Türk milliyetçiliğinin kuru bir milliyetçilik olmaması gerektiğini, Türk kültürünü yaşayıp yaşatmak gerekliliğini ortaya koymuştur⁴⁹⁵. Avrupa Topluluğuna giren Türkiye'nin ekonomik anlamda bilgi ve birikimli ticaret erbabına ihtiyacı olduğunu, Afyonkarahisarlı tüccarların Avrupa'yı çok iyi bilmeleri gerektiğini, fakat şehrin sosyo-ekonomik olarak gelişimini sağlayamadığını ortaya koymuştur⁴⁹⁶. Önümüzdeki 15-20 yıl içerisinde Türkiye'nin Avrupa ülkeleri tarafından daha fazla dikkatini çekeceğini, Avrupa Topluluğu üyeliğinin Türkiye'ye katkılarının olacağını düşünmektedir⁴⁹⁷.

Ülke olarak kurum ve kuruluşların kendilerini yenilemek zorunda olduğunu, bunun ana koşulunun da tarihimizi iyi bilmekten geçtiğini ifade etmiştir. Batı'nın bunu başardığını ancak Doğu'nun kendini yenilemede yetersiz kaldığını, Batı'nın kendini yenilemeyi başarısındaki etkenin toplumsal dinamizmi harekete geçirmek olduğunu dile getirmiştir. Avrupa Topluluğu'nun ABD'siz NATO olduğunu söylemiş, yerimizin Avrupa Topluluğu olduğunu belirtmiştir⁴⁹⁸.

Doğu Blokunun çözülmesini ve Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip etmenin gerekli olduğunu, Almanya'nın birleşmesi ve bunun Avrupa'ya etkilerinin olacağını⁴⁹⁹, diğer taraftan çevremizde meydana gelen İran- Irak Savaşı⁵⁰⁰, Kıbrıs⁵⁰¹, Suriye Meselesi, Bosna Hersek⁵⁰², Yunan Meselesi (Gümölcine), Bulgaristan'dan Türk soydaşların gelmesi, Irak'tan Peşmerge'nin gelmesi gibi olayların Türkiye'nin

---

⁴⁹³İsmail Hızal. "Hızal'ın Kaleminden Parti Meselesi", *Türkeli*, 4 Ağustos 1997, nr.11241.

⁴⁹⁴İsmail Hızal. "Siyasa Bozulmuş Siyaset", *Türkeli*, nr. 11194.

⁴⁹⁵İsmail Hızal, "Bir Konferansın Ardından", *Türkeli*, 1 Ocak 1988, nr. 8327.

⁴⁹⁶İsmail Hızal, "Bir Konferansın Ardından", *Türkeli*, 16 Ocak 1988, nr. 8340.

⁴⁹⁷İsmail Hızal, "Bir Konferansın Ardından", *Türkeli*, 23 Ocak 1988, nr. 8346.

⁴⁹⁸İsmail Hızal. "I. Zafer Sempozyumuna Göre Doğu- Batı Anlayışı", *Türkeli*, 13 Eylül 1989, nr. 8850.: "Belediyemizin Kültürel Faaliyetleri", *Türkeli*, 29 Kasım 1986, nr.7991.; "Belediyemizin Kültürel Faaliyetleri 2" *Türkeli*, 1 Aralık 1986, nr.7992.

⁴⁹⁹İsmail Hızal, "Değişen Avrupa", *Türkeli*, 25 Kasım 1989, nr. 8913.

⁵⁰⁰İsmail Hızal. "Körfez Krizi", *Türkeli*, 2 Ekim 1990, nr. 9171.

⁵⁰¹İsmail Hızal. "Kıbrıs", *Türkeli*, 15 Ekim 1991, nr. 9492.

⁵⁰²İsmail Hızal. "Bosna Hersek İmtihani", *Türkeli*, 13 Ocak 1993, nr. 9874.; "Bosna-Hersek Olayları", *Türkeli*, 18 Mart 1993, nr. 9930.

uzun vadede sorunlarla karşı karşıya kalma sebebi olacağını belirtmiştir⁵⁰³. Türklerin “*masa başı diplomasisinde*” yeterince başarılı olamadığı üzerinde durmuştur⁵⁰⁴.

Hızal, dış politikada İslam dünyası ile ilişkilerimizin çok iyi olması gerektiğini düşünerek bunun tarihî ve dinî bir gereklilik olduğunu iddia etmiştir. İslam Konferansında Türkiye’nin en üst düzeyde temsil edilmesini, bunu mutlaka değerlendirmemiz gerektiğini, İslam ülkeleri nezdinde lider ve örnek ülke olmamız dolayısıyla liderlik yerine örnek olmanın daha iyi olacağını ifade etmiştir. İnşaat ve petrol noktasında gerekli çalışmaları yapmamız gerektiği üzerinde de durmuştur⁵⁰⁵. Türkiye’nin İslam ülkeleri ile ilgili olarak lider ülke kavramının kullanılmasının sakıncalar doğuracağını, örnek ülke kavramının uzun vadede yararlı olacağını, İslam devletlerinin iş birliği içerisine girmesinde koordinatörlük rolünün daha iyi olacağını belirtmiştir⁵⁰⁶. “*Petrol... yirminci asrın kanı. Birçok fikir üretimine sebep olduğu gibi, birçok kitapların yazılmasına sebep olmuştur*”⁵⁰⁷ ifadesi ile Ortadoğu enerji kaynaklarının uzun süre gündemini koruyacağını söylemlerinde belirtmiştir. Bu bağlamda Avrupalı devletlerin Arap dünyasını “*parçala, böl, yut taktiği*” ile parçaladığını, şimdi de aynı oyunun oynandığını ifade etmiştir. Suudi Arabistan ile ticaretin profesyonelce yapılması gerektiğini söylemiştir⁵⁰⁸.

Hızal’ın değindiği konulardan bir diğeri de Sözde Ermeni Soykırımı’dır. Bununla alakalı olarak Batılı devletlerin propaganda ve siyasî çalışmalarına karşı önlemler alınması, mazlum Türk milletinin kendini ifade etmesinde gerekli çalışmaları mutlaka yapmasını ve tarihimizin iyi bilinmesini istemektedir⁵⁰⁹. Batılı devletler ve Ermenilerin Türkler hakkında yaptığı kara propagandaya karşılık Türkiye’nin topyekûn sistemli bir çalışma yürütmesi gerektiğini, bu meselede eksiklik olduğunu ifade etmiştir⁵¹⁰. Ermeni Meselesi ve alınması gereken tedbirler ile ilgili olarak birçok yazı kaleme almıştır⁵¹¹.

⁵⁰³İsmail Hızal, “Çember”, *Türkeli*, 1 Şubat 1990, nr. 8971.

⁵⁰⁴İsmail Hızal, “Hızal’ın Kaleminden Masa Diplomasisi”, *Türkeli*, 23 Temmuz 1997, nr.11231.

⁵⁰⁵İsmail Hızal. “İslam Konferansı Zirve Toplantısı”, *Türkeli*, 25 Ocak 1984, nr.7118.

⁵⁰⁶İsmail Hızal. “İslam Konferansı Zirve Toplantısı 2”, *Türkeli*, 26 Ocak 1984, nr.7119.

⁵⁰⁷İsmail Hızal. “Dış Politika” *Kocatepe*, 4 Nisan 1990, nr.7576.

⁵⁰⁸İsmail Hızal. “Suudi Arabistan”, *Türkeli*, 4 Mart 1984, nr.7148.

⁵⁰⁹İsmail Hızal. “Ermeni Mezalimi”, *Türkeli*, 24 Eylül 1984, nr.7321.

⁵¹⁰İsmail Hızal. “Ermeni Mezalimi”, *Türkeli*, 25 Eylül 1984, nr.7322.

⁵¹¹İsmail Hızal, “24 Nisan”, *Türkeli*, nr.7811-7819. 26 Nisan 1986- 6 Mayıs 1896. (8 Tefrika).

NATO ile ilgili olarak Afyonkarahisar’da yapılan seminer çalışmasını takip etmiştir. Seminer katılımcılarının konuşmalarını köşesine taşımıştır⁵¹². Yine dış politikada Yunan⁵¹³, Kıbrıs, Libya, Kosova ile ilgili yazılar yazmıştır⁵¹⁴.

Yurtdışında Türklere karşı meydana gelen terör faaliyetlerine yönelik alınacak tedbirleri madde madde sıralamıştır:

“Terörün kaynaklandığı odakları kat’i olarak tespit etmedikçe ciddi girişimlere başlamanın anlamı yoktur. Türkiye terör konusunda kararlı ve güçlü olmalıdır.

Bunun için şu dört ilkeye uyulmalıdır:

1. Terörün kaynağını tespit etmek.
2. Dış temsilcilerimizde görev yapan vatandaşlarımızın sağlıklı görev yapabilmeleri için onlara karşı suç işleyenleri cezalandırmak.
3. Sindirme operasyonuna izin vermemek.
4. Türkiye için “ayak bağı” olanlara yeşil ışık yakmamak⁵¹⁵.

Hızal’ın yukarıda yazılarını ana başlıklar halinde tasnif ettiğimiz yazıları haricinde şehirde yapılan her türlü sosyal, ekonomik, sanatsal ve kültürel etkinlikleri de kaleme aldığını görmekteyiz⁵¹⁶. Edebiyat⁵¹⁷, müzik⁵¹⁸, tiyatro⁵¹⁹, resim⁵²⁰, mermercilik⁵²¹, aşıklık geleneği⁵²², Avrupa Topluluğu⁵²³, liselerin ve üniversitenin⁵²⁴, Türk Ocağı’nın⁵²⁵ faaliyetleri gibi pek çok konuyu köşesinden takdirle yansıtmıştır. Yaptığı araştırmaların sonucunda Afyonkarahisar vakıf eserleri⁵²⁶ çeşmeleri, camileri⁵²⁷, dilimiz⁵²⁸ ile ilgili yaptığı çalışmaları, seyahatlerinden⁵²⁹, şehirlerden⁵³⁰, şölenlerden⁵³¹ elde ettiği bilgileri köşesine taşımıştır⁵³².

⁵¹²İsmail Hızal, “Nato Semineri” *Türkeli*, 2 Nisan 1986- 7 Mayıs 1986, nr.7790-7820. (30 Tefrika)

⁵¹³İsmail Hızal, “Bizans Oyunu”, *Türkeli*, 29 Mart 1985, nr.7481.

⁵¹⁴İsmail Hızal. “Ha Varyo... ha geliyo...”, *Durum*, 7 Nisan 1999, nr. 78.

⁵¹⁵İsmail Hızal. “Fransa’da Terör ve Türkiye”, *Türkeli*, 1-2 Ekim 1981, nr. 6409-6410. (2 Tefrika)

⁵¹⁶İsmail Hızal. “İlimizdeki Kültürel Faaliyetler”, *Türkeli*,28-30 Ocak 1986, nr.7735-7737. (3 Tefrika).

⁵¹⁷ İsmail Hızal. “Edebiyat Tarihimizde Şiirsel Atışmalar ve Tartışmalar”, *Türkeli*,26 Kasım-6Aralık 1984, nr.7375-7387. (13 Tefrika)

⁵¹⁸İsmail Hızal. “Müzik’ten Renge”, *Türkeli*, 11 Mart 1994-18 Mart 1984, nr.7155-7162. (8 Tefrika)

⁵¹⁹İsmail Hızal. “Büyük İhanet”, *Türkeli*, 10 Mart 1986, nr.7770.; “Seyirlik Oyunlar”, *Türkeli*, 3 Şubat 1984, nr.7126.; “Cumhuriyet Döneminde Tiyatro -2-”, *Türkeli*,4-8 Şubat 1984, nr.7127-7130. (5 Tefrika).

⁵²⁰İsmail Hızal. “Kültürel Faaliyetler”, *Türkeli*, 19 Mart 1994, nr.7164.

⁵²¹İsmail Hızal. “Mermer ve Mermercilik Hakkında Konferans”, *Türkeli*, 21 Nisan-25 Nisan 1987, nr. 8113-8118. (6 Tefrika)

⁵²²İsmail Hızal. “Konferanstan Notlar Türklere Aşıklık Geleneği”, *Türkeli*, 2 Mayıs- 9 Mayıs 1987, nr.81122-8129. (6 Tefrika)

⁵²³İsmail Hızal. “Avrupa Topluluğu Seminerleri” *Türkeli*, 16-26 Ocak 1988, nr. 8340-8348. (8 Tefrika).

⁵²⁴İsmail Hızal. “Olayların Ardından Afyon Lisesinde Moral Eğitimi”, *Türkeli*, 3-6 Şubat 1988, nr.8355-8361. (7 Tefrika); “18 Mart Töreninden Notlar”, *Türkeli*,20 Mart 1984, nr.7165.

⁵²⁵İsmail Hızal, “Olayların Ardından Türk Ocağı Afyon Şubesinin Kültürel Faaliyetleri”, *Türkeli*, 10-29 Şubat 1988, nr.8361-8377. (16 Tefrika); “Türk Ocaklarının Dünü ve Bugünü 2”, *Türkeli*,28 Nisan 1987, nr.8119.;

“Yorum, Türk Ocağı’nın Konferansı Üzerine”, *Türkeli*, 11 Kasım 1989, nr. 8901.

“Türk Ocağı Konferansı”, *Türkeli*, 14 Şubat 1990, nr. 8982. İsmail Hızal. “Türk Ocağı”, *Türkeli*, 16 Temmuz 1997, nr. 11225.; “Türk Ocakları”, *Durum*, 12 Haziran 1999, nr. 135

⁵²⁶ İsmail Hızal, “Afyonda Mühlhak Vakıflar”, *Türkeli*, 10 Aralık- 18 Aralık 1986, nr.8000-8007. (8 Tefrika)

⁵²⁷İsmail Hızal, “Camilerimiz”, *Türkeli*,7 Ekim 1986, nr.7945., “Camilerimiz II”, *Türkeli*,8 Ekim 1986, nr.7946.; “Camilerimiz III”, *Türkeli*,10 Ekim 1986, nr.7947.

⁵²⁸ İsmail Hızal. “, Dilimiz” *Türkeli*, nr.7392.; “Dilimiz 8, *Türkeli*, nr.7400.

3.9.4. Akademik Nitelikli Çalışmaları

İsmail Hızal Afyonkarahisar basın hayatında iz bırakmış gazeteci Mehmet Saadettin Aygen⁵³³ ile *Osmanlı Salnamelerinde Afyonkarahisar* adlı eseri yazmıştır. Bu eserde Osmanlı Devleti'nin 1869'dan başlayıp 1890 yılına kadar, şehirdeki idarecileri ve şehrin sosyo ekonomik kültürel özellikleri hakkında bilgiler sunmaktadır⁵³⁴. Hızal ve Aygen müşterek kaleme aldıkları önsözde şu hususları dillendirmektedirler: "*Tarih, yazılı belgelerin, gerçek bulguların oluşturduğu bilgi kaynağıdır. Bu kaynak tarihçi ve araştırmacıların elinde geçmişteki donelerle geleceğe ışık tutan meş'aledir. Tarih merak konusu, hobi olmaktan çıkmış siyasal ve ekonomik yaşantımızda vazgeçilmez bilim dalı haline gelmiştir. Kendine özgü kaynakları ve metodu vardır. Afyonkarahisar şehrinin Anadolu Tarihi bakımından önemli bir yeri vardır. Afyon Karahisar-ı Sahip Sancağının tarihini bilmeden Anadolu Tarihinin sıhhatli bir biçimde yazılacağına inanmıyoruz.*"⁵³⁵

Araştırmalarımız neticesinde Afyonkarahisar Belediyesi, şehrin tarihi, kültürel, ekonomik, edebi kimliğini ortaya koymak için biri uluslararası olmak üzere toplam sekiz sempozyum düzenlemiştir. Hızal'ın bu sempozyumların ilk dördünde şehirle ilgili farklı konuları işleyen tebliğleri vardır. Bu tebliğlerde kültür, medeniyet, belediye, sağlık ve abide şahsiyetler üzerinde durduğunu görmekteyiz.

İlk sempozyuma "*Afyonkarahisar Kültür ve Medeniyetinin Temel Öğeleri*"⁵³⁶ başlığı ile katılmış, şehre ait genel hususiyetler hakkında bilgi vermiştir.

İkinci sempozyumda; "*Abdurrahim Karahisari ve Eserleri*" konu başlığı ile şehrin ismi ile anılan, halk arasında "Mısri Sultan" olarak bilinen, "*İlim ve bilim adamı, doktor, müfessir, mutasavvıf, din ve ahlak öğreticisi, psikolog ve toplumcu, Türkçe eser yazan ve Türkçe eserinde dil ve lehçeyi kusursuz kullanan bilim adamıdır.*"⁵³⁷ cümleleri ile ifade ettiği Abdurrahim Karahisari'nin hayatı ve eserlerini tebliğinde sunmuştur. İncelemelerimizde bu tebliğinden iki yıl önce bu konu başlığının

⁵²⁹ İsmail Hızal, "Seyahatname", *Türkeli*, 24-27 Ocak 1987, nr.8039-8042.(4 Tefrika)

⁵³⁰ İsmail Hızal, "Emirdağ", *Türkeli*, 8 Haziran 1995, nr. 10603.; "Çay", *Türkeli*, 10 Haziran 1995, nr. 10605.; "Yalvaç II", *Türkeli*, 12 Haziran 1995, nr. 10606.; "Yalvaç", *Türkeli*, 13 Haziran 1995, nr. 10607.; "Ankara", *Türkeli*, 21 Haziran 1995, nr. 10613.; Goca Kalecik", *Türkeli*, 6 Temmuz 1995, nr. 10626.; "Bursa", *Türkeli*, 11 Temmuz 1995, nr. 10630.

⁵³¹ İsmail Hızal, "Sanat Şöleni", *Türkeli*, 30 Nisan 1987, nr.8120.; "Sanat Şöleni 2", *Türkeli*, 30 Nisan 1987, nr.8121.; "Aşure Şenlikleri", *Türkeli*, 29 Mayıs 1996, nr. 10901.; "Şiir Günü", *Türkeli*, 24 Haziran 1996, nr. 10922.; "Halk Şöleni", *Türkeli*, 26 Haziran 1996, nr. 10924.

⁵³² "Kütüphanelerimiz ve Arşivlerimiz", *Türkeli*, 24 Ocak 1984, nr.7117.; "Özel Müzeler", *Türkeli*, 29 Ocak 1984, nr.7122.

⁵³³ Akkoyun, *Mehmet Saadettin Aygen'in...* s.24.

⁵³⁴ İsmail Hızal, M.S. Aygen, "*Osmanlı Salnamelerinde Afyonkarahisar*", Türkeli Yay. Afyon, 1987, s.1-104.

⁵³⁵ Hızal, a.g.e., s.8.

⁵³⁶ İsmail Hızal, "Afyonkarahisar Kültür ve Medeniyetinin Temel Öğeleri", *I. Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (10-11 Mayıs 1990)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyon, 1990, s.4-15.

⁵³⁷ İsmail Hızal, "Abdurrahim Karahisari ve Eserleri", *II. Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (3-4 Mayıs 1991)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyon, 1991, s.109-118.

çekirdeğini Afyonkarahisar Belediyesinin yayın organı olan *Beldemiz* dergisinde oluşturduğunu, konuyu akademik ve fikri olarak geliştirdiğini ve zenginleştirdiğini görmekteyiz⁵³⁸.

Üçüncü sempozyumda yerel yönetimin şehirdeki tarihî çizgisini, “*Afyonkarahisar Belediyesinin Tarih İçindeki Belediye Hizmetlerinin Gelişim Tablosu*” başlığında tebliğ etmiştir⁵³⁹.

Dördüncü sempozyumda ise halkın rağbet gösterdiği bir esnafın şahsiyeti ve mesleğini dikkate değer bir şekilde, “*Halk Tebabeti ve Afyonkarahisar’da Kokucu Hacı Ali*” başlığı ile takdim etmiştir⁵⁴⁰.

Beldemiz, Afyonkarahisar Belediyesinin yayın organı olarak 23 Mart 1985 yılından beri neşredilmektedir⁵⁴¹. İsmail Hızal bu dergide belediyeçilik, demokrasi, abide şahsiyetler, abide eserler konularında makaleler yazmıştır.

Hızal’ın ilk yazısı, *Afyonkarahisar Ulu Camii* başlığını taşımaktadır. Hızal, bu yazısında şehir merkezinde bulunan tarihi Ulu Cami’nin teknik detayları ve etrafında bulunan mezarlar dahil olmak üzere, caminin mimarî yapısı, cami içerisinde kitabe ve yazılar hakkında da bilgiler vermiştir⁵⁴².

*Afyonkarahisar’ın Su Yolları*⁵⁴³ konulu yazısında Afyonkarahisar’da bulunan su yolları ele alınmış, bunların tarihçeleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

*İzmir Destanı*⁵⁴⁴ adlı yazısında, “İzmir Destanı” adlı şiirin şairi Vehbi Çizmeciler’in bu destanı yazma hikayesi, 1923 yılında Mustafa Kemal Paşa’nın Afyonkarahisar’ı ziyareti sırasında yapılan hazırlıklar, bu şiirin Atatürk’ün huzurunda okunması, bu şiiri okuyan kişiye Atatürk’ün altın saatini hediye etme hikayesi anlatılmış ve genç nesillere tarihimizin öğretilmesi, millî şuurun diri tutulması için herkesin üzerinde sorumluluk olduğu, büyüklerin bu noktada daha fazla sorumlu olduğu ifade edilmiştir.

Taşpınar Çeşmesi’nin önemine değinerek çeşmenin Afyonkarahisar’ı temsil eden simgelerden olduğunu, yazarların mutlaka Taşpınar ile ilgili yazılar yazması

⁵³⁸İsmail Hızal, “Abdürrahim Karahisarımız”, *Beldemiz*, Ocak-Aralık 1989, S.17, s.32-33.

⁵³⁹İsmail Hızal, “Afyonkarahisar Belediyesinin Tarih İçindeki Belediye Hizmetlerinin Gelişim Tablosu”, III. *Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (22-24 Eylül 1993)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyon,1993, s.109-118.

⁵⁴⁰İsmail Hızal, “Halk Tebabeti ve Afyonkarahisar’da Kokucu Hacı Ali”, IV. *Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (29-30 Eylül 1995)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyonkarahisar,1995, s.87-97.

⁵⁴¹Eken, a.g.e., s.75.

⁵⁴²İsmail Hızal, “Afyonkarahisar Ulu Camii”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1985, S.4, s.30-33.

⁵⁴³İsmail Hızal, “Afyonkarahisar’ın Su Yolları”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1986, S.6, s.3-4.,30.

⁵⁴⁴İsmail Hızal, “İzmir Destanı”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1986, S.8, s.6-7.

gerektiğini ifade etmiş, ayrıca Taşpınar ile ilgili yazılmış şiirlerden örnekler vererek *Taşpınar*⁵⁴⁵, *akabinde şehrin abide şahsiyetlerinden olan Abdurrahim Karahisari*'yi⁵⁴⁶ konu alan yazılarını yazmıştır.

“Mehmet Semaî'nin Babasının Adı Nedir?”⁵⁴⁷ başlıklı yazısında, Sultan Divanî'nin babası Aba Poşi Veli hakkında bilgiler vererek onun şehrin abide şahsiyetlerinden biri olduğunu, gençlerimize mutlaka anlatılması gerektiğini belirterek tasavvuf hakkında bilgiler vermiştir.

Demokrasi Dersi adlı⁵⁴⁸ yazısında, belediyenin faaliyetleri içerisinde yer alan halk günlerinin, katılımcı demokrasi adına çok önemli olduğunu belirtmiştir. Hem gençlerin kahve köşelerinden çıkıp bu tür toplantılara katılarak dertlerini ifade etmelerini hem de emektar kadınların bu toplantılara katılarak sorunlarını bizzat dile getirmelerini istemiştir. Yazıda şehir kültürünün Afyonkarahisar'da tam oturmadığını, halkın demokrasiyi tam kavramadığını belirtmiştir. Ayrıca şehrin belediye bütçesine katkı sağlamak adına Akarçay'ın etrafına kavak ağaçları dikilmesi ve SEKA'ya hammadde olarak satılması üzerinde de durmuştur.

“*Afyon İli Tarihi 2.Cildi*”⁵⁴⁹ adlı yazısında, Süleyman Gönçer'in eserinin basılması ile ilgili bilgilere yer vermiştir. Ayrıca bu tür yayınların çoğalması gerektiğini, bunun bir eksiklik olduğunu ifade ederek şehir tarihi ile ilgili çalışmalar yapan Ömer Fevzi Atabek, Hamdi Özkara'dan bahsetmiştir.

“*Belediyelerimiz*”⁵⁵⁰ adlı yazısında belediyenin görevleri hakkındaki fikrini “*Belediyeler toplumun demokrasi mektebidir.*” cümlesi ile ifade etmiştir. “*Belediyemizin Anlamli Bir Kültür Hizmeti*”⁵⁵¹ adlı yazıda ise Afyonkarahisar Belediyesi'nin organize ettiği sema gösterisinin çok yerinde bir faaliyet olduğunu, Afyonkarahisar'ın Mevlevilik konusunda baş şehirlerden biri olduğunu, bu tür faaliyetlerin geliştirilerek devam etmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Abide şahsiyetler şehirlerin maddî manevî mimarlarıdır. Bu abide şahsiyetlerin tanıtımının şehrin kalkınmasında da önemli katkıları olacağını ifade ettiği “*Manevi*

⁵⁴⁵İsmail Hızal, “Taşpınar”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1987, S.11, s.6-7.

⁵⁴⁶İsmail Hızal, “Abdurrahim Karahisarımız”, *Beldemiz*, Ocak-Aralık 1989, S.17, s.32-33

⁵⁴⁷İsmail Hızal, “Mehmet Semaî'nin Babasının Adı Nedir?”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1990, S.20, s.25-26.

⁵⁴⁸İsmail Hızal, “Demokrasi Dersi”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1991, S.23, s.34-35.

⁵⁴⁹İsmail Hızal, “Afyon İli Tarihi 2.Cildi”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1991, S.24, s.10-11.

⁵⁵⁰İsmail Hızal, “Belediyelerimiz”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1992, S.28, s.13-14.

⁵⁵¹İsmail Hızal, “Belediyemizin Anlamli Bir Kültür Hizmeti, Sema Gösterisi”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1991, S.25, s.23-24.

Hayatımızın Mimarları”⁵⁵² adlı yazısında, “Çok değil 90-100 yıl önce yaşamış, bu memleketin, eğitim öğretim kültür ve medeniyetine katkıda bulunmuş nice bilim ve ilim adamlarımız vardı. Bunların yaşam hikayeleri ve bıraktıkları eserleri bugün kaç kişimiz biliyor? İsimlerini dahi tespit etmekte güçlük çekecek bir döneme gelmiş bulunmaktayız.” cümleleri ile düşüncelerini ifade etmiştir. Devamında “Afyonkarahisar Tarih Kurumu ve Vakfıyesi”⁵⁵³, adlı yazısında Afyonkarahisar Tarih Kurumu Derneği kurulması gerektiğini, Afyonkarahisar’ın tarihî, kültürel ve abide şahsiyetlerinin araştırılarak kayda geçirilmesinin önemini belirtmiştir.

“Çevre Sorunu”⁵⁵⁴ adlı yazısında, çevre sorunlarının sebeplerini ve buna ilişkin çözüm yollarını ortaya koymuş, çevre kirliliği ile ilgili halkın da gerekli sorumluluğu üstlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

“Günümüzde Tasavvuf Şiirleri” adlı yazısında Allah sevgisi ve tasavvuf hakkında bilgiler vermiştir. Bu yazısında ilk defa bir şiiriyle de karşılaştık:

*“Her davet bir niyazdır, hak dilince
Buna uymak, ibadettir ehline
Nice hikmet vardır sohbet selinde
Sohbete icabet edenlerdeniz.
İçkiyi sevmeyiz, haramdır diye
İçeni severiz, adamdır diye
Sohbeti severiz ibadet diye
İlime hürmeti bilenlerdeniz.*

*Güzeli severiz hasbetenlillah
İbadette yolumuz muhabbetullah
Sohbete yetiştik elhamdülillah
Sohbet adabını bilenlerdeniz.”*⁵⁵⁵

“Afyonkarahisar’da Taşpınar”⁵⁵⁶ adlı yazısında, Taşpınar dergisinin içeriğine yönelik bilgiler vererek derginin önemi üzerinde durmuştur. Dergi incelendiğinde Cumhuriyet’ten önceki durum ve Cumhuriyet’in ilanından sonraki değişiklikleri

⁵⁵²İsmail Hızal, “Manevi Hayatımızın Mimarları”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1992, S.29, s.13-14.

⁵⁵³İsmail Hızal, “Afyonkarahisar Tarih Kurumu ve Vakfıyesi”, *Beldemiz*, Ocak-Şubat-Mart 1993, S.30, s.21-22.

⁵⁵⁴İsmail Hızal, “Çevre Sorunu”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1993, S.31, s.17-18.

⁵⁵⁵İsmail Hızal, “Günümüzde Tasavvuf Şiirleri”, *Beldemiz*, Ocak-Şubat-Mart 1994, S.34, s.15-16.

⁵⁵⁶İsmail Hızal, “Afyonkarahisar’da Taşpınar”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1994, S.37, s.12-13.

görmek mümkündür. Ayrıca Cumhuriyet döneminde Ahmet Sami (Onur) Bey tarafından 1928'e kadar 56 nüsha çıkarılan derginin Afyon basın tarihinde hürmetle anılan bir dergi olduğundan bahsedilmiştir. Ancak dergi üzerinde araştırma yapmak isteyen Gazi Üniversitesi öğretim görevlisinin Gedik Ahmet Paşa Kütüphanesi'nde araştırma yaptığını fakat derginin hiçbir sayısına ulaşamadığını da üzüntüyle ifade etmiştir.

“*Koruma Kültürü ve Belediyelerimiz*”⁵⁵⁷ adlı yazısında hükümet tarafından ortaya konan Koruma Kültürü projesinde belediyelerle bağlantı kurulmadan yapılacak çalışmaların amacına ulaşmayacağını, Afyonkarahisar'ın tarihi abideler bakımından zengin olduğunu ifade etmiştir. Şehrin su kültürü olduğunu, bunların tanıtımının mutlaka yapılması gerektiğini, Kadınana, Taşpınar, Olucak, Ballıpınar çeşmelerinden örnekler vererek belirtmiştir. Kültürel bağlamda “Afyonkarahisar Evleri” ve çeyiz sandığının da önemli olduğunu, bu öğelerin de araştırılarak gün yüzüne çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir.

Afyonkarahisar Belediyesi tarafından organize edilen resim sergisi hakkında bilgi vererek şehrin kalkınması için “Termal Sitesi” kurulması gerektiğini ifade ettiği “*Resim Sergisi veya Termal Ekspresi*”⁵⁵⁸ ve son olarak tespit ettiğimiz, Mevlevîlik edebi hakkında bilgiler verdiği “*Sultan Divani'nin Mukabelenamesi*”⁵⁵⁹ adlı yazısı vardır.

3.9.5. Basın ve Gazeteciliğe Dair

Afyonkarahisar basınının en üretken yazarlarından olan İsmail Hızal, yazı yazmasının nedenini Allah rızasını kazanmak, Türk milletine olan borcunu ödemek şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca maddi olarak hiçbir beklentisi olmadan yazılar yazdığını: “1972 yılından beri Allah rızası için ve sadece nimet borcumuzu bu millete ödeyebilmek için değişik gazetelerde yazı yazdım. Hiçbir zaman paranın sözü edilmedi. Ne gazete sahibi bunu teklif etti ne de benim ağzımdan bir kelime çıktı. Bu konuda tek örnek ben değilim...”⁵⁶⁰ cümleleriyle dile getirmiştir. Yine başka bir yazısında: “Gazetecilik aşkı bu. Hizmet vermek, millete borcunu ödemektir. Gazetecinin tek istediği ilgi görmektir. Gazeteci

⁵⁵⁷İsmail Hızal, “Koruma Kültürü ve Belediyelerimiz”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1995, S.39, s.10-11.

⁵⁵⁸İsmail Hızal, “Resim Sergisi veya Termal Ekspresi”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1995, S.40, s.14-15.

⁵⁵⁹İsmail Hızal, “Sultan Divani'nin Mukabelenamesi”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1995, S.41, s.24.

⁵⁶⁰İsmail Hızal, “Bize Göre Nerden Buldun”, *Kocatepe*, 9 Mayıs 1990, nr.7602. Yazarın bu ifadesine rağmen ulaşabildiğimiz en eski makale tarihi 1980. Buradaki 1972 yılı yayınlanmamış çalışmalarının başlangıcı da olabilir.

her şeyi bilen, en iyisini yazan kişi değil, belli konularda fikir üreten, o konuda fikrini söyleyen kişidir. Okurundan beklediği ise bu fikrin geliştirilmesi, tenkidi, uygulanabilir duruma getirilmesine yardım etmektir."⁵⁶¹ sözleriyle düşüncelerini aktarmıştır.

Basın mensuplarının öz eleştiriye açık olmaları gerektiğini, milletin kültür seviyesini yükseltme noktasında onların sorumlu olduklarını düşünmektedir. Ayrıca gazete çıkarmanın çok büyük emek istediğini, gazetelerin okunup atılmasının emek verenlerin emeklerine saygısızlık olduğunu düşünmektedir; "*Basında özeleştirinin olması gerek. Basın iletişim vasıtasıdır. Bundan daha önemlisi milletin kültür ve bilgi seviyesini değişik yönleri ile gelişimi yükselten ve yücelten kaynaktır. Devlet nezdinde dördüncü kuvvettir. Gazete okunup atılmak için basılmaz. Günahdır. Emek vardır*"⁵⁶².

Gelişen teknoloji ile basın organlarının da değişim içerisine girdiğini belirtmiştir. Özellikle televizyonun sosyal yaşamın bir parçası olmasından memnundur. Görsel basının kamuoyuna katkılarının olacağını, basın toplantıları ve tartışmaların görsel olarak izlenmesinin toplumun bilgilendirilmesinde daha etkili olacağını ifade etmiştir. Bu konuda: "*Siyasal yaşantının en güçlü kurumlarından biri de basın yayındır. Kamuoyu veya Efkâr-ı Umumiye olarak katkıları çoktur. Tv.de yapılan basın toplantısının ayrı bir önemi vardır. Hem göze hem kulağa hitap etmenin yanı sıra millet önünde yapılmasının sayısız yararları vardır*"⁵⁶³.

Basının görevleri içerisinde kişilerin eğitilmesi, kültür ve medeniyete katkı sağlaması, aynı zamanda toplumun gözü kulağı olduğunu şöyle belirtmektedir; "*Kişilerin eğitilmesini üstlenen kurumlar bulunduğu gibi, toplumun kültür ve medeniyet seviyesini yükseltmek en azından belli bir düzeyde tutmak için gayret gösteren kurum ve kuruluşlar mevcuttur. Bunların en önemli ve etkilisi basın yayındır. Basın yayın bir milletin gözü kulağı ve dilidir.*"⁵⁶⁴

Basında, müstehcenliğin yaygınlaşmasının ciddi bir tehlike arz ettiğini, toplumu bu konuda bilinçlendirmek gerektiğini, İslam ve Türk kültürünün gençlere öğretilerek bu zararlı akımlardan korunabileceğine dikkat çekmektedir⁵⁶⁵.

Basının kültürel faaliyetlere ilgi göstererek şehrin kültürel miras öğelerinin toplumun bilgilendirilmesi için gündeme getirmesini, aynı zamanda kültür mirası oluşturup genç kuşaklara devretmesi gerektiğini, "*Toplumda değer ölçülerinin olması gerektiği biçimde olmasını ve anlaşılmasını temin eden basın yayındır. Basın yayının en*

⁵⁶¹İsmail Hızal, "Basın", *Durum* 5 Ocak 1999, nr.4.

⁵⁶²İsmail Hızal, "Basın", *Durum* 5 Ocak 1999, nr.4.

⁵⁶³İsmail Hızal, "TV de Basın Toplantısı", *Türkelî*, 21 Ocak 1986, nr.7729.

⁵⁶⁴İsmail Hızal, "Toplumda Basın ve Yayının Önemi", *Türkelî*, 8 Şubat 1986, nr.7745.

⁵⁶⁵İsmail Hızal, "Şehvet Fırtınası", *Türkelî*, 29 Ocak 1992, nr. 9580.

önemli yanı toplumun belirli bir yöne doğru çekebilmek veya belli konularda toplumun ilgisini uyandırmak, konu hakkında kamuoyu (efkâr-ı umumiye) yaratabilmektir. Bunların başında kültürel faaliyetlerin canlılık kazanması, ürünlerin toplanması, tenkit edilmesi, iyisinin ayırt edip benimsemesi, kültür mirası oluşturulup genç kuşaklara devredilmesi konusu gelmektedir”⁵⁶⁶ sözleri ile belirtmiştir.

Kişilerin fikirlerini söylemelerinde bir sakınca olmadığını ancak bunun milletin menfaatine ters düşmemesi gerektiğini, “*Kişilerin fikir ve düşünceleri yanı sıra kamuoyunun mühim bir düşünce ve anlayışı vardır. Buna kültür birikimi de diyebiliriz. Kamuoyu veya Efkar-ı umumiyenin isteği doğrultusunda yayın yapılmasının faydasına inanıyoruz. Hürriyet ve demokrasi anlayışı başka muzır yayın başkadır. Muzır yayının her çeşidine taraftar değiliz*”⁵⁶⁷ başka bir yazısında, “*Kamuoyuna yön verenler aydınlarımızdır. Ancak faziletli olanlarımız...*”⁵⁶⁸ şeklinde belirtmiştir.

Basının, tarihi araştırmalarında kaynak niteliğinde olduğunu ve olayları arşivleme görevi üstlendiğini düşünür. Gelecek kuşaklar için bilgi ve tecrübe depoladığını, toplumun kültür ve medeniyet kaynaklarını muhafaza ettiğini, “*Gazete arşiv niteliğindedir. Geçmişteki olayların kütüğünü tutar. Geleceğe ışık verir. Bu yetmez kültür ve medeniyet öğelerinin saklanmasına sebep olur*”⁵⁶⁹ cümleleriyle yazmıştır. Ayrıca Türk basın tarihinde, Anadolu basınının Millî Mücadele Dönemi’nde basiretli ve cesaretli olduğunu, İstanbul basınının bu noktada Türk milletine layık hareket edemediğini: “*Türk Kurtuluş Savaşında İstanbul gazetelerini tutumu ve yazdıkları Türk Milleti’nin menfaatlerine uygun değildir. Fakat küçük küçük Anadolu Basını basiret ve cesaretini gösterme fırsatını buldu...*”⁵⁷⁰ cümleleri ile kaleme almıştır.

Basının şehir tarihçiliği araştırmacıları için de kaynak olduğunu, yerel yayınlarla şehirlerin gelişimi hakkında bilgiler elde edilebileceğini, yine şehirlerin basın tarihlerinin yazılması gerektiğini, özellikle Afyon basınının yazılmamasının bir eksiklik⁵⁷¹ olduğunu önemle belirtmiştir. Kendisinin de bu konuda bir çalışması olduğunu yazmıştır:

*“Bugün elli yıl önceki Afyonkarahisar’daki sosyo-ekonomik ve kültürel hatta politik olaylar hakkında bilgi edinilmek istenirse tek kaynak gazetedir. Bu gazeteyi nasıl atarsın? Bir bakıma bizim kafa kağıdımız gibidir.”*⁵⁷², ...*Şehrin gelişimini mukayese edebilmek için bilgi ve belgeye ihtiyaç vardır. Birçok şehir basın tarihi ile ilgili olarak çalışma yapmıştır. Örneğin*

⁵⁶⁶İsmail Hızal. “Toplumda Basın ve Yayının Önemi 2, *Türkeli*, 9 Şubat 1986, nr.7746.

⁵⁶⁷İsmail Hızal. “Basın Bayramı”, *Türkeli*, 2 Ağustos 1995, nr.10649.

⁵⁶⁸İsmail Hızal “Basının Sorumluluğu”, *Kocatepe*, nr.7586.

⁵⁶⁹İsmail Hızal. “Basın”, *Durum* 5 Ocak 1999. nr.4.

⁵⁷⁰İsmail Hızal. “Bize Göre Nerden Buldun”, *Kocatepe*, 9 Mayıs 1990, nr.7602.

⁵⁷¹Afyon basınında sık sık vurgulanan şehrin basın tarihinin eksikliğinin giderilmesi yönünde önce tez ve proje yürütülmüş sonrasında her ikisi kitaplaştırılarak çalışmalar yapılmıştır. Bakınız. Ümmiye Talay Eken, *Afyon Basın Tarihi 1912-1998*, Afyonkarahisar Belediyesi Kültür Yay., Afyonkarahisar, 2015. Turan Akkoyun, *Afyonkarahisar Basın Tarihi*, Afyonkarahisar Belediyesi Kültür Yay., Afyonkarahisar, 2015.

⁵⁷²İsmail Hızal. “Basın”, *Durum* 5 Ocak 1999. nr.4.

Kayseri şehri... Afyonkarahisar'ın yayınlanmış gazete ve mecmualarının isim ve yayın yılları hakkında bir araştırma yapılmamıştır. Kaynak olarak bildiğimiz birkaç gazete ve mecmua ile Taşpınar dergileri basın tarihimizde yer almış. Kaynak olarak bunları tercih etmişiz. Halbuki Afyon Basın Tarihi tam anlamı ile bir etüt ve araştırma konusudur. Tarihimizi tesadüflere bırakmamak için ilmi metotlar çerçevesinde basın tarihini gelişimi ortaya konmalıdır."⁵⁷³

Afyonkarahisar'da üniversitenin de değerlendirilerek eğitilmiş gazeteci ve televizyoncuların yetiştirilmesi için Afyon Gazeteciler Cemiyeti'nin aktif olarak faaliyette bulunması ve İletişim Fakültesinin açılması için gerekli teşebbüslerde bulunulması gerektiğini: "Afyonumuzda bir üniversite var. Bu üniversitenin her yıl yeni fakülteleri, yüksekokulları açılmakta. Bunun yanı sıra İletişim ve Halkla İlişkiler Fakültesi veya Yüksek Meslek Okulu açısından tesisi Afyon Gazeteciler Cemiyeti'nin görevi olmalıdır."⁵⁷⁴ sözleri ile ifade etmiştir.

Sonuç olarak İsmail Hızal, gazetecilik mesleğini Türk milletine hizmet, Allah rızasını kazanmak gibi ulvî duygular içerisinde yapmıştır. Bunu yaparken ekonomik bir kaygı taşımamıştır. Gazetelerin büyük emekle çıkarıldığını, buna saygı gösterilmesi gerektiğini ısrarla yazmıştır. Tarafsız ve doğru haberciliğin önemli olduğunu, basın mensubunun milletin menfaatine uygun yayınlar yapması gerektiğini belirtmiş, millî manevi değerlerimize zarar veren her türlü basın faaliyetlerine şiddetle karşı çıkmıştır. Basının milletin geçmişinin tutulduğu yerler olduğunu, tarihî, kültürel mirasın kaybolmaması ve gelecek nesle taşınmasında en önemli kurum olduğunu düşünmüş ve bu çerçevede abide şahsiyetler, abide eserlerin tanıtımını yapmış, millî ve manevî konular hakkında toplumun bilinçlendirilmesi için çaba sarf etmiştir. Şehir tarihçiliğinde yerel basının önemli olduğunu, aynı zaman yerel basın tarihinin de kaleme alınması gerektiğini yazılarında bahsetmiştir.

3.9.6. 1960 ve 1980 Askerî Darbelerinin Demokrasiye Etkileri

Hızal, yaşadığı dönem itibariyle çocukluk yıllarında II. Dünya Savaşı'nın zorluklarını, üniversite yılları ve askerlik döneminde 1960 askerî darbesini, olgunluk dönemi diyebileceğimiz bir dönemde ise 1980 askerî darbesini yaşamış bir yazardır. Türk milletinin karakteristik özelliğinin ordu-millet özelliği taşıdığını, bu karekterde bir millet yapısının dünya milletleri arasında Türk milletini farklı kıldığını iddia etmektedir. Yaşadığı dönemde dünyada hâkim olan siyasî durumun *Soğuk Savaş*

⁵⁷³İsmail Hızal, "Afyonkarahisar Basın Tarihi", *Türkelî*, 27 Şubat 1985. nr.7455

⁵⁷⁴İsmail Hızal. "Basında Elli Yıl", *Türkelî*, 17 Haziran 1996, nr.10915.

Dönemi olarak adlandırıldığını bu dönemin zararlı faaliyetlerine karşı özellikle Türk milletinin ve onun gençliğinin uyanık olmasını, bu dönemin en zararlı yanının insanları vurduğunu duymaz bir yapıya sürüklediğini düşünmektedir. Bunu “Türk Milleti ordu-millet anlayışı içerisinde vücut bulmuş bir millettir... İçinde bulunduğumuz ortam sıcak savaştan daha çok soğuk savaş denilen yıpratıcı ve bezdirici ve hatta adamsendeciliği aşıl原因an sinsi bir dönemdir. Bu faaliyetlerin nereden ne zaman sahneleneceği meçhuldür. İşte bu açıdan Türk Milleti ve onun gençliği her zaman bilgili açık fikirli ve uyanık olmak zorundadır” sözleri ile dile getirmiştir⁵⁷⁵.

O Türk siyasi tarihinde on yılda bir meydana gelen darbelerin tesadüf olamayacağını, Türk milletinin kalkınmasına karşı olanlar tarafından birtakım faaliyetlerin olduğunu bunun için yaşanan olayların iyi tahlil edilmesi gerektiğini belirtir:

“Siyasal yaşantımızda her on yılda bir kez dalgalanmalara şahit oluyoruz. Bunların şu veya bu sebeple tesadüfen oluştuğuna inanmıyoruz. Bunun arkasında Türk’ün en kısa sürede gelişmesini kalkınmasını istemeyen güçler var. Bunlar değişik kanallardan siyasi ortamı bulundurmasını, en azından en azından zihinlerde şüphe bırakmasını becerebiliyorlar. Türkiye’imizin mutlak aleyhine olan bu durumu ortadan kaldırmak veya doğru yönetmenin tek yolu inançlı ve bilinçli olmaktır. Bilmek, araştırmak, bulmak, iyi tahlil etmek, isabetle üzerine yürümek ve kuşku yaratan unsurları ortadan kaldırmak demektir”⁵⁷⁶. cümleleri ile ifade etmiştir.

Hızal, Türkiye’de meydana gelen darbelerin demokrasi açısından sonuçlarını farklı bir pencereden yorumlamıştır. Bu noktadaki görüş ve düşüncelerini kısaca kendi ifadeleri ile belirlemekte yarar olduğunu düşünüyoruz:

“Askeri darbenin Türk Demokrasisine etkisi söz konusu olduğu zaman Türkiye’de vukua gelen 27 Mayıs ve 12 Eylül 1980 askeri hareketinin klasik anlamdaki hükümet darbesi olarak kabul etmemek gerekir.

Güney Amerika, Afrika ve Ortadoğu ile Asya Ülkelerinde sıkça görülen hükümet darbeleri ile askerî hareketimiz arasında teorik ve pratik açıdan büyük farklılıklar vardır. Türkiye’de meydana gelen olayları sosyo-politik açıdan ve Ordu-Millet anlayışından kaynaklanan bir görüşe göre değerlendirmekte yarar vardır.

27 Mayıs ve 12 Eylül 1980 askerî harekâtı sonunda Kurucu Meclis ve Danışma Meclisi gibi isimler adı altında milletin gerçek temsilcileri belirli usuller dâhilinde olsa bile göreve davet edilerek en kısa zamanda demokrasiye dönme hazırlıklarına girişilmiştir. Anayasa çalışmalarının başlanılmış ülkenin teorik ve pratik bilgileri havi bilim adamları göreve davet edilerek sosyo-politik kültür birikim ve gereksinimlerin Anayasada yer almasına özen gösterilmiştir.

---

⁵⁷⁵İsmail Hızal. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 10 Ağustos 1989, nr.7373.

⁵⁷⁶İsmail Hızal. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 11 Ağustos 1989, nr.7374.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin normal çalışma süresi içinde gerçekleştirilemeyen demokratik kavram ve kurumlar Türk kamusuna hediye edilerek bir bakıma askeri hareketler demokraside “sıçrama taşı” vazifesini görmüştür.”⁵⁷⁷

Her iki askerî harekâtın sonunda hazırlana anayasaların “başlangıç” bölümünde açıklanan ifadeler ve sözü edilen harekâtın gerekçesini açıklayan ve gelişkin demokratik görüş ve düşüncenin örneği niteliğindedir.

Türkiye Cumhuriyeti devleti altı asır devam eden Osmanlı devleti altı asır devam eden Osmanlı Devleti’nin mirasçısıdır. Halkın monarşik idare karşısındaki alışkanlıkları din kökenli ve duygusal davranışları gereği demokratik sisteme geçmesi konusunda bazı zorlamalarla karşılaşmıştır. Maalesef, iç ve dış düşmanların tahrikleri ile meydana gelen bu davranışa karşı, Türkiye Cumhuriyeti’ni koruma ve kollama görevlerini üstlenen ve kanun hükmü gereği bu yetki kendisine verilen Türk Ordusu bu asli görevini yerine getirmek gereğini duyduğu anda sivil hükümetleri değiştirmekte yarar görmüştür. Bu hareketi dahi, Türkiye Cumhuriyeti ilkesinde bütünleşen demokrasi, adına gerçekleştirmiştir. Bunun gereğini içinde bulunduğu koşulları çok iyi bilen Türk vatandaşları anlayabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti Milletlerarası kuruluşlarla ilişkisi bulunan saygın bir devlettir. İç işlerinde meydana gelen olayları kendi ölçüleri dâhilinde değerlendirir. Ancak uluslararası platform söz konusu olduğu zaman demokrasi düşünce anlayışında onlardan daha farklı bir siyasi terbiyeye sahip olmadığını bilimsel yollarla açıklama gereğini yerine getirebilir. Yeter ki bu gereksinmenin yararlı olduğuna inanmış bulunsun.

A.T. ile ilişkilerini geliştirdiği bir zamanda siyasal olayları batılı gözü ile görmeyi, batılı gibi yorumlamayı ve açıklama gereğini hakkıyla yerine getirebilecek beceri ve yetenektedir.

Batılı gözünde, askerî harekâtın ve asker kökenli devlet adamlarının görev başında bulunması keyfiyeti Türk milleti için aşağılayıcı bir durum olmadığının bilinci içindedir. Bütün hür devletler gibi Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve onun hürriyet ve demokrasiye âşık milleti modern ve medeni devletlerin icap ettirdiği her türlü demokratik kurum ve müesseseleri harekete geçirmiş bulunmaktadır.”⁵⁷⁸

Bu kurum ve müesseselerin işleme sırasında meydana gelecek tutukluklar yine Türk Milleti’nin demokrasi yönetimine tutkunluğu sayesinde en kısa zamanda düzeltilip işlerlik kazanacaktır.

Türkiye, Atatürk’ün “Ordular ilk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri. Komutu ile cephesini batıya çevirmiş bulunmaktadır. Batının ilim ve bilim metotları ile teknolojisi Türk-İslam Terbiyesi ile birleştirerek tam istiklal ve müreffeh Türkiye idealini gerçekleştirecektir.”⁵⁷⁹

⁵⁷⁷İsmail Hızal. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 7 Ekim 1989, nr.7423.

⁵⁷⁸İsmail Hızal. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 9 Ekim 1989, nr.7424.

⁵⁷⁹İsmail Hızal. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 10 Ekim 1989, nr.7425.

SONUÇ

Basın; haberlerin, bilgilerin geniş kitlelere yayılması, haberleşmenin sağlanması ve düşüncenin açıklanması için kullanılan önemli bir araçtır. Modern toplumda, kitle iletişim araçlarının halka yönetim ve siyaset hakkında bilgi aktarmak, yönetimi denetlemek, kriz anlarında kitleleri süratle uyarmak, kamuoyunun düşünce kanaat ve faaliyetlerini açıklamak, dolayısıyla toplumu oluşturan bireylerin etkilenmesini sağlamak, bireylerin rahatlamasına ve onların boş zamanlarını değerlendirilmelerine yardımcı olmak gibi işlevleri vardır.

Afyonkarahisar basınında, II. Meşrutiyet'ten günümüze kadar çok çeşitli gazete ve dergilerin şehrin kültürel hayatına katkıda bulunduğunu görmekteyiz. Şehirdeki fikir gazeteciliği ise Mehmet Saadettin Aygen'in çıkardığı *Türkeli* gazetesiyle başlamıştır. Kentteki en uzun süreli, kesintisiz yayın yapan gazetelerden biridir.

Afyonkarahisar basınıının oluşmasında, gelişmesinde ve şekillenerek bu günlere gelmesinde kuşkusuz şahısların emeği büyüktür. Basının ilk temsilcileri olan Hacı Ali Bey, Arif-Şükrü Koçzade kardeşler, Abdullah Mahir Erkmen, Ahmet Sami Onur, Faruk Şükrü Yersel, Rüştü Kutman, Hulusi Özerkan, Mehmet Tokman, Behçetoğlu, Mehmet Türkak gibi isimler Afyonkarahisar basınıının oluşmasında öncüdür. Mehmet Saadettin Aygen, İbrahim Küçük Kurt, Fatih Gümüş ve İbrahim Yüksel gibi isimler de Afyonkarahisar basınıının gelişmesinde ve şekillenmesinde rol oynamışlardır.

Mahallî bir gazeteci-yazar olan İsmail Hızal, Cumhuriyet'in ilanının onuncu yılında İbrahim Bey ile Atike Hanımın en büyük evladı olarak Afyonkarahisar'da dünyaya gelmiştir. Kendisi üzerinde çocukluk döneminde iz bırakan kişiler, anneannesi Sultan Kilit ve dedesi Şükrü Kilit'tir. 1940 yılında başladığı Cumhuriyet İlkokulu'ndan Konya'ya naklolmuş ve Konya İhsaniye İlkokulu'nda ilk tahsilini tamamlamıştır. Orta tahsiline birinci sınıfa Konya Erkek Ortaokulu'nda başlamış, ailesiyle birlikte 1948 yılında Afyonkarahisar'a geri dönmüştür. Afyon Lisesi ortaokul kısmından 1949 yılında mezun olmuştur. Ardından Afyon Lisesi'nde 1949-1951 yıllarında lise eğitimini sürdürmüştür.

Yüksek tahsiline İstanbul Hukuk Fakültesi'nde 1951 yılında başlamıştır. Ekim 1951'de daha önce yedek listeden kazandığı Ankara Siyasal Bilimler Fakültesi Maliye bölümüne kaydını almıştır. Bu okuldan 1956 yılında mezun olmuştur. Meslekî yaşamına 1956 yılında İstanbul'da başlamıştır. Görevi Maliye Bakanlığı Hazine ve

Kombiyo Dairesi'nde hesap uzmanlığı ve maliye müfettişliğidir. Bu görevinden dolayı yurdun birçok yerinde bulunmuştur. 1960 yılında askerliğini Ankara'da yapmıştır. Hızal, Mayıs 1962'de Sabire Palalı ile evlenmiştir. Bu evlilikten sırasıyla Ahsen, İbrahim, İnci Sultan, Ali, Reyhan adında beş çocukları olmuştur.

Maliye müfettişi olarak yirmi beş yıl görev yapan İsmail Hızal, 1981 senesinde emekliye ayrılmış ve 11.07.2009 tarihinde Bursa'da vefat etmiştir.

İsmail Hızal, yaşadığı zorlu sayılabilecek bir zaman içerisinde taşradan, kendi imkân ve kabiliyeti ile çıkıp dönemin en önemli üniversitelerinden birinden mezun olmuştur. Kaleme aldığı makale ve kitaplarda, etkinliklerde sunduğu bildirilerde, yaptığı söyleşilerde, kendi yaşam hikayesini anlattığı defterlerde, kendisine karşı objektif bir duruş sergilemesi dikkate değer bir araştırmacı ve gazeteci olduğunu göstermektedir.

Tefekkür etmeden, devamlı hayal kuran milletlerin başarıya ulaşamadığını, bu bağlamda Anadolu'nun hayal kuran ama tefekkür etmeyen bir yapıya sahip olduğunu iddia etmektedir. Ramazan aylarında kaleme aldığı *Ramazannameler* ile halkın dinî konularda bilinçlenmesi için her yıl farklı temalarda yazılarıyla okuyucuya katkılar sağlamıştır.

Doğduğu ve yaşadığı çevre, *Mevlevîliğin ikinci kapısı* olarak adlandırılan Mevlevî Camii ve çevresidir. Yine babasının görevi dolayısıyla gittiği Konya'da da Mevlevîliğin merkezi olan bir muhitte bulunmuştur. Bundan dolayı hayatının her döneminde Mevlevîlik, Mevlâna Celaleddin Rûmî ve Afyonkarahisar'da Sultan Dîvânî yani Mehmet Semaî'nin düşünce yapısını görmemiz mümkündür. Mevlevîliğin tam olarak bilinmeden *Afyonkarahisar Kültür ve Medeniyet Tarihi*'nin yazılamayacağını iddia eder. Uzun yıllar ara verilen, "*Mehmet Sema'i Sultan Dîvânî'yi Anma Programı*" M. Saadettin Aygen ile İsmail Hızal'ın şahsi gayretleri ile tekrar yapılmaya başlanmıştır. Bu programlar günümüzde de devam etmektedir.

Sultan Dîvânî'nin Allah sevgisi, insan sevgisi, millet sevgisi, toplumun birlik beraberliği noktasındaki bakış açısının Hızal'ın fikir hayatını şekillendirdiğini köşe yazılarında görmek ve takip etmek mümkündür.

Milliyetçilik bakış açısını ve zihniyetini tanımlayacak olursak; İslamî ve demokratik unsurları ön plana çıkararak, milletin tarihsel sürekliliğini modern bir yoruma tabi tutan, küreselleşmenin standartlaştırıcı etkisine karşı yerliliğin yeniden

üretilmesini öneren, buna karşın küresel dinamiklerin yerel millî kaynaklardan beslenmesi zorunluluğuna dikkat çeken bir milliyetçiliktir. Türk milliyetçiliği ve millî şuurun ayakta tutulması gerektiği üzerinde durmuş, Türk kimliğinin bilinmesi ve yaşatılmasının önemini ifade etmiştir. Mehmet Akif'in, Türk-İslam terbiyesine dayalı Türk milliyetçiliğini benimsediğini belirtmiş, bu noktada *İstiklal Marşı*'nın çok iyi anlaşılması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca ekonomik kalkınma ile ilgili olarak, millî kaynakların doğru kullanılması ile ülkemizin dünya ekonomisinde önemli bir yer tutacağını belirtmiştir. Gelecek yıllarda, Türkiye'nin Avrupalı rakipleri ile ekonomik olarak daha fazla mücadele etmek zorunda olacağına dikkat çekmiştir.

Türk diline gerekli önemin verilmesini, dilde meydana gelen yabancılaşmaya karşı gerekli önlemlerin alınmasını ve gerekli çalışmaların mutlaka yapılmasını istemiştir.

Türk milletinin kendine özgü bir aile yapısının olduğunu, gelenek ve göreneklerimizin Batı tarafından görülmek istenmediğini ve körü körüne tamamen kuru bir özentî ile Batılılaşmanın kültürümüzde kötü sonuçlar doğuracağını vurgulamıştır. Millî bayramların çok önemli olduğunu, millî şuur noktasında çocuklara bunu mutlaka anlatmak gerektiğini ifade etmiştir.

Milliyetçilik konusundaki hassasiyetini, tarihî mirasın korunması yolundaki çabalarıyla da göstermiştir. Şehrin tarihçesi ve kültürel birikimlerini resimlemiş, konuyla alakalı defterler tutmuş, makaleler yazmıştır. Bu noktada Afyonkarahisarlı'nın tarihî mirasına yeterince sahip çıkmadığı, Türk-İslam eserleri, Türk folklor malzemelerinin gün yüzüne çıkarılması gerektiğini vurgulamıştır. Müzik ve resmin insanların iletişimde bir dil olduğunu düşünmektedir. Türklerin müzik ve resimde ileri seviyede olduğunu ifade etmiştir. Türk süsleme sanatı ile ilgili olarak birçok defter tutmuş, albümler oluşturmuştur. Karakalem çalışması dâhil birçok çalışma yapmıştır.

M. Saadettin Aygen ile beraber, "*Osmanlı Salnamelerinde Afyonkarahisar*" adlı eseri yazmıştır. Kitabelerin Türk kültür mirası olduğunu, dönemin özellikleri hakkında ciddi bilgiler verdiğini, kitabe ve mezar taşlarının birer sanat çalışması olduğunu dile getirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e olan sevgisi ve fikirlerinin ilelebet yaşaması için mücadele etmiştir. Bu konuda yazdığı "*Mustafa*

Kemal Atatürk Afyon'da” adlı eserinde, Atatürk sevgisi ve Afyonkarahisar’ın kalkınmasına yönelik görüşlerini ortaya koymuştur. Atatürk’ün kişiliği ve fikir yapısından etkilenmiştir. Günümüzdeki olaylar karşısında duruşumuzun belirlenmesinde, Atatürk’ün düşünce sistemi ile hareket etmenin gerekliliğini vurgulamıştır. Bunun hayatî bir yönü olduğunu, aksi düşünmenin vatana ihanet anlamını taşıdığını iddia etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa’nın Selanik’te dünyaya geldiğini, Millî Mücadeleyi kazandığını, ekonomik kültürel ve medeniyet savaşını ise Afyonkarahisar’da başlattığını belirtmiştir. Bundan dolayı Mustafa Kemal Atatürk’ün, Afyonkarahisar’da doğduğunu iddia etmiştir.

İsmail Hızal’ın yaşamının en önemli aktörlerinden biri de on bir yıl boyunca gönüllü asistanlığını yaptığı, hocası bilim insanı “Hocam” dediği A. Süheyl Ünver’dir. Şehirdeki kültürel eserlerin tasnifini kendisine hocasının görev olarak verdiğini ifade etmiştir.

Türk kültürünün önemli malzemeleri olan çeşmeleri, mezar taşlarını, süsleme sanatlarını İstanbul’da hocası A. Süheyl Ünver ile incelemeye başlamıştır. Afyonkarahisar’a geldiğinde de bu şehirde yer alan benzer ürünler üzerinde çalışmalarına devam etmiştir. Bu şehirde yaşamış tarihî şahsiyetlerle beraber, kendi fikir dünyasını da etkileyen önemli şahsiyetler hakkında da makale ve köşe yazıları yazmış, defterler tutmuştur.

Hızal’ın, Afyonkarahisar’ın yüz yıl öncesine kadarki tarihi hakkında bilgileri edinmesinde Kemal Bayık’ın katkısı büyüktür. Bu şahıs, ayrıca kendisinin Mevlevîliğin genel kaide ve edebi hakkındaki bilgileri de aldığı kişilerden biridir.

Ona göre Afyonkarahisar’ın geri kalmışlık sebeplerinden biri de halkın, ekonomiye katkı sağlamayıp bu konuda üreten toplum olmadığıdır. Bu bağlamda güncel ekonomik gelişmeleri sıkı takip altına almış ve görüşlerini ortaya koymuştur. Ticarî ve ekonomik yaşantıda bilgili olunmasını savunmuştur. Ancak gerekli eğitim alınarak şehre katkıda bulunulabileceğini belirtmiştir.

Afyonkarahisar’ın ekonomik gelişiminin Atatürk döneminde tutarlı olduğunu daha sonraki dönemde ise şehrin ekonomisinin yerinde saydığını iddia etmiştir. Bu konu ile ilgili çözüm önerilerini de ortaya koymuştur. Şehrin yeraltı kaynakları içerisinde mermer ve jeotermal kaynaklarının doğru kullanılması, hayvancılığın

geliştirilmesi ve şehrin cazibe merkezi olabilmesi için gerekli adımların atılmasının önemini kendi penceresinden yazmıştır. Haşhaş üretimine yeterli desteğin verilmesi, haşhaşın ilaç sanayisinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Halk sağlığı ve halk hekimliği konusunda makaleler yazmıştır.

Elde edilen ürünler ve yapılacak yatırımların özellikle Ortadoğu ve Avrupa ülkelerine pazarlanması gerektiğini ifade etmiştir. Yöresel halıların mutlaka dış pazarlarda tanıtılmasını, Halı Müzesi ve Halıcılık Desinatörlüğü Yüksek Okulu'nun açılmasını söylemiştir. Böylelikle kentte hem kültürel birikim korunacak hem de şehre ekonomik katkı sağlanacaktır.

İsmail Hızal'ın tarihî kimlikler içerisinde değer verdiği önemli şahsiyetlerden biri de Ali Çetinkaya'dır. Özellikle Afyonkarahisar'a olan hizmetleri hakkında yazılarında bilgiler vermiş, anma günlerinde mutlaka köşesinde Ali Çetinkaya hakkında yazılar yazmaya özen göstermiştir.

Eğitimin çok önemli olduğunu, özellikle kız çocuklarının mutlaka okutulması gerektiğini hem özel yaşamında hem de yazılarında ortaya koymuştur. Şehrin en gelişmemiş yerlerinden biri olan doğduğu mahallede çocuklar için evini kütüphaneye çevirmiştir.

İsmail Hızal'ın hayatı ve eserleri üzerinde yapılacak yorum; mahalli bir gazeteci ve araştırmacı olmasının verdiği sorumlulukla şehrin tasavvuf, tarih, edebiyat, ekonomik, tarihî kişiler ve şehirde meydana gelen kültürel faaliyetleri köşesine taşıyarak kayıt altına alması ve hizmet etmiş olmasıdır. Bu çalışmalarında Türk kültürüne, İslam inancına, Türkiye Cumhuriyeti'nin genel değerlerine sıkı sıkıya bağlı kalmış, demokrat bir bakış açısıyla fikirler üretmiştir.

İsmail Hızal, geride bıraktığı eserleri ile şehrin matbuat ve tarihinin kayda geçirilmesinde iz bırakmış, mahallî şahsiyetler arasında yerini almıştır.

KAYNAKÇA

- ACUN, Fatma. *Yakın Dönem Tarih Metodolojisi*, Siyasal Kitabevi Yay., Ankara, 2017.
- Afyon Barosu*, 1997, nr. 1.
- Afyon Karahisar*, 11 Mayıs 1998. nr.163.
- Afyon Sanat*, Afyon 199, nr. 1.;
- Afyon Sancak*, Ocak 1995, nr. 1.
- AKKOYUN, Turan, *Afyonkarahisar Basın Tarihi*, Afyonkarahisar Belediyesi Kültür Yay., Afyonkarahisar, 2015.
- AKKOYUN. Turan, “Cumhuriyetin Başlarından Bilim ve Teknoloji Çeşitlenmesine Haberleşme Örneği”, *Yeni Türkiye*, S. 88, Haziran-Aralık 2016, s.s.628-641.
- AKKOYUN, Turan. *Mehmet Saadettin Aygen'in Hayatı ve Eserleri*, Afyonkarahisar Belediyesi Yay., Afyonkarahisar, 2012.
- AKKOYUN, Turan. “Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devirlerinde Afyon Basınının Kökleşmesi ve Etkisi”, *Toplumsal Tarih*, nr. 52, Nisan, 1998, s.s. 46-53
- AKKOYUN, Turan. *Ömer Fevzi Atabek ve Afyon Vilayeti Tarihçesi*, Afyon 1997.
- ALTINAY, Ömer Lütfi. “Hemşerimiz Ali Çetinkaya”, *Taşpınar*, C. I., S.7. Afyon, Şubat 1964, s.s.43-47.
- ARSEV, Bektaş. *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yay., İstanbul, 1996.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*, C.II., TTK Yay. Ankara 1997. *Atatürk'ün Afyonkarahisar Ziyaretleri*, Haz. Latif Daşdemir, AKÜ Yay., Ankara, 2002.
- Atatürkçülük (Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri)*, C. I., MEB Yay., İstanbul, 1998
- ATAY, Falih Rıfki. *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*, Sel Yay., İstanbul, 1995.
- ATAY, Falih R. *Babamız Atatürk, Bayrak, Atatürkçülük Nedir, Atatürk Ne İdi*, İstanbul 1980.
- ATAY, Falih Rıfki. *Çankaya*, BATEŞ A.Ş. Yay., İstanbul, 1980.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya. *Tek Adam Mustafa Kemal (1881-1919)*, C. II., II. B., Remzi Kitapevi Yay., İstanbul, 1965.
- AYDIN, A. Hamdi. “Taşpınar Çıkarken” *Taşpınar*, Ağustos 1963, nr .1, S.27.;
- AYDIN, Suavi. *Modernleşme ve Milliyetçilik*, Gündoğan Yay., Ankara, 1993.
- AYGEN. “Bayram Gazetesi”, *Türkeli*, 5 Ağustos 1988, nr. 8506.
- AYGEN, “Beldemiz Dergisi”, *Türkeli*, 12 Temmuz 1988, nr. 8489.

- AYGEN. “Burdurlu Ailesi”, *Türkeli*, 27 Kasım 1985, nr. 7682.
- AYGEN. “Türkeli”, *Türkeli*, 5 Aralık 1984, nr. 7383.
- AYGEN. “Türkeli Bir Yaşında”, *Türkeli*, 5 Aralık 1952, nr.25.
- AYGEN. “Türkeli Çıkarken”, *Türkeli*,18 Aralık 1951, nr.2.;
- AYGEN. “Türkeli Gazetesi” *Türkeli*, 12 Aralık 1988, nr. 8616.
- AYGEN. “Türkeli ve Gayesi” *Türkeli*, 20 Ocak 1970, nr. 2819.
- BALİBAR, Etienne. *Irkcılık ve Milliyetçilik" Irk Ulus Sınıf*, Etienne Balibar, Immanuel Wallerstein (Ed), (Çev: Nazlı Ökten) Metis Yay., İstanbul, 2013.
- BANGUOĞLU, Tahsin. “Taşpınar”, *Taşpınar*, nr.2, Eylül 1963, S.14.;
- BAYAR, Muzaffer. *Taşpınar Dergisi Bibliyografyası*, EÜ EF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Bitirme Tezi, İzmir, 1993.
- BAYUR, Yusuf Hikmet. *Atatürk Hayatı ve Eseri (Doğumundan Samsun'a Çıkışına Kadar)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1997.
- BEHÇETOĞLU. “Afyonkarahisar Basın Tarihi”, *Türkeli*, 1 Nisan 1986, nr.7789.
- BEHÇETOĞLU. “Arif Bakıoğlunun Ardından”, *Türkeli*, 4 Eylül 1984, nr 7307.;
- BEHÇETOĞLU. “Dr. Aygen'e Veda mı?”, *Türkeli*, 14 Haziran 1987, nr. 8153-8159.
- BEHÇETOĞLU. “Nur Dergisi Yeniden Basılmalıdır.” *Türkeli*, 28 Aralık 1985, nr.7709.
- BEHÇETOĞLU. “Rüştü Kutman'ın Gazeteciliği” *Kocatepe*, 8-9 Ocak 1970, nr. 1340-1341..
- BEHÇETOĞLU. “Taşpınar”, *Gençliğin Sesi*, 22 Haziran 1962, nr.2104.
- BEHÇETOĞLU. “Tek Bana..”, *Kudret*, 7 Aralık 1961, nr.1232.
- Beldemiz*, nr. 14, 1988, s.14.;
- Beldemiz*, nr. 47, 1997, s.1.;
- BELEN, Fahri. *Atatürk'ün Askeri Kişiliği*, MEB Yay., İstanbul, 1963.
- BİRCAN, Osman. *Belge ve Fotoğraflarla Atatürk'ün Hayatı*, MEB Yay., İstanbul, 1993.
- “Birlik İçin”, *Birlik*, 14 Ağustos 1963, nr. 1.
- Büyük Larousse*, C. XX, Gelişim Yay., İstanbul, 1986.
- CEBESoy, Ali Fuat. *Millî Mücadele Hatıraları*, Temel Yay, İstanbul, 1983.
- CEBESoy, Ali Fuat. *Sınıf Arkadaşım Atatürk, Okul ve Genç Subaylık Anıları*, Temel Yay., İstanbul, 2013.

- COŞAR, Ömer Sami. *Millî Mücadele Basını*, İstanbul, 1964.
- ÇAYCI, Abdurrahman. *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2002.
- ÇETİN, Hüseyin. “İlk Kurşun”, *Beldemiz*, Ocak-Şubat-Mart 1985, S.1, s.s.10-13.
- ÇINAR, Menderes. “Seçimlerin Ardından: Siyaset Yeniden”, *Birikim*, Kasım-Aralık 2002, s.s. 40-43.
- ÇÖMLEKOĞLU, İsmail. “Gençlik Meselesi ve Çözüm”, *Kocatepe*, 10 Ocak 1989- 9 Mart 1989, 7191-7246. (55 Tefrika.)
- DANIŞMENT, İsmail Hami. *Türklük Meseleleri*, İstanbul Kitabevi Yay., İstanbul, 1983.
- DAŞDEMİR, Latif. “Afyonkarahisar’da Mevleviliğin Tarihçesi”, *Sultan Divanı ve Afyonkarahisar’da Mevlevilik*, 2. B., Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyonkarahisar, 2011, s.s. 177-188.
- DONAT, Yavuz. *Özal’lı Yıllar 1983-1987*, Bilgi Yay., Ankara, 1987.
- “Dördüncü Yılımızı Geride Bırakırken”, *Beldemiz*, nr. 16, Ekim-Kasım- Aralık 1988, s.1.
- EAGLETON, Terry. *İdeoloji*, (Çev: Muttalip Özcan), Ayrıntı Yay., İstanbul, 2011.
- EKEN, Ümmiye Talay. *Afyon Basın Tarihi 1912-1998*, Afyonkarahisar Belediyesi Kültür Yay., Afyonkarahisar, 2015.
- ERİKAN, Celal. *Komutan Atatürk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 2001.
- ERİKSEN, Thomas Hylland. *Etnisite ve Milliyetçilik*, Avesta Yay., İstanbul, 2004.
- ERKMEN, Mahir. “Afyon`da On Senelik Matbuat Hayatı”, *Taşpınar*, Birinci Teşrin 1933, nr.12, s.303-304.;
- ERKMEN, Mahir. “Eski Gazete ve Dergileri Karıştırırken” *Haber*, 1 Mart 1945, nr.2562.
- ERKMEN, Mahir. “Meşrutiyet Gazeteleri”, *Kocatepe*, 22 Kasım 1975, nr.3144.
- ERTUĞ, Hasan Refik. *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*, Cilt I, Yenilik Basımevi Yay., İstanbul, 1970.
- GALANTİ, Avram. *Türkler ve Yahudiler*, Gözlem Gazetecilik Yay., İstanbul, 1996.
- GEORGEON, François. *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)*, Tarih Vakfı Yay., II. B., İstanbul, 1996.
- GÖKBİLGİN, Tayyib. *Millî Mücadele Başlarken*, İş Bankası Yay., Ankara, 2011.

- GÖKSEL, Burhan. *Atatürk'ün Soykütüğü Üzerine Bir Çalışma*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1994.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki. *Mevlana'dan Sonra Mevlevilik*, İnkılap Kitapevi Yay., İstanbul, 2009.
- GÖRGÜLÜ, Güventürk. *Basında Ekonomik Bağımlılık*, Gazeteciler Cemiyeti Yay., İstanbul, 1991.
- GÜLER, Ali. *Atatürk Soy Ailesi ve Öğrenim Hayatı*, Kara Harp Okulu Basımevi, Ankara, 1999.
- GÜRKAN, Nilgün. "Türkiye'de Siyasal Tıkanma ve Medya", *Birikim*, S.104, Aralık 1997, s.s.80-90.
- GÜRSAKAL, Necmi. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Uludağ Üniversitesi Yay., Bursa, 2001.
- Haberde Afyon*. 3 Nisan 1998, nr. 26.
- Halvet Der Ercümen*, Ekim Kasım, 1997, nr. 8.
- Harmanyeri*, 6 Mayıs 1998, nr. 10.
- HIZAL, İsmail. "I. Zafer Sempozyumuna Göre Doğu- Batı Anlayışı", *Türkeli*, 13 Eylül 1989, nr. 8850.
- HIZAL, İsmail. "18 Mart Töreninden Notlar", *Türkeli*, 20 Mart 1984, nr. 7165.
- HIZAL, İsmail. "23 Nisan", *Türkeli*, 23 Nisan 1986, nr. 7808.
- HIZAL, İsmail. "24 Nisan", *Türkeli*, nr. 7811-7819. 26 Nisan 1986- 6 Mayıs 1896. (8 Tefrika).
- HIZAL, İsmail. "Abdurrahim Karahisari ve Eserleri", *II. Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (3-4 Mayıs 1991)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyon, 1991, s.109-118.
- HIZAL, İsmail. "Abdurrahman Mısri'nin Duası", *Türkeli*, 1 Temmuz 1983, nr. 6946.
- HIZAL, İsmail. "Abdürrahim Karahisarımız", *Beldemiz*, Ocak-Aralık 1989, S.17, s.s.32-33
- HIZAL, İsmail. "Açık Mektup", *Türkeli*, 8 Temmuz 1995, nr. 10628.
- HIZAL, İsmail. "Afyon İli Tarihi 2.Cildi", *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1991, S.24, s.s.10-11.
- HIZAL, İsmail. "Afyon Lisesinde Moral Eğitimi", *Türkeli*, 3-6 Şubat 1988, nr.8355-8361. (7 Tefrika);
- HIZAL, İsmail. "Afyonda Ekonomik Trend", *Durum*, 7 Ocak 1999, nr.6.

- HIZAL, İsmail. “Afyonda Mülhak Vakıflar”, *Türkeli*, 10 Aralık- 18 Aralık 1986, nr.8000-8007.(8 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar Basın Tarihi”, *Türkeli*, 27 Şubat 1985. nr.7455
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar Belediyesinin Tarih İçindeki Belediye Hizmetlerinin Gelişim Tablosu”, III. *Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (22-24 Eylül 1993)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyon,1993, s.s.109-118.
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar Kültür ve Medeniyetinin Temel Öğeleri”, I. *Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (10-11 Mayıs 1990)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyon,1990, s.s.4-15.
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar Tarih Kurumu ve Vakfiyesi”, *Beldemiz*, Ocak-Şubat-Mart 1993, S.30, s.s.21-22.
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar Ulu Camii”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1985, S.4, s.s.30-33.
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar’da Az Gelişmişlik”, *Türkeli*, 16 Ekim1986, nr. 7953.
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar’da Cumhuriyeti Kuranlar ve Kurtaranlar”, *Türkeli*, 15 Kasım 1988-, 18 Eylül 1989, nr. 8593-8854.(261 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar’da Taşpınar”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1994, S.37, s.12-13.
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar’ın Geri Kalmışlığı 3”, *Türkeli*, 21 Ekim 1986, nr. 7957.
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar’ın Geri Kalmışlığı 4”, *Türkeli*, 22 Ekim 1986, nr. 7958.
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar’ın Su Yolları”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1986, S.6, s.s.3-4.
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisar”, *Türkeli*, 2 Ağustos 1997, nr. 11240.
- HIZAL, İsmail. “Afyonkarahisarlı Şairlerimizden Rahmetli Hacı Mehmet Zengin” *Türkeli*, 2-8 Ekim 1984, nr. 7328-7334. (6 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Afyonun İsmi Yok”, *Türkeli*, 7 Ekim 1997, nr. 11290.
- HIZAL, İsmail. “Ahi Evran’ı Anarken”, *Kocatepe*, 5-14 Aralık 1989, nr.7473-7481. (8 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Ailede İbadet”, *Türkeli*, 28 Mayıs 1990, nr. 9067.
- HIZAL, İsmail. “Ailede Kiler”, *Türkeli*, 29 Mayıs 1990, nr. 9068.

HIZAL, İsmail. “Alışkanlık ve Sağduyu”, *Türkeli*, 27 Ocak 1984, nr.7120.

HIZAL, İsmail. “Ali Çetinkaya’yı Anma Töreninden Notlar” *Türkeli*, 5-9 Mart 1984, nr. 7150-7153.(5 Tefrika).

HIZAL, İsmail. “Ali Çetinkaya’yı Görenlerimiz”, *Türkeli*, 4 Şubat 1989, nr.8663.

HIZAL, İsmail. “Ali Çetinkaya”, *Durum*, 23 Şubat 1999, nr.45.

HIZAL, İsmail. “Ali Çetinkaya”, *Türkeli*, 2 Mart 1984, nr.7146.

HIZAL, İsmail. “Ali Çetinkayamız” *Türkeli*, 4 Şubat 1989, nr. 8663.

HIZAL, İsmail. “Ali Çetinkayamız”, *Türkeli*, 30 Ocak 1988, nr.8352

HIZAL, İsmail. “Ali Çetinkayamız”, *Türkeli*, 30 Ocak 1989, nr.8658.

HIZAL, İsmail. “Ali Çetinkayamızı Anarken”, *Türkeli*, 23 Şubat 1986, nr. 7760.

HIZAL, İsmail. “Ali Çetinkayamızı Unutmadık” *Türkeli*, 22 Şubat 1993, nr. 9908.

HIZAL, İsmail. “Ali Mektebe”, *Durum*, 29 Ocak 1999, nr.22.

HIZAL, İsmail. “Allah Türk’ü Korusun”, *Türkeli*, 27 Aralık 1991, nr. 9553.

HIZAL, İsmail. “Analar-Babalar”, *Türkeli*, 25 Aralık 1996, nr. 11059.

HIZAL, İsmail. “Ankara”, *Türkeli*, 21 Haziran 1995, nr. 10613.

HIZAL, İsmail. “Anneler Günü”, *Türkeli*, 14 Mayıs 1993, nr. 9974.

HIZAL, İsmail. “Asgari Müşterekte Birleşmek”, *Türkeli*, 15 Mart 1997, nr.11241.

HIZAL, İsmail. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 16 Ağustos 1989, nr.7378.

HIZAL, İsmail. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 13-14 Kasım 1989, nr.7454-7455.

HIZAL, İsmail. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 10 Ağustos 1989, nr.7373.

HIZAL, İsmail. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 11 Ağustos 1989, nr.7374.

HIZAL, İsmail. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 7 Ekim 1989, nr.7423.

HIZAL, İsmail. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 9 Ekim 1989, nr.7424.

HIZAL, İsmail. “Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 10 Ekim 1989, nr.7425.

HIZAL, İsmail. *A. Süheyl Ünver ile Afyon Seyahati*. (Basılmamış Günlük).

HIZAL, İsmail. *A. Süheyl Ünver*, (Basılmamış Defter), Afyon, 15 Şubat 1986.

HIZAL, İsmail. “Aşı Kampanyası”, *Türkeli*, 20 Eylül 1985, nr. 7624.

HIZAL, İsmail. “Aşure. Şenlikleri”, *Türkeli*, 29 Mayıs 1996, nr. 10901.

HIZAL, İsmail. “Atatürk İnkılapları Niçin Devrimdir.”, *Türkeli*, 30-31 Ekim 1997, nr. 11310-11311.(2 Tefrika)

HIZAL, İsmail. “Atatürk olsa idi”, *Durum*, 13 Şubat 1999, nr.35.

HIZAL, İsmail. “Atatürk Sevgisi”, *Türkeli*, 25 Kasım 1996, nr. 11034.

HIZAL, İsmail. “Atatürk ve Gençlik”, *Türkeli*, 9 Haziran 1997, nr. 11193.

HIZAL, İsmail. “Atatürk’ü Anlamak”, *Türkeli*, 12 Ekim 1988, nr. 8564.

HIZAL, İsmail. “Atatürk’ü Anlamak”, *Türkeli*, 16 Kasım 1996, nr. 11027.

HIZAL, İsmail. “Atatürk’ü Anlayabilmek”, *Türkeli*, 25 Kasım 1995, nr. 10747.

HIZAL, İsmail. “Avrupa Topluluğu Seminerleri” *Türkeli*, 16-26 Ocak 1988, nr. 8340-8348. (8 Tefrika)

HIZAL, İsmail. “Avrupa Topluluğu Seminerleri”, *Türkeli*, 23 Ocak 1988, nr. 8346.

HIZAL, İsmail. “Aziz Mahmut Hüdayi’nin Yakarışı Duası”, *Türkeli*, 6 Temmuz 198, HIZAL, nr.6950.

HIZAL, İsmail. “Bacasız Sanayi (Termal Turizm)”, *Türkeli*, 24 Nisan 1985, nr.7503.

HIZAL, İsmail. “Basın Bayramı”, *Türkeli*, 2 Ağustos 1995, nr.10649.

HIZAL, İsmail. “Basın”, *Durum* 5 Ocak 1999, nr.4.

HIZAL, İsmail. “Basında Elli Yıl”, *Türkeli*, 17 Haziran 1996, nr.10915.

HIZAL, İsmail. “Basının Sorumluluğu”, *Kocatepe*, nr.7586.

HIZAL, İsmail. “Başkumandan Mustafa Kemal Paşa”, *Türkeli*, 10 Kasım 1989, nr. 8900.

HIZAL, İsmail. “Beğendiklerimden”, *Türkeli*, 18 Nisan 1985, nr.7498.

HIZAL, İsmail. “Belediye Hizmetleri”, *Türkeli*, 22 Mart 1984, nr.7167.

HIZAL, İsmail. “Belediyelerimiz”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1992, S.28, s.13-14.

HIZAL, İsmail. “Belediyemizin Anlamlı Bir Kültür Hizmeti, Sema Gösterisi”, *Beldemiz*, S.25, Afyon, Ekim-Kasım-Aralık 1991, s.29-30.

HIZAL, İsmail. “Belediyemizin Kültürel Faaliyetleri 2” *Türkeli*, 1 Aralık 1986, nr.7992.

HIZAL, İsmail. “Belediyemizin Kültürel Faaliyetleri”, *Türkeli*, 29 Kasım 1986, nr.7991.

HIZAL, İsmail. “Bilgi Merkezleri”, *Türkeli*, 14 Nisan 1997, nr. 11150.

HIZAL, İsmail. “Bilgi Sayar Asrı”, *Türkeli*, 29 Eylül 1986 nr.7938.

HIZAL, İsmail. “Bir Fatih Gümüş Vardı” *Türkeli*, 14 Ocak 1986, nr.10791.

HIZAL, İsmail. “Bir Garip Orhan Veli”, *Türkeli*, 11 Aralık 1995, nr. 10760.

HIZAL, İsmail. “Bir Konferansın Ardından”, *Türkeli*, 1 Ocak 1988, nr. 8327.

HIZAL, İsmail. “Bir Konferansın Ardından”, *Türkeli*, 16 Ocak 1988, nr. 8340.

HIZAL, İsmail. “Bir Konferansın Ardından”, *Türkeli*, 23 Ocak 1988, nr. 8346.

HIZAL, İsmail. “Bir Konferansın Ardından”, *Türkeli*, 5 Ocak 1988, nr.8330.

HIZAL, İsmail. “Bir Vefalı Dost Geldi” *Türkeli*, 10 Şubat 1984, nr.7132.

HIZAL, İsmail. “Bizans Oyunu”, *Türkeli*, 29 Mart 1985, nr.7481.

HIZAL, İsmail. “Bize Göre Nerden Buldun”, *Kocatepe*, 9 Mayıs 1990, nr.7602.

HIZAL, İsmail. “Bosna Hersek İmtihani”, *Türkeli*, 13 Ocak 1993, nr. 9874.

HIZAL, İsmail. “Bosna-Hersek Olayları”, *Türkeli*, 18 Mart 1993, nr. 9930.

HIZAL, İsmail. *Borsa*, (Basılmamış Defter), İstanbul.

HIZAL, İsmail. “Bölgesel El Sanatları”, *Türkeli*, 7 Mart 1986, nr.7768.

HIZAL, İsmail. “Bölgesel Kalkınma ve Belediyeler”, *Türkeli*, 23 Mart 1984, nr. 7168.

HIZAL, İsmail. “Bravo Afyon Karahisar’a”, *Türkeli*, 3 Temmuz 1997, nr. 11214.

HIZAL, İsmail. “Bursa”, *Türkeli*, 11 Temmuz 1995, nr. 10630.

HIZAL, İsmail. “Büyük İhanet”, *Türkeli*, 10 Mart 1986, nr.7770.;

HIZAL, İsmail. “Büyük Şehir Anlayışı”, *Türkeli*, 3 Eylül 1986, nr.7916.

HIZAL, İsmail. “Camilerimiz” *Türkeli*, 7-10 Ekim 1986, nr.7945-7947. (3 Tefrika),

HIZAL, İsmail. “Canım Öğretmenim”, *Türkeli*, 4 Aralık 1996, nr. 11042.;

HIZAL, İsmail. “Celal Bayar’ın Ardından”, *Türkeli*, 2 Eylül 1986, nr.7915.

HIZAL, İsmail. “Cumhuriyet Döneminde Tiyatro ”, *Türkeli*, 4-8 Şubat 1984, nr.7127-7130. (5 Tefrika).

HIZAL, İsmail. “Cumhuriyet Fazilettir”, *Türkeli*, 13 Ekim 1988, nr. 8565.

HIZAL, İsmail. “Cumhuriyet Gençliği”, *Türkeli*, 20 Mayıs 1996, nr. 10892.

HIZAL, İsmail. “Cumhuriyet”, *Türkeli*, 29 Ekim 1996, nr. 11012.

HIZAL, İsmail. “Cumhuriyet”, *Türkeli*, 30 Ekim 1986, nr.7965.

HIZAL, İsmail. “Çay”, *Türkeli*, 10 Haziran 1995, nr. 10605.

- HIZAL, İsmail. “Çember”, *Türkelî*, 1 Şubat 1990, nr. 8971.
- HIZAL, İsmail. “Çevre Sorunu”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1993, S.31, s.17-18.
- HIZAL, İsmail. “Çocuk Bakımı”, *Türkelî*, 4 Aralık 1995, nr. 10753.
- HIZAL, İsmail. “Değişen Avrupa”, *Türkelî*, 25 Kasım 1989, nr. 8913.
- HIZAL, İsmail. “Demokrasi Dersi”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1991, S.23, s.s.34-35.
- HIZAL, İsmail. “Dış Alemimiz”, *Türkelî*, 1 Nisan 1985, nr. 7484.
- HIZAL, İsmail. “Dış Politika” *Kocatepe*, 4 Nisan 1990, nr.7576.
- HIZAL, İsmail. “Dış Ticaret”, *Durum*, 8 Nisan 1999, nr.79.
- HIZAL, İsmail. “Dış Ticaretle İlgili Genelge”, *Türkelî*, 28 Ocak 1984, nr. 7123.
- HIZAL, İsmail. “Dış Ticaretle İlgili Genelge”, *Türkelî*,30 Ocak 1984, nr. 7125.
- HIZAL, İsmail. “Dikkat!”, *Türkelî*, nr. 7488, 6 Nisan 1985.
- HIZAL, İsmail. “Dil Bayramı”, *Türkelî*, 6 Ekim 1997, nr. 11289.
- HIZAL, İsmail. “Dilimiz 8”, *Türkelî*, nr.7400.
- HIZAL, İsmail. “Dilimiz” *Türkelî*, nr.7392.
- HIZAL, İsmail. “Dünya Kadınlar Günü”, *Türkelî*, 16 Mart 1993, nr. 9928.
- HIZAL, İsmail. “Ebul Kasımoğlu H. Nuri Özsoy”, *Türkelî*, 6 Mart 1989, nr. 8691.
- HIZAL, İsmail. “Edebiyat Tarihimizde Şiirsel Atışmalar ve Tartışmalar”, *Türkelî*,26 Kasım-6Aralık 1984, nr.7375-7387. (13 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Eğitim Kurumları”, *Türkelî*, 25 Eylül 1986, nr.7935.
- HIZAL, İsmail. “Eğitim Meselesi”, *Türkelî*, 12 Nisan 1997, nr. 11149.
- HIZAL, İsmail. “Eğitim Öğretim”, *Türkelî*, 24 Eylül 1988, nr. 8549.
- HIZAL, İsmail. “Eğitimcilerin Eğitimi”, *Türkelî*, 12 Aralık 1996, nr. 11048.
- HIZAL, İsmail. “Ekonomi’de Bilgi”, *Türkelî*, 11 Ocak 1984, nr. 7106.
- HIZAL, İsmail. “Ekonomi’de Bilgi”, *Türkelî*, 11 Şubat 1984, nr. 7133.;
- HIZAL, İsmail. “Ekonomimiz” *Türkelî*, 16-20 Ağustos 1982, nr.6676-6680. (5 Tefrika).
- HIZAL, İsmail. “Ekonomimiz” *Türkelî*, 7 Ağustos 1982, nr. 6670.
- HIZAL, İsmail. “Ekonomimiz”, *Türkelî*, 14 Ağustos 1982, nr. 6671.
- HIZAL, İsmail. “Ekonomimiz”, *Türkelî*, 14 Ağustos 1982, nr. 6671.
- HIZAL, İsmail. “Ekonomi’de Bilgi”, *Türkelî*, 11 Şubat 1984, nr. 7133.;
- HIZAL, İsmail. “Çok Uluslu Şirketler”, *Türkelî*, 13 Şubat 1984, nr. 7135.

- HIZAL, İsmail. “Emirdağ”, *Türkelî*, 8 Haziran 1995, nr. 10603.
- HIZAL, İsmail. “Erbakan’a Açık Mektup”, *Türkelî*, 3 Ocak 1996, nr. 10779.
- HIZAL, İsmail. “Ermeni Mezalimi”, *Türkelî*, 24-25 Eylül 1984, nr.7321-7322. (2 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Eser Verenler” *Türkelî*, 20 Şubat 1986, nr. 7755.
- HIZAL, İsmail. “Eskiye Rağbet Olsa” *Türkelî*, 4 Ekim 1986, nr.7943.
- HIZAL, İsmail. “Eşref Saati”, *Durum*, 19 Nisan 1999, nr. 88.
- HIZAL, İsmail. “Ey Türk Titre ve Kendine Dön”, *Durum*, 3 Ocak 1999, nr.3.
- HIZAL, İsmail. “Fakir Memleketin Zengin Çocukları”, *Türkelî*, 8 Ekim 1997, nr. 11291.
- HIZAL, İsmail. “Fikret Altınay” *Türkelî*, 26 Mart 1986, nr.7784.
- HIZAL, İsmail. “Fransa’da Terör ve Türkiye”, *Türkelî*, 1-2 Ekim 1981, nr. 6409-6410. (2 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Gazetemizin Tahminlerinin Doğruluğu”, *Türkelî*, Eylül 1969, nr. 2707.
- HIZAL, İsmail. “Geçim Sıkıntısı”, *Türkelî*, 1984, nr.7266-7267.(2 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Gelenek ve Görenekler”, *Türkelî*, 25 Nisan 1992, nr. 9653.
- HIZAL, İsmail. “Gençliği Anlayabilmek”, *Türkelî*, 10 Nisan 1997, nr. 11147.
- HIZAL, İsmail. “Gençliğin Düşünceleri III”, *Türkelî*, 25 Mayıs 1993, nr. 9983.
- HIZAL, İsmail. “Gençliğin Düşünceleri”, *Türkelî*, 22-24 Mayıs 1993, nr. 9981-9982.(2 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Gençlik ve Spor Bayramı”, *Türkelî*, 20 Mayıs 1993, nr. 9979.
- HIZAL, İsmail. “Goca Kalecik”, *Türkelî*, 6 Temmuz 1995, nr. 10626.
- HIZAL, İsmail. “Gülaboğlu Muhammed Askeri’nin Duası”, *Türkelî*, 5 Temmuz 198, nr.6949.
- HIZAL, İsmail. “Güneşten Büyük”, *Türkelî*, 18 Şubat 1986, nr. 7753.
- HIZAL, İsmail. “Günümüzde Tasavvuf Şiirleri”, *Beldemiz*, Ocak-Şubat-Mart 1994, S.34, s.s.15-16.
- HIZAL, İsmail. “Güzel Olan Evimiz”, *Durum*, 6 Ocak 1999, nr. 5.
- HIZAL, İsmail. “Ha Varıyo... Ha geliyo...”, *Durum*, 7 Nisan 1999, nr. 78.
- HIZAL, İsmail. *Hac*, (Basılmamış Defter), Afyonkarahisar, 29 Ağustos 1976.
- HIZAL, İsmail. “Halk Şöleni”, *Türkelî*, 26 Haziran 1996, nr. 10924.

- HIZAL, İsmail. “Halk Tebabeti ve Afyonkarahisar’da Kokucu Hacı Ali”, *IV. Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (29-30 Eylül 1995)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyonkarahisar,1995, s.s.87-97.
- HIZAL, İsmail. “Haşhaş”, *Türkeli*, 19 Temmuz 1997, nr. 11228.; “Masa Diplomasisi”, *Türkeli*, 23 Temmuz 1997, nr. 11231.
- HIZAL, İsmail. “Haydi Gençler Okula” Durum, 23 Ocak 1999, nr.17.
- HIZAL, İsmail. “Her Şey Afyon İçin”, *Türkeli*, 26 Haziran 1997, nr. 11208.
- HIZAL, İsmail. “Himmet Ya Mehmet Semai”, *Türkeli*, 21 Mayıs 1991, nr. 9368.
- HIZAL, İsmail. “Hoca Ahmet Yesevi”, *Türkeli*, 31 Mart-16 Nisan 1993, nr. 9936-9949. (13 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. *Hocam Kemal Bayık* (Basılmamış Defter. 7Adet)
- HIZAL, İsmail. “Hocaların Hocası A. Süheyl Ünver”, *Türkeli*, 19 Şubat 1986. nr. 7754.
- HIZAL, İsmail. “İbni Sina Haftası”, *Türkeli*, 21 Ağustos-4 Eylül 1984, nr. 7295-7307. (13 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “İbrahim Şahidi’nin Duası”, *Türkeli*, 4 Temmuz 1983, nr.6948.
- HIZAL, İsmail. “İç Alemimiz”, *Türkeli*, 30 Mart 1985, nr.7482.
- HIZAL, İsmail. “İlimizdeki Kültürel Faaliyetler”, *Türkeli*,28-30 Ocak 1986, nr.7735-7737. (3 Tefrika).
- HIZAL, İsmail. “İlk Ders”, *Türkeli*, 2 Ekim 1996, nr. 10991.
- HIZAL, İsmail. “İlk Öğretim Yılı”, 26 Eylül 1985, nr.7629.
- HIZAL, İsmail. “İnsan Belleği”, *Türkeli*, 21 Ekim 1996, nr. 11006.
- HIZAL, İsmail. “İnsan”, *Türkeli*, 28 Ekim 1996, nr. 11011.
- HIZAL, İsmail. “İrfan Ordusuna Taze Kan”, *Türkeli*, 1-2 Temmuz 1997, nr. 11212-11213.(2 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “İslam İnsanı II”, *Türkeli*, 19 Nisan 1996, nr. 10869.
- HIZAL, İsmail. “İslam İnsanı”, *Türkeli*, 18 Nisan 1996, nr. 10868.
- HIZAL, İsmail. “İslam Konferansı Zirve Toplantısı 2”, *Türkeli*, 26 Ocak 1984, nr.7119.
- HIZAL, İsmail. “İslam Konferansı Zirve Toplantısı”, *Türkeli*, 25 Ocak 1984, nr.7118.
- HIZAL, İsmail. “İslam Ülkelerini Ziyaret”, *Türkeli*, 22 Şubat 1984, nr. 7144.
- HIZAL, İsmail. “İsterük” *Durum*, 18 Şubat 1999, nr.39.

HIZAL, İsmail. “İşsizlik ve Türk-İş”, *Türkeli*, 31 Ocak 1984, nr.7124.

HIZAL, İsmail. “İşsizlik”, *Türkeli*, 11 Şubat 1984, nr. 7133.

HIZAL, İsmail. “İşsizlik”, *Türkeli*, 30 Ocak 1984, nr, 7323.

HIZAL, İsmail. “İzmir Destanı”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1986, S.8, s.s.6-7.

HIZAL, İsmail. “Kadın”, *Türkeli*, 29 Ocak 1991, nr. 9273.

HIZAL, İsmail. “Kadınlarımız”, *Türkeli*, 15 Şubat 1992, nr. 9596.

HIZAL, İsmail. “Kadınlarımız”, *Türkeli*, 18 Mayıs 1993, nr. 9977.

HIZAL, İsmail. “Kadir Gecesi”, *Durum*, 16 Ocak 1999, nr.13.

HIZAL, İsmail. “Kaplıca Turizmi”, *Türkeli*, 9 Ekim 1984, nr: 7335.

HIZAL, İsmail. “Katılım” *Durum*, 12 Ocak 1999, nr.10.

HIZAL, İsmail. “Kent Konseyi”, *Durum*, 8 Ocak 1999, nr.7.

HIZAL, İsmail. “Kıbrıs”, *Türkeli*, 15 Ekim 1991, nr. 9492.

HIZAL, İsmail. “Kımalı Koç”, *Türkeli*, 12 Eylül 1997, nr. 11273.

HIZAL, İsmail. “Kırtasiyecilik”, *Türkeli*,21 Şubat 1984, nr.7143.

HIZAL, İsmail. “Kız Meslek Lisemiz”, *Türkeli*, 14 Kasım 1989, nr. 8903.

HIZAL, İsmail. “Koruma Kültürü ve Belediyelerimiz”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1995, S.39, s.s.10-11.

HIZAL, İsmail. “Körfez Krizi”, *Türkeli*, 2 Ekim 1990, nr. 9171.

HIZAL, İsmail. “Kurtuluş”, *Türkeli*, 1 Eylül 1997, nr.11264

HIZAL, İsmail. “Kültür Hazinesi” *Türkeli*, 14 Temmuz 1986, nr.7875.

HIZAL, İsmail. “Kültür ve Türk Kadını”, *Türkeli*, 13 Kasım 1989, nr. 8902.

HIZAL, İsmail. “Kültür”, *Kocatepe*,1 Mayıs 1990, nr.7589.

HIZAL, İsmail. “Kültürel Faaliyetler”, *Türkeli*, 19 Mart 1994, nr.7164.

HIZAL, İsmail. “Kültürel Faaliyetler”, *Türkeli*, 29 Ocak 1986, 7736.

HIZAL, İsmail. “Kütüphanelerimi ve Arşivlerimiz”, *Türkeli*, 24 Ocak 1984, nr.7117.

HIZAL, İsmail. “Kütüphanelerimiz”, *Türkeli*, 3 Ekim 1986, nr.7942.

HIZAL, İsmail. “Limoni”, *Türkeli*, 25 Ocak 1992, nr. 9578.

HIZAL, İsmail. “Mahalli Seçimler”, *Türkeli*, 21 Mart 1984, nr.7166.

HIZAL, İsmail. “Mana’da Bütünleşme”, *Türkeli*, 2 Şubat 1990, nr. 8972;

HIZAL, İsmail. “Manevi Değerlerin Kemirilmesi”, *Türkeli*, 27 Aralık 1985, nr.7708.

HIZAL, İsmail. “Manevi Hayatımızın Mimarları”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1992, S.29, s.s.13-14.

HIZAL, İsmail. “Maneviyata Saygı”, *Türkeli*, 19-20 Haziran 1986, nr.7854-7855.(2 Tefrika)

HIZAL, İsmail. “Masa Diplomasisi”, *Türkeli*, 23 Temmuz 1997, nr.11231.

HIZAL, İsmail. “Mehmet Akif Ersoy” *Türkeli*, 9 Ocak 1988, nr. 8334.

HIZAL, İsmail. “Mehmet Birgivi’nin Duası” *Türkeli*, 2 Temmuz 1983, nr.6947.

HIZAL, İsmail. “Mehmet Semai Hazretleri Müridi: Ahmet Cununi Dede”, *Türkeli*, 12 Ocak 1991, nr. 9260.

HIZAL, İsmail. “Mehmet Semai’nin Babasının Adı Nedir?”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1990, S.20, s.25-26.

HIZAL, İsmail. “Merhaba Ya Ramazan”, *Türkeli*, 10 Mayıs 1986-23 Haziran 1986, nr.7823-7857, (34 Tefrika)

HIZAL, İsmail. “Mermer ve Mermercilik Hakkında Konferans”, *Türkeli*, 21-28 Nisan 1987, nr. 8113-8118. (5 Tefrika)

HIZAL, İsmail. “Mesleğinin Ehli Olmak”, *Türkeli*, 7 Mart 1984, nr.7154.

HIZAL, İsmail. “Mezar Taşı” *Türkeli*, 21 Şubat 1986, nr. 7756

HIZAL, İsmail. “Milletvekilimiz Sayın Balıbey’ine Açık Mektup”, *Türkeli*, 28 Eylül 1988, nr. 8552.;

HIZAL, İsmail. “Muhalefet” *Durum*, 30 Ocak 1999, nr.23.;

HIZAL, İsmail. “Mustafa Akalın’ın Ardından”, *Türkeli*,3 Ağustos 1988, nr. 8504.

HIZAL, İsmail. “Mustafa Kemal Atatürk Afyon’da”, *Türkeli*, 24 Aralık 1980, nr. 6671.

HIZAL, İsmail. “Mustafa Kemal Atatürk Afyon’da”, *Türkeli*, 9 Ocak 1981, nr.6184.

HIZAL, İsmail. *Mustafa Kemal Atatürk Afyon’da*, (Basılmamış Eser), Afyonkarahisar, 1981.

HIZAL, İsmail. “Mutlu Bir Evlilik”, *Türkeli*, 8 Nisan 1985 nr.7489.

HIZAL, İsmail. “Mutluluk”, *Türkeli*, 5 Şubat 1986, nr.7742.

HIZAL, İsmail. “Müzik’ten Renge”, *Türkeli*, 11 Mart 1994-18 Mart 1984, nr.7155-7162. (8 Tefrika)

HIZAL, İsmail. “Nataşa Fareleri”, *Türkeli*, 14 Ekim 1995, nr. 10712.

HIZAL, İsmail. “Nato Semineri’ *Türkeli*, 2 Nisan 1986- 7 Mayıs 1986, nr.7790-7820. (30 Tefrika)

HIZAL, İsmail. “Oku”, *Türkeli*, 11 Ekim 1986, nr.7948.

- HIZAL, İsmail. *Okullarım*, (Basılmamış Günlük), İzmir, 1989.
- HIZAL, İsmail. “Okuma Yılı Başlarken”, *Türkeli*, 22 Eylül 1988, nr. 8547.
- HIZAL, İsmail. “O-ku-ya-ca-ğım”, *Durum*, 27 Ocak 1999, nr.20.
- HIZAL, İsmail. “Onbeşliler Yüz Yaşında”, *Durum*, 9 Şubat 1999, nr. 31.
- HIZAL, İsmail. “Osman Atilla” *Türkeli*, 21 Şubat 1985, nr.7444. “AKÜ ve Osman Atilla”, *Türkeli*, 24 Nisan 1996, nr. 10871.
- HIZAL, İsmail. “Osmanlı Arşivleri ve Osmanlı Araştırmaları Sempozyumu”, *Türkeli*,5 Temmuz 1985, nr.7562.
- HIZAL, İsmail. “Öğretim Haftası 2”, *Türkeli*,20 Eylül 1984, nr.7318-7320. (3 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Özel Müzeler”, *Türkeli*, 29 Ocak 1984, nr.7122.
- HIZAL, İsmail. “Panel Konusu: Ev Hanımı” Kocatepe, 24 Mayıs 1990, nr. 7616.
- HIZAL, İsmail. “Para İhracı”, *Türkeli*, 11 Mart 1985, nr.7465.
- HIZAL, İsmail. “Parti Meselesi”, *Türkeli*, 4 Ağustos 1997, nr.11241.
- HIZAL, İsmail. “Piknik Yerleri”, *Türkeli*, 20 Şubat 1985, nr.7449.
- HIZAL, İsmail. “Pratik Kız Sanat Okulu Sergisi”, *Türkeli*, 19 Mayıs 1993, nr. 9978.
- HIZAL, İsmail. “Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık”, *Türkeli*, 20 Aralık1983-5 Ocak 11984, nr.7090-7101.(15 Tefrika);
- HIZAL, İsmail. “Ramazan Köşesi”, *Türkeli*, 29 Temmuz 1981, nr. 6356.
- HIZAL, İsmail. *Ramazanname 1976*, (Basılmamış Defter). 1976.
- HIZAL, İsmail. “Ramazan Sohbetleri”, *Durum*, 15 Ocak 1999, nr.12.
- HIZAL, İsmail. “Resim Sergisi veya Termal Ekspresi”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1995, S.40, s.14-15.
- HIZAL, İsmail. “Sanat Şöleni”, *Türkeli*,30 Nisan-1 Mayıs 1987, nr.8120-8121. (2 Tefrika).
- HIZAL, İsmail. “Saygıdeğer Öğretmenlerimize” *Kocatepe*, 25 Kasım 1989, nr.7465.
- HIZAL, İsmail. “Sayın M. Yılmaz’a Açık Mektup”, *Türkeli*, 2 Ocak 1996, nr. 10778.
- HIZAL, İsmail. “Sayın Valimiz”, *Türkeli*, 12 Şubat 1984, nr. 7131.
- HIZAL, İsmail. “Sayın Valimiz”, *Türkeli*, 20 Kasım 1995, nr. 10743.
- HIZAL, İsmail. “Seçim Mevsimi”, *Durum*, 13 Ocak 1999, nr.11.
- HIZAL, İsmail. “Seçim Sancısı”, *Türkeli*, 21 Şubat 1989, nr. 8680.
- HIZAL, İsmail. “Sevgi Üzerine”, *Türkeli*, 20 Şubat 1985, nr.7443.
- HIZAL, İsmail. “Sevgiden Yana” *Türkeli*, 15 Ekim 1986, nr. 7952.

- HIZAL, İsmail. “Sevgiden Yana”, *Türkeli*, 7 Şubat 1990, nr.8976.
- HIZAL, İsmail. “Seyahatname”, *Türkeli*,24-27 Ocak 1987, nr.8039-8042.(4 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. *Seyahatnameler*, (Basılmamış Günlük.), İstanbul.
- HIZAL, İsmail “Seyirlik Oyunlar”, *Türkeli*, 3 Şubat 1984, nr.7126.
- HIZAL, İsmail “Sultan Divanı”, *Türkeli*, nr.7189-7191. (3 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. *Sultan Nine*, (Basılmamış Defter). Afyonkarahisar.
- HIZAL, İsmail. “Sivil Toplumlar”, *Durum*, 14 Ocak 1999, nr.12.
- HIZAL, İsmail. “Siyasal Tercih”, *Türkeli*, 15 Haziran 1991, nr.9390.
- HIZAL, İsmail. “Sultan Divanı’nın Mukalelenamesi”, *Beldemiz*, S.41, Afyon, Ekim-Kasım-Aralık 1995, s.s.32-33.
- HIZAL, İsmail. “Suudi Arabistan”, *Türkeli*, 22 Şubat 1984, nr. 7148.
- HIZAL, İsmail. “Süzülen Kartal”, *Türkeli*, 13 Nisan 1985, nr.7494.
- HIZAL, İsmail. “Şehvet Fırtınası”, *Türkeli*, 29 Ocak 1992, nr. 9580.
- HIZAL, İsmail. “Şiir Günü”, *Türkeli*, 24 Haziran 1996, nr. 10922.
- HIZAL, İsmail. “Tabanı Bozulmuş Siyaset”, *Türkeli*, nr. 11194.
- HIZAL, İsmail. “Taşpınar”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1994, S.37, Afyon, s.s.41-42.
- HIZAL, İsmail. “Taşpınar”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1987, S.11, s.s.6-7.
- HIZAL, İsmail. “Taşpınar”, *Türkeli*, 23 Şubat-9 Mart 1985, nr.7452-7464. (12 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Taşpınar”, *Türkeli*, 24 Şubat 1985, nr. 7452.
- HIZAL, İsmail. “Tebrikler”, *Türkeli*, 4 Şubat 1993, nr. 9893.
- HIZAL, İsmail. “Tek Kanat” *Durum*, 1 Şubat 1999, nr.24.
- HIZAL, İsmail. “Teknolojik Birikim”, *Türkeli*, 11 Şubat 1984, nr.7133.
- HIZAL, İsmail. “Tenkit”, *Türkeli*, 22 Şubat 1984, nr.7142.
- HIZAL, İsmail. “Terbiye Üzerine II”, *Türkeli*, 1 Haziran 1991, nr. 9378.
- HIZAL, İsmail. “Terbiye Üzerine”, *Türkeli*, 30 Mayıs 1991, nr. 9376.
- HIZAL, İsmail. “Tessedür”, *Türkeli*, 21 Mayıs 1993, nr. 9980.
- HIZAL, İsmail. “Toplumda Basın ve Yayının Önemi 2”, *Türkeli*,8- 9 Şubat 1986, nr. 7745-7746.(2 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Toplumda Değer Ölçüsü”, *Türkeli*, 6 Şubat 1986, nr.7743.
- HIZAL, İsmail. “Toplumda Doğruluk Ölçüsü”, *Türkeli*, 7 Şubat 1986, nr.7744.

- HIZAL, İsmail. "Toplumda Yardımlaşma Kurumları 2" *Türkeli*, 13 Şubat 1986, nr.7749.
- HIZAL, İsmail. "Türk Ailesi", *Türkeli*, 26 Mayıs 1990, nr. 9066.
- HIZAL, İsmail. "Türk İslam Terbiyesi ve Gençlik", *Türkeli*, 14 Haziran 1988, nr. 8464.
- HIZAL, İsmail. "Türk İslam Terbiyesi ve Gençlik", *Türkeli*, 23 Mayıs 1988, nr. 8446.
- HIZAL, İsmail. "Türklerde Aşıklık Geleneği", *Türkeli*, 2 Mayıs- 9 Mayıs 1987, nr.81122-8129. (6 Tefrika)
- HIZAL, İsmail "Türk Ocaklarının Dünü ve Bugünü 2", *Türkeli*,28 Nisan 1987. nr.8119.; (30 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. "Türk Ocağı Afyon Şubesinin Kültürel Faaliyetleri", *Türkeli*, 10-29 Şubat 1988, nr.8361-8377. (16 Tefrika).
- HIZAL, İsmail. "Türk Ocağı Konferansı", *Türkeli*, 14 Şubat 1990, nr. 8982.
- HIZAL, İsmail. "Türk Ocağı'nın Konferansı Üzerine", *Türkeli*, 11 Kasım 1989, nr. 8901.
- HIZAL, İsmail. "Türk Ocağı", *Türkeli*, 16 Temmuz 1997, nr. 11225.
- HIZAL, İsmail. "Türk Ocakları", *Durum*, 12 Haziran 1999, nr. 135.
- HIZAL, İsmail. "Türkeli Gazetesinin Sayın Okurlarına", *Türkeli*, 1984, nr.7239.
- HIZAL, İsmail. "TV de Basın Toplantısı", *Türkeli*, 21 Ocak 1986, nr.7729.
- HIZAL, İsmail. "Uzağı Görebilmek", *Kocatepe*, 21 Şubat 1990, nr.7540.
- HIZAL, İsmail. "Ücretlilere Vergi İadesi" *Türkeli*, 14-18 Şubat 1984. nr.7136-7140.(4 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. "Vatan Şairi Namık Kemal", *Türkeli*, 26-27 Aralık 1983, nr. 7092-7093 (2 Tefrika)
- HIZAL, İsmail ve AYGEN, M.S. *Osmanlı Salnamelerinde Afyonkarahisar*, Türkeli Matbaası, Afyon, 1987.
- HIZAL, İsmail. "Vefa Borcu" *Türkeli*, 24 Eylül 1986, nr.7934.
- HIZAL, İsmail. "Yabancı Dil", *Türkeli*, 30 Eylül 1986, nr. 7939.
- HIZAL, İsmail. "Yalvaç II", *Türkeli*, 12 Haziran 1995, nr. 10606.
- HIZAL, İsmail. "Yalvaç", *Türkeli*, 13 Haziran 1995, nr. 10607.
- HIZAL, İsmail. "Yeni Ders Yılı", *Türkeli*,22 Eylül 1986, nr.7932.
- HIZAL, İsmail. "Yeni Ders Yılına Başlarken", *Türkeli*, 20 Eylül 1989, nr. 8856.

- HIZAL, İsmail. “Yeni Eğitim Sistemi”, *Türkeli*, 23 Eylül 1988, nr. 8548.
- HIZAL, İsmail. “Yeni Öğretim Yılı”, *Türkeli*, 18 Eylül 1996, nr. 10979.
- HIZAL, İsmail. “Yeni Yatırım Alanları”, *Türkeli*, 3 Ekim 1997, nr. 11287.
- HIZAL, İsmail. “Yerli Malı ve Tasarruf Yılı”, *Türkeli*, 23 Ocak 1984, nr.7116.
- HIZAL, İsmail. “Yurt Gezileri”, *Türkeli*,26-27 Eylül 1986 nr.7936-7937. (2 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Zafer Haftası Yaklaşırken”, *Türkeli*, 19-23 Ağustos 1988, nr. 8518-8521.(4 Tefrika)
- HIZAL, İsmail. “Zamlar”, *Türkeli*, 4 Ocak 1984, nr.7104.
- Hüseyin Çetin, “İlk Kurşun”, *Beldemiz*, Afyon Belediyesi Bülteni, Ocak-Şubat-Mart 1985, S.1, s.s.10-13.
- İç Ege*, 6 Mayıs 1998, nr. 5.
- “İç Ege'ye Başarılar”, *Ses*, 21 Haziran 1998. nr. 2.
- İkaz*, 21 Ağustos 1923, nr.455-456.
- İkaz*, 26 Tesrinsani 1923, nr.413-414.
- İkaz*, 30 Kânunuevvel 1335, nr.121.
- İkaz*, 24 Ağustos 1920, nr.272.
- İLGAR, Yusuf. “*Cumhuriyet Döneminde Afyonkarahisar’da Sema Törenleri*”, Sultan Divani ve Afyonkarahisar’da Mevlevîlik, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., II. Baskı, Afyonkarahisar, 2011, s.s.189-2002.
- KAFESOĞLU, İbrahim. *Selçuklu Tarihi*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yay.,1972.
- KANSU, Mazhar Müfit. Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber, C. I, TTK Yay., Ankara, 1988.
- KARABEKİR, Kazım. *Paşaların Hesaplaşması*, Emre Yay., İstanbul, 1992.
- KARAKAŞ, Mehmet. *Türk Ulusçuluğunun İnşası*, Vadi Yayınları, Ankara, 2000.
- KAZANCIGİL, Aykut. “Feridun Nâfiz Uzluk (1902-1974) Hayatı-Çalışmaları”, *Tıp Tarihi Araştırmaları*, S.11, İstanbul 2003, s.s.78-97.
- KAZANCIGİL, Aykut. *Bir Bibliyografyanın Uzun Hikâyesi*, A. Süheyl Ünver Bibliyografyası, İşaret Yay., II. B., İstanbul, 2017.
- KEMAL, İsmet. “Afyon Basınına İlgi Gösterilmelidir” *Kocatepe*, 22 Aralık 1970, nr.1631.

- KİLİ, Suna. *Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1981.
- Kocatepe*, 15 Kasım 1978, nr.4064.
- KOCATÜRK, Utkan. *Atatürk*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1987.
- KOCATÜRK, Utkan. *Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, TTK Yay., Ankara, 1988.
- KOÇAK, Cemil. “İkinci Dünya Savaşı ve Türk Basını”, *Tarih ve Toplum*, Cilt:6, Sayı:35, İletişim Yay., Kasım 1986, s.s.29-35.
- KOLOĞLU, Orhan. *İlk Gazete İlk Polemik: Vakayi-i Misriye'nin Öyküsü ve Takvim-i Vakayi ile Tartışması*, Çağdaş Gazeteciler Derneği Yay., Ankara, 1989.
- KOLOĞLU, Orhan. *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006.
- KOLOĞLU, Orhan. *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İletişim Yay., İstanbul, 1994.
- KOLOĞLU, Orhan. *Türk Basını Kuvayı Milliye'den Günümüze (70. Yılında Cumhuriyet Basını)*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1993.
- KONYALI, İsmail Hakkı. *Konya Tarihi*, Enes Kitap Sarayı Yay., Konya 1997.
- KORKMAZ, Alemdar. *İstanbul (1875-1964)-Türkiye'de Yayınlanan Fransızca Bir Gazetenin Tarihi*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yay., Ankara, 1978.
- KÖKER, Levent. *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi*, İletişim Yay., III. B., İstanbul, 1995.
- KURŞUN, Zekeriya vd., *Tarih Metodu*, Ed. Zekeriya Kurşun, AÜ Yay., Eskişehir, 2011.
- KÜLÇE, Süleyman. *Mareşal F. Çakmak*, İstanbul 1953, C. IV, MEB Yay., İstanbul, 1991.
- KÜNDEYİ, M. Abdullah. *İsmail Hızal'ın Kitaplarının AKÜ Merkez Kütüphanesine Bağışlanması*, AKÜ SBE Doktora Paper Çalışması, Afyonkarahisar, 2013, s.s.1-3.
- LEVİS, Bernard. *Modern Türkiye'nin Doğuşu* Boğaç Babür Tuna (Çev.). 2. Baskı, Arkadaş Yay., Ankara, 2013.
- Meydan Larousse*, C. II, Meydan Yay., İstanbul, 1969.

- MÜMTAZ, Soysal. *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, Dokuzuncu Baskı, Gerçek Yay., İstanbul, 1992.
- NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver ve Mehmet Sarlık. *75 Yılda Yöneticilerimiz*, Afyonkarahisar Belediyesi Yay., Afyon, 1998.
- “Odak Üç Yaşında”, *Odak*, 20 Mayıs 1998, nr. 440.
- ONAR, Mustafa. *Atatürk'ün Yazışmaları, C. I*, Ankara 1995, Belge nr.583, s.4.
- ÖZALP, Kâzım. *Millî Mücadele 1919-1922, C. I*, TTK Yay., Ankara, 1998.
- ÖZAŞKIN, Tarık. “Anadolu Basınına Kısa Bir Bakış”, *Türkeli*, 20 Aralık 1986, nr. 8009.
- ÖZEL, Sabahattin. *"Mondros'tan Samsun'a Atatürk"*, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yıllığı-X, Yıl 1999, s. 206.
- ÖZKAYA, Yücel Özkaya, *Millî Mücadelede Atatürk ve Basın*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2007.
- ÖZKIRIMLI, Umut. *Milliyetçilik Kuramları*, Doğu Batı Yay., Ankara, 2015.
- Özlenen Gençlik Bülteni*, Mayıs 1996, nr. 1.;
- ÖZSOY Hakkı. “Gazetemiz Türkeli” *Türkeli*, 25 Haziran 1987, nr. 8168.
- ÖZSOY Hakkı. “Nöbeti Devir Alırken”, *Türkeli*, 15 Haziran 1987, nr. 8159.
- PARLATIR, İsmail vd., *Okul Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1994.
- PARLATIR, İsmail vd., *Okul Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1994.
- PAŞAOĞLU, Yaşar Salih. *Türkiye'de Basın Özgürlüğü*, Ankara Üniversitesi SBE Kamu Hukuku Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2017.
- POLAT, Zelkif. *Ali Çetinkaya, Hayatı, Eserleri, Kişiliği ve Devlet Adamlığı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon, 2002.
- “Sadakat Günlük Çıkarmaya Başladı”, *Sadakat*, 1 Ocak 1949, nr. 23. 03.
- SAFA, Peyami. *Millet ve İnsan*, Akbaba Yay., İstanbul, 1943.
- SARC, Ömer Celal vd. *Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk*, Nejat Eczacıbaşı Yay., İstanbul, 1983.
- SARINAY, Yusuf. *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*, Ankara, 1990.
- SARINAY, Yusuf. *Türk Milliyetçiliğinin Tarihî Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)*, Ötüken Nşr, İstanbul, 1994.

- SARLIK, Emel Sarlık, “Araştırmacı İsmail Hızal’la Söyleşi”, *Beldemiz*, S.27, Afyonkarahisar, 1992, s.s. 11-15.
- SARLIK, Emel. “Behçetoğlu Muzaffer Görktan`la Söyleşi” *Beldemiz*, nr .26, 1992, S.19.
- “Sekizinci Yıla Girerken”, *Kocatepe*, 30 Ağustos 1972, nr.2153.
- SELEOĞLU, Rıfat. “Afyon Basınının Durumu” *Gençliğin Sesi*, 1 Şubat 1963, nr. 2295.;
- SEPİN Lütfi Bozkurt. “Rüştü Kutman”, *Kocatepe*, 7 Ocak 1970, nr. 1339. *Ses*, 21 Nisan 1998, nr.2.;
- SMİTH, Anthony D. *Milliyetçilik*, (Çev: Ümit Hüsrev Yolsal), Atıf Yay., Ankara, 2013.
- SÖNMEZ, Cemil. *Atatürk’te Çocuk Sevgisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2004.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk. *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Der Yay., İstanbul, 2000.
- ŞANAL, İnci Sultan, “*Mektup*”, Ankara 17 Aralık 2018, s.s.1-3.
- ŞEN, Y. Furkan. *Türk Siyasal Kültüründe Millet Algısı ve Milliyetçilik*, Yargı Yay., Ankara, 2015.
- TANERİ, Aydın. *Türk Kavramının Gelişmesi*, Ocak Yayınları, Ankara, 1993.
- TANÖR, Bülent. *Kuruluş (Türkiye 1920 Sonraları)*, Yenigün Yay., Ankara, 1997.
- TANSEL, Selahattin. *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C. I, M. E. B. Yay., İstanbul, 1991.
- TANSEL, Selahattin. *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C. IV, MEB Yay., Ankara, 1978.
- TEKİN, Mehmet. *Afyon Basını ve Afyon Basımında Hatay`ın İşgal Yılları*, Kültür Eğitim Tesisleri Yay., Antakya, 1989.
- TILIÇ, Doğan. *2000'ler Türkiye'sinde Gazetecilik ve Medyayı Anlamak*, Su Yay., İstanbul, 2001.
- TOGAN, A. Zeki Velidi. *Bugünkü Türkili (Türkistan) ve Yakın Tarihi Batı ve Kuzey Türkistan*, Enderun Kitabevi Yay., 2. b., İstanbul, 1981.
- TOGAN, A. Zeki Velidi. *Tarihte Usul*, 4. b., Enderun Kitabevi Yay., İstanbul, 1985.
- TOPLU, Abdulhadi. *Türk Milliyetçiliği ve Karşı İdeolojiler*, Töre-Devlet Yay., Ankara, 1976.

- TUNCEL, Hakan. “Bab-1 Ali’den İkitelliye”, *Birikim*, S.64, Ağustos 1994, s.s.37-39.
- TURAN, Ayşe. “Süleyman Hilmi Gönçer Kimdir?”, *Türkeli*, nr.11292-11295. (4 Tefrika)
- TURAN, Osman. *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, İstanbul, 1993.
- “Türkeli Gazetesi El Değiştirdi” *Kocatepe*, 3 Haziran 1987, nr.67.
- TÜNAY, Bekir. *Gazi’nin Doğuş Destanı I*, Kültür Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1981.
- TÜRKAK, Mehmet. “Afyon Karahisar’ın Basın Tarihine Işık”, *Haberde Güneş*, Ekim 1995, nr.4.
- TÜRKGELDİ, Ali Fuat. *Görüp-İşittiklerim*, TTK Yay., Ankara, 1987.
- Türkiye’de ve Dünyada 2004*, Anadolu Ajansı Yay., Ankara, 2005, s. 44.
- TÜRKKAN, Reha Oğuz. *Milliyetçilik Yolunda*, Pozitif Yay., İstanbul, 2006.
- UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-1999)*, Filiz Yay., İstanbul, 2000.
- ULUTÜRK, Tuncer. *Ali Çetinkaya’nın Hayatı* Der. Aygen Mehmet Saadettin Aygen, Görktan Muzaffer, Afyon 1982.
- Üniversite*, Afyon 1997, s.1.
- YAMAN, Fikret ve. AÇIKGÖZOĞLU, Semih. “Afyonkarahisar Ekonomisi”, *Afyonkarahisar Kent Müzesi Araştırmaları*, C. I, Ed. Cihad Cihan, Afyonkarahisar Belediyesi Yay., Afyonkarahisar 2018, s.s. 281-310.
- Yaşayan Türk Tarihçileri*, Ed. Ahmet Şimşek, Pegem Akademi Yay., Ankara 2017.
- YAZICI, Nesimi. *Takvim-i Vakayı – Belgeler*, Gazi Üniversitesi Yay., Ankara, 1983.
- Yeni Türk Ansiklopedisi*, Ötüken Nşr. Yay., İstanbul, 1985.
- YILDIRIM, Ali vd. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, SeçkinYay., Ankara, 1999.
- YILDIRIM, Arife Cibil. “Girişimci, Gazeteci ve Eğitimci Tarihî Bir Şahsiyet: Afyonkarahisarlı Hacı Ali Bey”, *II. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Alaeddin Keykubadin Keykubad Üniversitesi Yay., Alanya 2017, s.s. 2911-2925.
- ZİLLİOĞLU, Merih. *İletişim Bilgisi*, 8. Baskı, AÜ Yay., Eskişehir, 2003.

EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Ek-1. İsmail Hızal'ın Yayınlanmamış Defterleri.....	130
Ek-2. İsmail Hızal'ın Yayınlanmış Makaleleri.....	138
Ek-3. İnci Sultan Şanal Ait Mektup 17.12.2018.....	169
Ek-4. Ailenin Oluşturduğu Şecere.....	172
Ek-5. Fotoğraflar.....	174

Ek-1.

İsmail Hızal'ın Yayınlanmamış Defterleri

Basılmamış Eserleri, Defterleri, Araştırmaları ve Günlükleri

1981 Konferans Notları

2008 (Son Yazılar)

“A. Süheyl Ünver”, Basılmamış Defter, Afyon, 15 Şubat 1986.

“A. Süheyl Ünver ile Afyon Seyahati”. Basılmamış Günlük.

Aba Bişi Balı (Nur Dergisi'nden Transkript)

Afyon

Afyon Çevresinde Mevlevilik

Afyon ile İlgili Fotoğraflar

Afyon Lisesi Pılav Günü- 1992

Afyon Müftülük Kitaplığı

Afyon Sultandağı

Afyon ve Afyon'a Seyahat

Afyon ve İlçeleri Albüm

Afyonda Mülhak Vakıflar ve Vakfiyeler

Afyonkarahisar Abide Şahsiyetleri (22 Adet) Afyonkarahisar Büyükleri

Afyonkarahisar Cami Medrese Türbeleri.

Afyonkarahisar Gelenek ve Görenekleri

Afyonkarahisar Kadıları

Afyonkarahisar Kadının Kiler ve Mutfağı

Afyonkarahisar Mevlevi Şairleri

Afyonkarahisar Şairleri 1900-ila Günümüze Kadar Yaşayanlar

Afyonkarahisar Tabib ve Ecacılar

Afyonkarahisar'da Çıkan Gazeteler ve Gazetecilerimiz

Afyonkarahisar'da Geçim Vasıtası Meslek Zenaat, Uğraşı Dallar (Araştırmacı Nurşen Yasak ile birlikte hazırlanmıştır.)

Afyonkarahisarda Antik Eserler

Afyonkarahisar'da Mermer

Afyonkarahisar'ın Kùltür ve Medeniyet Tarihi
Afyonkarahisar'ın Sosyo Ekonomik Durumu ve Meslekler 1991
Afyonkarahisarlı Hattat Ethem Bin Mustafa Kamili Burhanzade
Afyonkarahisarlı Hattatlar
Afyonkarahisarlı Şair Mevleviler
“Borsa”, Basılmamış Defter, İstanbul.
“Hac”, Basılmamış Defter, Afyonkarahisar, 29 Ağustos 1976
“Hocam Kemal Bayık” Basılmamış Defter.
“Mustafa Kemal Atatürk Afyon'da”, Basılmamış eser, Afyonkarahisar, 1981
“Okullarım”, Basılmamış Günlük, İzmir, 1989
“Ramazaname1976”, Basılmamış Defter.
“Seyahatnameler”, Basılmamış Günlük.
“Sultan Nine”, Basılmamış Defter. Afyonkarahisar
Süheyl Ünver
Ahilik Kùltür Haftası
Ahilik ve Ahi Evran
Ahmet Yakupoğlu (Kütahya)
Ahteri
Alaşehir
Ali Akçeken
Ali Türk Keskin ve Şiirlerinden Derlemeler
Anadolu'da Tasavvuf Din- Tekke Kùltürü
Anılarım- Halalarım
Ankara Anısı 1994
Ankara Seyahati
Ashab-ı Kehf Mağarası Afyon'da mı?
Asırlar Boyu İstanbul
Asırlar Boyunca İstanbul
Askeri Baba
Aşure Günü I

Aşure Günü II
Aygen
Aziz Mahmut Hüdaî Hazretleri
Balıkesir İl Halk Kütüphanesi Araştırma Notu Özetleri
Behçetoğlu
Bekir Sıtkı Sencer
Belediyemiz Gelir Kaynakları Ankara 29.07.1992
Beşiktaş'ta Yahya Efendi Dergahi
Beşiktaşî Yahya Efendi Dergahi Haziresi
Bilimsel Açıdan Kültür Ağırlıklı Afyonkarahisar 2007
Boğaziçi Bibliografyası
Bolvadinli Hicazi
Bolvadinli Vehbi
Burhan Özbey Paşa
Burhan Özbey Paşa (1984-1991) 16.08.1991
Bursa / Cami/Çeşme/Mezartaşı
Bursa'da Bereketli Bir Zaman
Çerçel
Çeşme Kitabeleri Neşe Aksoyda
Çinicilik, Süsleme Sanatı
Dede İsmail Efendi
Doğu Anadolu'da Karakeçeli Aşiretleri mi? Kürtler mi?
Edip Alı Bakı
Ekrem Taşkinsel
Emin Paksüt 21.02.1992
Emir Sultan
Erzincan- Erzurum
Esrar Dede Hakkında
Fahrettin Çelebi (Akay)
Gaziantep- Urfa

Gelenek Göreneklerimiz
Hac Seyehati
Hacı Aşık Mehmet Efendi
Hacı Bayram Veli Hazretleri
Hacı Bayram Veli II M. Ali Ayni
Hacı Bayram Veli III
Hacı Hafız Mehmet Dumlu
Hacı Paşa
Hacı Veli Karayiğit
Hadis-i Erbainler- Her Ramazan Ayında Kırk Hadisin Seçimi ve Yorumu
Halikarnas Balıkçısı
Halk Şairi Gazi Osman Atilla
Hastane
Hatay Anlaşmazlığı 31.05. 1997
Hatice Hoca 1995
Hattat Muharrem Haşçelik
Hayrul Kalem/ Mehmet Veled Çelebi
Hoca Bekir Gümüş
Hocam Süheyl Ünver'in Dünyası
İbrahim Efendi
İhracat 85
İhsan Karaağaç II
İl ve İlçelerimizdeki Kültür ve Medeniyet Abideleri Afyonkarahisar için 15 Adet
İslam Ansiklopedisi Fihristi
İstanbul Çeşmeler – II
İstanbul Çeşmeleri –I
İstanbul- I
İstanbul'daki Afyonkarahisarlı Hemşehrimiz: Şeyh Ramazan Efendi
İzmir –II
İzmir Tire

Kadınana ve Su Dosyası
Kamuya Mal Edilmesi Gerekli Milli ve Milletlerarası Konular ilgili Dosyalar
Karışık
Kazım Eğretlizadeler
Kemali Divani
Kıbrıs- Akdeniz Sorunu- İlk Hedef Mefkuresi
Kıbrıs Dosyası
Kırşehir
Kısıklı
Kokucu Hacı Ali
Konya
Kuran-ı Kerim 'de Emr-i Bilmarufİle İlgili Ayetler
Kütahyalı Ahmet Yakupoğlu
Mahir Erkmen
Maniler
Manzume-i Miraç Tahir Mevlevi
Mehmet Alaatinoğlu Öğretmen
Mehmet Özelsel ve Ailesi
Mehmet Semai Sultan Divani
Mehmet Şevki Evgi
Mevlana 'dan Sonra Mevlevilik
Mevlevi Ahmet Remzi Dede 1972-1944 (Akyürek)
Mevlevi Ayinleri
Mevlevi Ayinleri I
Mihriban
Miraç
Muallim Ziya Alptekin
Mustafa Akalın
Mustafa Kemal Atatürk Afyon 'da
Mustafa Kemal Atatürk Afyon 'da ikinci nüsha.

Müridi Deli İbrahim Efendi
Neyzen Fevzi Dede
Niyazi Çarkacı
Notlar Makaleler/ Nurdan Şiirler I
Nur Dergisi'nde Yer Alan Şairler ve Şiirler (Dört defterde)
Nurdan Şiirler II
Nurettin Turan Sandıklı 1989
Nüzhet Erman
Osman Çizmeciler Özkişi
Osmanlı Tarihi Araştırmaya Açık
Osmanlı Tarihinde Afyonkarahisar
Osmanlı Türkü
Ömer Fevzi Atabek
Ömer Kalafat
Pir Sultan Abdallar
Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık'ın Sohbetleri (7 Defter)
Rahmi Oruç Güvenç
Ramazan Sohbetleri 1983
Ramazanname – 1995
Ramazanname 1987
Ramazanname 2000
Rasathane/Muvakithane, Güneş Saatleri
Safranbolu 3. Safranbolu Mimari Değerleri ve Folklorü Haftası (1977)
Sandıklı Şeyh Hamza
Sandıklılı Şeyh Hamza'nın Sandıklılı Evliyalar hakkında yazdığı manzume (Nur Dergisi'nden Transkript)
Sandıklılı Şeyh Hasan Efendi
Semahane-i Edeb Ali Ünver 1893 İstanbul
Seyit Battal Gazi Bilimsel Şenlik 1977
Seyyit Veli Baba Sultan/ Isparta- Senirkent

Sivas/Divriği
Sohbetname 1995
Sohbet-Tarikat-Tasavvuf
Söğüt Şenlikleri 1991
Söğüt'te Osmanlı Sempozyumu Bildirileri
Su (Dedesı Çeşmeci Şükrü'ye ithaf)
Sultan Karatekin
Sultan Nine
Sultan Veled ve Divanı
Süheyl Ünver'in 99. Yaş Günü (Anma Toplantısı Notları)
Süleyman Nazif'ten Adanalı Ziya'ya (Dört Defter)
Şah Süleyman Çelebi ve Çelebiler
Şair Ahmet Çetinbaş
Şair Dehşeti Hayatı ve Şiirleri
Şair Mehmet Arsoy
Şair Mehmet Zengin
Şair Necati Çağırıcı – Oğuz Ermumcu – Recep Yaşayacak
Şair Yılmaz Çınar
Şem'i Divanı
Şeriye Sicillerinden Seçme Konular
Şükrü Çelikalay
Şükrü ÇelikalayMücahid Müderris Afyon
Tahir Büyükkörükçü (Konya Müftüsü)
Tarikatlar
Tarikatlar/ Vakfiyeler
Turali Türbesi/Çay
Turunçzadeler
Türk Kıyafetleri
Türk Kurtuluş Savaşı ve Afyonkarahisar
Türk Kurtuluş Savaşı'nda Afyonkarahisar (Turan Akkoyun 11.11.1996)

Türkiye Genelinde İl ve İlçe Dahil Seyahatnameler

Vakıf Dergisi II

Vatan Şairi Namık Kemal Afyon'da

Yalvaç

Yunus Emre II Bibliografyası/ Kırşehir

Yunus Emre'den Sevgi

Zafer Yolu, Sakarya'dan Dumlupınar'a

Ek-2

İsmail Hızal'ın Makaleleri

1983

- “Abdurrahman Mısrinin Duası”, *Türkeli*, 1 Temmuz 1983, nr.6946.
- “Mehmet Birgivi'nin Duası”, *Türkeli*, 2 Temmuz 1983, nr.6947.
- “İbrahim Şahidi'nin Duası”, *Türkeli*, 4 Temmuz 1983, nr.6948.
- “Gülaboğlu Muhammed Askeri'nin Duası”, *Türkeli*, 5 Temmuz 1983, nr.6949.
- “Aziz Mahmut Hüdayi'nin Yakarışı Duası”, *Türkeli*, 6 Temmuz 1983, nr.6950.
- “Dualardan Örnekler”, *Türkeli*, 7-10 Temmuz 1983, nr.6951-6954.(4 Tefrika)
- “Başmakale”, *Türkeli*, 20 Aralık 1983, nr.7087.
- “Rahmetli Hocam Hacı Kemal Bayık 2”, *Türkeli*, 20 Aralık 1983-5 Ocak 1984, nr.7088-7101.(14 Tefrika)
- “Vatan Şairi Namık Kemal”, *Türkeli*, 26-28 Aralık 1983, nr.7092-7094.(3 Tefrika)

1984

- “Son Zamlar”, *Türkeli*, 4 Ocak 1984, nr.7100.
- “Döviz Kurlarının Dalgalanmaya Bırakılması”, *Türkeli*, 5-6 Ocak 1984, nr.7101-7102. (2 tefrika)
- “Örnek İnsanlar”, *Türkeli*, 7 Ocak 1984, nr.7103.
- “Zamlar”, *Türkeli*, 9 Ocak 1984, nr.7104.
- “Ekonomi 'de Bilgi”, *Türkeli*, 11 Ocak 1984, nr.7106.
- “Sermaye Şirketleri”, *Türkeli*, 12 Ocak 1984, nr.7107.
- “Yerli Malı ve Tasarruf Yılı”, *Türkeli*, 23 Ocak 1984, nr.7116.
- “Kütüphanelerimiz ve Arşivlerimiz”, *Türkeli*, 24 Ocak 1984, nr.7117.
- “İslam Konferansı Zirve Toplantısı”, *Türkeli*, 25-26 Ocak 1984, nr.7118-7119. (2 Tefrika)
- “Alışkanlık ve Sağduyu”, *Türkeli*, 27 Ocak 1984, nr.7120.
- “Dış Ticaretle İlgili Genelge”, *Türkeli*, 28 Ocak 1984, nr.7121.
- “Özel Müzeler”, *Türkeli*, 29 Ocak 1984, nr.7122.
- “İşsizlik”, *Türkeli*, 30 Ocak 1984, nr.7123.
- “İşsizlik ve Türk-İş”, *Türkeli*, 31 Ocak 1984, nr.7124.
- “Ekonomik Tedbirler ve Muz İthalatı”, *Türkeli*, 2 Şubat 1984, nr.7125.
- “Seyirlik Oyunlar”, *Türkeli*, 3-8 Şubat 1984, nr.7126-7130. (5 Tefrika)

“Cumhuriyet Döneminde Tiyatro”, *Türkeli*, 3-6 Şubat 1984, nr.7126-7128. (3 Tefrika)

“Ticari Terbiye”, *Türkeli*, 9 Şubat 1984, nr.7131.

“Bir Vefalı Dost Geldi”, *Türkeli*, 10 Şubat 1984, nr.7132.

“Teknolojide Birikim”, *Türkeli*, 11 Şubat 1984, nr.7133.

“Sayın Valimiz”, *Türkeli*, 12 Şubat 1984, nr.7134.

“Çok Uluslu Şirketler”, *Türkeli*, 13 Şubat 1984, nr.7135.

“Ücretlilere Vergi İadesi”, *Türkeli*, 14-18 Şubat 1984, nr.7136-7140 (5 Tefrika)

“Adam Yetiştirmek”, *Türkeli*, 19 Şubat 1984, nr.7141.

“Tenkid”, *Türkeli*, 20 Şubat 1984, nr.7142.

“Kırtasiyecilik”, *Türkeli*, 21 Şubat 1984, nr.7143.

“İslam Ülkelerini Ziyaret”, *Türkeli*, 22 Şubat 1984 nr.7144.

“Suudi Arabistan”, *Türkeli*, 23 Şubat 1984, nr.7145.

“Ali Çetinkaya”, *Türkeli*, 2-4 Mart 1984, nr.7146-7148. (2 Tefrika)

“Ali Çetinkayamızı Anarken”, *Türkeli*, 3 Mart 1984, nr.7147.

“Ali Çetinkaya’yı Anma Töreninden Notlar”, *Türkeli*, 5-9 Mart 1984, nr.7149-7153. (5 Tefrika)

“Mesleğinin Ehli Olmak”, *Türkeli*, 10 Mart 1984, nr.7154.

“Müzik’ten Renge”, *Türkeli*, 11-18 Mart 1984, nr.7155-7162. (8 Tefrika)

“Kültürel Faaliyetler”, *Türkeli*, 19 Mart 1984, nr.7164.

“18 Mart Töreninden Notlar”, *Türkeli*, 20 Mart 1984, nr.7165.

“Mahalli Seçimler”, *Türkeli*, 21 Mart 1984, nr.7166.

“Belediye Hizmetleri”, *Türkeli*, 22 Mart 1984, nr.7167.

“Bölgesel Kalkınma ve Belediyeler”, *Türkeli*, 23 Mart 1984, nr.7168.

“Tebrikler”, *Türkeli*, nr.7173.

“Sultan Divanı”, *Türkeli*, nr.7189-7191.(3 Tefrika)

“Ramazan Sohbetleri, Türkeli Gazetesinin Sayın Okurlarına” *Türkeli*, nr.7228-7252. (25 Tefrika)

“Geçim Sıkıntısı”, *Türkeli*, nr.7266-7268. (3 Tefrika)

“İbni Sina Haftası”, *Türkeli*, 21 Ağustos 1984-4 Eylül 1984, nr.7295-7307. (13 Tefrika)

“Öğretim Haftası”, *Türkeli*, 19-22 Eylül 1984, nr.7317-7320. (4 Tefrika)

“Ermeni Mezalimi”, *Türkeli*, 24-25 Eylül 1984, nr.7321-7322. (2 Tefrika)

- “Cami Kitabeleri”, *Türkelî*, 26 Eylül 1984, nr.7323.
- “Bir Yıldız Parlıyor”, *Türkelî*, 27-29 Eylül 1984, nr.73247325.(3 Tefrika)
- “Afyonkarahisarlı Şairlerimizden Rahmetli Hacı Mehmet Zengin”, *Türkelî*, 2-8 Ekim 1984, nr.7328-7334(6 Tefrika)
- “Kaplıca Turizmi”, *Türkelî*, 9 Ekim 1984, nr.7335.
- “Afyonkarahisar Ulu Camii”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1985, S.4, s.30-33.
- “Açık Teşekkür”, *Türkelî*, 17 Kasım 1984, nr.7368.
- “Edebiyat Tarihimizde Şiirsel Atışmalar ve Tartışmalar”, *Türkelî*, 26 Kasım-5 Aralık 1984, nr.7375-7387. (11 Tefrika)
- “Dilimiz” *Türkelî*, nr.7392-7400. (8 Tefrika)
- “Yeni Yıla Giderken”, *Türkelî*, 31 Aralık 1984, nr.7405.
- 1985**
- “Yeni Yıla Giderken”, *Türkelî*, 1-3 Ocak 1985nr.7406-7408. (3 Tefrika)
- “İhbar”, *Türkelî*, 20-21 Ocak 1985nr.7423-7424. (2 Tefrika)
- “Sevgi Üzerine”, *Türkelî*, nr.7443.
- “Osman Atilla” *Türkelî*, nr.7444.
- “Piknik Yerleri”, *Türkelî*, nr.7449.
- “Taşpınar”, *Türkelî*, 1-11 Mart 1985, nr.7452-7464. (12 Tefrika)
- “Resim Sergisi”, *Türkelî*, 7-9 Mart 1985, nr.7461-7462. (2 Tefrika)
- “Para İhracı”, *Türkelî*, 11 Mart 1985, nr.7465.
- “Katma Değer Vergisi Uygulaması”, *Türkelî*, 12 Mart 1985, nr.7466-
- “Meyve Ağaçları Temizleme İşleri”, *Türkelî*, 13-22 Mart 1985, nr.7467-7475. (8 Tefrika)
- “Regaip Kandili”, *Türkelî*, 28 Mart 1985, nr.7480.
- “Bizans Oyunu”, *Türkelî*, 29 Mart 1985, nr.7481.
- “İç Alemimiz”, *Türkelî*, 30 Mart 1985, nr.7482.
- “Dış Alemimiz”, *Türkelî*, 1 Nisan 1985 nr.7483.
- “Kütüphanelerimiz”, *Türkelî*, 3-4 Nisan 1985 nr.7485-7486. (2 Tefrika)
- “Dikkat!”, *Türkelî*, 6 Nisan 1985, nr.7488.
- “Türkiye ve Nato”, *Türkelî*, 8 Nisan 1985, nr.7489.
- “Türk Polisi”, *Türkelî*, 11 Nisan 1985 nr.7492.
- “Beğendiklerim”, *Türkelî*, 12-27 Nisan 1985 nr.7493-7550. (9 Tefrika)

“Süzülen Kartal”, *Türkelî*, 13 Nisan 1985 nr.7494.
“Miraç Kandili”, *Türkelî*, 17 Nisan 1985 nr.7497.
“Bacasız Sanayi”, *Türkelî*, 24 Nisan 1985 nr.7503.
“Mutlu Bir Evlilik”, *Türkelî*, 8 Nisan 1985 nr.7489.
“Berat Kandili”, *Türkelî*, 4 Mayıs 1985 nr.7512,
“Besmele”, *Türkelî*, 24 Mayıs 1985 nr.7529.
“Mübarek Ramazan”, *Türkelî*, 25 Mayıs 1985, nr.7530.
“Mide Tehi, Ten Diri”, *Türkelî*, 27 Mayıs 1985, nr.7531.
“Besmele ile Açılır Kapımız Pirimiz Üstadımız”, *Türkelî*, 28 Mayıs 1985, nr.7532.
“Levhalarımız”, *Türkelî*, 29 Mayıs 1985, nr.7533.
“Veresiye Nimet Sanıp Sarılma Bir gün istenecektir, sakın “Darılma”, *Türkelî*, 30 Mayıs 1985, nr.7534.
“Bu da Geçer Ya Hu”, *Türkelî*, 31 Mayıs 1985, nr.7535.
“Meşakkatken Yorulmuş Bu Gönlü Ne Tazeler Taze Elden Taze “Elden Pişmiş Taze Kahve Tazeler”, *Türkelî*, 1 Haziran 1985 nr.7536.
“Kahveler Pişti Gel, Köpüğü Taştı Gel, Benim İyi Gün Dostlarım, “Kötü Günler Geçti Gel.” *Türkelî*, 3 Haziran 1985 nr.7537.
“Ahlak ile Nizamı Alem, Ahlak ile Kemali Alem”, *Türkelî*, 4 Haziran 1985, nr.7538.
“Hira Dağından”, *Türkelî*, 5 Haziran 1985 nr.7539.
“İmamı Azamdan Bir Kıssa”, *Türkelî*, 6 Haziran 1985, nr.7540.
“İmamı Azamın Kararı”, *Türkelî*, 7 Haziran 1985, nr.7541.
“Kendi eyledi rahat. Ne halka verdi huzur. Dünyadan göçtü gitti, dayusunehl-i cubur...”, *Türkelî*, 8 Haziran 1985, nr.7542.
“Açıldıkça Kapansın Gözlerin”, *Türkelî*, 10 Haziran 1985, nr.7543,
“Cihan Bağında Ey Akil budur maksat insan için Ne senden kimse incinsin, ne sen kimseden incin”, *Türkelî*, 11 Haziran 1985 nr.7544,
“Bir Hadis”, *Türkelî*, 14 Haziran 1985 nr.7547.
“Kadir Gecesi”, *Türkelî*, 15 Haziran 1985, nr.7548.
“Sultan Divani Hazretlerinden”, *Türkelî*, 17 Haziran 1985, nr.7549.
“Güzel Sözlere”, 19 Haziran 1985 nr.7551.
“Osmanlı Arşivleri ve Osmanlı Araştırmaları Sempozyumu”, *Türkelî*, 5-11 Temmuz 1985, nr.7562-7568. (6 Tefrika)

- “Aşı Kampanyası”, *Türkeli*, 20-22 Eylül 1985, nr.7624-7626.(3 Tefrika)
- “İlk Öğretim Yılı”, 26 Eylül 1985, nr.7629.
- “Kongreden Notlar İslahatçı Demokrat Partinin 1. Büyük Kongresi”, *Türkeli*,4-7 Aralık 1985, nr.7688-7691. (4 Tefrika)
- “Manevi Değerlerin Kemirilmesi”, *Türkeli*,27 Aralık 1985, nr.7708.

1986

- “İlimizdeki Kültürel Faaliyetler”, *Türkeli*,28-30 Ocak 1986, nr.7735-7737. (3 Tefrika)
- “Sosyal Yardımlar”, *Türkeli*,27 Ocak 1986 nr.7734.
- “Tv de Basın Toplantısı” *Türkeli*,21-23 Ocak 1986, nr.7729-7731. (3 Tefrika)
- “Yeni Yıl”, *Türkeli*, 2 Ocak 1986, nr.7713.
- “Mutluluk”, *Türkeli*,5 Şubat 1986, nr.7742.
- “Toplumda Değer Ölçüsü”, *Türkeli*,6 Şubat 1986, nr.7743.
- “Toplumda Doğruluk Ölçüsü”, *Türkeli*,7 Şubat 1986, nr.7744.
- “Toplumda Basın ve Yayının Önemi”, *Türkeli*,8-10Şubat 1986, nr.7745-7746. (2Tefrika)
- “Toplumda Yardımlaşma Kurumları”, *Türkeli*,11-13Şubat 1986, nr.7747-7749(2 Tefrika)
- “Kızılay Derneği”, *Türkeli*,14 Şubat 1986, nr.7750.
- “Haydi Çocuklar Maça”, *Türkeli*,15 Şubat 1986, nr.7751.
- “Başmakale”, *Türkeli*,17 Şubat 1986, nr.7752.
- “Güneşten Büyük”, *Türkeli*,18 Şubat 1986, nr.7753.
- “Hocaların Hocası A. Süheyl Ünver”, *Türkeli*,19 Şubat 1986 nr.7754.
- “Eser Verenler”, *Türkeli*,20 Şubat 1986, nr.7755.
- “Mezar Taşı”, *Türkeli*,21 Şubat 1986, nr.7756.
- “Ali Çetinkaya’mızı Anarken”, *Türkeli*,22 Şubat 1986 nr.7759.
- “Anma Törenleri”, *Türkeli*,5 Mart 1986, nr.7766.
- “Bölgesel El Sanatları”, *Türkeli*,7 Mart 1986 nr.7768.
- “Büyük İhanet”, *Türkeli*,10 Mart 1986, nr.7770.
- “Regaip Kandili”, *Türkeli*,13 Mart 1986, nr.7773.
- “Yeni Abidelerimiz”, *Türkeli*,14 Mart 1986, nr.7774.
- “Yaşlılara Saygı Haftası”, *Türkeli*,19-20Mart 1986, nr.7778-7779. (2 Tefrika)
- “Park ve Bahçelerimiz”, *Türkeli*,24 Mart 1986, nr.7782.

“Afyon Gazeteciler Cemiyeti”, *Türkeli*, 25 Mart 1986, nr.7783.

“Fikret Altınay”, *Türkeli*, 6 Mart 1986, nr.7784.

“Şehrin Çehresi”, *Türkeli*, 27-28 Mart 1986, nr.7785-7786. (2 Tefrika)

“Dış Politikamız”, *Türkeli*, 28 Mart 1986 nr.77 86.

“Afyonkarahisar’ın Su Yolları”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1986, S.6, s.3-4.,30.

“Nato Semineri”, *Türkeli*, 2 Nisan-7 Mayıs 1986, nr.7790-7820.(30 Tefrika)

“Polis Haftası”, *Türkeli*, 12-13 Nisan 1986, nr.7799-7800. (2 Tefrika)

“Libya ABD Çatışması”, *Türkeli*, 19 Nisan 1986, nr.7805.

“23 Nisan”, *Türkeli*, 23 Nisan 1986, nr.7808.

“Berat Kandili”, *Türkeli*, 24 Nisan 1986, nr.7809.

“Kötü Günümüz 24 Nisan”, *Türkeli*, 26- Nisan 1986, nr.7811-7819. (9 Tefrika)

“Bağışlayan ve Rızık Veren Allahın Adı ile Merhaba Ya Şehri “Ramazan”, *Türkeli*, 9 Mayıs 1986, nr.7822.

“Merhaba Ya Ramazan”, *Türkeli*, 10 Mayıs 1986, nr.7823.

“Ramazanname”, *Türkeli*, 12 Mayıs 1986, nr.7824.

“Ramazanname Oruç”, *Türkeli*, 13 Mayıs 1986, nr.7825

“Maneviyata Saygı”, *Türkeli*, 19-20 Haziran 1986, nr.7854-7855. (2 Tefrika)

“Afyonumuzun Gönül Sultanları”, 21-23 Haziran 1986, nr.7856-7857. (2 Tefrika)

“Londra’da Ezan Sesleri”, *Türkeli*, 27 Haziran 1986, nr.7561.

“Nemalazımcılık”, *Türkeli*, 28 Haziran 1986, nr.7862.

“Demokrasi Anlayışımız”, *Türkeli*, 30 Haziran 1986, nr.7863.

“Atasözlerimiz”, *Türkeli*, 1 Temmuz 1986, nr.7864.

“Kütahya Türk Çini Kongresi”, *Türkeli*, 10 Temmuz 1986, nr.7872.

“Uluslararası ilişkiler”, *Türkeli*, 11 Temmuz 1986, nr.7873.

“Kültür Hazinesi”, *Türkeli*, 14 Temmuz 1986, nr.7875.

“Celal Bayar’ın Ardından”, *Türkeli*, 2 Eylül 1986, nr.7915.

“Büyük Şehir Anlayışı”, *Türkeli*, 3 Eylül 1986, nr.7916.

“Moral Eğitimi”, *Türkeli*, 5 Eylül 1986, nr.7918.

“Gül”, *Türkeli*, 6 Eylül 1986, nr.7919.

“Yeni Ders Yılı”, *Türkeli*, 22 Eylül 1986, nr.7932.

“Vefa Borcu”, *Türkeli*, 24 Eylül 1986, nr.7934.

“Eğitim Kurumları”, *Türkeli*, 25 Eylül 1986 nr.7935.

- “Yurt Gezileri”, *Türkeli*, 26-27 Eylül 1986 nr.7936-7937. (2 Tefrika)
- “Bilgi Sayar Asrı”, *Türkeli*, 29 Eylül 1986 nr.7938.
- “Yabancı Dil”, *Türkeli*, 30 Eylül 1986, nr.7939.
- “Kuş Beyni”, *Türkeli*, 1 Ekim 1986, nr.7940.
- “Kütüphanelerimiz”, *Türkeli*, 3 Ekim 1986, nr.7942.
- “Eskiye Rağbet Olsa”, *Türkeli*, 4 Ekim 1986, nr.7943.
- “Camilerimiz”, *Türkeli*, 7-10 Ekim 1986, nr.7945-7947. (3 Tefrika)
- “İzmir Destanı”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1986, S.8, s.6-7.
- “Oku”, *Türkeli*, 11 Ekim 1986, nr.7948.
- “Afyonkarahisar’da Az Gelişmişliğin Nedenleri”, *Türkeli*, 12 Ekim 1986, nr.7949.
- “Afyon İl Genel Meclisi”, *Türkeli*, 13 Ekim 1986, nr.7950.
- “Zirve”, *Türkeli*, 14 Ekim 1986, nr.7951.
- “Sevgiden Yana”, *Türkeli*, 15 Ekim 1986, nr.7952.
- “Afyonkarahisar’da Az Gelişmişlik”, *Türkeli*, 16 Ekim 1986, nr.7953.
- “Afyonkarahisar’ın Geri Kalmışlığı 3”, *Türkeli*, 19-22 Ekim 1986, nr.7955-7958. (4 Tefrika)
- “PTT Töreninden Notlar”, *Türkeli*, 29 Ekim 1986, nr.7964.
- “Cumhuriyet”, *Türkeli*, 30 Ekim 1986, nr.7965.
- “Manevi İrtibatın Işığı Altında Mehmet Semai Sultan Divani Anma Günü İçin Rahmetli Hocam Süheyl Ünver’in Bildirisi”, *Türkeli*, 25-27 Kasım 1986, nr.7987-7989. (3 Tefrika)
- “Belediyemizin Kültürel Faaliyetleri”, *Türkeli*, 29 Kasım-1 Aralık 1986, nr.7991-7992. (2 Tefrika)
- “Afyonda Mülhak Vakıflar”, *Türkeli*, 10-18 Aralık 1986, nr.8000-8007. (5 Tefrika).
- “Kuduz Hastalığı” *Türkeli*, 22 Aralık 1986, nr.8010.
- “Mehmet Akif’in Sosyal Terbiye Anlayışı”, *Türkeli*, 29 Aralık 1986, nr.8016.

1987

- “Seyahatname”, *Türkeli*, 24-27 Ocak 1987, nr.8039-8042. (3 Tefrika)
- “Miraç Kandili”, *Türkeli*, 26 Mart 1987, nr.8091.
- “Taşpınar”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1987, S.11, s.6-7.
- “Kütüphanecilik Haftası”, *Türkeli*, 1-2 Nisan 1987, nr.8096-8097. (2 Tefrika)
- “Berat Kandili”, *Türkeli*, 13 Nisan 1987, nr.8106.

“Mermer ve Mermercilik Hakkında Konferans”, *Türkeli*,21-28Nisan 1987, nr.8113-8119. (8 Tefrika)

“Türk Ocaklarının Dünü ve Bugünü 2”, *Türkeli*,28 Nisan 1987, nr.8119.

“Sanat Şöleni”, *Türkeli*,30 Nisan-1 Mayıs 1987, nr.8120-8121.(2 Tefrika)

“Konferanstan Notlar Türklerde Aşıklık Geleneği”, *Türkeli*,1 Mayıs-9 Mayıs 1987, nr.8122-8124. (6 Tefrika)

“Genel Meclis Toplantısı”, *Türkeli*,4 Haziran 1987, nr.8150.

1988

“Bir Konferansın Ardından”, *Türkeli*,30 Aralık-6 Ocak 1988, nr.8327-8330. (6Tefrika)

“Mehmet Akif Ersoy”, *Türkeli*,9-11Ocak 1988, nr.8334-8335. (2 Tefrika)

“Avrupa Topluluğu Seminerleri”, *Türkeli*, 16-26 Ocak 1988, nr.8340-8348. (9 Tefrika)

“Afyon Lisesinde Moral Eğitimi”, *Türkeli*,3-6 Şubat 1988, nr.8355-8358. (4 Tefrika)

“Türk Ocağı Afyon Şubesinin Kültürel Faaliyetleri”, *Türkeli*, 10-29 Şubat 1988, nr.8361-8377.(17 Tefrika)

“İlmi Araştırmalar” *Türkeli*, 26-27Şubat 1988, nr. 8375-8376. (2 Tefrika)

“Beldemiz”, *Türkeli*, 10-11 Mayıs 1988, nr. 8438-8439. (2 Tefrika)

“Türk İslam Terbiyesi ve Gençlik”, *Türkeli*, 23 Mayıs-14 Haziran 1988, nr. 8447-8464.(18 Tefrika)

“Eski Afyon Müftüsü Celal Yıldırım’ın Konferansı”, *Türkeli*, 5 Temmuz-22 Temmuz 1988, nr. 8483-8499.(16 Tefrika)

“Mustafa Akalın’ın Ardından”, *Türkeli*,3 Ağustos 1988, nr. 8504.

“Zafer Haftası Yaklaşırken”, *Türkeli*, 18-23Ağustos 1988, nr. 8517-8521. (5 Tefrika)

“Anadolu Üniversitesi Mermercilik Yüksekokulu Açılıyor”, *Türkeli*, 27 Ağustos 1988, nr. 8525.

“Okuma Yılı Başlarken”, *Türkeli*, 22 Eylül 1988, nr. 8547.

“Yeni Eğitim Sistemi”, *Türkeli*, 23 Eylül 1988, nr. 8548.

“Eğitim Öğretim”, *Türkeli*, 24 Eylül 1988, nr. 8549.

“Saygıdeğer Öğretmen”, *Türkeli*, 25 Eylül 1988, nr. 8550.

“Halkın Sağduyusu”, *Türkeli*, 27 Eylül 1988, nr. 8551.

“Milletvekilimiz Sayın Balıbey’ine Açık Mektup”, *Türkeli*, 28 Eylül 1988, nr. 8552.

“Olaylara Bakış Çalışmak Hakkında”, *Türkeli*, 5 Ekim 1988, nr. 8558.

“Amerikan Modeli”, *Türkeli*, 6 Ekim 1988, nr. 8559.

“Bizde Demokrasi”, *Türkeli*, 7 Ekim 1988, nr. 8560.
“Hayali İhracaat”, *Türkeli*, 11 Ekim 1988, nr. 8563.
“Atatürk’ü Anlamak”, *Türkeli*, 12 Ekim 1988, nr. 8564.
“Cumhuriyet Fazilettir”, *Türkeli*, 13 Ekim 1988, nr. 8565.
“Afyonkarahisar’da Cumhuriyeti Kuranlar ve Kurtaranlar”, *Türkeli*, 14 Ekim-31 Aralık 1988, nr. 8566-8633.(67 Tefrika)

1989

Çömlekoğlu İsmail. “Gençlik Meselesi ve Çözüm”, *Kocatepe*, 10 Ocak 1989- 9 Mart 1989, 7191-7246. (55 Tefrika.)
“Askeri Darbelerin Türk Demokrasisine Etkisi Afyonkarahisar”, 10Ağustos- 21 Kasım 1989, nr.7373-7461. (84 Tefrika)
“Abdürrahim Karahisarımız”, *Beldemiz*, Ocak-Aralık 1989, S.17, s.32-33
“Biz ve Onlar”, *Kocatepe*, 23-25Kasım 1989, nr.7463-7465(3 Tefrika)
“Anlayış Farkı”, *Kocatepe*, 27 Kasım 1989, nr.7466.
“Mustafa Kemal Paşa’dan Telgraf Var”, *Kocatepe*, 28 Kasım 1989, nr.7467.
“Şarpık Tutumlar”, *Kocatepe*, 29 Kasım 1989, nr.7468.
“Teknolojik Devrim”, *Kocatepe*, 30 Kasım 1989, nr.7469.
“AT ve Afyonkarahisar”, *Kocatepe*, 1 Aralık 1989, nr.7470.
“Yetişmiş İnsan”, *Kocatepe*, 2 Aralık 1989, nr.7471.
“Vatandaşlık Hakkı”, *Kocatepe*, 4 Aralık 1989, nr.7472.
“Ahi Evran’ı Anarken”, 5 Aralık-14 Aralık 1989, nr.7473-7481. (8 Tefrika)
“Ali Bey Duymasın”, *Kocatepe*, 7 Aralık 1989, nr.7475.
“Libya ve Fasulye”, *Kocatepe*, 8 Aralık 1989, nr.7476.
“İlk Tokat”, *Kocatepe*, 9 Aralık 1989, nr.7477.
“Vakıf”, *Kocatepe*, 11 Aralık 1989, nr.7478.
“Gurbette Akşam”, *Kocatepe*, 12 Aralık 1989, nr.7479.
“Atatürk Barajı”, *Kocatepe*, 13 Aralık 1989, nr.7480.
“1990 Programı Bütçesi”, *Kocatepe*, 14 Aralık 1989, nr.7481.
“Bütçe Müzakereleri”, *Kocatepe*, 15 Aralık 1989, nr.7482.
“Devlet Bütçesi”, *Kocatepe*, 16 Aralık 1989, nr.7483.
“Çok Yönlü Düşünce”, *Kocatepe*, 17 Aralık 1989, nr.7484.
“Mevlana’yı Anlamak”, *Kocatepe*, 19 Aralık 1989, nr.7485.

- “Mevlâna Törenleri”, *Kocatepe*, 20 Aralık 1989, nr.7486.
- “Ağızdaki Bakla”, *Kocatepe*, 21 Aralık 1989, nr.7487.
- “Değer Yangınımız”, *Kocatepe*, 22 Aralık 1989, nr.7488.
- “Kapalı Kapılar Ardından”, *Kocatepe*, 23 Aralık 1989, nr.7489.
- “Parti Disiplini”, *Kocatepe*, 25 Aralık 1989, nr.7490.
- “Çavuşesku Nakavt”, *Kocatepe*, 26 Aralık 1989, nr.7491.
- “Zor Günlerin Devlet Adamı”, *Kocatepe*, 27 Aralık 1989, nr.7492.
- “Muhasebeci”, *Kocatepe*, 28 Aralık 1989, nr.7493.
- “Beldemiz”, *Kocatepe*, 29 Aralık 1989, nr.7494.
- “İkinci Tokat”, *Kocatepe*, 30 Aralık 1989, nr.7495.
- “Afyonkarahisar’da Cumhuriyeti Kuranlar ve Kurtaranlar”, *Türkelî*, 2 Ocak-18 Eylül 1989, nr. 8634- 8854.(220 Tefrika)
- “Ali Çetinkaya’yı Görenlerimiz”, *Türkelî*, 4 Şubat 1989, nr. 8663.
- “Demokrasi Görevimiz”, *Türkelî*, 25Şubat 1989, nr. 8684.
- “Görev Anlayışı”, *Türkelî*, 28 Şubat 1989, nr. 8686.
- “Ebul Kasımoğlu H. Nuri Özsoy”, *Türkelî*, 6 Mart 1989, nr. 8691.
- “QuaVadis”, *Türkelî*, 9 Mart 1989, nr. 8694.
- “Hikmet”, *Türkelî*, 11 Mart 1989, nr. 8696.
- “1. Zafer Sempozyumuna Göre Doğu-Batı Anlayışı”, *Türkelî*, 13-14Eylül 1989, nr. 8850-8851. (2 Tefrika)
- “Yeni Ders Yılına Başlarken”, *Türkelî*, 20 Eylül 1989, nr. 8856.
- “Vefa Borcu”, *Türkelî*, 26 Eylül 1989, nr. 8861.
- “I. Afyon Belneoloji Sempozyumu”, *Türkelî*, 30 Eylül 1989, nr. 8865.
- “Kültür Ağırlıklı Yazılar”, *Türkelî*, 2 Ekim 1989, nr. 8866.
- “Gençlik”, *Türkelî*, 5-6 Ekim 1989, nr. 8869-8870. (2 Tefrika)
- “Gül’e Saygı”, *Türkelî*, 19 Ekim 1989, nr. 8881.
- “Ali Türk Keskin’in Ardından”, *Türkelî*, 28 Ekim 1989, nr. 8889.
- “Cumhurbaşkanlık Makamı”, *Türkelî*, 7 Kasım 1989, nr. 8897.
- “Başkumandan Mustafa Kemal Paşa”, *Türkelî*, 10 Kasım 1989, nr. 8900.
- “Türk Ocağı’nın Konferansı Üzerine”, *Türkelî*, 11 Kasım 1989, nr. 8901.
- “Kültür ve Türk Kadını”, *Türkelî*, 13 Kasım 1989, nr. 8902.
- “Kız Meslek Lisemiz”, *Türkelî*, 14 Kasım 1989, nr. 8903.

“Doğu Bloğunda Çözümler”, *Türkeli*, 15 Kasım 1989, nr. 8904.
“Büyük Türkiye”, *Türkeli*, 20 Kasım 1989, nr. 8908.
“Dünya’da Mekân, Ahirette İman”, *Türkeli*, 21 Kasım 1989, nr. 8909.
“Değişen Avrupa”, *Türkeli*, 25 Kasım 1989, nr. 8913.
“Dil Üzerine”, *Türkeli*, 27 Kasım 1989, nr. 8914.
“Aydınlarımız”, *Türkeli*, 28 Kasım 1989, nr. 8915.
“Gelişmeler”, *Türkeli*, 29 Kasım 1989, nr. 8916.
“Üç Boyutlu Konferans”, *Türkeli*, 2 Aralık 1989, nr. 8919.
“Milletin Sağduyusu”, *Türkeli*, 3 Aralık 1989, nr. 8920.
“Türk-İslam Anlayışında Kurumlar”, *Türkeli*, 5 Aralık 1989, nr. 8921.
“Tanzimat 150 Yaşında”, *Türkeli*, 6 Aralık 1989, nr. 8922.
“Kütüphanecilik Haftası”, *Türkeli*, 7 Aralık 1989, nr. 8923.
“*Türkeli*, 13 Aralık 1989, nr. 8928.
“Ocak Başına Hoş Geldiniz”, *Türkeli*, 20 Aralık 1989, nr. 8934.
“Mevlana’nın Himmeti”, *Türkeli*, 27 Aralık 1989, nr. 8940.
“Murakabe”, *Türkeli*, 28 Aralık 1989, nr. 8941.

1990

“Mutlu Yıllar”, *Kocatepe*, 1 Ocak 1990, nr.7496.
“Bir Yılın Ardından”, *Kocatepe*, 2 Ocak 1990, nr.7497.
“Açık Oturum”, *Kocatepe*, 3 Ocak 1990, nr.7498.
“Ayazın”, *Kocatepe*, 4 Ocak 1990, nr.7499.
“Hakimiyet”, *Kocatepe*, 5 Ocak 1990, nr.7500.
“Akıl Yolu Birdir”, *Kocatepe*, 6 Ocak 1990, nr.7501.
“Düğün Dernek”, *Kocatepe*, 7 Ocak 1990, nr.7502.
“Şenlik”, *Kocatepe*, 9 Ocak 1990, nr.7503.
“Neşter”, *Kocatepe*, 10 Ocak 1990, nr.7504.
“Zaman”, *Kocatepe*, 11 Ocak 1990, nr.7505.
“Çok Yönlü Olmak”, *Kocatepe*, 12 Ocak 1990, nr.7506.
“İşbirliği”, *Kocatepe*, 13 Ocak 1990, nr.7507.
“Tarım Haftası”, *Kocatepe*, 15 Ocak 1990, nr.7508.
“Temeldeki Çatlaklar”, *Kocatepe*, 16 Ocak 1990, nr.7509.
“Dünya İşleri”, *Kocatepe*, 17 Ocak 1990, nr.7510.

“Sanat”, *Kocatepe*, 18 Ocak 1990, nr.7511.
“Ve Nihayet”, *Kocatepe*, 19 Ocak 1990, nr.7512.
“Milliyetçilik Hareketleri”, *Kocatepe*, 20 Ocak 1990, nr.7513.
“Rusya’nın Korkusu”, *Kocatepe*, 22 Ocak 1990, nr.7514.
“Düşünce Özgürlüğü”, *Kocatepe*, 23 Ocak 1990, nr.7515.
“Tarihe Işık Tutmak”, *Kocatepe*, 24 Ocak 1990, nr.7516.
“Neredeyiz”, *Kocatepe*, 25 Ocak 1990, nr.7517.
“İşçi Hakları”, *Kocatepe*, 26 Ocak 1990, nr.7518.
“Tanrı Türkü Korusun”, *Kocatepe*, 27 Ocak 1990, nr.7519.
“St. Piyer’in Eşeği”, *Kocatepe*, 29 Ocak 1990, nr.7520.
“Açık Oturum”, *Kocatepe*, 30 Ocak 1990, nr.7521.
“Ali Çetinkayamızı Anlamak”, *Kocatepe*, 31 Ocak 1990, nr.7522.
“Regaip Kandili”, *Kocatepe*, 1 Şubat 1990, nr.7523.
“Ankara’dan Mektup Var”, *Kocatepe*, 2 Şubat 1990, nr.7524.
“Kaynayan Avrupa”, *Kocatepe*, 3 Şubat 1990, nr.7525.
“Hürriyet Kahramanları”, *Kocatepe*, 5 Şubat 1990, nr.7526.
“Sular Bulandı”, *Kocatepe*, 6 Şubat 1990, nr.7527.
“Sevgi Yolu”, *Kocatepe*, 7 Şubat 1990, nr.7528.
“Konusu Halk”, *Kocatepe*, 8 Şubat 1990, nr.7529.
“Biz Bize Benzeriz”, *Kocatepe*, 9 Şubat 1990, nr.7530.
“Aferin Bolvadine”, *Kocatepe*, 10 Şubat 1990, nr.7531.
“Fikir Üretme”, *Kocatepe*, 12 Şubat 1990, nr.7532.
“Türk Ocağı Konferansı”, *Kocatepe*, 13 Şubat 1990, nr.7533.
“3. Milli İktisat Kongresi”, *Kocatepe*, 14 Şubat 1990, nr.7534.
“Beklentilerimiz”, *Kocatepe*, 15 Şubat 1990, nr.7535.
“Beyaz Altın”, *Kocatepe*, 16 Şubat 1990, nr.7536.
“Mesaj”, *Kocatepe*, 17 Şubat 1990, nr.7537.
“Dışa Açılma”, *Kocatepe*, 19 Şubat 1990, nr.7538.
“Teselli”, *Kocatepe*, 20 Şubat 1990, nr.7539.
“Uzağı Görebilme”, *Kocatepe*, 21 Şubat 1990, nr.7540.
“Miraç Kandili”, *Kocatepe*, 22 Şubat 1990, nr.7541.
“Değişme ve Gelişme”, *Kocatepe*, 23 Şubat 1990, nr.7542.

“Anma Törenleri”, *Kocatepe*, 24 Şubat 1990, nr.7543.
“Bilgi Yolu”, *Kocatepe*, 26 Şubat 1990, nr.7544.
“Ankara’da Hava Kapalı”, *Kocatepe*, 27 Şubat 1990, nr.7545.
“Konvertibilite”, *Kocatepe*, 28 Şubat 1990, nr.7546.
“İlgisine Bilgisine”, *Kocatepe*, 1 Mart 1990, nr.7547.
“Türk Parası”, *Kocatepe*, 2 Mart 1990, nr.7548.
“Biz Neyiz?”, *Kocatepe*, 3 Mart 1990, nr.7549.
“Ermeni Meselesi”, *Kocatepe*, 5 Mart 1990, nr.7550.
“Politika Şakası”, *Kocatepe*, 6 Mart 1990, nr.7551.
“Bilgi Yılı ve Arşiv”, *Kocatepe*, 7 Mart 1990, nr.7552.
“Ağaçtaki Beslenme”, *Kocatepe*, 8 Mart 1990, nr.7553.
“Mal Sahibi”, *Kocatepe*, 9 Mart 1990, nr.7554.
“Hisse Senetleri”, *Kocatepe*, 10 Mart 1990, nr.7555.
“Berat Kandili”, *Kocatepe*, 11 Mart 1990, nr.7556.
“Milli Hassasiyet”, *Kocatepe*, 13 Mart 1990, nr.7557.
“Sivil Savunma”, *Kocatepe*, 14 Mart 1990, nr.7558.
“Üç Silahşörler”, *Kocatepe*, 15 Mart 1990, nr.7559.
“Savaş Taktiği”, *Kocatepe*, 16 Mart 1990, nr.7560.
“Çanakkale Zaferin 75. Yılı”, *Kocatepe*, 17 Mart 1990, nr.7561.
“Kayda Değer Bir Konferans”, *Kocatepe*, 20 Mart 1990, nr.7563.
“Dünya Tüketiciler Günü”, *Kocatepe*, 21 Mart 1990, nr.7564.
“Köyün Kamburu”, *Kocatepe*, 22 Mart 1990, nr.7565.
“Vergi Haftası”, *Kocatepe*, 23 Mart 1990, nr.7566.
“Yurtdışı Türkleri”, *Kocatepe*, 24 Mart 1990, nr.7567.
“Ağaç Sevgisi”, *Kocatepe*, 26 Mart 1990, nr.7568.
“Okuma Zevki ve Kütüphane Haftası”, *Kocatepe*, 27 Mart 1990, nr.7569.
“Milli Birlik”, *Kocatepe*, 28 Mart 1990, nr.7570.
“Bilinçli Araştırma”, *Kocatepe*, 29 Mart 1990, nr.7571.
“Ramazanname- Oruç” *Kocatepe*, 29 Mart 1990, nr.7571.
“Kutlu Ay”, *Kocatepe*, 30 Mart 1990, nr.7572.
“Ramazanname- İbadet” *Kocatepe*, 29 Mart 1990, nr.7572.
“Adam Yıpratma Makinası”, *Kocatepe*, 31 Mart 1990, nr.7573.

“Tiyatro”, *Kocatepe*, 2 Nisan 1990, nr.7574.
“Çevre Sorunu”, *Kocatepe*, 3 Nisan 1990, nr.7575.
“Petrolün Kanı”, *Kocatepe*, 4 Nisan 1990, nr.7576.
“Bu Vatan Kimin”, *Kocatepe*, 5 Nisan 1990, nr.7577.
“Zirve”, *Kocatepe*, 6 Nisan 1990, nr.7578.
“Polis Haftası”, *Kocatepe*, 7 Nisan 1990, nr.7579.
“Dümen Suyu”, *Kocatepe*, 9 Nisan 1990, nr.7580.
“Sağlık Haftası”, *Kocatepe*, 10 Nisan 1990, nr.7581.
“Dil”, *Kocatepe*, 11 Nisan 1990, nr.7582.
“Başarını Ölçtü”, *Kocatepe*, 12 Nisan 1990, nr.7583.
“Demagoji”, *Kocatepe*, 13 Nisan 1990, nr.7584.
“Türk Parası”, *Kocatepe*, 14 Nisan 1990, nr.7585.
“Basının Sorumluluğu”, *Kocatepe*, 16 Nisan 1990, nr.7586.
“Aman Bu Fasulye”, *Kocatepe*, 17 Nisan 1990, nr.7587.
“Benzetmek Gibi Olmuş Ya...”, *Kocatepe*, 18 Nisan 1990, nr.7588.
“Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu”, *Kocatepe*, 20 Nisan 1990, nr.7589.
“Turizm Haftası”, *Kocatepe*, 21 Nisan 1990, nr.7590.
“Pirincin Taşı”, *Kocatepe*, 22 Nisan 1990, nr.7591.
“Ulusal Egemenlik Bayramı”, *Kocatepe*, 23 Nisan 1990, nr.7592.
“Çanakkale Zaferi”, *Kocatepe*, 24 Nisan 1990, nr.7593.
“Dünya Günü”, *Kocatepe*, 25 Nisan 1990, nr.7594.
“Sayılı Günler”, *Kocatepe*, 26 Nisan 1990, nr.7595.
“Afyon Bayramı”, *Kocatepe*, 1 Mayıs 1990, nr.7596.
“Özeleştiri”, *Kocatepe*, 2 Mayıs 1990, nr.7597.
“Yanlış Anlaşılma”, *Kocatepe*, 3 Mayıs 1990, nr.7598.
“Yüzen Düşünce”, *Kocatepe*, 4 Mayıs 1990, nr.7599.
“Meslek”, *Kocatepe*, 5 Mayıs 1990, nr.7600.
“Meslek Lisesi”, *Kocatepe*, 8 Mayıs 1990, nr.7601.
“Nereden Buldun”, *Kocatepe*, 9 Mayıs 1990, nr.7602.
“Köklerle”, *Kocatepe*, 10 Mayıs 1990, nr.7603.

- “Afyonkarahisar Kültür ve Medeniyetinin Temel Öğeleri”, *I. Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (10-11 Mayıs 1990)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyon,1990, s.4-15.
- “Sabreden Derviş”, *Kocatepe*, 11 Mayıs 1990, nr.7604.
- “Açık Teşekkür”, *Kocatepe*, 15 Mayıs 1990, nr.7608.
- “Aile”, *Kocatepe*, 16 Mayıs 1990, nr.7609.
- “Hava Şehitlerimiz”, *Kocatepe*, 17 Mayıs 1990, nr.7610.
- “Sayın Valimiz Hoş Geldiniz”, *Kocatepe*, 18 Mayıs 1990, nr.7611.
- “Müzecilik Haftası”, *Kocatepe*, 19 Mayıs 1990, nr.7612.
- “Boykot”, *Kocatepe*, 21 Mayıs 1990, nr.7613.
- “Nato ve Türkiye”, *Kocatepe*, 22 Mayıs 1990, nr.7614.
- “Türkiye’nin Stratejik Durumu”, *Kocatepe*, 23 Mayıs 1990, nr.7615.
- “Panel Konusu: Ev Hanımı”, *Kocatepe*, 24 Mayıs 1990, nr.7616.
- “Büyük Şanssızlık”, *Kocatepe*, 25 Mayıs 1990, nr.7617.
- “Zirvedeki Mücadele”, *Kocatepe*, 26 Mayıs 1990, nr.7618.
- “Eski Evlerimiz”, *Kocatepe*, 28 Mayıs 1990, nr.7619.
- “27 Mayıs”, *Kocatepe*, 29 Mayıs 1990, nr.7620.
- “İstanbul’un Fethi”, *Kocatepe*, 30 Mayıs 1990, nr.7621.
- “Paralı Üniversite”, *Kocatepe*, 31 Mayıs 1990, nr.7622.
- “Turizm Faaliyetleri”, *Kocatepe*, 1 Haziran 1990, nr.7623.
- “Arap Zirvesi”, *Kocatepe*, 2 Haziran 1990, nr.7624.
- “Kültür Evimiz”, *Kocatepe*, 3 Haziran 1990, nr.7625.
- “Bize Göre O Köşe Senin Bu Köşe Benim”, *Kocatepe*, 5 Haziran 1990, nr.7626.
- “Çember”, *Türkeli*, 1 Şubat 1990, nr. 8971.
- “Manada Bütünleşme”, *Türkeli*, 2 Şubat 1990, nr. 8972.
- “Dayanışma”, *Türkeli*, 3 Şubat 1990, nr. 8973.
- “Gönül İşleri”, *Türkeli*, 6 Şubat 1990, nr. 8975.
- “Sevgiden Yana”, *Türkeli*, 7 Şubat 1990, nr. 8976.
- “Şiirden Damlalar”, *Türkeli*, 9 Şubat 1990, nr. 8978.
- “Şiirden Yana”, *Türkeli*, 10 Şubat 1990, nr. 8979.
- “Olgunluk”, *Türkeli*, 12 Şubat 1990, nr. 8980.
- “Türk Ocağı Konferansı”, *Türkeli*, 14 Şubat 1990, nr. 8982.

“En Büyük Hemşehrimiz Ali Çetinkaya’dan Bahsederken”, *Türkeli*, 15 Şubat 1990, nr. 8983.

“İstanbul”, *Türkeli*, 22 Şubat 1990, nr. 8989.

“Vefakâr İnsan”, *Türkeli*, 24 Şubat 1990, nr. 8991.

“Dost Ziyaretleri”, *Türkeli*, 3 Mart 1990, nr. 8997.

“Ekip Çalışması”, *Türkeli*, 7 Mart 1990, nr. 9000.

“Ramazannameler”, *Türkeli*, 9-10 Mart 1990, nr. 9002-9003. (2 Tefrika)

“Hat Sanatı”, *Türkeli*, 15 Mart 1990, nr. 9007.

“Çanakkale Zaferi”, *Türkeli*, 16 Mart 1990, nr. 9008.

“Çanakkale Zaferi ve Mehmet Akif Ersoy”, *Türkeli*, 17 Mart 1990, nr. 9009.

“Çanakkale’de 18 Mart”, *Türkeli*, 18 Mart 1990, nr. 9010.

“Numine Camii”, *Türkeli*, 18 Mart 1990, nr. 9011.

“Kültür Hazinelerimiz”, *Türkeli*, 19 Nisan 1990, nr. 9037.

“Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu”, *Türkeli*, 21 Nisan 1990, nr. 9039.

“Abide Şahsiyetler”, *Türkeli*, 21 Mayıs 1990, nr. 9061.

“Dilimiz”, *Türkeli*, 22 Mayıs 1990, nr. 9062.

“Manevi Değer ve Varlığımız”, *Türkeli*, 23 Mayıs 1990, nr. 9063.

“Türk Ailesi”, *Türkeli*, 26 Mayıs 1990, nr. 9066.

“Ailede İbadet”, *Türkeli*, 28 Mayıs 1990, nr. 9067.

“Ailede Kiler”, *Türkeli*, 29 Mayıs 1990, nr. 9068.

“Mehmet Semai’nin Babasının Adı Nedir?”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1990, S.20, s.25-26.

“Okullar Açılırken”, *Türkeli*, 20-21 Eylül 1990, nr. 9162-9163. (2 tefrika)

“17 Eylül”, *Türkeli*, 1 Ekim 1990, nr. 9171.

“Körfez Krizi”, *Türkeli*, 2 Ekim 1990, nr. 9171.

“Şairler Şölenin Ardından”, *Türkeli*, 2 Ekim 1990, nr. 9213.

“Mehmet Semai Hazretleri”, *Türkeli*, 24-25 Aralık 1990, nr. 9243-9244. (2 Tefrika)

“Mehmet Semai Sultan Divani Anma Törenleri İzlenimleri”, *Türkeli*, 31 Aralık 1990, nr. 9249.

1991

“Demokrasi Dersi”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1991, S.23, s.34-35.

“Afyon İli Tarihi 2.Cildi”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1991, S.24, s.10-11.

- “Mehmet Semai Sultan Divanı’yi Hatırladık”, *Türkeli*, 2 Ocak 1991, nr. 9250.
- “Belediyemizin Anlamlı Bir Kültür Hizmeti, Sema Gösterisi”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1991, S.25, s.23-24.
- “Edep Ya Hu”, *Türkeli*, 10 Ocak 1991, nr. 9258.
- “Mehmet Semai Hazretleri Bursa’da”, *Türkeli*, 11 Ocak 1991, nr. 9259.
- “Mehmet Semai Hazretleri Mürüdi: Ahmet Cununi Dede”, *Türkeli*, 12 Ocak 991, nr. 9260.
- “Dua”, *Türkeli*, 26 Ocak 1991, nr. 9272.
- “Ecdada Saygı”, *Türkeli*, 28 Ocak 1991, nr. 9272.
- “Kadın”, *Türkeli*, 29 Ocak 1991, nr. 9273.
- “Bir Gazeteci”, *Türkeli*, 30 Ocak 1991, nr. 9274.
- “İktidar”, *Türkeli*, 31 Ocak 1991, nr. 9275.
- “Abdurrahim Karahisari ve Eserleri”, *II. Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (3-4 Mayıs 1991)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyon,1991, s.109-118.
- “Yunus Emre”, *Türkeli*, 14 Mart 1991, nr. 9312.
- “II. Afyon Araştırmaları Sempozyumu, Abdurrahim Karahisari I”, *Türkeli*, 7-8 Mayıs 1991, nr. 9356-9357. (2Tefrika)
- “Talep Gücü-Yatırım Yeteneği”, *Türkeli*, 20 Mayıs 1991, nr. 9367.
- “Himmet Ya Mehmet Semai”, *Türkeli*, 21 Mayıs 1991, nr. 9368.
- “Emeklilik Üzerine”, *Türkeli*, 22 Mayıs 1991, nr. 9369.
- “Kalkınma Üzerine”, *Türkeli*, 23 Mayıs 1991, nr. 9370.
- “Terbiye Üzerine”, *Türkeli*, 30 Mayıs-1 Haziran 1991, nr. 9376-9378. (3 Tefrika)
- “Siyasal Tercih”, *Türkeli*, 15 Haziran 1991, nr. 9390.
- “Eteğimizdeki Taş”, *Türkeli*, 17 Haziran 1991, nr. 9391.
- “Kaynak İsrafi”, *Türkeli*, 10 Temmuz 1991, nr. 9408.
- “Halk Günü”, *Türkeli*, 12 Temmuz 1991, nr. 9410.
- “Afyon Spor”, *Türkeli*, 22 Temmuz 1991, nr. 9418.
- “II. Zafer Sempozyumunun Öğrettikleri”, *Türkeli*, 2 Eylül 1991, nr. 9454.
- “II. Zafer Sempozyumunun Ardından”, *Türkeli*, 03 Eylül 1991, nr. 9455.
- “Seçim”, *Türkeli*, 18 Eylül 1991, nr. 9468.
- “20 Ekim Seçiminin Önemi”, *Türkeli*, 19 Eylül 1991, nr. 9469.
- “Siyasi Uyanış”, *Türkeli*, 15 Ekim 1991, nr. 9491.

- “Kıbrıs”, *Türkeli*, 15 Ekim 1991, nr. 9492.
- “Taktik”, *Türkeli*, 17 Ekim 1991, nr. 9493.
- “Anlamalı Bir Anma Töreni”, *Türkeli*, 12 Kasım 1991, nr. 9514.
- “Kültür Kaynaklarımız”, *Türkeli*, 19 Kasım 1991, nr. 9520.
- “Tercüme Kuran’ı Kerimler”, *Türkeli*, 7 Aralık 1991, nr. 9536.
- “Fal Üzerine”, *Türkeli*, 9 Aralık 1991, nr. 9537.
- “Tehlike Çanları”, *Türkeli*, 24 Aralık 1991, nr. 9550.
- “Güneydoğu Anadolu”, *Türkeli*, 25 Aralık 1991, nr. 9551.
- “Doğu Anadolu’nun Türklüğü”, *Türkeli*, 26 Aralık 1991, nr. 9552.
- “Allah Türk’ü Korusun”, *Türkeli*, 27 Aralık 1991, nr. 9553.

1992

- “Belediyelerimiz”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1992, S.28, s.13-14.
- “Manevi Hayatımızın Mimarları”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1992, S.29, s.13-14.
- “Limoni”, *Türkeli*, 25 Ocak 1992, nr. 9578.
- “Ahlak Üzerine”, *Türkeli*, 27 Ocak 1992, nr. 9578.
- “Yeni Bir Görevi”, *Türkeli*, 28 Ocak 1992, nr. 9579.
- “Şehvet Fırtınası”, *Türkeli*, 29 Ocak 1992, nr. 9580.
- “Kadınlarımız”, *Türkeli*, 15 Şubat 1992, nr. 9596.
- “Ali Çetinkaya’nın Ardından”, *Türkeli*, 27 Şubat 1992, nr. 9606.
- “Toplumsal Görevimiz”, *Türkeli*, 23 Nisan 1992, nr. 9651.
- “İlim”, *Türkeli*, 24 Nisan 1992, nr. 9652.
- “Gelenek ve Göreneklerimiz”, *Türkeli*, 25 Nisan 1992, nr. 9653.
- “Dua Üzerine”, *Türkeli*, 28 Nisan 1992, nr. 9655.
- “Resim Sergisi”, *Türkeli*, 7 Mayıs 1992, nr. 9663.
- “Siyasetten Yana”, *Türkeli*, 9 Mayıs 1992, nr. 9665.
- “Yazmak Üzerine”, *Türkeli*, 11 Mayıs 1992, nr. 9666.
- “Vefa Borcu”, *Türkeli*, 12 Mayıs 1992, nr. 9667.
- “Aman Dikkat”, *Türkeli*, 18 Mayıs 1992, nr. 9673.
- “Seyahatin Fazileti”, *Türkeli*, 20 Mayıs 1992, nr. 9675.
- “Teşhis”, *Türkeli*, 25 Mayıs 1992, nr. 9679.
- “İşi Ehline Veriniz”, *Türkeli*, 26 Mayıs 1992, nr. 9680.
- “Basiret”, *Türkeli*, 27 Mayıs 1992, nr. 9681.

“Açık Pazar Ekonomisi”, *Türkeli*, 28 Mayıs 1992, nr. 9682.
“Tebrikler”, *Türkeli*, 15 Haziran 1992, nr. 9694.
“Dost Bildiğimiz Düşmanlar”, *Türkeli*, 16 Haziran 1992, nr. 9695.
“Tarihi Sever Misiniz?”, *Türkeli*, 18 Haziran 1992, nr. 9697.
“Eşref Saati”, *Türkeli*, 29 Haziran 1992, nr. 9706.
“Gelişen Beldemiz”, *Türkeli*, 30 Haziran 1992, nr. 9707.
“Kurban Bayramı”, *Türkeli*, 1 Temmuz 1992, nr. 9708.
“KEİP”, *Türkeli*, 8 Temmuz 1992, nr. 9712.
“Aşure Günü”, *Türkeli*, 10 Temmuz 1992, nr. 9714.
“Ya Dost”, *Türkeli*, 11 Temmuz 1992, nr. 9715.
“Çağdaşlaşmanın Neresindeyiz?”, *Türkeli*, 13 Temmuz 1992, nr. 9716.
“Kulağı Ters Elle Göstermek”, *Türkeli*, 14 Temmuz 1992, nr. 9717.
“Afyon ve Afyonspor”, *Türkeli*, 15 Temmuz 1992, nr. 9718.
“Afyonspor”, *Türkeli*, 16 Temmuz 1992, nr. 9719.
“Zafer Haftası”, *Türkeli*, 17 Temmuz 1992, nr. 9720.
“Mavi Sürgün”, *Türkeli*, 18 Temmuz 1992, nr. 9721.
“Zafer Haftası Şenlikleri”, *Türkeli*, 20 Temmuz 1992, nr. 9722.
“Günün Adamı”, *Türkeli*, 21 Temmuz 1992, nr. 9723.
“Teşekkür”, *Türkeli*, 3 Ağustos 1992, nr. 9734.
“Hoş Geldin Kardeş”, *Türkeli*, 5 Ağustos 1992, nr. 9736.
“Teşekkür”, *Türkeli*, 7 Ağustos 1992, nr. 9738.
“Ankara’da Ekmek Davası”, *Türkeli*, 8 Ağustos 1992, nr. 9739.
“Ankara’nın Taşına Bak”, *Türkeli*, 10 Ağustos 1992, nr. 9740.
“Belediyemiz Hamile”, *Türkeli*, 24 Ağustos 1992, nr. 9752.
“İzindeyiz”, *Türkeli*, 26 Ağustos 1992, nr. 9754.
“Bir Davetiye Üzerine”, *Türkeli*, 29 Ağustos 1992, nr. 9757.
“Zafer Şenlikleri”, *Türkeli*, 1 Eylül 1992, nr. 9759.
“Hemşehrilik Kanunu”, *Türkeli*, 2 Eylül 1992, nr. 9760.
“Bir Sohbetin Ardından”, *Türkeli*, 9 Eylül 1992, nr. 9766.
“Sohbet”, *Türkeli*, 14 Eylül 1992, nr. 9770.
“Halk Gününün Ardından”, *Türkeli*, 5 Ekim 1992, nr. 9788.
“Sorunlarımız”, *Türkeli*, 27 Ekim 1992, nr. 9807.

- “Makro Ekonomi”, *Türkeli*, 29-30Ekim 1992, nr. 9809-9810.(2 Tefrika)
- “Cumhuriyet Bayramı”, *Türkeli*, 31 Ekim 1992, nr. 9811.
- “Bayrak”, *Türkeli*, 2 Kasım 1992, nr. 9812.
- “Bando Takımı”, *Türkeli*, 4 Kasım 1992, nr. 9814.
- “Müzelerimiz”, *Türkeli*, 5 Kasım 1992, nr. 9815.
- “Politik Cephede Yeni Bir Şey Yok”, *Türkeli*, 10 Aralık 1992, nr. 9845.
- “Kültür Meselesi”, *Türkeli*, 12 Aralık 1992, nr. 9847.
- “Yeni Olanaklarımız”, *Türkeli*, 14 Aralık 1992, nr. 9848.
- “Milletvekilimize Açık Mektup”, *Türkeli*, 19 Aralık 1992, nr. 9853.
- “Siyasi Hava”, *Türkeli*, 21Aralık 1992, nr. 9854.
- “Tebrikler”, *Türkeli*, 22 Aralık 1992, nr. 9855.
- “Kaybolan Değerler”, *Türkeli*, 29 Aralık 1992, nr. 9861.
- “Şeb-i Aruz Gecesi”, *Türkeli*, 22 Aralık 1992, nr. 9862.

1993

- “Afyonkarahisar Tarih Kurumu ve Vakfiyesi”, *Beldemiz*, Ocak-Şubat-Mart 1993, S.30, s.s.21-22.
- “Çevre Sorunu”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1993, S.31, s.17-18.
- “Sıla Hasreti”, *Türkeli*, 2 Ocak 1993, nr. 9865.
- “Bosna Hersek İmtihani”, *Türkeli*, 13 Ocak 1993, nr. 9874.
- “Esnaf Çöker Mi?”, *Türkeli*, 14 Ocak 1993, nr. 9875.
- “Esnafımızın Sorunları”, *Türkeli*, 15 Ocak 1993, nr. 9876.
- “AKÜ”, *Türkeli*, 3 Şubat 1993, nr. 9892.
- “Tebrikler”, *Türkeli*, 4 Şubat 1993, nr. 9893.
- “Hata Mı Yapıyoruz?”, *Türkeli*, 8 Şubat 1993, nr. 9896.
- “AKÜ”, *Türkeli*, 20 Şubat 1993, nr. 9907.
- “Ali Çetinkayamızı Unutmadık”, *Türkeli*, 22 Şubat 1993, nr. 9908.
- “İslam’da İnsan Hak ve Hürriyetleri”, *Türkeli*, 24 Şubat 1993, nr. 9910.
- “Sen Nesin?”, *Türkeli*, 6 Mart 1993, nr. 9919.
- “Turizm Konusu *Türkeli*, 8 Mart 1993, nr. 9920.
- “Şükürler Olsun”, *Türkeli*, 10 Mart 1993, nr. 9922.
- “Bilenin Dilinden”, *Türkeli*, 11 Mart 1993, nr. 9922.
- “Kötü Alışkanlıklarımız”, *Türkeli*, 13 Mart 1993, nr. 9925.

“Dünya Kadınlar Günü”, *Türkeli*, 16 Mart 1993, nr. 9928.

“Büyük Tehlike”, *Türkeli*, 17 Mart 1993, nr. 9929.

“Bosna-Hersek Olayları”, *Türkeli*, 18 Mart 1993, nr. 9930.

“Biz Gerçekten Büyük Devletiz”, *Türkeli*, 20 Mart 1993, nr. 9932.

“Tarih Bilgisi”, *Türkeli*, 29 Mart 1993, nr. 9934.

“Ahmet Yesevi Hazretleri”, *Türkeli*, 31 Mart 1993, nr. 9936.

“Ahmet Yesevi ve Anadolu’yu Aydınlatanlar”, *Türkeli*, 1 Nisan 1993, nr. 9937.

“Ahmet Yesevi’nin ve Afyonkarahisar’daki (Müridleri) Talebeleri”, *Türkeli*, 1 Nisan 1993, nr. 9938.

“Yeni Bir Anlayış”, *Türkeli*, 3 Nisan 1993, nr. 9939.

“Bay Solingen”, *Türkeli*, 5 Nisan 1993, nr. 9940.

“Hoca Ahmet Yesevi Yılı”, *Türkeli*, 6 Nisan 1993, nr. 9941.

“Bir Başka Gece”, *Türkeli*, 8 Nisan 1993, nr. 9942.

“Hoca Ahmet Yesevi”, *Türkeli*, 10-16 Nisan 1993, nr. 9944-9949. (6 Tefrika)

“Büyük Kayıp”, *Türkeli*, 21 Nisan 1993, nr. 9954.

“Gerçekler”, *Türkeli*, 22 Nisan 1993, nr. 9955.

“Buyrun Cenaze Namazına”, *Türkeli*, 23 Nisan 1993, nr. 9956.

“Osman Atilla’nın Ardından”, *Türkeli*, 24 Nisan 1993, nr. 9957.

“Çağdaş Eğitim”, *Türkeli*, 27 Nisan 1993, nr. 9959.

“Kapalı Kapılar Ardından”, *Türkeli*, 6 Mayıs 1993, nr. 9967.

“Cumhurbaşkanı Seçimi”, *Türkeli*, 8 Mayıs 1993, nr. 9969.

“Hizmet Anlayışı”, *Türkeli*, 10 Mayıs 1993, nr. 9970.

“Başbakan İnönü”, *Türkeli*, 11 Mayıs 1993, nr. 9971.

“Fırsatçı Yunan”, *Türkeli*, 13 Mayıs 1993, nr. 9973.

“Anneler Günü”, *Türkeli*, 14 Mayıs 1993, nr. 9974.

“Bahar Bayramı”, *Türkeli*, 15 Mayıs 1993, nr. 9975.

“Kadınlarımız”, *Türkeli*, 18 Mayıs 1993, nr. 9977.

“Pratik Kız Sanat Okulu Sergisi”, *Türkeli*, 19 Mayıs 1993, nr. 9978.

“Gençlik ve Spor Bayramı”, *Türkeli*, 20 Mayıs 1993, nr. 9979.

“Teseddür”, *Türkeli*, 21 Mayıs 1993, nr. 9980.

“Gençliğin Düşünceleri”, *Türkeli*, 22-25 Mayıs 1993, nr. 9981-9983. (3 Tefrika)

“Güzel Sanatlar Galerisi”, *Türkeli*, 26 Mayıs 1993, nr. 9984.

“Biz”, *Türkeli*, 28 Mayıs 1993, nr. 9986.
“Bir Resmin Yorumu”, *Türkeli*, 29 Mayıs 1993, nr. 9987.
“Seçkin İnsanlar”, *Türkeli*, 31 Mayıs 1993, nr. 9988.
“Yeni Bir Parti Daha”, *Türkeli*, 7 Haziran 1993, nr. 9989.
“Düşüncede Gelişim”, *Türkeli*, 9 Haziran 1993, nr. 9991.
“Afyonkarahisar Belediyesinin Tarih İçindeki Belediye Hizmetlerinin Gelişim Tablosu”, *III. Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (22-24 Eylül 1993)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyon, 1993, s.109-118.

1994

“Günümüzde Tasavvuf Şiirleri”, *Beldemiz*, Ocak-Şubat-Mart 1994, S.34, s.s.15-16.
“Afyonkarahisar’da Taşpınar”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1994, S.37, s.s.12-13.

1995

“Koruma Kültürü ve Belediyelerimiz”, *Beldemiz*, Nisan-Mayıs-Haziran 1995, S.39, s.s.10-11.
“Resim Sergisi veya Termal Ekspresi”, *Beldemiz*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1995, S.40, s.s.14-15.
“Sultan Divani’nin Mukabelenamesi”, *Beldemiz*, Ekim-Kasım-Aralık 1995, S.41, s.s.24.
“19 Mayıs”, *Türkeli*, 20 Mayıs 1995, nr. 10587.
“Cumalık”, *Türkeli*, 23 Mayıs 1995, nr. 10589.
“Kültürel Faaliyet”, *Türkeli*, 24 Mayıs 1995, nr. 10590.
“Bay Yanlış”, *Türkeli*, 26 Mayıs 1995, nr. 10592.
“Evlerimiz”, *Türkeli*, 27 Mayıs 1995, nr. 10593.
“Emirdağ”, *Türkeli*, 8 Haziran 1995, nr. 10603.
“Çay”, *Türkeli*, 10 Haziran 1995, nr. 10605.
“Yalvaç”, *Türkeli*, 12-13 Haziran 1995, nr. 10606-10607. (2 Tefrika)
“Aman Dikkat”, *Türkeli*, 17 Haziran 1995, nr. 10610.
“Beklentilerimiz”, *Türkeli*, 20 Haziran 1995, nr. 10612.
“Ankara”, *Türkeli*, 21 Haziran 1995, nr. 10613.
“Harman Zamanı”, *Türkeli*, 22 Haziran 1995, nr. 10614.
“Ahmet Yesevi’den Atatürk’e”, *Türkeli*, 24 Haziran 1995, nr. 10616.
“Afyon Kurumu Kültürü”, *Türkeli*, 26 Haziran 1995, nr. 10617.

“Zafer Haftası”, *Türkeli*, 27 Haziran 1995, nr. 10618.

“Anıtlar Beldesi Afyonkarahisar”, *Türkeli*, 1 Temmuz 1995, nr. 10622.

“Para”, *Türkeli*, 4 Temmuz 1995, nr. 10624.

“Toplumculuk”, *Türkeli*, 5 Temmuz 1995, nr. 10625.

“Goca Kalecik”, *Türkeli*, 6 Temmuz 1995, nr. 10626.

“İyiye ve Güzele Doğru”, *Türkeli*, 7 Temmuz 1995, nr. 10627.

“Açık Mektup”, *Türkeli*, 8 Temmuz 1995, nr. 10628.

“Şiraze”, *Türkeli*, 10 Temmuz 1995, nr. 10629.

“Bursa”, *Türkeli*, 11 Temmuz 1995, nr. 10630.

“Zafer Haftası Çalışmaları”, *Türkeli*, 12 Temmuz 1995, nr. 10631.

“Parkmetre”, *Türkeli*, 18 Temmuz 1995, nr. 10636.

“Çevre Yollarımız”, *Türkeli*, 19 Temmuz 1995, nr. 10637.

“Kütüphanelerimiz”, *Türkeli*, 20 Temmuz 1995, nr. 10638.

“Kedim”, *Türkeli*, 21 Temmuz 1995, nr. 10639.

“Sağduyu”, *Türkeli*, 22 Temmuz 1995, nr. 10640.

“Ağalarımız”, *Türkeli*, 23 Temmuz 1995, nr. 10641.

“Afyonspor”, *Türkeli*, 26 Temmuz 1995, nr. 10643.

“Rüya mı Gerçek mi?”, *Türkeli*, 31 Temmuz 1995, nr. 10647.

“Basın Bayramı”, *Türkeli*, 2 Ağustos 1995, nr. 10649.

“Özelleştirme”, *Türkeli*, 3 Ağustos 1995, nr. 10650.

“İnsanlarımız”, *Türkeli*, 4 Ağustos 1995, nr. 10651.

“Yetenek”, *Türkeli*, 5 Ağustos 1995, nr. 10652.

“Sohbet”, *Türkeli*, 7 Ağustos 1995, nr. 10653.

“Nimetler ve Külfetler”, *Türkeli*, 8 Ağustos 1995, nr. 10654.

“Mevlid Kandili”, *Türkeli*, 9 Ağustos 1995, nr. 10655.

“Bosna Hersek’te Yeni Gelişmeler”, *Türkeli*, 10 Ağustos 1995, nr. 10656.

“Dostumuzu İyi Bilelim”, *Türkeli*, 11 Ağustos 1995, nr. 10657.

“Hoş Görü”, *Türkeli*, 12 Ağustos 1995, nr. 10658.

“Batıya Açılma”, *Türkeli*, 14 Ağustos 1995, nr. 10659.

“Milliyetçilik Anlayışı”, *Türkeli*, 15 Ağustos 1995, nr. 10660.

“Plan ve Program”, *Türkeli*, 16 Ağustos 1995, nr. 10661.

“Özel Timler”, *Türkeli*, 18 Ağustos 1995, nr. 10663.

- “Başarı”, *Türkeli*, 19 Ağustos 1995, nr. 10664.
- “Basiret”, *Türkeli*, 21 Ağustos 1995, nr. 10665.
- “Uyuşturucu Maddeler”, *Türkeli*, 22 Ağustos 1995, nr. 10666.
- “Tezgâh”, *Türkeli*, 23 Ağustos 1995, nr. 10667.
- “Dalya”, *Türkeli*, 25 Ağustos 1995, nr. 10669.
- “Uyanış”, *Türkeli*, 26 Ağustos 1995, nr. 10670.
- “Halk Tebabeti ve Afyonkarahisar’da Kokucu Hacı Ali”, *IV. Afyonkarahisar Sempozyum Bildirileri (29-30 Eylül 1995)*, Afyon Belediyesi Yay., Afyonkarahisar, 1995, s.s.87-97.
- “Deprem”, *Türkeli*, 8 Ekim 1995, nr. 10707.
- “Sempozyum Hakkında”, *Türkeli*, 10 Ekim 1995, nr. 10708.
- “Nataşa Fareleri”, *Türkeli*, 14 Ekim 1995, nr. 10712.
- “Üniversitelerimiz”, *Türkeli*, 16 Ekim 1995, nr. 10713.
- “Dumlupınar Kimindir?”, *Türkeli*, 25 Ekim 1995, nr. 10721.
- “Tv’de Afyonkarahisar”, *Türkeli*, 26 Ekim 1995, nr. 10722.
- “Karaman’ın Koyunu”, *Türkeli*, 31 Ekim 1995, nr. 10725.
- “Masallar ve Televizyon”, *Türkeli*, 2 Kasım 1995, nr. 10728.
- “Ankara’nın İşine Bak”, *Türkeli*, 7 Kasım 1995, nr. 10734.
- “Parklar”, *Türkeli*, 14 Kasım 1995, nr. 10738.
- “Bir Dost”, *Türkeli*, 16 Kasım 1995, nr. 10739.
- “Sayın Valimiz”, *Türkeli*, 20 Kasım 1995, nr. 10743.
- “Gençlerimiz”, *Türkeli*, 21 Kasım 1995, nr. 10744.
- “Atatürk Lisesi”, *Türkeli*, 22 Kasım 1995, nr. 10745.
- “Atatürk’ü Anlayabilmek”, *Türkeli*, 25 Kasım 1995, nr. 10747.
- “Kültürel Etkinliklerimiz”, *Türkeli*, 28 Kasım 1995, nr. 10750.
- “Canım Öğretmenim”, *Türkeli*, 29 Kasım 1995, nr. 10751.
- “Hayır ve Hasenat Sahipleri”, *Türkeli*, 30 Kasım 1995, nr. 10752.
- “Çocuk Bakımı”, *Türkeli*, 4 Aralık 1995, nr. 10753.
- “Ecdat Ruhu”, *Türkeli*, 5 Aralık 1995, nr. 10754.
- “Siyasetname”, *Türkeli*, 9 Aralık 1995, nr. 10759.
- “Bir Garip Orhan Veli”, *Türkeli*, 11 Aralık 1995, nr. 10760.
- “İthalat”, *Türkeli*, 13 Aralık 1995, nr. 10762.

“Konukseverlik”, *Türkelî*, 14 Aralık 1995, nr. 10764.
“Yüksek Askerî Şûra”, *Türkelî*, 16 Aralık 1995, nr. 10765.
“Türkiyem”, *Türkelî*, 18 Aralık 1995, nr. 10766.
“Ağır Toplarımız”, *Türkelî*, 20 Aralık 1995, nr. 10768.
“Akledilemek”, *Türkelî*, 21 Aralık 1995, nr. 10769.
“Kazanan Kim?”, *Türkelî*, 22 Aralık 1995, nr. 10770.
“Basiret”, *Türkelî*, 25 Aralık 1995, nr. 10772.

1996

“Sayın M. Yılmaz’a Açık Mektup”, *Türkelî*, 2 Ocak 1996, nr. 10778.
“Sayın Erbakan’a Açık Mektup”, *Türkelî*, 3 Ocak 1996, nr. 10779.
“Hükümet Var”, *Türkelî*, 8 Ocak 1996, nr. 10783.
“Şimdi Ne Olacak”, *Türkelî*, 9 Ocak 1996, nr. 10784.
“Yemin Meselesi”, *Türkelî*, 13 Ocak 1996, nr. 10790.
“Bir Fatih Gümüş Vardı”, *Türkelî*, 14 Ocak 1996, nr. 10791.
“Güzel Beldemiz”, *Türkelî*, 16 Ocak 1996, nr. 10793.
“Beklentilerimiz”, *Türkelî*, 17 Ocak 1996, nr. 10794.
“Bir Konferansın Ardından”, *Türkelî*, 20 Ocak 1996, nr. 10795.
“Altı Milyon”, *Türkelî*, 22 Ocak 1996, nr. 10796.
“Ramazan”, *Türkelî*, 24 Ocak 1996, nr. 10798.
“Mevlevîlik”, *Türkelî*, 27 Ocak 1996, nr. 10801.
“Sohbet”, *Türkelî*, 29 Ocak 1996, nr. 10802.
“Kayalık Meselesi Mi?”, *Türkelî*, 3 Şubat 1996, nr. 10807.
“Bir Konferans Daha”, *Türkelî*, 5 Şubat 1996, nr. 10808.
“Kültürün Etkenliği”, *Türkelî*, 6 Şubat 1996, nr. 10809.
“Hatır Sora”, *Türkelî*, 7 Şubat 1996, nr. 10810.
“Terör”, *Türkelî*, 10 Şubat 1996, nr. 10813.
“Efkâr-ı Umumiye”, *Türkelî*, 12 Şubat 1996, nr. 10814.
“İftara Beş Kala”, *Türkelî*, 14 Şubat 1996, nr. 10816.
“İftar Sofrası”, *Türkelî*, 15 Şubat 1996, nr. 10817.
“Muamma”, *Türkelî*, 6 Nisan 1996, nr. 10859.
“Hoş Bulduk”, *Türkelî*, 8 Nisan 1996, nr. 10861.
“Dokunmayın Bu Aslana”, *Türkelî*, 10 Nisan 1996, nr. 10863.

“Medeni Cesaret”, *Türkeli*, 16 Nisan 1996, nr. 10866.
“Hayırlı Olsun”, *Türkeli*, 17 Nisan 1996, nr. 10867.
“İslam İnsanı”, *Türkeli*, 18-19 Nisan 1996, nr. 10868-10869.(2 Tefrika)
“Tebrikler”, *Türkeli*, 23 Nisan 1996, nr. 10870.
“AKÜ ve Osman Atilla”, *Türkeli*, 24 Nisan 1996, nr. 10871.
“Gelişen Beldemiz”, *Türkeli*, 14 Mayıs 1996, nr. 10887.
“Yapmacık Hareketlerimiz”, *Türkeli*, 15 Mayıs 1996, nr. 10888.
“Cumhuriyet Gençliği”, *Türkeli*, 20 Mayıs 1996, nr. 10892.
“Geçmişe Özlem”, *Türkeli*, 22 Mayıs 1996, nr. 10894.
“Gençliğe Verilecek Şey”, *Türkeli*, 25 Mayıs 1996, nr. 10897.
“Aşure Şenlikleri”, *Türkeli*, 29 Mayıs 1996, nr. 10901.
“Halkın Dili”, *Türkeli*, 5 Haziran 1996, nr. 10906.
“Toplumu Etkileyen Unsurlar”, *Türkeli*, 6 Haziran 1996, nr. 10907.
“Tiyatroya Dair”, *Türkeli*, 7 Haziran 1996, nr. 10908.
“Çeçenistan Üzerine”, *Türkeli*, 10 Haziran 1996, nr. 10909.
“Duygusal Taraflarımız”, *Türkeli*, 11 Haziran 1996, nr. 10910.
“İşin Ehli”, *Türkeli*, 15 Haziran 1996, nr. 10914.
“Basında Elli Yıl”, *Türkeli*, 17 Haziran 1996, nr. 10915.
“Şiir Günü”, *Türkeli*, 24 Haziran 1996, nr. 10922.
“Fasl-ı Muhabbet”, *Türkeli*, 25 Haziran 1996, nr. 10923.
“Halk Şöleni”, *Türkeli*, 26 Haziran 1996, nr. 10924.
“Bir Armağan”, *Türkeli*, 27 Haziran 1996, nr. 10925.
“Bir Gerçek Üzerine”, *Türkeli*, 7 Eylül 1996, nr. 10971.
“Yeni Öğretim Yılı”, *Türkeli*, 18 Eylül 1996, nr. 10979.
“Kültür Üzerine”, *Türkeli*, 19 Eylül 1996, nr. 10980.
“Duvar Merdiven”, *Türkeli*, 27 Eylül 1996, nr. 10987.
“İlk Ders”, *Türkeli*, 2 Ekim 1996, nr. 10991.
“İlim Yuvası”, *Türkeli*, 3 Ekim 1996, nr. 10992.
“İnsan Belleği”, *Türkeli*, 21 Ekim 1996, nr. 11006.
“İnsan”, *Türkeli*, 28 Ekim 1996, nr. 11011.
“Cumhuriyet”, *Türkeli*, 29 Ekim 1996, nr. 11012.
“Nice Yıllara”, *Türkeli*, 6 Kasım 1996, nr. 11020.

- “Bedel”, *Türkeli*, 7 Kasım 1996, nr. 11021.
- “Nostalji Sarhoşluğu”, *Türkeli*, 8 Kasım 1996, nr. 11022.
- “Atatürk’ü Anlamak”, *Türkeli*, 16 Kasım 1996, nr. 11027.
- “İlmin Bilmin Değeri”, *Türkeli*, 19 Kasım 1996, nr. 11029.
- “Ekmek”, *Türkeli*, 23 Kasım 1996, nr. 11033.
- “Atatürk Sevgisi”, *Türkeli*, 25 Kasım 1996, nr. 11034.
- “Öğretmenler Günü”, *Türkeli*, 30 Kasım 1996, nr. 11040.
- “Canım Öğretmenim”, *Türkeli*, 4 Aralık 1996, nr. 11042.
- “Sayılı Günler”, *Türkeli*, 10 Aralık 1996, nr. 11047.
- “Eğitimcilerin Eğitimi”, *Türkeli*, 12 Aralık 1996, nr. 11048.
- “Afyonkarahisar ve Afyon”, *Türkeli*, 14 Aralık 1996, nr. 11049.
- “Çevre Sorunu”, *Türkeli*, 16 Aralık 1996, nr. 11050.
- “Türkiyemiz”, *Türkeli*, 17 Aralık 1996, nr. 11051.
- “Yeni Ürünler”, *Türkeli*, 18 Aralık 1996, nr. 11052.
- “Mehmet Akif Ersoy”, *Türkeli*, 23 Aralık 1996, nr. 11056.
- “Ya Kısmet”, *Türkeli*, 25 Aralık 1996, nr. 11058.
- “Analar-Babalar”, *Türkeli*, 25 Aralık 1996, nr. 11059.
- “Esnaf ve Sanatkarlarımız”, *Türkeli*, 30 Aralık 1996, nr. 11062.
- 1997**
- “1997 Yılı Kutlu Olsun”, *Türkeli*, 7 Ocak 1997, nr. 11070.
- “Gazetecinin Ölümü”, *Türkeli*, 11 Ocak 1997, nr. 11074.
- “Mübarek Ramazan”, *Türkeli*, 16 Ocak 1997, nr. 11078.
- “Hani Ya Kredi İsteyen...”, *Türkeli*, 24 Ocak 1997, nr. 11084.
- “Hizmet Anlayışı”, *Türkeli*, 28 Ocak 1997, nr. 11087.
- “Nice Bayramlara”, *Türkeli*, 15 Şubat 1997, nr. 11102.
- “Türk Dili”, *Türkeli*, 17 Şubat 1997, nr. 11103.
- “Tasarruf”, *Türkeli*, 18 Şubat 1997, nr. 11104.
- “Kültür Müdürlüğümüze Bir Öneri”, *Türkeli*, 4 Mart 1997, nr. 11116.
- “Politika”, *Türkeli*, 8 Mart 1997, nr. 11120.
- “Asgari Müşterekte Birleşmek”, *Türkeli*, 15 Mart 1997, nr. 11126.
- “Ağaçtan Ormanı Görememek”, *Türkeli*, 17 Mart 1997, nr. 11127.
- “Kuran Kursları”, *Türkeli*, 18 Mart 1997, nr. 11128.

“İslam Estetik ve İslam”, *Türkeli*, 19 Mart 1997, nr. 11129.

“Mehmet Akif Ersoy’u Anarken”, *Türkeli*, 20 Mart 1997, nr. 11130.

“Çanakkale Şehitleri”, *Türkeli*, 3 Nisan 1997, nr. 11141.

“Postmodernite”, *Türkeli*, 5 Nisan 1997, nr. 11143.

“Parasal Gücümüz”, *Türkeli*, 9 Nisan 1997, nr. 11146.

“Gençliği Anlayabilmek”, *Türkeli*, 10 Nisan 1997, nr. 11147.

“Eğitim Meselesi”, *Türkeli*, 12 Nisan 1997, nr. 11149.

“Bilgi Merkezleri”, *Türkeli*, 14 Nisan 1997, nr. 11150.

“Erdem Bahçesinde Bir Demet”, *Türkeli*, 25 Nisan 1997, nr. 11156.

“Kutlu Hafta”, *Türkeli*, 19 Mayıs 1997, nr. 11176.

“Atatürk ve Gençlik”, *Türkeli*, 9 Haziran 1997, nr. 11193.

“Tabanı Bozulmuş Siyaset”, *Türkeli*, 10 Haziran 1997, nr. 11194.

“Günümüzün Dini Meselesi, Çözüm: Cahilin Susmasını Bilmesi”, *Türkeli*, 21-24 Haziran 1997, nr. 11201-11206. (3 Tefrika).

“Herşey Afyon İçin”, *Türkeli*, 26 Haziran 1997, nr. 11208.

“Dur Bakalım Ne Olacak?”, *Türkeli*, 27 Haziran 1997, nr. 11209.

“Milli Kültür Şurası”, *Türkeli*, 28 Haziran 1997, nr. 11210.

“Örnek İnsan”, *Türkeli*, 30 Haziran 1997, nr. 11211.

“İrfan Ordusuna Taze Kan”, *Türkeli*, 1-2 Temmuz 1997, nr. 11212-11213. (2 Tefrika)

“Bravo Afyon Karahisar’a”, *Türkeli*, 3 Temmuz 1997, nr. 11214.

“Türk Ocağı”, *Türkeli*, 16 Temmuz 1997, nr. 11225.

“Haşhaş”, *Türkeli*, 19 Temmuz 1997, nr. 11228.

“Hz. Peygamber’in Mesajı”, *Türkeli*, 22 Temmuz 1997, nr. 11230.

“Masa Diploması”, *Türkeli*, 23 Temmuz 1997, nr. 11231.

“Sağ Duyu”, *Türkeli*, 31 Temmuz 1997, nr. 11238.

“Muhalefet”, *Türkeli*, 1 Ağustos 1997, nr. 11239.

“Afyonkarahisar”, *Türkeli*, 2 Ağustos 1997, nr. 11240.

“Parti Meselesi”, *Türkeli*, 4 Ağustos 1997, nr. 11241.

“Vasiyet”, *Türkeli*, 13 Ağustos 1997, nr. 11249.

“Fişleme”, *Türkeli*, 14 Ağustos 1997, nr. 11250.

“Vatan Sevgisi”, *Türkeli*, 3 Eylül 1997, nr. 11266.

“Karpuz Fenerden Fuara”, *Türkeli*, 4 Eylül 1997, nr. 11267.

“Bayramdan İlhamlar”, *Türkeli*, 8 Eylül 1997, nr. 11270.
“Sivil Savvunma”, *Türkeli*, 11 Eylül 1997, nr. 11272.
“Kınalı Koç”, *Türkeli*, 12 Eylül 1997, nr. 11273.
“Trafik Katliamı”, *Türkeli*, 15 Eylül 1997, nr. 11275.
“Şeytan Diyor ki...”, *Türkeli*, 2 Ekim 1997, nr. 11286.
“Yeni Yatırım Alanları”, *Türkeli*, 3 Ekim 1997, nr. 11287.
“Altüst Olmak”, *Türkeli*, 4 Ekim 1997, nr. 11288.
“Dil Bayramı”, *Türkeli*, 6 Ekim 1997, nr. 11289.
“Afyonun İsmi Yok”, *Türkeli*, 7 Ekim 1997, nr. 11290.
“Fakir Memleketin Zengin Çocukları”, *Türkeli*, 8 Ekim 1997, nr. 11291.
“Bir Yerde Hata Yapıyoruz”, *Türkeli*, 10 Ekim 1997, nr. 11293.
“Beklentilerimiz”, *Türkeli*, 16 Ekim 1997, nr. 11298.
“Parkname”, *Türkeli*, 17 Ekim 1997, nr. 11299.
“Muhalefet”, *Türkeli*, 22 Ekim 1997, nr. 11303.
“Yunanı Nasıl Bilirsiniz?”, *Türkeli*, 23 Ekim 1997, nr. 11304.
“Atatürk İnkıpları Niçin Derimdir.”, *Türkeli*, 30-31 Ekim 1997, nr. 11310-11311. (2 tefrika)
“Gerçekler ve İhtiyaçlar”, *Türkeli*, 12-15 Kasım 1997, nr. 11321-11324. (2 tefrika)
“Tepedeki Adam”, *Türkeli*, 22 Kasım 1997, nr. 11330.
“Gerçekler ve Ötesi”, *Türkeli*, 29 Kasım 1997, nr. 11336.

1999

“Nice Yıllara”, *Durum*, 2 Ocak 1999, nr. 2.
“Ey Türk titre ve Kendine Dön”, *Durum*, 3 Ocak 1999, nr. 3.
“Basın”, *Durum*, 5 Ocak 1999, nr. 4.
“Güzel Olan Evimiz”, *Durum*, 6 Ocak 1999, nr. 5.
“Afyonda Ekonomik Trend”, *Durum*, 7 Ocak 1999, nr.6.
“Kent Konseyi”, *Durum*, 8 Ocak 1999, nr.7.
“Ramazan”, *Durum*, 9 Ocak 1999, nr.8.
“Eski Ramazanlar”, *Durum*, 11 Ocak 1999, nr.9.
“Katılım”, *Durum*, 12 Ocak 1999, nr. 10.
“Seçim Mevsimi”, *Durum*, 13 Ocak 1999, nr. 11.
“Sivil Toplumlar”, *Durum*, 14 Ocak 1999, nr. 12.

- “Ramazan Sohbetleri”, *Durum*, 15 Ocak 1999, nr.12.
- “Kadir Gecesi”, *Durum*, 16 Ocak 1999, nr.13.
- “Yorum”, *Durum*, 22 Ocak 1999, nr.16.
- “Haydi Gençler Okula”, *Durum*, 23 Ocak 1999, nr.17.
- “Ramazanname”, *Durum*, 25 Ocak 1999, nr.18.
- “Yetiş Bacım”, *Durum*, 26 Ocak 1999, nr.19.
- “O-ku-ya-ca-ğım”, *Durum*, 27 Ocak 1999, nr.20.
- “Nereye Konuşuyoruz”, *Durum*, 28 Ocak 1999, nr.21.
- “Ali Mektebe”, *Durum*, 29 Ocak 1999, nr.22.
- “Muhalefet”, *Durum*, 30 Ocak 1999, nr.23.
- “Tek Kanat”, *Durum*, 1 Şubat 1999, nr.24.
- “Demokrasi Üzerine”, *Durum*, 2 Şubat 1999, nr.25.
- “Doğal Afetler”, *Durum*, 4 Şubat 1999, nr.27.
- “Tek Kanat”, *Durum*, 5 Şubat 1999, nr. 28.
- “Tek Kanat”, *Durum*, 6 Şubat 1999, nr. 29.
- “Bir Kitap Üzerine”, *Durum*, 8 Şubat 1999, nr. 30.
- “Onbeşliler yüz yaşında”, *Durum*, 9 Şubat 1999, nr.31.
- “İnsan Faktörü”, *Durum*, 10 Şubat 1999, nr. 32.
- “Seçim ve Basın”, *Durum*, 11 Şubat 1999, nr.33.
- “Afyon ili Koordinasyon Kurulu”, *Durum*, 12 Şubat 1999, nr. 34.
- “Atatürk olsa idi”, *Durum*, 13 Şubat 1999, nr.35.
- “Nasıl Bilirsiniz? Afyonumuzu Nasıl Bilirsiniz?”, *Durum*, 15-16 Şubat 1999, nr. 36-37. (2 Tefrika)
- “Ne haber?”, *Durum*, 17 Şubat 1999, nr. 38.
- “İsterük”, *Durum*, 18 Şubat 1999, nr. 39.
- “İstemezük”, *Durum*, 19 Şubat 1999, nr. 40.
- “İş bilenin”, *Durum*, 20 Şubat 1999, nr. 41.
- “Türk’ün Dostu”, *Durum*, 22 Şubat 1999, nr.42.
- “Çifte Standart”, *Durum*, 23 Şubat 1999, nr. 43.
- “Kol kırılır...”, *Durum*, 24 Şubat 1999, nr. 44.
- “Ali Çetinkaya”, *Durum*, 23 Şubat 1999, nr. 45.
- “Birazda Kendimize”, *Durum*, 26 Şubat 1999, nr.46.

- “Haydi Hayırlısı”, *Durum*, *Durum*, 27 Şubat 1999, nr.47.
- “Etme, bulursun, dünyası”, *Durum*, 1 Mart 1999, nr. 48.
- “Borsadan ne haber?”, *Durum*, 2 Mart 1999, nr. 49.
- “Rakamlar ve gerçekler”, *Durum*, 3 Mart 1999, nr. 50.
- “Masa Başı Mağlubiyeti”, *Durum*, 4 Mart 1999, nr. 51,
- “Nazarlık”, *Durum*, 5 Mart 1999, nr. 52.
- “Samimiyet”, *Durum*, 6 Mart 1999, nr. 53.
- “Fırsat Düşkünü”, 12 Mart 1999, *Durum*, nr. 58.
- “Açık Mektup”, *Durum*, 15 Mart 1999, nr. 60.
- “Azizlik”, *Durum*, 19 Mart 1999, nr. 64.
- “Ha Vario... ha geliyo...”, 7 Nisan 1999, *Durum*, nr. 78.
- “Dış Ticaret”, *Durum*, 8 Nisan 1999, nr. 79.
- “Borsadan ne haber?”, *Durum*, 9 Nisan 1999, nr. 80.
- “Nereden nereye geldik”, *Durum*, nr. 83.
- “Eşref Saati”, *Durum*, 19 Nisan 1999, nr. 88.
- “Türk Milleti çalışkandır Türk Milleti zekidir...”, *Durum*, 20 Nisan 1999, nr. 89.
- “Şimdi ne olacak?”, *Durum*, 28 Nisan 1999, nr. 96.
- “Aşure Günü”, *Durum*, 5 Mayıs 1999, nr.102.
- “Cumhuriyet Treni”, *Durum*, 10 Mayıs 1999nr. 106.
- “Yüksek Sesle Düşünmek”, *Durum*, 11 Mayıs 1999, nr. 107.
- “Efkâr-ı Umumiye”, *Durum*, 13 Mayıs 1999, nr. 109.
- “Başbuğdan Baş Mimara”, *Durum*, 20 Mayıs 1999, nr. 115.
- “Türk Ocakları”, *Durum*, 12 Haziran 1999, nr. 135

Ek-3

İnci Sultan Şanal'ın Mektubu

“Babam İsmail Hızal

Babam İsmail Hızal, Afyonkarahisar'da 1933 yılında ağustos sonunda -annesinin ona söylediği kadarıyla üzümler toplanırken- doğmuş Dedelerinin Bolvadin'den geldiğini daha da eskilere gidecek olursak yaptığı aile araştırmalarında 1876'daki “Vakayı Hayriye” olayından İstanbul'dan kaçarak gelen bir yeniçerinin torunları olduğumuzu söylerdi. (Ekte soy ağacı)

İkinci Dünya Savaşı sırasında tüm Anadolu çocukları gibi fakirlikle büyümüş. Babasının eski paltosundan ona da bir ceket dikilmiş. Dedem İbrahim Hızal TCDDY -Devlet Demir Yollarında memur olunca ilkokulu Konya'da okumuş Okumayı ta o zamandan çok sevdiğini şöyle anlatırdı: “Yerde bulduğu gazete parçalarını okumuş.” Anlattıklarından hatırlayabildiğim kadarıyla ortaokul için Eskişehir'de bulunan ve mezun olunca TCDDY de direkt iş olanağı olan bir parasız yatılı meslek lisesi sınavına sokmuş babası. Ama sınavda başarısız olunca dedem ağlamış “Ben seni nasıl okutacağım?” diye.

Babam dan sonra gelen ilk kardeşi Hanife Yüksel halamla aralarında 7 sene var. O arada dedem askere gitmiş olmalı. Babam 7 kardeş. Ama babamın ilk çocukluğu yalnız geçiyor ve anneannesinde kaldıkları için de ona çok bağlıyor. Yıllar sonra Avrupa'daki görevi biter bitmez daha 35 yaşında iken anneannesini hacca götürüyor ve genç yaşta Hacı olarak dönüyor. O aralar ben doğuyorum ve bana onun adını “Sultan” koyuyor.

Babam liseyi Afyon Lisesi'nde okuyor. 1954-55 mezunu. Üniversite için İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler'in sınavına giriyor. İkisini de kazanınca önce İstanbul'a gidiyor fakat birkaç ay sonra oraya alışamadığı için ya da yurt probleminden dolayı Ankara da Maliye bölümünde okumaya başlıyor. Okurken “Babamdan hiç para almadım” demiştir. Fakülte biter bitmez Ankara'da yedek subay olarak askerlik yapar.1960 ihtilali sırasında ordu mensubu olarak -tam olarak anlatmadı ama- Ankara'daki olaylarda o da aktif bir görevde bulunmuş.

Askerlik sonrası “Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanlığı ve Banka Kontrolörlüğü” görevine başlıyor. O zamana göre son derece iyi maaş aldığını ve maaşının çoğunu babasına gönderdiğini, kardeşlerini okuttuğunu, evlendirdiğini söylerdi.

1962 mayıs ayında annem Sabire Palalı ile evlenmişler. Annem Ali Çetinkaya Kız Meslek Lisesi mezunu, 19 yaşında iken evlenip İstanbul'a yerleşiyorlar. 1965'te ablam Ahsen, 1968'de abim İbrahim, 1970 ben İnci Sultan, 1972'de Ali ve 1973'de Reyhan hepimiz de Afyon'da dünyaya gelmişiz. Babam hep turne dediği yurtiçi görevlerinde olduğundan biz hep

babaannede ya da anneannede kalırdık. Şubat tatillerinde ve yaz tatillerinde ise Pendik'teki 5 katlı bir apartmanın çatı katında olan küçücük eve giderdik. O evin büyük bir terası vardı ve orada oynamaya bayılırdık. Özellikle geceleri, terasa otururduk ve babam bize yıldızları tanıttırdı.

Babam sanırım 1966-1968 yılları arasında burslu olarak Belçika-Brüksel'e yüksek lisans yapması için gönderilmiş. Orada başarısından dolayı doktora yapma fırsatı olsa da geri dönmek durumunda kaldığını söylerdi. Dönem arkadaşı Bülent Akarcalı'nın orada kaldığından bahsederdi. Fransızcası çok iyiydi. Oradan dönerken annem ablam ve abim de 2 ay orada kalmışlar ve iki küçük çocukla hemen hemen tüm Avrupa'yı gezmişler.

Babam fotoğraf çekmeyi çok severdi. 4-5 tane fotoğraf makinesi vardı ve gözü gibi bakardı. Omuzuna asılı fotoğraf makinesi ile bizim de sürekli fotoğraflarımızı çekerdi. Çok sayıda fotoğrafı ve slaytı vardır.

Babam son derece zeki, çok okuyan, araştırmayı sorgulamayı seven, çok yönlü sanatçı ruhlu bir insandı. Yaptığı meslek tamamen hesap işi olmasından dolayı sanırım hep farklı sanatsal bir uğraşı oldu. Örneğin şimdi bende bulunan Hat sanatı ile yaptığı tablolar, sürekli Türk sanat müziği dinlemesi, plakları, fotoğraf çekmesi, tarih ile ilgilenmesi tüm bunları yaparken de araştırıp elinden gelen en iyisini yapmaya çalışması bu nedenledir.

Onun hayatında en önemli dönüm noktası ise Tıp tarihi uzmanı, hat sanatçısı, ressam ve Mevlevi olan Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver ile tanışmasıdır. 1970'lerden başlayarak hayatı boyunca öğrencisi olduğu bu büyük insanın babam üzerine çok büyük etkileri olduğunu biliyorum. Çünkü sürekli olarak Hocam şöyle derdi diyerek özlü sözler naklelerdi. Örneğin en çok hatırladıklarım: "Bir çocuğun en büyük şansı iyi birer anne babaya sahip olmasıdır", "Aman dikkat, herşeyine dikkat et" "Bal yapmaz arı olmayın, mutlaka yaptığımız işin sonunu getirin", "Herşeyi yazın, konulara göre defterleriniz olsun, notlar alın" gibi. Hocası ile birlikte İstanbul'da eski, yıkılmaya yüz tutmuş çeşmeleri, türbeleri, yok edilmeden önce mezar taşlarının fotoğraflarını çeker veya parşömen kâğıda kopyasını çıkarırdı. Eski yazı öğrenmişti ve bunları Türkçe'ye çevirirdi. Hatta beraber gittiğimiz tatillerde bile tarihi yerlerde aynı şeyi yapardı ama tabi bu, bizi en çok da annemi kızdırırdı. Çünkü babam birşeyi yapmak istediğinde mutlaka yapardı, çok idealistti, koşulları zorlardı.

Mevlâna sevgisi ise bambaşkydı babamın. Küçüklüğünün Konya'da geçmesinin de etkisi olmuştur mutlaka ama Afyon'daki doğup büyüdüğü yerin yakınında da Mevlevî Türbesi olması, Hocasının etkisi bir araya gelince evde duvarlarda asılı Mevlâna'nın beyitleri, semazen figürleri, kitapları ve müziği ile büyüdük diyebilirim.

Babam 1980’de erkenden emekli olup Afyon’a yerleştikten sonra da hiç boş durmadı Afyon’un kültür işleri ile ilgilendi. Arkadaşı Dr. Aygen ile birlikte çok işler yaptılar. O devirlerde Afyon gibi bir küçük şehirde yapılabilecek her şey: gazete çıkarmak, seminerler vermek, Afyon tarihini araştırdığı kitaplar yazmak, Mevlâna günleri hazırlamak, açılışlara konuşmacı olmak... Evde daima bir daktilo tıkırtısı, hep kütüphane sessizliği, herkesin elinde kitap ya da gazete olacak... Eve 2-3 gazete alır, o gazetelerden kupürler keser, arşivler, her hafta en az 10-15 kitapla eve gelir. Vefatında 5 bin adede yakın kitabı vardı ve Afyon Kocatepe Üniversitesi’ne bağışladık.

Babam İsmail Hızal, Cumhuriyet’in yetiştirdiği, ülkesi için, doğduğu topraklar için hep kendini borçlu sayan, idealist, gençlere bir şey öğretmek ve okutmak için uğraşan bir neslin insanıydı. İnsanları ayırmaz her türlü düşünceyi tartışıp araştırmak isterdi. O hem millî değerlerin hem de manevî değerlerin bir arada bulunması gerektiğini söylerdi. Özellikle kız çocuklarının okuması ve kendi ayakları üzerinde durmasını çok önemserdi. Bizim de böyle olmamızı istedi. Hepimiz okuduk, ailelerimizi kurduk, O’ndan bize kalan manevî miras ile hayata devam ediyoruz...

Mekânı cennet olsun, nurlar içinde yatsın...”

İnci Sultan ŞANAL

17.12. 2018/Ankara

Ek-4

Ailenin Oluşturduğu Şecere.

ARİF BEY -AYŞE HANIM
MEHMET ALİ BEY- FATMA HANIM (ÖMER BEY - ZELİHA HANIM)

(01.07.1862-23.11.1934) (01.07.1859-23.04.1942) MEHMET BEY-ATİKE

İBRAHİM HIZAL- ATİKE (KİLİT) HIZAL (ŞÜKRÜ KİLİT - SULTAN KİLİT (ALİ BEY-HATİCE)
(01.07.1904-23.07.1987 (01.07.1913-11.01.1988) (01.07.1880-20.07.1967) (01.07.1894-22.02.1974)

MUSTAFA HIZAL KÜÇÜKANNE MEHMET KİLİT SAMİYE KİLİT(.....)

(01.07.1912-02.10.1992) (.....)

SELAHHATTİN HIZAL YÜKSEL HIZAL

(.....) (.....)

MEHMET ALİ HIZAL

(.....)

İSMAİL HIZAL SABİRE PALALI (HIZAL) (BEKİR -SARE)

(09.01.1933-11.07.2009) (02.01.1943-12.07.2013)

AHSEN HIZAL KONEZ İSKENDER KONEZ

(24.10.1965-----) (1955)

OZAN CAN ÖZVATAN (25.10.1990)

İBRAHİM HIZAL ZEKİYE(EVCİMEN) HIZAL(FAİK-EVCİMEN)

(22.01.1968-----) (27.08.1976-----)

BELGİN NUR HIZAL

(22.03.1996-----)

BELİNAY HIZAL

(21.05.2005-----)

BERKAY TAHA HIZAL

(04.09.2007-----)

İNCİ SULTAN ŞANAL MEHMET ŞANAL(12.11.1069-)

(07.01.1970) (-Cahit 06.03.1942 /Emine 08.11.1947-)

İREM ŞANAL

(22.11.1997)-

İPEK ŞANAL

(04.04.2003)

ALİ HIZAL FİLİZ NAZLI HIZAL(-----)

(07.05.1972-----) (Kemal- Behire-----)

MERT HIZAL

(14.05.2003-----)

ARDA HIZAL

(23.01.2006-----)

REYHAN ARAT OSMAN ARAT (07.02 1971-)

(15.09.1973-----) (Mestan-Zatiye)

YAVUZ ARAT

(29.06.1998-----)

ALİ İHSAN HIZAL

(15.09.1938--30.01.1939)

HANİFE ÖZALP YUSUF ÖZALP

(25.06.1940-----) (-----)

MEHMET HIZAL NEZAHAT HIZAL(-----)

(05.04.1943-----) (-----)

TEOMAN HIZAL- -----HIZAL (-----)

(-----) (-----)

TİMUÇİN HIZAL

(-----)

RAHİME TEZGİDEN YALÇIN TEZGİDEN (ÖMER LÜTFİ-----)

(12.01.1946-----) (-----)

GONCA ----- SÜLEYMAN----- (-----)

(22.07.1972-----) (-----)

(-----)

ÖMER LÜTFİ TEZGİDEN -----TEZGİDEN

(-----) (-----)

DEHA TEZGİDEN

(-----)

HAMDİ HIZAL

(27.09.1948-----)

LUTFİ HIZAL

(11.12.1951-----)

ŞÜKRÜ HIZAL EMİNE HIZAL (-----)

(22.04.1954-----) (-----)

GİZEM HIZAL

(-----)

Ek-5
Fotoğraflar

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
NÜFUS CÜZDANI

SEKİCİ C09 N° 234212

T.C. KİMLİK NO. 19327263272

SOYADI HIZAL

ADI İSMAIL

BABA ADI İBRAHİM

ANA ADI TİRE

DOĞUM YERİ AFYON DOĞUM TARİHİ 09.01.1933

MEDENİ HALİ BEKAR DİNİ İSLAM KAN GRUBU

İL AFYON İLÇE MERKEZ

MAHALLE - KÖY DAİRECEP MAH.

CİLT NO. 0010 AİLE SIRA NO. 00019 SIRA NO. 0009

VERİLDİĞİ YER AFYON MERKEZ VERİLİŞ NEDENİ YENİLEME

KAYIT NO. 8162 VERİLİŞ TARİHİ 11.06.2003

ÜZEYİR BARİŞKAN V.H.K.I.

MUSTAFA OFLU NÜFUS MÜDÜRÜ

ÖNCEKİ SOYADI

CÜZDANIN KAYITLI OLDUĞU YERİ

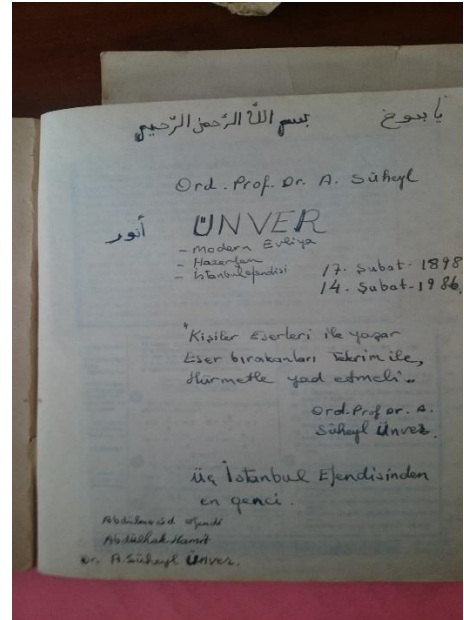
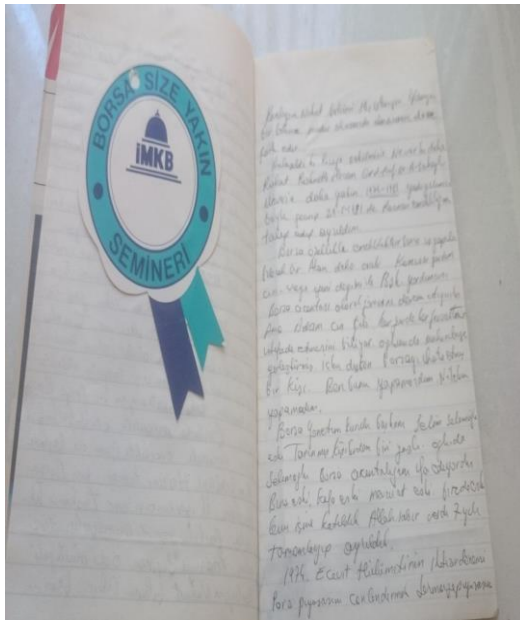
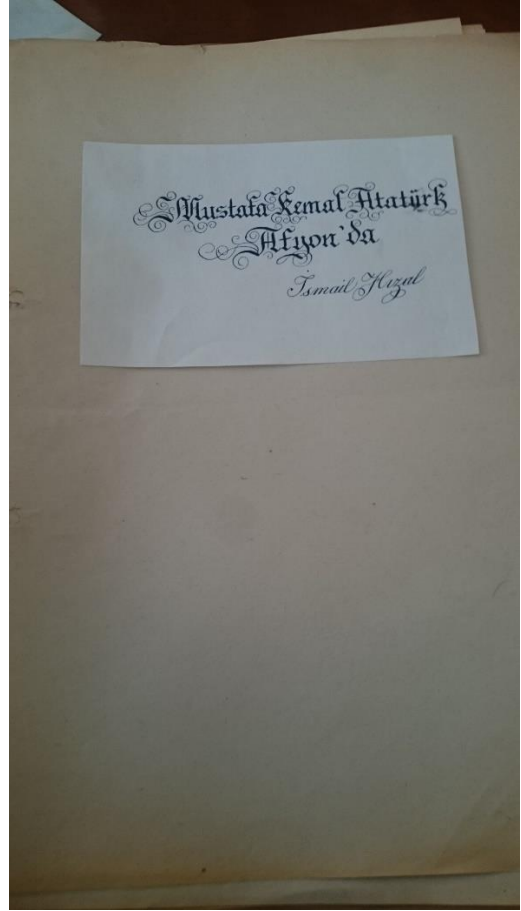
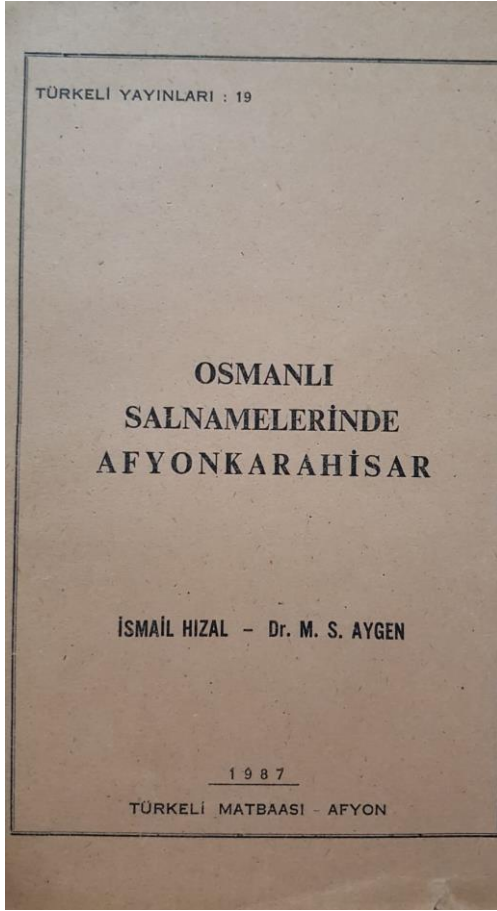

SERİ
№ 3948

ADI, SOYADI : İsmail Hızal
KARŞIYAKA : Hazine Komiserliği
KİŞİLERİNİN İZİNİ VEREN TARİHİ : 1977
İST. DEFTERDARLIĞI

GÖRÜŞ

İsmail HIZAL

MEVLANA'NIN HİMMETİ

Şeb-i Aruz Günü nedeni ile 17 Aralık'ta Konya'da yapılan anma törenlerinde bulunmayı kim istemezdi ki. Sadece sıradan insanlar değil. Devletin sayılı kişileri bile bu törenlerde bulunmaktan büyük mutluluk duymuşlardır. Bunu izlemek mümkün oldu.

Sayın Cumhurbaşkanı, Devlet Bakanı Keçeciler, Kültür Bakanı Zeybek, eski yeni bir çok bakanlar bu toplantıda hazır bulundular. Bu kadar yüksek düzeydeki izleyici topluluğunu bir araya toplayan kuvvet nedir? Elbette ki Mevlana Hazretlerinin himmetidir. ATATÜRK'ten bu yana yalnız Devlet ricalimizi değil, Türkiye'yi ziyaret eden ve Mevlana'ya hayran olan bir çok yabancı devlet adamı ve misyon sefleri her gelişinde ziyaret edemeden gitmiyorlar. Pakistan Devlet Başkanı Rahmetli Ziyaül-Hak bunlardan biri idi.

Afyonkarahisar'da Mevlana'nın torunu MEHMET SEMAİ SULTAN DİVANİ Hazretleri vardır. Himmeti Mevlana'dan geri değildir. Ancak önce bu yakınlığı tesis etmek, Rabita, İrtibat, yakınlaşma her ne demek istersen Onunla himmetini niyaz edeceksin, ondan sonra da manevi doygunluğuna ulaşacaksın.

Bu duyguları zaman zaman dile getirmenin mutluluğuna erdik. Bir ara durakladık. Şimdi yeni bir ümit ışığı parladı. Hem de uzaklardan.

Mehmet Özelsel Beyin gayretleri ile Konya'daki törenler kadar olmasa bile, ona yakın bir Kültür Haftası başlatılmak üzere. Doç.Dr. Oruç Güvenc'in otuz kişilik grubu Afyonkarahisar'da 5 Ocak tarihlerinde TÜRK MÜSİKİSİ VE TASAVVUF MÜSİKİSİ konseri verecektir. Düşündün, otuz kırk kişilik bir grup İstanbul'dan kalkıp Afyonkarahisar'a gelecek, Afyonkarahisarlılara mutlu etmek için konser verecek. Hiç kimse düşünmez ki "Bu değirmenin suyu nereden geliyor? Sayın Mehmet Özelsel, Afyonkarahisarlı değil. Siyasi, ekonomik bir çıkarı da yok. Ancak kültür ağırlıklı toplumsal faaliyetlerin faydasına inanmış. Bulunduğu topluma yararlı olmayı kafasına koymuş. Milleti uyarmanın duygusallık kazandırmanın, insanca yaşatmanın sırlarını biliyor. Bildiğini Afyonkarahisar'da uyguluyor. Bizim yapacağımız bu tür kültürel ağırlıklı toplantılara yakın ilgi göstermektir.

Afyonkarahisar'ın bir SAHİBİ olması gerek. Sahipsiz Sahib-ül-Karahisari dedirtmek gerek. İnönü'nün Belediye başkanının bu tür kültürel ağırlıklı faaliyetlere öncü olması gerek. Örnek ortada: KONYA. Her Bakan Konyalılara ayrı bir hizmet vermenin yarışına girdiler. Cumhurbaşkanı dahil. Bizde olması için hiç bir sebep yok. Konya'ya akarsa, bize de canlar. Hiç yoktan iyidir. Veter ki gayret ola.

